

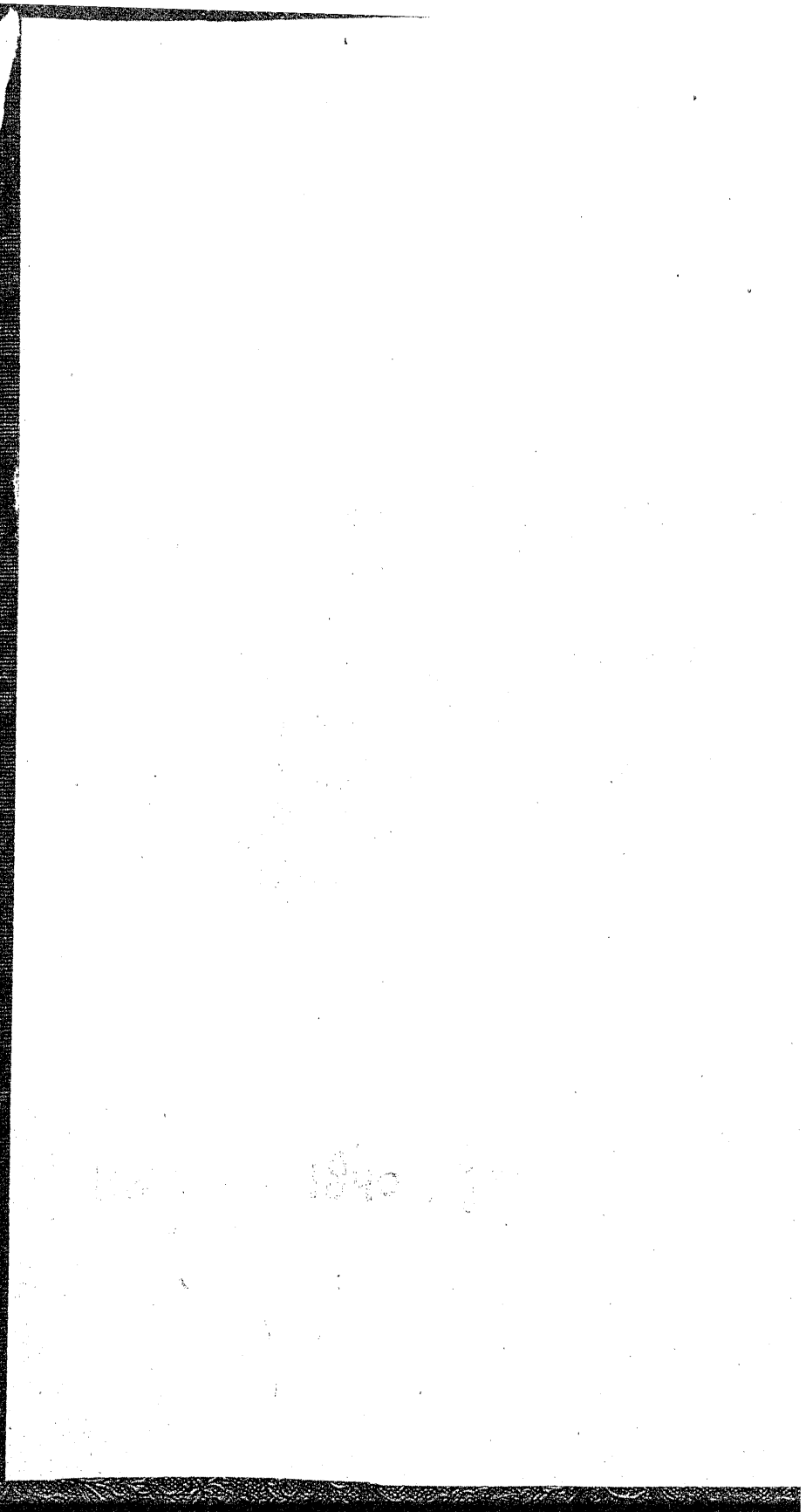
(147)

1840

1840

REPUBLICA DE COLOMBIA
SECRETARÍA DE CULTURA
BOGOTÁ

2 400 40
Gallia
MADE IN SPAIN

(147)

N. 5. 11

M. 32. 14

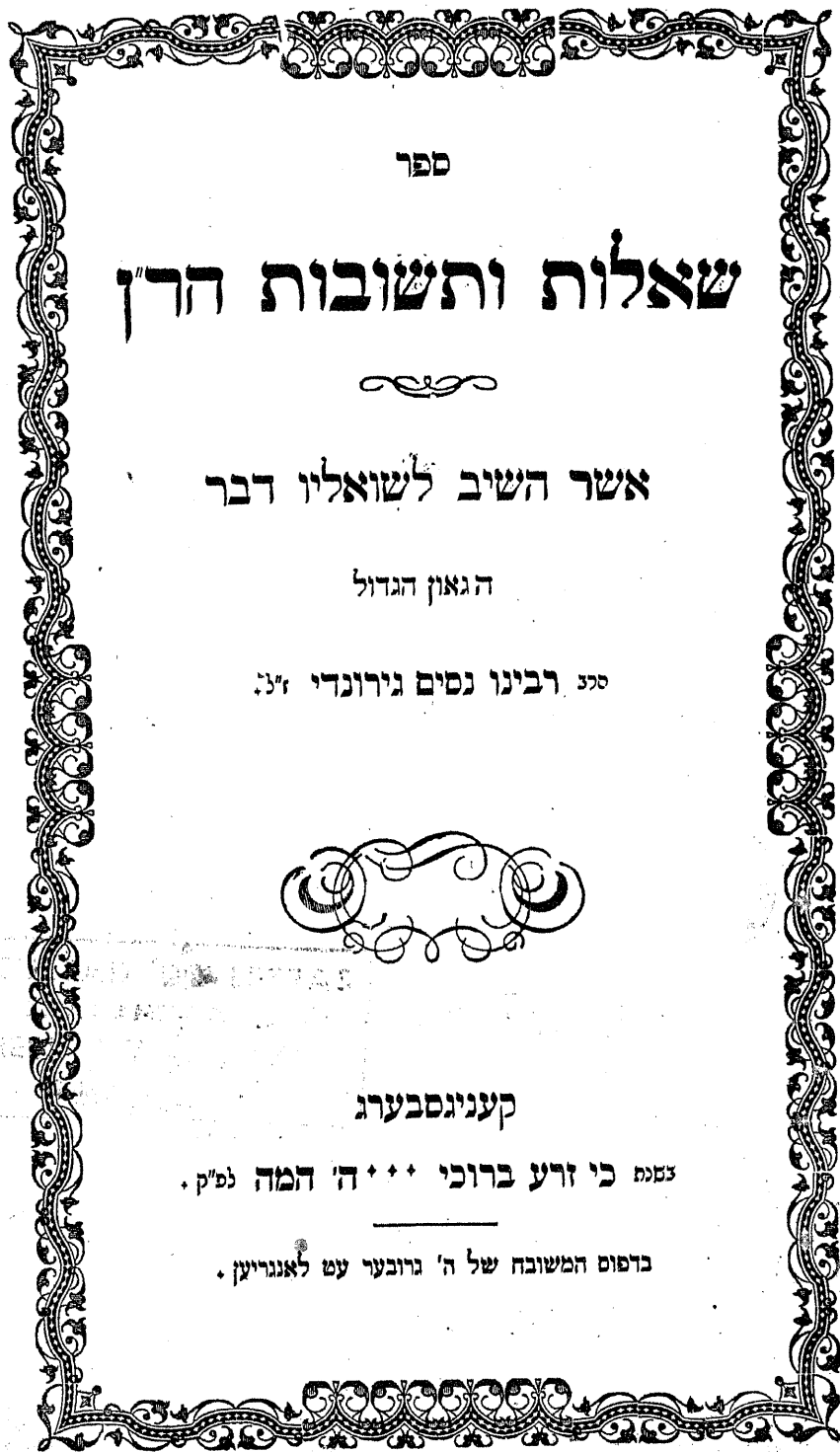
B
26
335

FACULTAD DE LETRAS
DEPARTAMENTO DE
HEBREW Y ARABICO
GRANADA

~~Rabenu Meir Gironi,
Sefer Soelet u Fosuvot~~

~~Havan.
with Marcel Makow
(subject index)
with corrigenda on basis of the
title~~

Wingberg, 1840, Guelber and Langmann

ספר

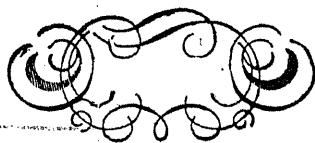
שאלות ותשובות הרן

אשר השיב לשואליו דבר

הגאון הגדול

סג"ר רבינו נסים גירונדי ז"ל

קעניגסבערג

צמח כי זרע ברוכי * * * ה' המה לפ"ק .

בדפוס המשובח של ה' גרובער עט לאנגריען .

MISSIM BEN HEUBEN GIRONDI

Sefer Še'elot u-tšuvot

Königsberg 1840

170

i 18258578

שאלות ותשובות הרץ

א שאלת זה כמה שנים נתחברו מטובי העיר לדבר מצוה לפרנס ולבקר חולי עניי ישראל וכל בני החבורה עשו ביניהם שטר שחתמו בה כנהוג בכל חבורת מצוה מזכרון כל ההסכמות והתנאים שהסכימו ושהתנו בנדר החבורה הנזכר שעשו. ובראש השטר כתוב בלשון זה:

הסכמנו אנחנו החתנו' למטה ונשבענו בשם ה' אלהי ישראל בנקיטת הפין על דעת המקום ועל דעת הרבים בלא שום פתח היתר והרטה לקיים כל התנאים הכתובי' למטה בלא שום הערמה בעולם ואח"כ כתבו בשטר הנזכר כמה הסכמות וכמה תנאים בענין הממונים על החבורה והגבאים וביקור חולים ועניינים אחרים. ויש מן ההסכמות שכתוב עליהן הסכמנו וקבלנו על עצמנו בכה השבועה הנזכרת לעשות כך וכך. ויש שכתוב סתם הסכמנו לעשות כך וכך ולא הזכירו השבועה ואחר נמצא כתוב שם הסכמה אחת בזה הלשון:

ובן הסכמנו שכל איש ממנו שידור נדר בבית הכנסת שבעירנו שיהא החצי מזה הנדר להקדיש זה והחצי למקום שירצה האיש הנודר זולתי שמן למאור שאין להקדיש זה כלום בנדר ההוא ושיתן האיש הנודר החצי של זה ההקדיש תוך חודש ימים ליד הברורים ויהיה כה ביד הברורים להאריכו עד שיודמנו לו מעות לפי ראות עיניהם ע"כ: **ולאחר** זמן נעשית בעיר חבורה לתלמוד תורה זה שנים עמד בבית הכנסת של העיר הזאת אחד מן התומים בשטר חבורת הקדש החולים הנזכרת ונדר נדר סך מה לחבורת ת"ת ולא זכר תנאו הראשון ושום תנאי בשעת נדר ומת וצוה לבניו בשעת מיתתו לפי דבריו שיתן מנכסיו כל מה שנדר לגבאי חבורת ת"ת כאשר נדר ולא באר דבריו אם בעת שנדר לת"ת היה זכור ההסכמות שהתם עליהן בשטר הא' אם לא ועכשיו גבאי הקדש חולים הממונים על החבורה הנזכרת תובעי' לבן הנזכר מהצית הנדר אע"פ שבאר להקדיש ת"ת מפני שכבר קדם מה שנדר והתנאי שיהא מהצית כל הנדר שידור בבית הכנסת להקדיש הוא כמו שכתב בהסכמה הנזכר'. ועוד שכבר נשבעו כמו שכתוב בשטר החבורה לקיים כל התנאים וזה בודאי אחד מהם וגבאי חבורת ת"ת תובעים לבן הנודר הנזכר כל סך הנדר כמו שנדר אביו מכמה מענות:

הארת שאין במשמע לשון ההסכמה בשטר חבורת החולים נדר שיופרש הנודר לאיזה מצוה כי זה בודאי לא עלה על דעת שום אדם שישבע שלא יקיים הנדר שיעשה ואפילו נשבע שבועה כזאת לא תחול לעבור על בל יחל והוי נשבע לבטל את המצוה בפירוש. ועוד דמשמעות הלשון לא משמע כן אלא נדר סתם ר"ל כמו שנדר למצוה סתם או לצדקה או להקדיש סתם ולא פירש לאיזה מצוה או לאיזה צדקה ולאיזה הקדש שאע"פ שסתם בני אדם עכשיו קורין הקדש לכל עניי ישראל וכן בריאים בין חולים ובסתם נדרים הלך אחר לשון בני אדם הם פירשו והתנו שיהיה שום שלחם פירוש לעניי חולים בלבד אבל מה שידרו ויבארו בפירוש למצוה אחת מפורש שאין במשמעות לפרנסה על זה לא התנו ומה שכתבו בסוף ההסכמה זולתי שמן למאור דמשמע לכאורה שהסכמתם היתה על נדר מפורש אינו כן מפני שגם בנדר

צנחא פוקס דף פ"ה ע"א טורא מ"ג: כל הזמן כו' ל"ל כל סימן כו'.

שמן למאור ויכל לפרש הנודר שדעתו היה שמן למאור נרות החולים הצריכים נרות כל הלילה:

ועוד דאפילו תימא שמשמעות הלשון לכל נדר אפילו לנדר מפורש אין זה בכלל דין נדרים דף כ"ג הרוצה שלא יתקיימו כל נדריו וכו' שיעצרך לקיים הנדר שיהא זכור תנאו שהתנה עליו כלו או מקצתו כדאיתא התם מפני שדין זה לא נאמר אלא בדברים שאדם אוסר על עצמו בלבד דומיא דשאר נדרים שהזכירו שם אבל בגדרי ממון ר"ל כמו שאומר ולנודר ממון זה לעניים או לת"ת לא נאמרו הדברים וכן נראה מתוך רבותינו בעלי התוספות שהביא הרשב"א ז"ל בהירושלמי נדרים שלו דשבועות של ממון אינן במילות. ועוד שזה הנדר הוא כעין חיוב ממון והווי כמי שנתחייב לחבירו ונשבע לו או נדר אחר שיש ממונים גבאים להקדש הבורת ת"ת וכל הנודר לחבורה הדין הוא כמתחייב לחבירו ונשבע לו שאינה במילת בשום תנאי שהקדיש וכו' שכתבו המפרשים ולפיכך איכא למימר דשבועות ונדרים כאלו אינן בטלות:

ועוד דאפילו תימא דנדון שלפנינו בכלל דין זה הוא איכא למימר שזכור מן התנאי בשעת נדרו ובטילה לתנאיה וקיימי' לנדריה והראיה שעבר זמן רב בין נדרו לאותו שצוה לבנו שיתן כל הנדר לת"ת כמו שנדר ובודאי בין כל אותם הימים שהוא חי ראה או שמע או זכר הסכמת חבורת הקדש החולים שהיה אחד טהם והיה נתן או מצוה שינתן מחצית להקדש חולים או שישאל הוראה על זה לולי שידע ונזכר ההסכמות אעפ"כ נדר הכל לת"ת ועקריה לתנאיה ואפי' תימא דנשבע לקיים תנאו הראשון לאו אדעתיה או שכח השבועה לכך גבאי חבורת חולים חוזרים וטוענים שיתן המחצית להקדש שבידם מפני שבין התנה שלשון ההסכמה בודאי אפילו על נדר מפורש היתה והראיה שמן למאור שהוא נדר מפורש דלא משמע לחולים כלל ואעפ"כ הזכירו להוציאו מן הכלל א"כ מזה שיצא מן הכלל למדנו דעתם על הכלל כלו שעל נדר מפורש התנו:

ועוד שנשטר חבורת החולים כתוב שכל לשון הנמצא מסופק באגרת הזאת שיהיה מובן לשני פנים שידונו הברורים לכות ההקדש עד כאן ולכך אנו דנין אותו. ועוד שזה הנדון בודאי בכלל דין אותה משנה דהרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' הוא בכל נדרים שאדם אוסר על עצמו דהגע עצמך כל נדרים בין הם שאדם אוסר חפץ זה שיהא כקרבן או בכל דבר הנודר וא"כ כל דינין שאתה דן על האוסר או הנודר כקרבן יש לך לדון על הנודר קרבן עצמו וה"ה לכל הנודר כל הקדש בין לעניים בין לבדק הבית וכשם שיכול לשאול על נדרו בזה כן בזה כל זמן שרא בא לידי גבאי ולא דמי לשבועת ממון מפני שאדם נשבע על דעת חבירו הוזהר באותו ממון וזהו שלא הביא הרשב"א בשם התוס' אלא שבועות ולא הזכיר נדרים:

ועוד דבודאי נודר זה לא היה זכור בשעת נדרו התנאי כלל לא כלו ולא מקצתו שאילו היה זכור כלל היה מפרש על דעתו הראשון דסתם בני אדם לא משוי נפשיהו הדרגא לבטל דברים הראשונים. ועוד שזו מצוה וזו מצוה מאי הוא גברא דהאי מצוה חביבה לבטל הא מפני הא. ועוד שכבר נשבע לקיים התנאים הנזכרים בשטר חבורת הקדש החולים וא"כ בשבועה יש עליו לעשות שיהא מחצית נדרו להקדש חולים ושיהנו ובודאי אלו היה נזכר לו התנאי היה מפרש על דעתו הראשונה ושלא יעבור על שבועתו ואפילו תימא שהיה זכור התנאי ובטלה בודאי לא היה נזכר מן השבועה כלל שאין אדם חוטא חטא חמור לעשות מצוה דומיא דחוקה אין אדם חוטא ולא לו ואלו היה זכור השבועה כלל היה אומר בשעת נדרו על דעתו הראשונה ועכשיו שנדר בהעלם שבועתו הווי כנדרו שנגזר וראוי שתדין אותו כמו שהתנה ולא זכר כלל התנאי בשעת נדרו שהתנה כלל על הדבר ההוא דתנאו קיים כדקיימא לן כמ"ד ובלבד שלא יהא זכור ואפילו

ואפילו הרשב"א לא אמר שלא יהיה זכור כלל אלא אע"פ שזכור שהתנה על היין ולא זכר שהתנה על הפת כלל ונדר על הפת לא היה זכור קרינן ביה ה"ג דכוותיה ומה שצוה לבנו שיתן הכל לת"ת לא ידע תנאו ולא זכר או לא זכר משבועתו או גם כי ידע לא ידע להזהר דלאו כ"ע דינא גמירי:

ועוד דאיכא למימר שאין זה תנאי כלל ואינו בתורת תנאי שיכול לעקרו אין צריך לנו לישא וליתן עליו אי עקריה לתנאו אי לא שאין זה אלא נדר שנדר לאלוהי ישראל כשידור שום נדר יהא נודר ויתן המחצית להקדש זה ואמירה לגבוה כמסירה להדיוט וא"כ הווי כמי שאמר זכה מעכשיו לגבאי הקדש חולים מחצית אותו מנה שידור לת"ת דאיכא למימר וכן נראה בנדאי דקנה ראשון ומה שאמר הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בר"ה ויתנה ויאמר אמרו לא שידור ויקדיש וישבע עכשיו ולא כל כמיניה לעקור נדרו הראשון:

הבן היורש טוען ואומר מחצית הנדר אני נתת לת"ת והמחצית האחר ישאר בידי מן הספק שאחר שלא נודע אם אבי היה זכור תנאו או נדרו הראשון בשעת נדרו השני ויהיה הכל לת"ת או אם היה שכוה והיה המחצית לחולים א"כ יהא בידי מונה וגבאי החבורות אינם יכולין לכתוב הרשאה זה לזה מפני שאין כח בידם לפי לשון שמרי החבורות לתת או לעשות פשרה ומחילה משום חוב וזכות שיתחייב אדם לאחת מהנה רק להאריכו זמן מה לפי ראות עיניהם ובני העיר וגם בני החבורה שמא אין רשות בידם לשנות מקופה של הקדש חולים לקופה של הקדש ת"ת ועוד שהקדש החבורות נעשה בפירוש גם לעניי עולם כמו לעניי העיר והווי דומיא דבית הכנסת של רבים שאין לבני העיר רשות למכרה: תורנו רבינו הדין עם מי:

תשובה הדין עם חבורת ת"ת משום דליכא למימר שיהא תנאי הראשון נדר גמור כמזכה ונתן מעכשיו לגבאי הקדש חולים מחצית אותה מנה שידור לת"ת ונימא דזכה בו הקדש חולים משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכו' שבא בסוף דברך שאם על דרך זה אתה מפרש דבריו לא אמר ולא כלום שהאומר הריני מזכה מנה להקדש אם יש לו מנה בעין זכה בו הקדש ואי לאו לא זכה בו שאע"פ שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט כל האומר מנה מנה דוקא קאמר ואם אין לו מנה בעין לא זכה בו הקדש וראיה לדבר ההא דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי ואמירתו אפילו להדיוט כמסירה היא ואפילו הכי אמרינן בפרק קמא דגמין דשי"ט שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי מנה זה נתנין מנה סתם אין נוהגים חיישינן שמיא מנה קבור קאמר אלמא שהאומר תנו מנה מנה בעין קאמר ולא שוה דאם איתא דשוה קאמר מנה סתם אמאי אין נותנין משום חששא דמנה קבור מ"מ הרי צוה ליתן לו שוה מנה אלא ע"כ מנה דוקא קאמר ומ"מ חיישינן שמיא מנה קבור קאמר:

ואע"ג דאפסיקין הלכתא התם דלמנה קבור לא חיישינן ה"מ היכא דאיכא מנה שאינו קבור דאע"ג דלא אמר זה אמרינן דממנולה קאמר ולא מקבור הא גדלית ליה מנה בעין לא יהבינן ליה ולא מדי אע"פ שדברי שכיב מרע נקנין באמירה דמנה דוקא נאמר ולא קבור אף כאן הריני מקדיש מנה להקדש פלוני אם אתה מפרש דבריו שהוא רוצה לזכות מעכשיו לאותו הקדש מנה לא זכה הקדש אלא במנה שיש לו באותה שעה בעין הא אינו בעין לא זכה בו כלל ומצי הדר ביה כל היכא דבעי דהוה ליה כהוא עובדא דאמרינן בריש פרק ד' וה' בההוא גברא דתקע ליה חבריה וכו' אמר ליה ההוא גברא הואיל ופלגא דזוזא הוה לא בעינא ניתביה לעניי הדר אמר להו ניתביה ניתביה דאיוול ואברי ביה נפשאי אמר ליה רב יוסף כבר זכו בו עניים ואע"ג דליכא עניי הכא דלזוכו ביה אנן ידי עניים אנן דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכין פרוזבול ר"ג וב"ד אביהם של יתומים כלומר והוה ליה כמעמד שלשתן דקני ואפילו להדיוט

שׁוֹרֵת שאלה א דר״ן

להדיוש ושמענין מינה דמעמא משום מעמד שלשתן הא לאו הכי כיון שלא היה אותו סלע ברשותו מצי הדר ביה ואפי' לכשיבא לרשותו לא היה מהויל ליתנו לעניים לפי שזה היה בדעתו להקדישו מעכשיו ולא היה ברשותו כדי שיהא הקדש הל עליו אף בנדון זה אם אתה מפרש דבריו שהוא מקדיש עכשיו להבורת חולים אם המנה אינו ברשותו לא אמר כלום ואי היה ברשותו ולכך נתכוין היה לו להעמיד במקצה כל הדינרים טבועים שלו שהיו אז בעין שמא יהול הקדש עליהן הא אין עליך לומר בענין זה כלל :

ומיהו דרכן וקיומן של הקדשות שמקדישין בני אדם עכשיו שהם נודרים ומקדישין מנה או מאתים לצדקה או לת"ת אינו אלא מטעם בפיך זו צדקה שהוא חל על אחד משני דרכים אם נדר או כעין נדבה שאמירתה כמסירה וכן האומר אתן סלע לצדקה חייב ליתנה כדן נודר ואומר הרי עלי שהוא חייב להשלים נדרו לא שזכה הקדש עדיין באותו ממון שנדר ולפיכך כל מי שפירש ואמר הריני מוכה ונותן מעכשיו להקדש פלוני כך וכך שגלה בפירושו שהוא רוצה לזכות מעכשיו אם אמר מנכסי זכה הקדש כדן ש"מ האומר תנו מנה ולא אמר מנכסי אם יש לו בעין אותו סך שזכה נותן אין לו בעין לא אמר ולא כלום כיון שפירש ואמר מעכשיו אבל האומר אתן מנה לצדקה חייב להשלים נדרו אפי' אין לו באותה שעה ומפני שדעתן של בני אדם הוא עכשיו בכך שיהיו תופסים על הדרך זה סתם נדרים והקדשות שלהם :

ובנדרן שלפנינו בן חבורה זה שהתנה ואמר שמחצית מה שידור יהא לחבורת חולים אם במקדיש מעכשיו אתה תופסו לא אמר כלל אלא א"כ היה לו אותו מנה בעין הא לאו הכי לא וכמו שנתפרש למעלה וכיון שכן אין צד לקיום תנאו אלא על דרך שנתכוין לומר אתן ולפי דרך זה אם יש מצוה בנדריו הרי הוא חל ומתחייב בנדרו ואי לאו לא אמר ולא כלום :

מעתה אם מתנה זה נתכוין שכשידור מנה לת"ת יתן מקצת אותו מנה להקדש חולים איזו מצוה יש בנדרו שיהול כי מי הודיעו מתן שכרן של מצות שהתא מצות צדקה גדולה מת"ת הא אין עליך לומר אלא שנתכוין שכשידור מנה לת"ת יתן כנגדו מנה להקדש חולים נמצא שלפי דרך זה הקדש ת"ת זכה בנדרו אלא שהיה מהויל לידור כנגדו להקדש חולים ולא נדר. שמא תאמר לא כי אלא הקדש ת"ת לא זכה אלא במחצית נדרו שהדברים מראין שנודר בשעת נדרו לא היה זכור מתנאו הראשון והיה כההוא דאמרינן בפ"ד נדרים הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה אומר כל נדרי שאני עתיד לידור הרי הם בטלים ואסיקנא ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר דכיון שלא היה זכור הו' להו נדרי שנגזר אף כאן כיון שהתנה זה מתחלה שיהיה מחצית נדרו להקדש חולים ובשעה שנדר לא היה זכור מאותו תנאי נתבטל מקצת נדר זה של ת"ת ובאותו מקצת חל נדר של הקדש חולים מכה נדרו ותנאו ראשון הא ליתא דמאן אמר לך שמנה זה שזכה לת"ת שהוא הפך מתנאו ראשון דלמא במנה זה שנדר לא בטל תנאו שהרי אפילו לדבריו ראשונים היה יכול להקדיש מנה לת"ת ותנאי הראשון לא נתבטל מחמת מה שנדר אלא מחמת מה שלא נדר מנה אחד לחבורת חולים :

ועוד שאפילו אתה אומר שנדר זה הוא הפך מתנאו הראשון ואפי' בעת שנדר אפ"ה לא נתבטל נדרו שכבר כתבו בעלי התוספות ז"ל שאותה משנה דהרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' לא נאמרה אלא בנדרים שבינו לבין עצמו לפי שעל דעת עצמו הוא נודר אבל בשבועות שבין אדם לחבירו לא לפי שכל הנשבע לחבירו על דעת חבירו הוא נשבע ולא על דעת עצמו וכדמוכה סוגי'א דסוף שבועות בתרא ובפ"ד נדרים אין דעת חבירו שתבטל מה שהוא שומע מחמת תנאו הראשון שאינו יודע מהו. וכי תימא ה"מ בנשבע לחבירו אבל כאן נדר הוא שנדר על דעת עצמו ומחמת תנאו הראשון

שׁוֹרֵת שאלה א דר״ן ג

הראשון נתבטל ליתא דכיון שיש בעיר חבורת ת"ת כל אחד מבני החבורה הרי הוא כבעל דבר בנדרו של זה :

וראיה לדבר מדאמרינן בפרק הזקת האומר תנו מנה לעניי בני עירי אין דנין בדייני אותה העיר. ואסקינן דאע"ג דקיץ להו נוגעין בדבר הן ואין כשרים לרדן דניהא להו דכיון דרוח רוח וכו"ש בנדון זה דבני חבורה זו הרי הן כבעל דבר בנדר שנדר זה לחבורה ואין לומר שמכה תנאו הראשון נדרו נתבטל ולפיכך אין ספק שהקדש ת"ת זכה בנדרו אבל לענין הקדש חולים אינו רואה שנוכל לחייב יורש זה לתת להקדש חולים כנגד מה שנדר אביו לת"ת דשמא לעקור מקצת נדרו שידור לאחר מכאן נתכוין ושיחול באותו מקצת שיתבטל על הקדש חולים וכיון שאין בדבריו כלום כמו שנתפרש למעלה כיון שלא נתבטל מקצת נדרו של ת"ת לא חל על אותו מקצת הקדש חולים ואין לנו הוכחה ברורה שירצה אביו לומר שאם ידור מנה לת"ת שידור כנגדו להקדש חולים כדי שנהוב את היורש בכך ולא עוד אלא אפילו אמר כך אין חיובו ברור שהרי לא אמר אתן כך וכך אלא אדור כך וכיון שלא נדר אפשר שלא זכה ולפיכך נ"ל בנדון זה שכופין את היורש לפרוע מה שנדר לת"ת אבל לחבורת חולים כיון שהדבר ספק הוא אין מוציאין מידו שלא תאמר כיון שספק זה אינו בין אדם לחבירו אלא בין יורש זה להקדש של עניים הוה ליה ספי'א דאורייתא לחומרא שאין הדבר כן אלא כל ספק שבין אדם לעניים הוי כספק שבין אדם לחבירו וקולא לנתבע :

וראיה לדבר מדאמרינן בסוף פרק הזרוע רמי ליה ריש לקיש לר' יוחנן תנן ספק פטור אלמא ספי'א לקולא ורמינהו תורם נמלים שבתוך הקמה ומשנינן אמר רבא הכא פרה בחזקת פטורה קיימא קמה בחזקת חוב קיימא א"ל אב"י הרי עיסה דבחזקת פטורה קיימא ותנן גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית וכו' א"ל ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא אלמא ספק ממונא שבין אדם לעניים קולא לנתבע. והיינו דגרסינן בפ"ק דיומא תנן התם הנתנתים לא חייבו עליהן להפריש אלא תרומה גדולה בלבד ואמרינן בשלמא מעשר ראשון ומעשר עני המוציא מהבירו עליו הראיה אלמא בספק עניים אמרינן המוציא מהבירו עליו הראיה וקולא לנתבע :

עוד אהיה דן לפניך שאפילו נתברר שזה נתכוין לומר שכל מה שידור בנדר אחר יתן כנגדו להקדש חולים יורש זה אינו מחויב בכך לפי שנדר הקדש חולים אינו חל עד שידור אותו נדר אחר ובאותו שעה בלבד הוא חל ולא בשעת דבריו הראשונים ולפיכך כל שבשעת נדרו שני אינו זכור מנדרו הראשון לא חל נדרו דהוי כההוא שמעטא דככרות דבפרק שבועות שתיים בתרא דהאומר שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשונג והשנייה במזיד פטור. והסכימו הראשונים ז"ל דלא דוקא פטור אלא אפילו מותר לו לאכור את השנייה שכיון שהלוח איסורא בשעת אכיל' כבר של תנאי היה ובשונג נאכל לא חל איסור על השנייה כלל. אף כאן הלוח נדרו של חבורת חולים בשעת נדרו של ת"ת היא וכיון שאפשר שונג היה מתנאו הראשון שכן הדברים מראין ואין ספק שמוענים ליורש בכך נמצא שלא חל נדרו ותנאו הא' של חבורת חולים כלל. ולפי שהדברים הללו באותה הלכה רחבים ועמוקים מני ים אינו מאריך בזה וכו"ש שאין שונגין ואין מפרשין לחכם אבל הדבר נכון וברור דוק ותשכח. ומ"מ בנדרו של ת"ת אין ספק מן הטעמים שנתפרשו למעלה וכו"ש שידור זה אומר שאינו צוהו בשעת ג'יתתו שיתן מנכסיו כל מה שנדר לגבאי ת"ת כאשר נדר. ואין ספק שזה לא נתבטל כלל מחמת תנאו הראשון שלא התנה אלא על נדר שידור בבית הכנסת והרי זה כחזור ונודר ומצווה את בנו בשעת מיתתו ונאמן יורש על עצמן בכך יותר ממאה איש :

עוד

ב. עוד שאלת בעיר הזאת יש ממון הקדשות הן קרקעות שהקדישו הבעלים שינתנו כל הפירות לעניי העיר הן מעות או עסק שהוקדש שיהלך לעניים ויש מהם שהוקדשו שיתחלקו הפירות לכד וישאר הקרן קיים ביד הגבאי ועכשיו נתעוררו קצת ממנהיגי הקהל הממונים על גביית המסים והוצאות העיר ותובעין לגבאי ההקדשות שיפרעו מאותם נכסים מס והוצאות כמו משאר נכסי יחיד הקהל והגבאים טוענין שהקדשות כלן פטורין מכל הוצאות העיר ומכל מס. סוף דבר נסתפקו בענין זה יש שאומרים שבדאי הממון הזה אע"פ שהוא מוקדש חייב כשאר ממונות יחיד הקהל מפני שכל המסים וההוצאות נגבין לפי ממון הקהל שכן נהגו אם שיהיה מדינא או ממנהג או שכן הוא דעת אדונינו המלך יר"ה על המס ואפי' כשתמצא לומר שיגבה לפי נפשות יגבה בשביל נפשות עניי העיר שהם בעליו ואע"ג דלא קיין להו ואע"פ שממון תלמידי חכמים פטור מכל מסים ותשזורת וכל הוצאות העיר לפי סברת הר"ם בטו"ל ומקצתם לדברי הכל משום טעמא דאתמר בגמרא דרבנן לא צריכי נשירותא ה"מ רבנן ואפשר לומר ה"ה הקדש ת"ת או לספר תורה ועטרה לו או לשמן המאור אבל הקדש עניים לא ויש מי שאומר בודאי זה הממון פטור מפני שזה הממון מוקדש לשמים ולא צריך נשירותא ואינו כשאר ממון שביד עניים שהוא חייב משום דלא קיין להו אינו כשלמה אלא הוא מוקדש למצוה. ועוד שאינו נראה שיהא דעת האדון המלך בבקשת המס לעניים ולא לשום ממון מוקדש לשם שמים:

ועוד שכבר הגוינו רוב הקהלות בהסכמותיהם שיהיה כל ממון של הקדש פטור וכן גם כן בעיר הזאת בכל הסכמות הידועות הקדומות כשהיו עושים חקים והסכמות והנהגות בענייני גביית המסים וההוצאות מומן לזמן ידוע היו עושים חק והסכמה שיהא ממון [הקדש] פטור ובענין זה מנהג מבטל הלכה כ"ש אם הוא מסכים להלכה וכדאמר רשאים בני העיר להתנות על קצותן וכו' אלא א"ת שזה אינו מנהג דאדרבה אחר שהוצרכו לעשות הסכמה לפטור ההקדש וההסכמה היה עם שאר ההסכמות נעשו לזמן ידוע שעבר גלו בדעתם שלא רצו לקבוע לדורות מנהג שיהא פטור או שמא מפני שאר ההסכמות נקבע הזמן וההקדש לעולם פטור או מדינא או ממנהג אלא א"כ יברר אדונינו המלך דעתו אם מבקש מס מאותו ממון המוקדש שא"כ הוא נראה שאין לנו להציל מהמס ממון ההקדש בממון שלנו:

וכן נסתפקו את"ל דפטור ואם ממון ההקדש הזה שהקדישו ראובן אלף דינרין או איזה סך ידוע מנכסיו ובזמן שהקדישו היו חייבין הקהל חובות שלוו או שנתחייבו אם נפטר אותו ממון מאותן החובות אם עדיין החיוב על כל למי' ממנו כמו שהיה קודם שהוקדש ולא דמי לשור שננה ואח"כ הקדישו בעליו דגורת הכתוב הוא אבל הכא חייב בטא שהיה חייב בדמותו חולין ואת"ל שאין חיוב חובות הקהל עליו עדיין אני שואל אם נשאר אותו חיוב אצל שאר נכסי המקדיש או ישעון ויאמר אני אפרע מכל מה שבידי חלק המגיע בכל אלף לפי חוקי הקהל שהולכים אחרי זמן פרעון כאלו עכשיו הוטל אותו חיוב ואתם תגבו מן ההקדש חלק המגיע לאותו ממון ואם הוא פטור מה לו כי כן מנהג המקום שעל הממון תובעין חיובי הקהל כמי שפרע חוב לחבירו או כתובה או נדונייא שפורע בחיובי הקהל מי שהממון שלו לא מי שהוציאו מרשותו אי נאמר שזה המנהג שהולכין אחר מי שהממון בידו ה"מ בין אדם לחבירו אבל מי שהכנסו ברשות שמים ומוציאו מרשותו המוציאו או יורשיו יפרעו בעד אותו ממון מפני שעליהן חל אותו חיוב נכסווי ערבין ליה והוא בעל חוב. ואת"ל שממון ההקדש ראוי להיות נקי מכל חובות הקהל ושעבוד החובות נשאר אצל נכסי המקדיש מפני שהוא הקדיש סך ידוע ואם לא יפרע בחובות הקהל לא יהיו דבריו קיימין שלא יהא כל הסך שגדר להקדש. איכא למימר ה"מ במי שגדר סך ידוע אבל מי שצוה והקדיש חלק בנכסיו

שליש או רביע להקדש והשאר ליורשיו או לפלוני לא נשאר החיוב אצל המקדיש ויורשיו או לא הדין עם מי:

לשון יצחק דאלאמש אחד משותפי המדפיסים:

לא מהותי גדול בעיני נכסתי בעובי הקורה להשיב על השאלה אשר לפנינו אשר מצאנוה בהעתק בלי תשובה רק להפיק הקורא בספר הזה וגם מאחר שעלה גורלו להדפיסו תחלה אין ראוי שיבא חסר אך לא היתה כוונתי להתחשב כריע ע"מ הגאון רבינו נסים ז"ל ושאדמה למלאות הסרוניו כי לא כן השבתיה והלילה לי מרשע כי ידעתי לא הגעתי לרועי צאן כ"ש להיות שקול עם נאמני ארץ לשבת עמם בכף אחת אך שערתי בנפשי כי לחוות דעי על השאלה לא ימשך מזה אלא תועלת לעורך נפש המעיינים שאם יזכנו מן השמים ויורוני לכיין הדין על האמת והיושר כבר הגענו אל מחוז החפץ והשגנו מבוקשנו ואם ב"מ וח"ו אטעה יראו החכמים והרבנים שבדור הזה מעותי ויישרו ההדורה ויתקנו עותתי יורוני ואני אחריש על כן כתבתי דברי התנצלותי אלה מרם בוא תשובת השאלה אשר חברתי ואהת היא לכד ושאר כל התשובות הם מהגאון כאשר מצאנו בספר ההעתק שהיה יחיד בעולמו ואין שני להקימו:

תשובה סעיפי השאלה הזאת שנים. והאחד בלהבא אם ממון מוקדש לעניי העיר חייב לפרוע המס כשאר ממון בני העיר והשני בלשעבר אם המקדיש לעניים חלק מנכסיו בהיות בני העיר חייבים או למלך שכבר הטיל המס או שלוו משאר אנשים לפרוע המסים מומן עבר וחלף ואפי' מכמה ימים חייב לפרוע חלקו מהחובות ההם מטה שנשאר בידו משאר נכסיו שלא הקדיש שכלן ערבים על השעבוד שנשתעבד עם שאר בני העיר. ועל שניהם אשיב תחלה ואומר שאם באנו לדון כפי מנהג המדינה והעיר שאלה זו אינה צריכה לפנים שבדאי בענין המסים הולכים אחר המנהג ואפי' היו שלא כדון וכן פסק הגאון עצמו ר"נ ז"ל בתשובת שאלה עשירית:

אבל אם באנו לדון כדינא דגמרא על הסעיף הראשון אומר שאין לפטור נכסי הקדש עניים טהמס מדין הפקר דהפקר לעניים לאו שמיה הפקר לפטור מן המעשר והכי איתא במסכת פ"א פרק ששי ב"ש אומרים הבקר לעניים הבקר וב"ה אומרים אינו הבקר עד שיופקר אף לעשירים נשמיטה ומלבד הכלל הגדול שבידינו שהלכה כב"ה עוד יש ראייה מהא דאיתא במציעא פרק אלו מציאות במעשה דרבי ישמעאל ברבי יוסי דהוה קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא הוה דרי פתכא דאופי פרש"י היה נושא משאוי של עצים אותביניהו וקא מיתפח פרש"י בעומד לפוש א"ל דלי לי פרש"י המעיניני א"ל כמה שוין א"ל פלגא דזוזא יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקריה פידשו התוספות שלא יכשלו בו בני אדם בלא תגזול הדר זכה בהו הדר יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקריה חזייה דהוה קאי בעי למהדר למזכה בהו א"ל לכ"ע אפקרינהו ולך לא אפקרינהו. ומקשה ומי היה הפקר כי האי גוונא והתנן ב"ש אומרים הפקר לעניים וכו' והיא ההיא משנה דבפאה שהבאתי ומשני אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכ"ע אפקרינהו ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה ע"כ הרי שהסתם תלמוד סובר כן שההלכה היא שאין הפקר לעניים הפקר. גם אין לפטרם מדין הקדש ודינמא דמה הקדש פטור ממעשרות כן הקדש עניים דהא ליתא דאע"ג דאשכחנין דנכסי יתומים כהקדש כדאיתא בפרק הניזקין דשנינן הכי אמר רב חנילאי בר אדיי אמר שמואל נכסי יתומים הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספא ופשיטא ודאי דהקדש עניים דינו לפחות כדון נכסי יתומים:

וראייה מהא דאמרין פרק ד' וה' בבבא קמא בההוא גברא דאמר הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ניתביה לעניים. הדר אמר ליה ניתביה נהלי איזיל ואברי ביה

שרת

שאלה ב

הר"ן

נפשי אמר ליה רב יוסף כבר זכו בו עניים ואע"ג דליכא עניים הכא אגן די עניים אגן דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אינם צריכים פרוזבול וכן תני רמי בר המא היתומים אינם צריכים פרוזבול ר"ג וב"ד אביהם של יתומים וכו' והשתא הוינן אגן בה קאי בעניי ומייתא ראייה מיתומים אלא לאו ש"מ דין הקדש עניים כיתומים וכי היכי דנכסי יתומים כהקדש הכי נמי הקדש עניים כהקדש וכן תמצא שפסק הרי"ק בספר תשובותיו בשאלה קצ"ד. ומשום הא איכא למאן דמתיר להלוות הקדש עניים אפי' בריבית קצוצה דשווי להו הקדש גמור מ"מ ודאי דלאו הקדש גמור אינון לא נכסי יתומים ולא הקדש עניים הוי הקדש גמור דליכא למימר בהו כדאמרינן גבי כהנים דזכו משלחן גבוה ומשום הכי הוי הקדש גמור מה שבא ליד כהנים דהנותן נותן לגבוה ואינוהו זכו משלחן גבוה אבל הכא הנותן נותן להדיוט ממש ואין הפרש בו לנכסי הדיוט דלא מסתבר שיהא חמור הקדש עניים בזמן הזה מלקט שכחה ופיאה דהוו ממון של עניים שנתן להם מן התורה נשתעבר בהם האדם ונתחייב דלא מצינו בשום מקום דליהוי הקדש;

ועוד

ראיה דאינם הקדש דנאכלים בכל מקום ובטומאה שלא נזהרים דברים אלו רק במעשר א' ושני ובתרומה ובכורים אבל לא במעשר עני וכן כתוב ואכרו בשעריך. ועוד ראייה דנתרים לבעל הבית כשאין עניים בלא פדיון כדאיתא בפרק הורוע לוי זרע בכישר פירוש שם מקום ולא הוי עניים למשקל לקט אחא לקמיה דרב ששת אמר ליה לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים. וכן אמרינן התם זה הכלל כל דבר שהוא בקדושה ופרשי' שאסור לזרים כגון תרומה ומעשרות וכו' עד וכל דבר שאינו בקדושה כגון הורוע ולחיים וקיבה ובוראי שדין לקט שכחה ופיאה כמתנות כהונה דהוי חולין כמו שראינו שם בסוגיית הפרק ההוא דמדמי להו אהרדי ואע"ג דפשוטי פאה ולקט ושכחה ממעשר היינו משום דדרשינן מקרא גזרת הכתוב הוא כמו שדרשו בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שיש ללוי חלק בה שאם הוא עני נוטל פאה והביאה רש"י והתוספות פרק מקום שנהגו במעשה דבן בוהיין ופשיטא ודאי דלא חמירא צדקה דלא נתחייב בה אם לא מדין נדר כדאמרינן בפ"ק דר"ה בפיך זו צדקה דלא שייך בה דין הקדש גמור וממש וכן אמרינן בהדיא בפ"ק דעריבין דגרסינן הכי תניא כוותיה דרבא נדר צדקה ואין הקדש צדקה וכו' עד הכי קאמר צדקה כהקדש שהיא בכל תאחר ואינה כהקדש דאילו הקדש אסור לאשתמושי ביה ואלו צדקה שרי לאשתמושי ביה ע"כ. וכן דן הגאון עצמו לעיל דף ג' עמוד א' דכל ספק שבין אדם לעניים הוה ליה כספק שבין אדם לחברו. וכן פסק בעל טורים בטור ח"מ סימן צ"ה בסוף וז"ל ומה שמקדישים בזמן הזה לבית הכנסת וכו' דינו כשאר נכסי הדיוט. ואמר עוד בסימן רי"א בשם אביו ז"ל והאידנא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לברך הבית ואינו אלא לצדקה. וכתב עוד ביורה דעה סימן קס"א וכן הר"ן במעות של הקדש שהוקדשו לעניים או לת"ת או לצורך ב"ה אבל אסור להלוותם ברבית דאורייתא אע"ג דהקדש גמור כגון שהוקדש לברך הבית מותר להלוותו אפי' ברבית דאורייתא;

הר"י לך מבואר דלאו דין הקדש איכא בהקדש עניים דיקא נמי דאמרו כהקדש ולא הקדש ממש דכמה יש לחלק ביניהם ואין סברא שהמתיר להלוות הקדש עניים ברבית דאורייתא שישבור שיהיו הקדש גמור אלא טעמא הוא משום דהוי ממונא שאין לו בעלים ואין לו תובעים כדאיתא בריש הורוע מבואר בסוגיית שם ודוק ותשכח כי אין רצוני להאריך ופשיטא דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד לזה למלוה והגבאי דהוי שליח אין שליחות לדבר עברה ועוד דאין שליחות בלא בעל משלח וליכא מאן דמשלח ואפי' בממונא דקיין להו לעניים שרי דלא באה הרבית ליד מלוה דלא זכה בו עני אלא מאחר שבא לידו;

שרת

שאלה ב

הר"ן

ה

וגם אין לפטור מהמס מהאי טעמא דאין להקדש עניים בעלים דתרי מיני מסים איכא חד כרגא דרמי אקרקפתא וחד טסקא דרמי אקרקע ואממונא בכרגא ודאי פשיטא דמלכא לא איקפד ליה דלא איגרע חק המלך מהגלגלת מפני הקדש עניים והמקדיש חוב גלגלתו נשאר והעני ג"כ חב בגלגלת ולא תתמעט הגלגלת מפני זה אבל בטסקא השעבוד נשאר על הממון וכן דן הגאון עצמו בתשובה עשירית ע"ש והראיה מבוארת מהא דאמרינן בחזקת הבתים דף נ"ה והני זרורוי דובין ארעא לטסקא זבינייהו זבינא וה"מ לטסקא אבל לכרגא לא כאי טעמא כרגא אקרקע גברי מנה וא"כ אפי' אין לממון בעלים נתחייב הממון ואין לפטרו. אבל אדרבא יש להביא ראייה שחייבים במס מכמה טעמי;

הדא שכבר התבאר דדמו נכסי הקדש עניים לנכסי יתומים ונכסי יתומים חייבים במס כמו שמצינו בהשותפים דב"ב ובהמקבל דמציעא אמר רב יהודה הכל לאגילי גפא אפי' מיתמי אבל רבנן לא צריכי נשירותא וכן עוד שם ואמר רב אסי אמר רבי יוחנן הכל לפסי העיר ואפי' מיתמי אבל רבנן לא צריכי נשירותא אמר רב פפא לשורא ולפרשאה ולטורוינא פי' לתקון החומה ולפרש ההולך סביבות העיר לשמרה ולידע מה היא צריכה ולשומר כלי זיין של בני העיר אפי' מיתמי כלל דמלתא כל מילתא דאית להו הנאה מיניה אפילו מיתמי וכתב האשר"י ובתוספות שם וז"ל כתב הרב ר' יוסף כל מילתא דאית להו נשירותא ליתמי כגון מיני פורעניות אבל ארנוניות לא רמינן איתמי. ויראה לי דכל מיני מסים מידי דנשירותא נינהו כי הם השומרים אותנו בין העמים כי מה תועלת יש לאומות בנו לשמרנו ולהושיב אותנו ביניהם. אלא בשביל הנאה שנאותין מאת ישראל לגבות מהן מסים וארנונית. וא"כ נאמר דה"ה לנכסי הקדש עניים דאית להו הנאה בשמירה וחייבים;

וגם ראייה דבמסים וארנוניות אזלינן אחר דעת המלך אפי' שלא מן הדין משום דינא דמלכותא כדאיתא בח"ה דקאמר התם באגני מטמרי הוו דאינהו גופייהו לא הוי יהבי טסקא למלכא ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא. פירושו לא תיקשי לי מהתם דלאו משום דינא אלא משום שכן דעת המלך. ואע"ג שלא מן הדין אזלינן אחר דעת המלך ואם כן בהיות דעת המלך שכל הנהגה מהקרקע וכל מאן דאכיל ארעא ליפרע טסקא מה איכפת לנו אם הוקדש לעניים. ועוד טעמא אחרינא אלימתא דר"ת התיר לשנותה לכל צרכי צבור וכן הורה לתת לשומרי העיר מהקופה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מתנות עניים פ"ט ואע"פ שלא התנו וכן דעת האשר"י כמו שהביא הטורים ביורה דעה רנ"ו וכן דעת ר"י בתוספות בפ"ק דעריבין דף ו' וז"ל ואמר ר"י דהתם רשאי לשנותה שלא לדבר מצוה רק שיהא צרכי צבור הרי שהמסים הן כמו צרכי צבור וא"כ יכולין הצבור לתת מדמי הקדש עניים לגובה המס אפי' להציל ממונם כל שכן וק"ו שיפרעו המגיע להם כפי הנכסים שהוקדשו;

אמנם בודאי לפי האמת למאן דנהית בעומקא דדינא יש לדון דנכסי הקדש עניים פטורים מן המס ולאו ממעמא שיהיה ממון פטור בגופו דודאי מגופו חייב דין הדיוט להם ובעו נשירותא כשאר ממון ולא עדיף מגופן של נכסי יתומים אבל פטורים משום דמה יכולין למעון בעלי כספי' שאם לא יפרע ממון הקדש עניים והם יפרעו בעד הממון ההוא שנמצא הממון ההוא ניצול בממונם ואין ראוי להציל ממון אחד בממון אחר נשיב להם ונאמר דלאו מלתא היא מה שאמרו שאין כן האמת שיצילו ממון זולתם בממונא אלא הם מצילים ממונם בממונם ובאור זה שהעשיר מצווה לפרנס העני די מחסורו כדאיתא בכתובות פרק מציאת האשה די מחסורו אשר יחסר לו מחסורו זה הבית אשר יחסר זה מטה ושלחן וכו' וכל הסוגיית לראיה שמצווים אנחנו לתת לעני כל מחסורו אפי' סוס לרכוב. וכן פשיטא דהיכא דאמיד כופין העשיר לתת צדקה כדאיתא

בב"ב פ"ק דף ה' דקאמר לא קשיא הא דאמר הא דלא אמר אע"ג שבתוספות שם בשם ר"ת קאמרי דלא כפינן אלא בדברים משום דמצוה שמתן שכרה בצדה דכתב כי בגלל הדבר הזה הא איתא דקא סבר דכופין והוי ממון שיוצא בדיינים ואם יקום אחד מבני העיר ויקדיש לעניים ממון ויסתפקו מהם העניים לא נתחייבו עשירים עוד לתת צדקה ולפרנס העניים במה שמסתפקים מההקדש ההוא אפי' במקום דקיין להו לעניים כלומר שנהגו לתת כך וכך בשבוע לעניים אם יבא להם מחוץ נמנעים העשירים מלתת עוד הדבר הקבוע :

וראיה מפ' ח"ה בבב"ב אהא דקאמר דאמר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאים ראיה וכו' ומקשה ליסתלקו ביה תרי ולדייני ומתריץ ואב"א לעולם דקיין להו וניחא להו דכיון דרווח רוחו פירש רשב"ם ואפ"ה ניחא להו לדיינים שינתן המנה לעניים דכיון דרווח שיש להם מעות רווח כלומר הרי יש להם מעות ולמה יתנו כלום כל זמן שאינן צריכים הרי לך מבואר שממון זה תועלת לעשירים שנפטרים מלתת צדקה ואם כן הוא מן הראוי ומן היושר ומדינא שלפחות יקיימו הממון ההוא כשיפרעו המס בעבור הממון דלמלכא לא איקפד ובלבד שיבא לידו הסך אשר הטיל דלמה נגרום שיעלה הקרן שאינו עושה רווח ומה שיעשה הוא לעניים בפרעון המס ואם באת לכופ' שיפרעו הנכסים ההם מס יפרעו מהרווח ונמצאו הסרים העניים מה חסרונם עליך ועליה דידך קא דררי עניים וינגלל הדבר עליך מ"מ והכל אחד . ואין לומר דאתה רוצה לזכות ולתת לעניים דאין זה אלא יורא ואדרבא אסור שבמתנה שאתה נותן מחדש אתה מלבינו מחדש ומה שיהנה מהמוקדש כבר אין הלבנה כל כך דדמי שנהנה משלו ואין צניעות גדול מזה והצנע לכת עם אלהיך אמר רחמנא דליבא בעי וראיה זו גדולה אצלי דאפי' אם ישאל בפירוש המלך מס על הנכסים ההם חייבים לפרוע בעבורם העשירים שאין נווקין מפני זה כאשר אמרנו . ומה שהבאנו ראיה לעיל שמותר לשנותה לצרכי צבור כבר חולקים בדבר והוי פלוגתא דרבנן ולחומרא דמסק פאה פאה . ועוד המוציא מחברו עליו הראיה . ועוד דעד כאן לא קא מיירי המתירים לשנות אלא במותר ודליכא עניים אבל היכא דאיכא עניים דפרנסתם עליהם ודאי ליכא מאן דיתיר לסגף העניים ולהרווח העשירים שלא יתנו המס העשירים ויתפרנסו העניים בדוחק דלית דין ולית דין שידון כן והלא המקדיש לעניים אמדינן דעתיה דאומדנא דמוכת הוא דעל מנת כן הקדיש לזכות לעניים ולא להרווח לעשירים :

ועוד ראיה דמאחר שממון זה לא נתן לשאת ולהרווח אין ראוי שיפרע מס וכן תמצא במרדכי בב"ב פ"ק דדן שם ופסק דקרקעות אין חייבים לפרוע מס וה"ל שם תדע שהרי היכא שבני העיר עניים ואינם נושאים ונותנים בממון ובפרקמטיא אע"פ שיש להם קרקעות אין השר לוקח מהם מס אם לא כו"ג שתהא הקרקע עצמו משועבד למס הרי מבואר מכאן שגם אין דעת המלך שיפרעו העניים דאדרבא יהבי אינון לעניים כדאשכחן באיפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארנקא דיגרי לקמיה דרבי יוסף אמרה ליהוי למצוה רבה בתרא פ"ק ופרש"י מצוה רבה פדיון שבויים ואי יהבי מכיסייהו כ"ש דלא ישאלו מס עליהו :

ועוד טעמא אהרינא דהממון המוקדש לצדקה כשיהיה הקרן קיים והפירות לעניים הוי ממון דכולי עלמא וגם העשירים זכאים בהם דאם הם עתה עשירים אפשר שבניהם אחריהם יתענו כדאיתא פרק שואל במסכת שבת שאם לא בא הוא בא בנו ואם לא בנו בא בנו שגאמר כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחזור בעולם ואמרינן התם אמר לה ר' חייא לרביהו כי אתא עניא אקדים ליה רפתא כי היכי דליקדמו לבנייכי אמר ליה מילף קא ליישית להו אמר ליה קרא כתיב כי בגלל הדבר הזה וכו' . הרי דלא איקפד לבעלי נכסים לפרוע המס ולהעמיד קרן הקדש העניים ולקיימו

ולקיימו דנהנים מזה דאם לא הם בניהם או בני בניהם נהנים מזה וכל עמל האדם מניחו לבאים אחריו ויש ראיה לפטור נכסי הקדש עניים משום דאשכחינן במרדכי בהגהות דפ"ק דב"ב דדמו נכסי הקדש עניים למעשר עני וכן מדמי להו בגמרא בכמה דוכתי ואשכחן בתוספתא דמסכת פאה מעשר עני אין פורעין ממנו מלוא ואין משלמים ממנו התגמולים ואין פורים בו את השבויים ואין נותנין בו דבר של צדקה אבל משלחים לדבר של גמילות חסדים וצריך להודיעו שהוא מעשר עני ונותנים להבר עיר בטובת הנאה וכו' הרי שמעשר עני אע"פ שאינו קודש אינו כחול להשתמש ממנו כחול גמור וכדין הדיוט גמור וכן נמי בהקדש עניים ולא להגם קראו להו הקדש אלא דמשום שהוקצו למצוה נאסרו לשאר מילי ואין ראוי לחייבם במס ודברים של טעם הם . מכל אלה הטעמים נקטינן דהקדש עניים פטורים ממס בלהבא וכן עמא דבר בכל מקום ולא שמעתי ולא ראיתי מקום שיפרעו נכסי הקדש עניים מס כמו שאינם פורעים נכסי ביה ספר תורה דהכל אחד :

אמנם כל שעבר במה שכבר נתחייב הממון אם נתחייב כבר למלך שעבר זמן ולא פרע בעל הממון ואחר הקדישו בודאי פטור בעל הממון וטעמא כמו שדן הגאון עצמו בתשובה עשירית דשעבוד המס רמי אממונא ולא אקרקפתא וכמו שהבאתי למעלה וממה שהתבאר לעיל ומהתשובה הזאת שתמצאנה לקמן יתבאר לך אם תדוק מינה אבל אם לזו הקהל ונשתעבד כל אחד למלוה נכרי או ישראל הוי כזקפן עליו במלוה ונשתעבד והשעבוד רמי אקרקפתא ומשום האי שעבודא נתחייב גברא וגבינן מיניה ואפי' מגלימא דעל כתפיה ושאר נכסיו משועבדים וחייב לפרוע מהם אפי' הקדיש חלק מנכסיו דלא שאני וזה מדינא אמנם לא נהגו כך בשום מקום אבל פוטרין אותו האיש המקדיש אפי' מהחובות שהיה חייב הקהל קודם זה מפני הטעמים שאמרנו שפוטרים בעד הממון ההוא מפני שהמקדיש לעניים הוי כאלו נתנו ליד הקהל והוי כנכסי הקהל ונכסי העניים ונכסי הקהל הכל אחד וגם עוד להחזיק ידי עושי מצוה ואין עוד להאריך כי למבינים די וזה הנלע"ד כאשר הורוני מן השמים : ע"כ משותף המדפיסים ומכאן ואילך מהגאון ר"ג יצ"ו :

ג **עוד** שאלת מעשה בא לפנינו באשה אחת שהלך בעלה זה כמה שנים בעיר פלונית והמיר שם ונשתנה שמו לשם נכרי ויש כאן עדים מכירין אותו ושמו ושם נכריותו וזה כמה שנים בא הנה ישראל מומר מן הארץ והגיד מסיה לפי תומו שמת פלוני המומר שהיה שמו כך בעודו יהודי בעת הדבר ובאה האשה לב"ד ושאלה מהם שיתירו לינשא ולא אבו מפני שנסתפקו קצתם שמה אין ראוי להאמין ישראל מומר אפי' מסיה לפי תומו דגרע מנכרי דאפי' לדעת הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל שכתבו דפסול לעדות בעברה דאורייתא נאמן להשיא אשה במסל"ת דלא גרע מנכרי איכא לאיפלוגי בין מומר לעיז ולכל התורה לפסול בעברה אחת או לא . תודיענו בזה דעתך :

ועתה כאשר ראתה האשה כי לא התירוה שברה שליה נכרי אחד ללכת במקום הנזכר ונתנה כתב לועז בירו שיביאנו ליד האיש המומר ולא גלתה לו שמת והכתב הוא שתום וחתום כמנהג ודברי הכתב שראובן קרובה מודיע בכתב ההוא כי האשה מתחננת לו שיתירה בגט כדי שתנשא והיא התנית עם הנכרי השליח וכן אמרה לו אני אתן לך כך וכך בשכירות כך וכך לך לעיר פלונית תביא כתב לפלוני המומר ותביא לי כתב עדות מגובר החצר אשר יעיד עליך כי הגעת לשם ואפרע לך שכירותך . והשליח הלך לו עם הכתב שם וכי לא יוכל להשיג מענה ממי שנשתלה לו כי מת הוא והנכרי השליח בשבנו לשולחיו פתח פיו וסח מעצמו וכן אמר הלכתי למקום פלוני והנה מת האיש הפלוני אשר שלחתם אותי אליו תחלה הלכתי בחצר מקום הנזכר יען כי היה רץ ושאלתי בית דירו ואמרו לי שמת והראו לי ביתו והייתי בביתו ומצאתי אלמנתו שנשאת לנכרי אחר ואמרה לי דמת האיש הפלוני בעלה הראשון ונתתי הכתב שנחתם

שנתתם לי וצותה לקרותו ואחר השיבה לי ואמרה כבר מת האיש ההוא ואני מבינה את דברי הכתב הא לך אותו ולך לך כי אין לי עסק עמך ותכף הלכתי לגובר העיר אשר אמרתם והגדתי לו כי אני שלוח לפלוני ששלחני ראובן ואמרה לי אלמנתו שנשואה לאהר כי הוא מת ולא רצתה לעשות לי מענה בבקשה ממך עשה לי כתב עדות שהגעתני הנה. ענה הגובר ואמר להתנצלותך אדרוש ואחקור בדבר אם מת האיש ההוא ואקבל עדות ושלה בעד אנשים ושאל במיתת המומר הפלוני בפני הנכרי השליח והעירו לו שמת במקום פלוני ומקצתם אמרו שהיו בקבורתו וקברוהו כה היו דברי השליח מעצמו בשונו. עד הנה ספור המאורע באשה הזאת והיא רצתה להנשא יבא דברך אם יתירוה לינשא אם לאו. בבקשה פמך תכתוב דעתך בראשונה מסיחת המומר לפי תומו לדעת הר"ף והר"ם ז"ל ומה יראה אליך בנכרי מסיח לפי תומו אם צריך לומר וקברתיו כעובדא דפונדקית ונכרי וישראל שהיו מהלכין וזולתם או לא שנראה מעובדא דבי הזאי ובי חסא אע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בעובדא דנכרי וישראל שהיו מהלכים והוא שיאמר וקברתיו כבר הקדים וכתב אע"פ שאין הנכרי מכירו שנראה דעתו באמת דדוקא בשאין מכירו צריך לומר וקברתיו אבל במכירו לא אע"פ שיש לחמוה מאי שנא הא מהא ואת"ל שאין צריך לומר וקברתיו עדיין מספקא לן אם צריך לומר ראיתיו שמת כלומר אחר שמת או לא:

וכי נימא שכשהוא מסיח לפי תומו ואומר איש פלוני מת אנו מבינין מתוך דבריו שראהו מת היכא דסה לפי תומו איש פלוני מת ופרט דבריו ששמע במקום פלוני או מנכרי פלוני שמת מהו. וכן מספקא לן אם נאמן נכרי מסיח לפי תומו בפנינו ששמע מפי נכרי מסיח לפי תומו לפי דבריו אי שרינן בכה"ג אתתא לינשא כדעבדינן בעד מפי עד ובאשה מפי אשה ומפי עבד ושפחה או נאמר דגרע נכרי בזה ונראה דאי לא בעינן בנכרי מסיח שיאמר וקברתיו ולא ראיתיו שמת דפשיטא דנכרי מפי נכרי מדימנ דקא מסיח ששמע שמת:

עוד איבעיא לן אי נכרי שבא לפנינו אמר מסל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכוי להעיד כל זמן שלא יקדים דברים אחרים דומיא דמאן איכא בי חסא או חבל על פלוני ודומיהם או בפונדקית דהתחילה לככות ואפי' תימא דנכרי בעלמא שאמר לפני ישראל במסל"ת מת פלוני דמסתמא ואפי' לכשיאמר ששמע מנכרי או מאנשי המקום פלוני מת דמשיאין אשתו אכתי מספקא לן בנכרי הוה השליח אחר שנשתלה לאיש ההוא ולא הביא מענה ממנו מכתב הנשלח לו אם נקרא זה מסל"ת או איכא למימר שמא ליפות שליחותו והתנצלותו קאמר דומיא דנכרי שאמר פירות אלו זכו שמכוי להשביח מקחו גם אם לא ימכרנו יותר ביוקר בעבור זה או יש לומר מאחר שדמי שכירותו יתנו לו עם כתב העדות שהביא מה לו לשקר ולא דמי לשל ערלה ושל עזקה דהתם סבור שיותירו לו בדמיהם על זה. וגם תודיענו אם מי שמעיד או נכרי מסל"ת שמת פלוני לעת הדבר אי הוי כמלחמה ואם צריך לומר וקברתיו או לא. ע"כ דברך: **תשובה** זו האשה חזרתי על כל צדדיה ועדין לא מצאתי לה צד היתר לפי שאין לסמוך על מה שהעיד אותו ישראל מומר מסל"ת שמת פלוני המומר שהיה שמו כך בעת הדבר משום דעד המעיד שמת פלוני בשעת הדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו לפי דעת הרב אלפסי ז"ל שכתב דהך בעיא דאיבעיא בפ' האשה עד אחד במלחמה מהו דאע"ג דלא איפשיטא בדוכתא איפשיטא לה מההוא עובדא דהגלית דבפרק האשה בתרא דבמים עד אחד מהימן אף במלחמה כן. וסובר הרב ז"ל דכיון דלא איפשיטא לן אלא מההוא עובדא דווקא כי ההוא עובדא דליכא למימר דאמר בדדמי דהא אסקוה אנשרא דשביסתנא וכדאיתא התם ודכוותיה נמי בעד אחד במלחמה דווקא באומר מת וקברתיו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק בתרא מהלכות גרושין עד אחד אומר שמת

שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו וכו' דסבירי להו ז"ל דכי היכי דבאשה עצמה היישינן דאמרה בדדמי כל היכא דאיכא למיחש כדאיתא בריש פרק האשה שלום הכי נמי בעד אחד וכיון דחזינן דבעד אחד היישינן דאמר בדדמי כדחיישינן באשה גופה עד אחד שמעיד מת פלוני בדבר לא מהימן דחיישינן דלמא בדדמי כדחיישינן באשה גופה וכדאמרינן התם בריש פרק האשה שלום דבר אמרי לה הרי היא כמלחמה ואמרי לה אינה כמלחמה אמרי לה הרי היא כמלחמה דאמרינן בדדמי ואמרי לה אינה כמלחמה דמכא דאמרי אנשי שב שנין הוה מיתנא ואינש בלא זמניה לא אויל וכיון דלא אפשיטא בגמרא נקטינן לחומרא שכן דרך הגאונים בכל מקום לפסוק בשני לשונות להחמיר בשל תורה ואפי' היכא דלשון אחרון לקולא הוא וכן פסק בזה הרמב"ם ז"ל בפרק אחרון מהלכות גרושין שכתב היה דבר בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת וכו' וכיון דלגבי אשה עצמה נקטינן דדבר הרי הוא כמלחמה הכי נמי לגבי עד אחד הילכך עד דאמר וקברתיו לא מהימן:

ואל יקשה עליך שאם באנו להשוות עד אחד לאשה עצמה א"כ אפי' עד אחד במלחמה אפי' אומר מת וקברתיו לא יהא נאמן שכך הדין באשה עצמה במלחמה לפי דעת הרב ז"ל שכך כתב בפ' הגובר שהאשה האומרת מת בעלה במלחמה אינה נאמנת ואפי' אומרת מת וקברתיו שזו אינה קושיא שכשאנו משוין עד אחד לאשה עצמה אין אנו משוין אותה אלא לענין דכי היכי דחיישינן באשה עצמה דמענה בדדמי ה"ג היישינן לעד לפי דעת הגאונים ז"ל ונ"מ לנרון זה של דבר אבל לא שנשוא אותן לגמרי דבאשה עצמה היישינן במלחמה דמשקרא לפי דעת הר"ם במ"ל ובעד אחד לא היישינן אלא דאמר בדדמי ומ"מ כיון דאסקינן בגמרא דבאשה עצמה דבר הרי הוא כמלחמה הדבר ברור לפי שיטת הגאונים ז"ל דעד אחד בדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו ולפיכך בנדון שלפנינו אין להתיר אשה זו מפני דבריו של אותו מומר שהיה מסיח כיון שלא אמר מת וקברתיו וכ"ש לפי דברי רבינו חננאל ז"ל שכתב דבעינן דעד אחד במלחמה לא אפשיטא שלפי דבריו אפי' באומר מת וקברתיו לא מהימן:

וכבר ידעת שיש חולקים על דברי הרב אלפסי ז"ל וסוברין דעד אחד במלחמה אע"פ דלא אמר קברתיו נאמן ומעמייהו משום דבעינן בעד במלחמה ליהא משום דחיישינן דעד אמר בדדמי אלא משום דמספקא לן אי מעמא דעד אחד משום דמלתא דעבידא לאיגלווי הוא לא משקר הכא נמי לא משקר או דלמא משום דהיא דייקא ומנסבא אבל לא יאמר עד אחד לעולם בדדמי משום הכי מספקא לן הילכך כיון דחזינן בעובדא דהגלית דעד אחד נאמן אלמא מעמא דעד אחד לאו משום דהיא גופא דייקא דהא במים לא דייקינן דמים כמלחמה דמו אלא ע"כ מעמא דעד אחד משום דמהימן הוא וכיון דמהימן אפי' בשאינו אומר קברתיו סגי דלא היישינן דאמר בדדמי זהו מעמן של בעלי סברה זו ובודאי שדברים נכונים הם וקרובים אל הדעת אבל מאחר שהרב אלפסי ז"ל והר"ם במ"ל הסכימו דכל במלחמה ודכוותה היישינן אפי' לעד אחד דאמר בדדמי מי יקל את ראשו להקל באיסור אשת איש כנגדם וכ"ש שר"ח ז"ל מחמיר בדבר יותר דלדידיה אפי' באומר קברתיו לא סגי וכמו שכתבתי:

הלכך בנדון זה אין לסמוך על דבריו של אותו מומר שהגיד מסל"ת שמת פלוני המומר שהיה שמו כך בעודו יהודי בעת הדבר דכיון דאפי' בעד אחד גמור בעינן דאמר וקברתיו כ"ש בנכרי מסל"ת ומ"מ הוו זהירין בדבר דלאו דבעי דאמר וקברתיו מ"מ כל שאמר דברים שהם ברורים שאין לספק בהן דאמר בדדמי סגי כגון דאמר אני נגעתי בו לאחר שמת או שניתנו ממקום למקום וכיוצא באלו הדברים וכדאמרינן בפרק האשה שלום כגון דאמרי אסקינהו קמן דחזינהו לאלתר וכו' וכבר יצא בכיוצא בזה להיתר

להיתר כמעשה שאירע בענין המר והגמרה אשר קרה לקהל מריגה והותרה אשה להנשא בעדות כיוצא בזה על ידי חברינו. אבל מ"מ צריך דקדוק גדול בעדות זה כדי שלא יהא בו שום צד דאיכא למימר דאמר בדדמי. ולפיכך אתם היודעים אך היו דברי אותו מומר מסל"ת דאמר שמת אותו פלוני המומר התיישבו בדבר כי לכם המשפט: **ובן** לענין דברי השליח אשר אמר בשובו כי היה במקום פלוני ואמרה לו שמת וכן אמרה לו אלמנתו וששמע שהעידו אנשים בפני הגובר שמת פלוני ומקצתם אמרו שהיו בקבורתו וקברוהו בכל זה אני הושש הרבה ואיני מוצא צד היתר כי אין ספק כי כל מה שהעידו אותם אנשים בפני הגובר נתכוונו להעיד שהרי הגובר שלח בעדם כדי לקבל עדות מהדבר כמו שאתם רואים מדברי השליח שהגובר אמר לו אני אדרוש ואחקור ואקבל עדות ושלה בעד האנשים ושאלם וכו' ולפיכך אע"פ שאמר שהיו בקבורתו וקברוהו לא סמכינן עליהו כיון שהיו מכוונים להעיד וכדתנן ובנכרי אם היה מתכוין אין עדותו עדות. ואסקינן בגמרא דלא שנא נתכוין להתיר ולא שנא אין מתכוין להתיר אין עדותו עדות. וכן דברי אלמנתו שאמרה שמת האיש הפלוני בעלה הראשון אינן מספיקים אצלי כלל:

הדא דכיון שאמר אליו רבשעת הדבר מת אלמנתו לא עדיפא מעד אחד בדבר דלא מהימן עד דאמר וקברתיו. ועוד כי מן הנראה בשאמרה לשליח זה שמת האיש הפלוני בעלה הראשון שזה השליח שאל אותה עליו וכך נראים הדברים מתוך דברי השליח שהוא אומר הלכתי לביתו ומצאתי אלמנתו שנשאת לנכרי אחר ואמרה לי שמת פלוני בעלה הראשון והדבר רחוק בעיני שהתחילה הנכרית היא לומר לאיש אשר לא הכירה מעולם שבעלה הראשון מת אם לא שהוא שאלה עליו כי כן היה ענין שליחותו וכל כה"ג לא הוי מסל"ת דכל שישאלין לאיש אחד על פלוני היכן הוא והוא משיב מת אין זה מסל"ת וכדאמרינן בסוף יבמות בהא דאמרו לה איה חברינו דאלמא דכל שישאלין והוא משיב אע"פ שהוא אומר מת וקברתיו אינו נאמן דהיה דפונדקית דהתם הכי קאמרה ואפי' הכי מתמיהינן והא קאמרו לה איה חברינו. ואפילו שבא בלשון השאלה ומצאתי אלמנתו שנשאת לאחר ואמרה לי שמת האיש הפלוני בעלה הראשון שנראה מתוך הלשון שהשליח לא אמר לה דבר אלא שהיא התחילה מעצמה מפני שהדבר רחוק בעיני אני תולה זה לקיצור בלשון או שהשליח מרגיש בדבר וכיון לומר הדברים בענין שיועיל בדיני ישראל או אולי גלה איש אזנו בזה ומכל אלו הצדדים איני רואה לאשה זו צד היתר עדין:

ולענין מה שבקשת לעמוד על דעתי בסיוח מומר לפי תומו לדעת הרב אלפסי והר"מ ז"ל שכתבו דפסול לעדות בעבירות דאזרייתא נאמן להשיא אשה במסל"ת דלא גרע מנכרי אי איכא לאיפלוגי בין מומר לע"ז ולכל התורה לפסול בעברה אחת או לא:

דע שלפי דעתי אין לחלק בזה כלל לפי שאם היינו הוששין לומר מומר זה מתוך שהוא בקי שהאשה נותרת בענין זה הוא אומר כך שיהא נראה לנו שיהא מסל"ת תומו והוא אינו כן אלא מתכוין דהעיד ומטעם זה נאמר דימומר גרע מנכרי א"כ אף בפסול לעדות בעברה אחת נחוש לכך שכיון שהוא פסול לעדות נחוש שמא נתכוין להעיד הוא ואין עדותו עדות וכיון שלמדנו הרב אלפסי ז"ל שאין אנו הוששין לכך אלא אנו תופסים דבריו כפשוטן שהוא מסל"ת אף במומר לכל התורה יש לנו לומר כן שאנו מאמינים ששניהם מסתוים ל"ת ואף לרשב"א ז"ל ראיתי בתשובה מעשה אחד שבא לפניו ישראל מומר שאמר להן שמת פלוני והזכרה שם סברת הרב אלפסי ז"ל כי לפי שהוא תופס בפשיטות הרב אלפסי ז"ל אין חילוק בין פסול לעברה אחת לישראל מומר ומ"מ יש שחלקו על הרב אלפסי ז"ל:

ולענין

ולענין מה שכתבת מה נראה לי בנכרי מסל"ת אם צריך לומר וקברתיו כעובדא דפונדקית ונכרי וישראל מהלכין וזולתם או לא כמו שנראה בעובדא דבי חזאי ובי חסא וכו' כבר עמדת על עקרי הדברים בזה שאין ספק כל שהנכרי מכיר אין צריך לומר אלא מת בלבד והיינו עובדא דבי חזאי ובי חסא כמו ששינונו ואפי' ששמע מהנשים שמת דיו ואפילו לר"ם שכתב בכיוצא בזה בפ' אחרון דהלכות גרושין כל שהוא מכירו אינו צריך לומר אלא מת בלבד אבל כשאינו מכירו הוא שסבור הרב ז"ל דלא סגי עד דאמר קברתיו מפני שהמעשים שבאו לגמרא כיוצא בזה בכללן יש בהן וקברתיו כדאמרינן הבל על שני בני אדם שהיו מהלכין באנטוכיה שמתו וקברתים וחבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת וקברתיו ואמרינן נמי פונדקית נכרית היתה מסל"ת היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו כלומר כל שאינו מכיר אותו איש שאומר עליו שמת אלא אמר יהודי אחד שהיה עמי וכיוצא בו לא סגי עד דאמר קברתיו ואע"ג דאיכא למימר בכל הני דמעשה שהיה כך היה לאו דבעינן קברתיו סובר הרב ז"ל דאי איתא לא אפשר דלא הוי משתמיט שום [דוכתא] ולימא בחד מינייהו מת בלחוד אלא ש"מ בזה דבמכירו סגי במת בלחוד ובאינו מכירו בעינן מת וקברתיו זה דעתו של הרמב"ם ז"ל: **ומעמא** דמילתא שיותר אדם בקי במי שהוא מכירו מבמי שאינו מכירו הילכך במכירו כל שאמר מת בלחוד סגי אע"ג דלא אמר קברתיו ולא חיישינן דאמר בדדמי אבל כשאינו מכירו חיישינן דאמר בדדמי לפי שאין הדברים ברורים במי שאינו מכירו עד דאמר קברתיו וכבר חלקו מן האחרונים בזה על הרב ז"ל אבל דברי הרב נכונים בפשטן של שמועות אבל במכירו מ"מ במת סגי ואין צריך שיאמר ראיתי שמת אלא כל שאומר מת די וכהנהו עובדי דבי חזאי ובי חסא ונכרי ששמע מפי נכרי הדברים נראין דכיון דכל שהוא אומר מסל"ת ששמע מפי נכרי אחר מסיח לפי תומו שפלוני מת הרי הוא כאשה ששמעה מפי אשה:

ולענין מה שאמרת אי נכרי שבא רפנינו ואמר מסל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכוין להעיד כל זמן שלא יקדים דברים אחרים דומיא דמאן איכא בי חסא או חבל על פלוני ודומיהו. אין ספק בזה שכל מי שמתכוין להעיד אומר אותו דבר לבדו לפי שאין כוונתו בדרך ספור דברים ומי שהוא אומר מסל"ת אינו אומר אותו דבר בעצמו אלא בקשר ענין לפניו או לאחוריו וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר דברים אלא כרוצה להודיע אותו דבר לבדו ואינו נאמן וכולהו עובדי דגמרא הכי איתנהו והכי מוכחי דברי שליח זה אינן אצלי דברי מסל"ת כלל כיון דשייך האי שליח בהאי מילתא וכדאמרינן בפרק כל הגט דלמילתא דשייכי בה עבדי לאחזוקי שקרייתו ואפילו מסל"ת אינו נאמן ונכרי זה ג"כ אע"פ שאין שכירותו תלוי בדבריו עבד הוא להחזיק ולומר שהוא נאמן לשולחיו ועשה שליחות ביותר מה שמוטל עליו:

עוד אמרתי אגלה אונק שאפילו היה כאן נכרי מסל"ת בכל דיניו שאומר איש פלוני מומר שהיה שמו כך שהיה דר במקום פלוני מת במקום פלוני אין מתירין את אשתו עד שנדע שבעלה של זאת היה דר באותו מקום הא לאו הכי כיון דשיירות מצויות חיישינן דלמא איכא גברא אחרינא דשמי' הכי והא דאסיקנא בפרק האשה שלום דלא חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא התם משום דהחזוק חד יצחק ריש גלותא בקורטובא ואמרינן כאן נמצא וכאן היה ואין לי להאריך שלא בזה נשאלתי:

ד עוד שאלת שאעמידך על דעתי זיעה בחמי טבריא בשבת אם מותרת אם לאו כי שם נסתפק בה משום דאתמר בגמרא זיעה במקומה עומדת:

תשובה דע שהרב אלפסי ז"ל כן הוא דעתו שהזיעה להלושין נאסרה ואפי' בחמי טבריא וזה שכתב בפרק הבית גבי מתניתין דתנן הרוחץ במי מערה או במי טבריא ואמרינן בגמרא דהרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא וכתב הרב ז"ל ואי קשיא לך

הא דגרסינן בפרק שמונה שרצים תנו רבנן רוחצין במי גדר במי חמתן ובמי טבריא וגרסי' נמי בפרק כירה ראו שאין הדבר עומד והתירו להם המי טבריא ויעה במקומה עומדת דש"מ דמות לרהוץ במי טבריא לכתחלה והכא אמרינן דיעבד אין לכתחלה לא לא קשיא דהכא דאמרינן דיעבד אין לכתחלה לא לאו אמרי טבריא קאי אלא אמרי מערה ולא תני מי טבריא אלא לגלויי מי מערה דמה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין ומי טבריא מותר לרהוץ בה אפילו לכתחלה ומי מערה דיעבד אין לכתחלה לא ומי מערה מאי טעמא לא שרו לכתחלה משום דמערה מטללא כדאמרינן בפרק שור שנגח את הפרה מערה טרבעא' ומטללא הילכך נפיש הכלא דידה ואתיא לידי זיעה ומשום הכי לא שרו לכתחלה אלא דברי הרב ז"ל אלמא דסבירא ליה דמי מערה דמתניתין חמי טבריא אינון ואפילו הכי אמר לרהוץ בהן מפני שהמערה מזיעה דסבירא ליה ז"ל שהזיעה נאסרה אפי' בחמי טבריא וכן דעת הר"ם במזיל שכן כתב בפ' ד' מהלכות שבת ואסור לרהוץ במים חמים שבמערות מפני שמערה יש לה הבל ויבא לידי זיעה וכבר חלקו על זה גדולי האחרונים ז"ל שכיון שהרחיצה בחמי טבריא מותרת אי אפשר שתהא הזיעה בה אסורה שהרי לא נאסרה זיעה אלא משום גזרה דרחיצה וכיון שהרחיצה מותרת בחמי טבריא כ"ש הזיעה והוה שאמר בפרק כירה ראו שאין הדבר עומד והתירו להן חמי טבריא ומשמע לגמרי התירו וכן דעת הרב ר' יונה והרמב"ן והרשב"א ז"ל. ואין ספק דסוגיא דפרק כירה הכי מוכחא וכיון שבשל סופרים הוא וקליש אסוריה דגורות טובא הוי וכדאיתא בפרק כירה כדברים האחרונים ראוי להקל ולהורות הלכה למעשה:

ה שאלת בארץ הזאת רגילין הישמעאלים לקחת הענבים ומשימים עליהם עפר לבן ידוע שעה אחת או יותר מעט קודם דריכתם כדי שיצול היין היוצא מהם

טהרה ויעמוד במתיקותו ואחר כן דורכים אותם ומבשלין אותו היין בשול יפה עד שיתעבה ונעשה כעין דבש וקוראין אותו דב"ם והוא כמו סירוב שעושים בארצנו רק שזה לבן וערב יפה ממנו כי העפר מיפה אותו הרבה ונהגנו בו איסור מיום באנו בארץ על פי החכמים שהיו הנה ז"ל ובימיהם היה בדמשק נכבד אחד ובעל הוראה בעירו והתיר בכח הראיות שאכתוב בקוצר ונחלקו עליו כל החכמים הר' שלמה עטנואל והר' פרץ והר' שם טוב ז"ל ובימיהם לא היה פוצה פה ומצפצף עליו היתר:

ועתה בעונותינו אחר אשר נתבקשו בישיבה של מעלה קמו המתחכמים ורצו להתירו והם נעזרים בראיות החכם הנזכר והוסיפו הם מה שאכתוב. ומאשר הדור פרוץ להקל ויסמכו על משענת הקנה הרצוץ בכל דבר לקולא בקשתי לדעת הסכמות הראוים לסמוך עליהם זה תורף דבריך. וכתובת לשון הר"ר יעקב מדמשק הוא זה ומצאנו כתוב בשם רבינו האי גאון ז"ל שהדבש השנוי במשנת אין מעמידין ואלו מותרים באכילה חלב שחלבו נכרי וישראל רואהו והדבש ודובדבניות שזה הדבש הוא הדב"ם שנעשה מין מדשני להו בהרדי תרווייהו דבש ודובדבניות ומה דובדבניות מן היין אף הדבש דבש ענבים ע"כ. ואנו מצאנו ראיות הרבה בתלמוד לדבריו ואין לתפוש עלינו על שאנו מבואים ראיה מטהרה על המאכלות שהרי רבותינו ע"ה דנין ומדמין דבר לדבר כמו ששנינו בפרק כל הגש המניח פירות להיות מפריש עליהם תרומה ומעשרות מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהם כהזקת שהם קיימים ואם אבדו הרי זה הושש עליהן מעת לעת. ואמרינן בגמרא חלוקים עליו חביריו על ר' אליעזר דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות הרי נתברר שדנין ומדמין מענין לענין. ומצינו דברים רבים הולכים אחר הכוונה והמהשבה בהרבה מקומות בתלמוד בפ"ק דסוכה מחצלת של קנים עשא' לשכיבה וכו' והרי אין בין זו לזו דק המחשבה וכן טבעת אדם מקבלת טומאה ומטבעת בהמה אינה מקבלת טומאה ואין ביניהם הפרש רק המחשבה

וכן כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ורבים בענין טומאה כאלה המחשבה בהם עיקר וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו וכו'. וכן בהנאה הבאה לאדם ביד עשו עיקר היכא דקא מכיין ונכרי שהדליק את האור באגם והאי נכרי דהרץ רישא הכל הולך אחר הכוונה בכל עניינים אלו עיקר הנכרים שעושים הדב"ם מענבים אין כוונתם לייין רק לדב"ם ומחשבתם מסלקת כל איסור ולעולם זה לא נקרא רק דב"ם שמו וקיימא לן כרבא דאמר בפרק השוכר בטר שמיא אזלינן בפלוגתא דידיה עם אביי בהמרא חדתא וענבי והלא דהמרא והלא דשכרא וכו' כדאיתא התם:

ועוד כי התלמוד לא הוצרך להתיר רק מה שיעלה על לב שיהיה בו איסור ודבש דבורים מה חשש איסור יש בו אבל בשביל שמבשלין אותו להוציא השעוה אין זה בשול כי הכונה להוציא השעוה לבד והוי ליה כהאי נכרי דהרץ רישא דשרי למיכל מריש אורניה והמשנה לא דברה רק בזה הדבש שצריך בשול גדול והיינו דאמרינן בגמרא למאי ניהוש לה אי משום בשולי נכרים נאכל כמות שהוא חי הוה ובודאי לא אמר על דבש דבורים אלא על דבש ענבים וכחה דהתירא עדיף ולא די לנו כמה שאסרה תורה רק שנבא להוסיף עליהן. אלו הן דברי הה"ר יעקב ז"ל:

ועתה הוסיפו עליהן המתחכמים היום שמצאו סעד לדבריו שהרי בכל הקרבנות כתב הר"ם ז"ל שמחשבה פוסלת בהם ובהלה שהיא כמותה מחשבה מועלת שהרי עיפת הכלבים פטורה מן החלה ואפילו היא מסולת נקייה. ועוד בדבר חמור מזה מחשבת הנכרי עיקר שהרי מחשבת אחרושים שהיא מתכוין להנאתו באסתר פטר אסתר מליהרג קודם שתשמע אליו ואע"ג דעניינה הוה בפרהסיא כדמפורש פרק בן סורר ומורה. ע"כ דברי המתירין:

וזוה אשר כתבת לחלוק עליהן דברי הגאון רבינו האי ז"ל אשר כתבו בשמו לא נמצאו בשום חבור שחבר הוא ולא בחבור זולתו מן הגאונים והמפרשים וע"כ אין לסמוך עליהם וכדאמרינן ביבמות אמו מר בריה דרבינא חתים עלייהו. ועוד כי הדברים מורים שאינם דברי גאון ולא דברי רב שהם תלו טעם ההיתר מפני סמיכות הדבש לדובדבניות ורצו לומר ששתיהן מענבים בשביל סמיכותן ואלה הדברים אין עיקר בהם שהרי המשנה היא הרבה עניינים שונין בה ולא ראי זה כראי זה והרי נכשין (ותרין) סמוכין לדובדבניות ולא מפני זה נאמר שהוא מענבים וחלב הסמוך לדבש ע"כ כרחק דבש וחלב שני עניינים ניגהו ותו דבדבש דייק עלה בגמרא למאי ניהוש לה אי משום איערוכי ואי משום בשולי נכרים ואם י"ע על הדבש הנעשה מענבים היכי הייש לאיערוכי ולבשולי נכרים ולא חייש כלל לספק יין נסך והוה ליה למימר אי משום יין נסך הנעשה ביד נכרים אין מנסכין כיוצא בזה או אין תורת יין עליו דודאי אי איכא למיהוש לאיסורא בכל הנעשה מגפן היין ביד נכרים הכא נמי איכא למיהוש והיאך לא יוכיר חשש זה והלא להולך ענבים נכרי לגת אסרו משום לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב כדאיתא בפר' ר' ישמעאל:

ועוד לא מצינו בכל התלמוד זכר לדבש רק דבש דבורים או דבש תמרים ואיך יוכירו בידעיהם והדבש לא נודע מה הוא ובכל הראיות שהארץ להביא בענין טומאה דמחשבה מועלת בה והוא הדין והוא הטעם בענין זה דנלך אחר מחשבת הנכרי ואינה לעשות יין תמיהני בהם דהא ק"ל כרב דאמר פרק ישמעאל תינוק בן יומו עושה יין נסך דאתמר התם ההוא נכרי דהוה סליק לדקרא לאייתויי לולבא בהדי דקא נחית נגע בחמרא שלא בנונה שרייה רב לזבני לנכרים אמרי ליה רב כהנא ורב אסי והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו עושה יין נסך אימר דאמרי אנא בשתייה בהנאה מי אמרי הרי בפ"י שאין צריך לכון בנגיעתו דכיון דנגע אפילו בלא כונה נאסר בשתייה ומפורש מזה שאין מחשבת נכרי חשובה אצל היין כל עיקר ואפילו חשב ליגע בדבר אחר ונגע

ש"ת . **שאלה ה' ז** **הר"ן** **יא**

בבעל אפי' שלא בפניו ומה לה לשקר תמאן בבעל עכשו בכל מקום שהוא אלא
הקפדה בהכרת האשה במאן דדלמא מסקא שמה בשם אותה קטנה שנתקדשה וכי
תימא בהיא גופא מאי איכפת לן י"ל בהא חששי טובא איכא דשמא יש קטנה בעיר
שהשיאה אמה ואחיה ותגדל ותגדלי קדושיה בהדה ורמאי אחד פתה קטנה שאין אנו
מכירין והחליף שמה בקטנה הראשונה ואם יהיה ביד הקטנה השנית גט מאון ילך הרמאי
ויפתה הקטנה הראשונה אחר שגדלה אצל הראשון שתנשא לו ויתן לה אותו גט מאון
ותאמר כבר מאנתי בבעלי קודם שגדלתי אצלו אי נמי דלמא מתה לה ההיא קטנה
ומדינא בעל ירית לה ומפקי האי בגיטא דכבר מיאנה לה וקרובים ירתי לה :

כל אלו ההששות הם בשאין מכירין הקטנה אבל כשמכירין אותה אע"פ שאין מכירין
הבעל מאי איכפת לן הא ק"ל בפרק ב"ש ביבמות דממאנת בפניו ושלא בפניו
הילכך כיון שאמרה הריני ממאנת בפלוגי בעלי אין כאן בית מיוחד ואע"פ שר"ם ז"ל כתב
בפרק י"א מהלכותיו צריכין שיהיו מכירין אותה ואת בעלה שמיאנה בו יש להעמידה כגון
שבאה לב"ד ואמרה הריני ממאנת באיש זה שאין לכתוב שמיאנה בבעלה סתם אלא
א"כ מכירין אבל אמרה הריני ממאנת בראובן למאי נחוש ליה ואפשר ג"כ כי הרב ז"ל
החמיר בבעלה לכתחלה אבל דיעבד כיון שהכירו האשה כשר :

ז עוד שאלת לבאר לך ענין חיישינן לב"ד. טועין בהוא דאמר רבא :

תשובה בזה אינו צריך לחדש דבר רק שאכתוב לך מה שכתבו החרושים שלנו בזה
ויישבו הגירסאות על אופניהם ומתוך כך יתברר ספקותיהם. גירסת רש"י ז"ל
ביבמות פרק מצות הליצה כך אמר רבא חולצין אע"פ שאין מכירין וממאנין אע"פ שאין
מכירין לפיכך אין כותבים גט הליצה וגט מאון אלא א"כ מכירין חוששים לב"ד טועין
ורבא דיד"י אמר אין חולצין אלא א"כ מכירין וכו' לפיכך כותבין אע"פ שאין מכירין ולא
חיישינן לב"ד טועין ופי' רש"י ז"ל אין עדים כותבין דחוששין לב"ד טועין דאם כותבין
לה העדים ראינו שהליצה בב"ד פלוגי אע"פ שלא יכתבו בה ואשתמדועינה חיישינן שמא
הב"ד הבאים אחריהם טועין ולא ידקדקו אחר העדים ויתירוה על פי גט זה דקסבר רב
הונא דבי דינא בתר עדים לא דייקי אבל כשלא יכתבו לה אע"פ שתבא עדים לב"ד
שבפניהם הליצה ליכא למיחש למידי שכיון שהעדים בעצמן מעידים בפני ב"ד לעולם
אין הב"ד מתירין אותה ליגשא עד שיחקרו וידקדקו עם העדים אם הכירו הם אם לא
אי נמי דכיון שהיא באה ואין גט בידה חוששין שמא לא נגמרה להם ולא הכירו ולפיכך
לא התירוה בגט. ורבא דיריה אמר אין חולצין אלא א"כ מכירין ואין חוששין שמא
טעו ב"ד וחלצו אע"פ שלא הכירו לפי שאין חוששין לב"ד טועין. ואם תקשה הכא
אמרינן בדרבא אין חוששין לב"ד טועין ובפרק יש נוחלים ילפינן מהא דרבא חוששין
לב"ד טועין לא תיקשי לך דהכא קאי אלפיכך כותבין כלומר כיון שאין ב"ד חולצין עד
שיכירו לפיכך אף העדים יכולין לסמוך על זה מן הסתם ולכתוב אע"פ שלא נתברר
להם אם נגמרה עדות לדיונים אם לא לפי שאין חוששין לב"ד טועין. והתם קאי אין
חולצין אלא א"כ מכירין אלמא חוששין לב"ד טועין כלומר מפני מה אסר רבא לחלוץ
עד שיכירו ופליג אדרב הונא דשרי משום דקסבר רבא דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי
ואם ב"ד ראשון נזקקין להן אע"פ שלא התירוה יבא ב"ד אחרון למעות אחר הראשונים
ולומר דלא חלצו אלא א"כ הכירו ויסמכו עליהם ויתירוה וזהו שכתב הרב אלפסי ז"ל
כאן בדרבא אין חוששין וכתב שם חוששין. ורב הונא דפליג עליה דרבא סבר דאין
חוששין שמא ישעו האחרונים בכך דכיון שחולצים אפי' שאין מכירין הכל יודעין ולא
ישעו בכך לומר שהכירו אבל אי כתבו לה העדים בכי הא חיישינן שמא ישעו הב"ד ולא
דייקי אפי' בתר עדים כדכתבין לעיל :

ויש

ש"ת . **שאלה ה' ז** **הר"ן**

וא"ת הרי כשהיה תחלתו יין נאסר והיכי פקע איסוריה משום דבשליה בוא ואראך
דוגמתה וגדולה ממנה דאמרינן התם בפרק אין מעמידים גבי שכר של נכרים רב
פפא מפיקה ליה לבבא דהנותא ושתי רב אחא מדפתי מייתי ליה לביתיה ושתי ותרזויהו
משום חתנות סבירי להו אלא רב אחא הרחקה עכיד טפי אלמא כל שאיסורה משום
חתנות אינו אסור אלא כששותה בענין שקרוב לבא לידי חתנות שהרי השכר הזה
כשהיה בפנים הוא נאסר כשיצא להוץ הותר אף הרב"ם הנעשה בארצכם כיון שאין
איסורו אלא משום חתנות אפשר שכשנעשה דב"ם הותר אע"פ שכשהיה מתחלתו יין
נאסר. ואע"פ שזה הויתר של שכר אין למדין ממנו לכל הנאסרים משום חתנות ואפי'
הכי אמרינן התם בפרק אין מעמידין איבו מנכית ואכיל בי מצרי דמתא אמר להו רבא
אתמר רב נחמן לא תשתעו מיניה דאיבו דאכיל גמא דארמאי כבר כתבו המפרשים
דשאני פת דאלים חתנות דיריה מפני שהכל צריכים לו. ועוד שהוא מעשה נשים מה
שאין כן בשכר :

ואפי' לדברי מי שאומר שטעם הקולא של שכר מפני שהראשונים לא אסרוהו אלא
האחרונים הוא שנהגו בו חשש חתנות לפיכך הקילו בו מ"מ הרי אתה רואה
שהדברים הנאסרים משום חתנות אינם נאסרים לחלוטין שיהיו כאלו גוף האיסור הוא
זהרי אתה רואה בגמרא שנתנו ונשאו אפי' גבי פת לחלק בין עיר לשדה אלמא מה
שנאסר משום בשולי נכרים לא בכל ענין נאסר אלא הכל לפי האיסור
והכל לפי שהחתנות קרוב ועל זה סמך הרא"ה ז"ל בנכרי שבא לבשל לחולה
בשבת שמותר לכריא במוצאי שבת וליכא משום בשולי נכרים ומשום חתנות דבכל
כהאי גוונא היכרא איכא עוד התיר בנכרי שבשל לעצמו דברים המותרים בין בחול בין
בשבת שאע"פ שהתבטל אסור משום בשולי נכרים אבל הכלים מותר להשתמש בהם
אחר הדהה דלגבי געולי הכלים לא מסתבר למימר דגורו ואסרו בהא משום געולי נכרים
דבהא ודאי ליכא משום חתנות :

ואף אני אומר שאפשר לדון להלכה שר"ם שבארצכם יהא מותר שאין עליו תורת
יין ותחלת דריכתו לכן נתכוונו וליכא למימר כיון שנאסר כשהיה יין היאך פקע
איסורו שכר הוכחתי שאין אומר כן בדברים שהם נאסרים משום חתנות בלבד וזה
ההיתר השכל מקבלו והסברא נוחה הימנו אבל למעשה אני אסר לפי שראיתי קצת מן
הגדולים שהלקו על הרא"ה ז"ל ואסרו פלישת כלים הבלועים מבשולי נכרים אע"פ שהם
דברים מותרים והצריכו הכלים הגעלה ואם של חרס ישברו והרב בעל התרומה מזה
הדעת ולפיכך ראוי להנהיג איסור בדב"ם ופורץ גדר ישכנו נחש ושלום לכם :

ז עוד שאלת באה הנה עיר צפת קטנה אחת שנשאת בבעל רהוק מהנה כמו שלשה
ימים ובעלה היה מארץ מרחק והלך והינה אשתו ועמדה הקטנה הזאת לפני
שלשה שנעשו ב"ד לדבר זה ומאנה בבעלה בפניהם והב"ד לא הכירו בעלה מעולם
וברקו אם היא קטנה וכתבו לה גט מאון והלכה לה ולפני עמדה לפני אלו עמדה לפני
אחרים ומאשר לא הכירו בעלה לא רצו להזקק למאנה כדגרסינן בפרק מצות הליצה
אמר רב הונא אמר רב סחורה חולצין אע"פ שאין מכירין לפיכך אין כותבים אלא א"כ
מכירין ורבא דיד"י אמר אין חולצין אלא א"כ מכירין ואין ממאנין אלא א"כ מכירין הרי
מפורש שכל ב"ד שלא יכירו חיבם ובעל הקטנה אין נזקקין לחליצה ולמאון ונסתפקתי
מי אמרינן אין ממאנין אלא א"כ מכירין אי דווקא לכתחלה אבל דיעבד כשר אע"פ
שאינם מכירין או אפי' דיעבד פסולין :

תשובה אע"פ שאמר בסתם אין ממאנין אלא א"כ מכירין משמע שאין הקפדה אלא
בהכרת האשה הממאנת כשמכירין האשה ואע"פ שאין מכירין בבעל ממאני'
דמאי איכפת לן בבעל הא אפי' אין זה בעלה אין בכך כלום שהרי היא יכולה למאן
בבעל

ועוד אי איתא דבכור בהמה מהורה נוהג בין בארץ בין בהוצה לארץ ואפילו לר' עקיבא ליקדש כרמסקינן בפרק מעשר בהמה הוה ליה לתנא למיתני הכי כותנא מעשר בהמה נוהג בין בארץ בין בהוצה לארץ מדלא תנא הכי אלמא לר' עקיבא אינו נוהג כלל והוה סברתו ז"ל אבתי לא מכרעא דההיא דרבי עקיבא לא מיירי אלא ליקרב ואע"ג דבגמרא לא אסקיה יגיר עליו רעו דבפרק מעשר בהמה איתנייה ברייתא כל כי האי גוונא גבי מעשר ואפי' הכי אסיק תלמודא התם כאן ליקרב כאן ליקדש הילכך ילמוד סתום מן המפורש בכור ממעשר והאי דלא תנא נוהג בין בארץ בין בהוצה לארץ אפשר דפשיטא ליה דכיון דבפטר רחם תלא רחמנא הובת הגוף הוא הילכך לא אצטרך כדלא אצטרך בכבור אדם בשלמא במעשר אצטרך דלא תימא דיניה נמעשר דגן :

ועוד דלא דחינן כוליהו סוגיות דמוכה בהדיא דבכור נוהג בהוצה לארץ וכן דעת הראב"ד ז"ל והשיג על הר"ם במז"ל בהשגותיו כלשון הזה א"א טעות היא זו ואפי' לר' עקיבא דאית ליה האי סברא לא אמר אלא ליקרב אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזר ונעבד ואינו נאכל אלא במומו וכן הסכים הרמב"ן ז"ל בהלכות בכורות שלו . והאר"ך שם מן הראיות שכתבת ומאי דאסתפקא ליה למר אם סמך הרב ז"ל על הא דאמרין נהוג עלמא כר' אלעי בראשית הגז וה"ה למתנות משום דילפינן נתינה נתינה ושנאמר שיהא בכור בכלל זה אינו נראה לי כלל דבבכור לא כתיבה ביה נתינה אלא בין תם בין בעל מום שנתנו לכהן נ"ל מומכשרם לא יהיה לך כדאיתא התם בבכורות בפרק עד כמה . ועוד דא"כ למה ליה לר' עקיבא לאקושי בכור למעשר ליקושי ליה בתרומה והוה עדיף טפי אי סבירא ליה דאינו קדוש כלל דתרומה ג"כ לא קדישא כלל כבכור אי סבירא ליה הכי ואלו במעשר הוא גופיה מודה דקדיש אלא שאינו קרב :

ה שאלת ראובן שמת והניח בנים גדולים וקטנים ומנה אפוטרופוס על הקטנים והקרובים והאפוטרופוס רוצים לשדך אחד מן הנערים הקטנים עם בת זוגו ואותם שהם מתחתנים רוצים שיהיה חלקו של אותו קטן מיוחד מעכשו אם האפוטרופוס רשאי ליהד לו חלקו ולחלוק בנכסי אביו בלא ב"ד אם לאו :

תשובה לא מציינו לאפוטרופוס שיהיה רשאי לחלוק נכסי קטנים אלא ברשות ב"ד וכדאמר בפרק האיש מקדש אמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס ובוררין להם חלק יפה אלמא אין האפוטרופוס רשאי לחלוק בלא ב"ד וכי תימא אין ב"ד צריכין אלא למנות אפוטרופוס אבל כיון שנתמנה רשאי לחלוק בנכסיהן שידו כידן ליתא כלל דא"כ למה הוצרך לומר רב נחמן יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידים להם אפוטרופוס הרי אלו הקטנים ודאי אפוטרופוס יש להם או סמכו אצל בעל בית שדינו כאפוטרופוס כדאיתא בפרק הניזקין שאם לא כן מי מאכיל ומלביש ואי אפוטרופוס סתמא רשאי לחלוק בלא ב"ד אותו שמאכיל ומלביש יחלוק בנכסיהן אלא ודאי אין האפוטרופוס רשאי לחלוק בלא ב"ד :

ועוד דאמרין בגמרא ורב נחמן דירדיה אמר הגדילו אין יכולין למחות מה כה ב"ד יפה אלמא משום כה ב"ד איתנין ליה וכי תימא כיון שנתמנה ע"פ ב"ד כה ב"ד קרינן ליה ליתא דהא אמרי בגמרא הא דמעו הא דלא מעו ולא קאמר הא דמעו אלמא ב"ד עושים החלוקה ולא האפוטרופוס לבדו ולפיכך אין טעות החלוקה חוזר אלא בטעות שתות כיון שום הדיינין אבל פחות משתות לא . וכן כתב הר"ם במז"ל בפ"י מהלכות נחלות ואלו היה טעות אפוטרופוס לבדו היה חוזר אפי' דינו משום דיחיד הוא וקיימא לן שליה כאלמנה מה אלמנה יחודה אף שליה יחיד לאפוקי ב"ד דרבים נינהו כדאיתא בכתובות פרק אלמנה :

יש ספרים דגרסי איפכא וגרסינן בדרב הונא אין חוששין לב"ד טועין . והכי פירושו חולצין אע"פ שאין מכירין ואין חוששין שמא ישעו ב"ד שלאחריהם לומר הואיל וחלצו הזכירו וה"ה שאין חוששין לעדים טועין שיכתבו לה כלום אלא דלא גרסינן לפיכך דלא הזכירו עדים משום דעדים אם לא כתיבי ואשתמודעיהו התם לאו כלום הוא ואי כתבי ואשתמודעיהו ליכא למיחש לשקרא דלשקרא ממש לא היישינן דאינהו לא כתבי הכי אלא א"כ קים להו במלתא דקמאי אשתמודעיהו ורבא דירדיה אומר אין חולצין אלא א"כ מכירין חוששין לב"ד טועין כלומר ישעו הב"ד הבאים אחריהם ויסמכו על הראשונים ומשום דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי אבל בתר עדים דייקי כדאמרי' ביש נוהלין זהו מה שכתבו הראשונים בחדושיהן ולא חדשתי בזה דבר כי מדעתי בכך מתבררות כל ספקותיך . הנשיא ר' יצחק אלטבי בקש ממנו לחוות דעי בשאלותיך . וכתבתי בהם אשר עם לבכי ועוד נוסף עליהם שאלה אחת באשה שמת בעלה ולא יכולתי להשיב עליה כי נאבד הקונטרס ולא נשתייר ממנו אלא עלה אחד . הכותב משתחוה לארץ קדשנו ממקומו עיניו ולבו שם לילו ויומו מתפלל אל ה' להשיב את שבותה למען שמו ולהראות כבודו במעון קדשו והדומה אנכי הצעיר ניסים בר' ראובן ב"ד ניסים זל"ה גירונדי :

להר אברהם ב"ר נחמיה נ"ר לפוקלקיריא :

כתב מורנו תמהתי שבכל הארץ הזאת אין מפורישין בכור בהמה ואומ' בשם הגאון הר"ם במז"ל ושאלתי לגדולי הארץ ולא השיבו לי טעם נכון והנה רשתי צוה לקברו בטרוייש גם רבינו תם וכל גדולי צרפת הקדמונים כן הסכימו וראינו בתלמוד כמה אמוראי שהיו מפורישין בכור ורואים מומין כדאמרין בבכורות דר' אמי דהוו להו חיותא הוה מקנה אודנייהו לגברים גם במסכת תרומות פליגי תנאי בכור מחוצה לארץ אם נקרב אבל מכל מקום קדוש להאכילו במומו וכן בבכורות פרק מעשר בהמה לכולי עלמא קדוש ולשם משמע דאע"ג דבטלו מעשר בהמה לא בטלו בכור כדאיתא התם ונסתפקת אולי סמך הר"ם ב"מ ז"ל על האי דאמרין נוהג עלמא כתלתא סבי כרבי אלעאי בראשית הגז משום דילפינן נתינה נתינה וה"ה למתנות כדאיתא בהדיא בראשית הגז ושמא אף הבכור בכלל זה . עד כאן דברי הרב נר"ו :

ואני אומר כי כל מה שהקשה בכורך בכאן יפה הקשה והסכימה דעתך לדעת הראשונים עליהם השלום שהקשו על הרמב"ם ז"ל במה שכתב שאין בכור בהמה נוהג אלא בארץ והא רבא הוי בוכרא כדאמרין בפרק אין צדין ההוא גברא דאיתי בוכרא קמי דרבא אפניא דמעלי יומא טבא וכו' כדאיתא התם ובפרק אלו טרפות נמי אמרין דרב חסדא שרי בוכרא ולא זבין מיניה אבל נראה שעיקר סמיכתו של הר"ם במז"ל היא על ההיא סוגיא בתמורה דתנן התם בפרק ואלו קדשים ובאין מחוצה לארץ לארץ חוץ מן הבכור והמעשר ואם באו תמימים יקרבו ורמינהו בן אנשיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו אמר רב חסדא הא ר' עקיבא הא ר' ישמעאל מאי היא דתניא ר' עקיבא אומר יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ בארץ בזמן שבת המקדש קיים וקריבנו ת"ל ואכלת לפני ה' אלקיך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו אלא מן הארץ אף בכור אינו בא אלא מן הארץ ע"כ סוגיא דתמורה ונראה שסבר הר"ם במז"ל דלר' עקיבא אינו קדוש כלל דלא מסקינן התם ולא בשום דוכתא עלה דההיא כאן ליקרב כאן ליקדש וכיון דק"ל כרבי עקיבא מהכרו נקמינן דאין בכור מחוצה לארץ קדוש כלל דדוקא גבי מעשר בהמה מסקינן התם בבכורות כאן ליקרב כאן ליקדש אבל בכבור לא מסקינן הכי בשום דוכתא :

ועוד אתן לך ראיה ברורה שאין האפוטרופא רשאי לחלוק בנכסי יתומים ברא ב"ד דהא חלוקת יתומים בנכסי אביהן לחוב על מנת לזכות מקריא כדאמרינן בפרק האיש מקדש מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן שב"ד מעמידין להם אפוטרופוס לחוב ולזכות לחוב אמאי אלא לחוב על מנת לזכות וכו' ואפוטרופוסים שנתמנו סתם אין רשאים לחוב על מנת לזכות כדאמרינן בפרק הניזקין ואין אפוטרופוסים רשאים לזון לחוב ולזכות בנכסי יתומים לזכות אמאי לא אלא לחוב על מנת לזכות וכיון שכן היאך רשאים לחלוק בנכסי יתומים אלא ודאי ב"ד הוא שחולקין הנכסים אלא שמעמידים אפוטרופוס לקטנים כדי להפך בזכותם, זהו הדרך המהווה הנראה בעיני:

אלא שראיתי לרש"י ז"ל בפרק אלמנה שפ' הוא הא דטעו הא דלא טעו האפוטרופוסים וכן פי' בוררין להם חלק יפה כל אפוטרופוס ליתניוק שלו ונקיט לה בלשון רבים לפי שהוא סבור שמעמידים אפוטרופא לכל קטן וקטן וכן פי' במסכת גיטין בפרק השולח מה כח ב"ד יפה כח ב"ד שמנו להם אפוטרופא נראה מדבריו שהאפוטרופוסים עצמן רשאים לחלוק בלא ב"ד ומ"מ צריך אתה לומר דווקא בנתמנו בפרט לכך אבל אפוטרופא סתם אין רשאים כמו שהוכחתי בראיות ברורות הילכך בנדון שלפנינו ב"ד מעמידין אפוטרופוס לכל אחד מן הקטנים לפי שעה ובוררין הבית דין עם האפוטרופא לאותו קטן שרוצה לשדך חלקו ואחר כך מעמידין הנכסים ביד האפוטרופא:

ט עוד שאלת האפוטרופא שנתמנה בצוואת המת אם צריך לעשות שטר משמוש הנקרא בלשון הנכרים אווינטריאו בנכסי המת:

תשובה שטר משמוש זה לא מצינו בכל התלמוד אלא מיהו הרב בעל העטור ז"ל כתב בהא דאמרינן בפרק הניזקין ואין צריך לחשב עמהן באחרונה דדוקא באחרונה אין מחשבין עמהן אבל לכתחלה צריכין ב"ד לחשב עמהן ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקעות וחובות וכל דבר שיתנו בידם דאע"ג דאמרינן דאין נשבעין ה"מ בטענת שמא אבל בטענת ברי משביעין להו והילכך צריך שידעו מה שיקבלו ומה שיחזירו וכתב הראב"ד ז"ל דכותבין שתי שטרות אחד לאפוטרופוס ואחד לקרובים אות באות והוא הנקרא שטר משמוש וכל אלו הדברים הם לומר שהב"ד נשחם ממנים אפוטרופוס בנכסי יתומים ראוי להם שיעשו כך לתועלתם של יתומים אבל האפוטרופוס עצמו אינו מוטל עליו לעשות כך בין שמינהו ב"ד בין שמינהו אבי יתומים ואין צריך לפנים. ברצלונ"א:

י שאלת ראובן היה דר בגירונ"ה והיה חייב בחובות הקהל והיה לו בת אחת מלאה מתה לאה אשתו ונשא אשה בקשטניו"ן ונתנו לו נדונייא גדולה בקשטניו"ן וקבע דירתו שם וקהל גירונ"ה היו פוסקין אותו והיה פורע עמהם בחובות הקהל דבר קצוב בפשרה או בפסק השיא בתו ליהודה מפרפיניא"ן ונעשו הנשואים בגירונ"ה והתם שם יהודה הכתובה ולא פרע לו ראובן שם הנדונייא אע"פ שכתב לו התקבלתי אבל שמעון ולוי אחי ראובן נשתעבדו עם ראובן ביחד בשטר מתנה לבת ראובן על מנת שאין לבעלה רשות בהן לימים ראובן פרע שטר המתנה מקשטניו"ן ששלחם לה מאותן מעות שקבל בגדונייא שם מת ראובן וקהל גירונ"ה תובעין ליהודה שיפרע בחובותיהן כשכיל הנדונייא שקבל אחר שעשה הנשואין בגירונ"ה ושם התם הכתובה וקיים התקבלתי ויהודה טוען כי ראובן כשנדר ונתן לו הנדונייא היה דר בקשטניו"ן והיו לו מעות הרבה שם שלא היו חייבין בחובות קהל גירונ"ה ומאותן נתן לו ואך יעלה על דעת אדם שמי שנשא אשה בגירונ"ה ישאל להמיו אם הוא חייב דבר לקהל ליריר"ה כי ראובן לא היה דר בגירונ"ה כשעשו הנשואין והקהל מוענין אע"כ מאחר שהוא היה פורע עמנו איזה דבר לא היינו מקבלין עליו אבל הוא מן המעות החייבים נתן לו ויהודה טוען עוד אם יש

יש לי חוב על זה תשאלו לשמעון וללוי אחיו שנשתעבדו לה בשטר מתנה והם הוציאום מקופתכם והם דרים בעירכם איך תניחו אותם ותונו אותי שאיני מקהלכם. הרין עם מי. ואם יהודה מוכרה לקבל ב"ד קהל גירונ"ה או אם יכול לשאל להם ב"ד אחר. ע"כ דבריך:

תשובה בכיצא בזה אני משיב שולחי דבר כפי הנהגת הקהלות מצורף עם דין הגמרא לפיכך אני אומר שאע"פ שרדין הגמרא מי שנושה בחבירו מנה והלוה אין לו אלא מנה במעות או בעסק ונתנו לראובן ואותן מעות ועסק ליתנייהו בעינייהו אין למלוה על ראובן כלום לפי שדעתי נוטה דכל כהאי גונא לא מיקרי מויק שיעבודו של חברו אפי' הכי להנהגת הקהלות אינו כן שכבר נהגו כל הקהלות בגביית המסין שמי שמעותיו מחויבים בחובות הקהל ונתנם לאחר נכנס הזוכה תחת הבעלים ראשונים וכל מנהגי בני העיר יש ללכת אחריהם כמו שמבואר במקומות רבים בתלמוד אפי' יהיה המנהג חולק עם דין הגמרא כ"ש שזה המנהג מסכים לדין והטעם בזה שחייב המסין לא רמי אקרפתא דגבוא כשאר חובות שמה שאנו פותרין הזוכה במטלטלין דליתנייהו בעינייהו משעבוד הראשון הוא מפני שהחייב מוטל על הראשון ומיני' אפי' מגלימא דעל כחפיה אבל זה השני לא חל השעבוד עליו ונכסי הראשון אינן בעין שיהיו ערבין לשעבודו ולפיכך אין לו על השני כלום אבל חייב המסין מוטל על הממון וכל שזכה השני בממון מחויב נכנס תחת הראשון נמצינו למדין לפי דרך זה שראובן שיש לו ממון מחויב וממון פטור אין לקהל תביעה עליו לומר חמך היה חייב לנו בחובות הקהל וכל נכסיו היו משועבדים בין נכסים הפטורים בין המחויבים עד שיפרע מה שחייב ולפיכך אתה שקבלת מעות ממנו ואפי' קבלת מעות פטורין נכנסת בשעבודו שזה אינו מדין הגמרא שמי שזכה במעות או בדברים אחרים וליתנייהו בעינייהו אין למלוה עליו כלום:

ואם מהנהגת הקהלות אינה ענין לכאן לפי שהנהגה היה למי שלקח ממון מחויב מטעם חייב הממון אבל זה שלקח ממון פטור אין לחייבו מטעם שעבוד כמו שהיינו מחייבים אותו אם לקח קרקע אלא מטעם חייב הממון שאין הממון שלקח חייב מצד עצמו ותורת שעבוד אינו חל עליו כמו שהוא לדין הגמרא זהו דעתי אם ידוע שלקח ממון פטור אבל אם נתן לו ממון סתם ואין הדבר ידוע אם הוא מן המחויב או מן הפטור בזה יש להלך כיצד אם ידוע הוא שראובן עירב כבר ממנו זה עם זה הפטור עם המחויב נראה שיש חוב על המקבל לפי חשבון כיצד אם היו לראובן שני אלפים ממון פטור וג' אלפים מחויב וערבן זה בזה ולאחר זמן נתן נדונייא לחתנו פותרין ב' חלקים ומחייבין לו ג' והראיה מדתנן במעשר שני מעות חולין ומעות מעשר שנתפזרו מה שלקח ליקט דמעשר שני עד שישלים ואם בלל והפן לפי חשבון זה הכלל כל המתלקטין למעשר והנבללין לפי חשבון:

ומדאי טעמא נמי אמרינן בירושלמי תני שלשה שהטילו לכים ונגנבו כך הם חולקים פי' לפי חשבון הממון על דרך הנזכר בפ' מי שהיה נשוי והתני באלו אנבים ונגנבו מחצה לזה ומחצה לזה ופריק אנבים גדולות הן ואי אפשר לבלול אבל סלעים דקות הן אלמא בכל הדברים הנבללין כשאנו דנים על החלק הניטל מהן אנו דנין עליו כפי חשבון הכלל שניטל ממנו וזה הדין כתבו המפרשים ז"ל בפ' הבית והעליה אף כאן מאחר שחייב המסין מוטל על הממון כמו שכתבתי דנין הממון לפי חשבון:

וכל זה בידוע שראובן בללן וערבן זה בזה או ששניהם מורים אבל אם ראובן היה מתעסק בכל אחד מן הממונות הנזכרים ביחוד ואחר כך נתן נדונייא ואין ידוע מאיזה ממון נתן יד הזוכה על העליונה ואפי' אם הממון המחויב גדול מן הפטור כיון שהפטור מספיק לנדונייא שקבל שכל ספק שגולד בדברים שאין נבללין אין תולין אותו אחר החלק הרב ולא לפי חשבון אלא הדבר שקול כמחצה על מחצה וכאן שהזוכה

שׁוֹרֵת **שׂאֵלָה י יֵא יב** **הֲרִיץ**

מוחזק על המוציא ממנו להביא הראיה וראיה לרבר שכל ספק הנולד בדבר שאינו נכלל אין הולכין בו לפי השבון אלא תולין בהלק המועט כמו שתולין במרובה מן הירושלמי שהזכרתי למעלה דקאמר והתני באלו אבנים ונגנבו מחצה לזה ומחצה לזה פי' אף על פי שיש לאחד מאה אבנים ולהברו המשים ומפרש הטעם מפני שהן גסות ואי אפשר לבלול אלמא כיון שאינו נכלל אין הולכין בו לפי השבון אלא מחצה לזה ומחצה לזה כדון כל הספקות שהם במקום שיד שניהם שוה דהוי מחצה לזה ומחצה לזה הכי מיתוקם דאי הוי ברשותא דחד מינייהו הוי אידך מוציא מחברו עליו הראיה כדאמר בסה"ג בגמרא בשלמות ושבורות הילכך בנדון שלפנינו הדמיון הוי ברשות הזוכה המוציא ממנו עליהן הוא להביא ראיה שיכול הוא לתלות ולומר מן המסמך הפטור נתן לי וכן הדין כל שאינו ידוע אם בללם וערבם זה בזה אם לאו שיכול זה לומר אימא לא נתערבו ומתפטר לקחתי ועליהן להביא ראיה כדון כל מוציא מחברו. וכי תימא שעבוד המסין שאני שהמשועבד אינו נקרא מוחזק כמו בשאר שעבדים אדרבה שעבוד מלך יותר מוחזק ממנו וכדאמרין בפרק חזקת הבתים א"כ במלת ירושת בנו הבכור אינו ענין דה"מ כשהשעבוד ודאי אבל בספק לא. ואין צריך לפנים:

יֵא וְלַעֲנִין מה שבא בשאלה אם יהודה מוכרה לקבל ב"ד קהל גירונה או אם יכול לשאול להם ב"ד אחר. אין ספק שבני העיר יכולין להתקין ביניהם חוקים והנהגות והם קיימין עליהן ומיהו דווקא לאותן שנקראים בני עירם אבל לבני עיר אחרת לא גם כי יהיה להם תביעה עליו דאיה כח יש להם להסיע על קיצתו כיון שאינו מבני קהלם אבל בנדון זה צריך לעיין אם זה שנשא שם אשה נדון כבני עירם אם לאו לפי שאנו רואין שכל שיעשה מעשה מוכיח שהוא רוצה לקבוע שם דירה באותה העיר נקרא לאלתר מבני העיר ואע"פ שלא שהה עדין לשם כדתנן אם קנה שם בית דירה הרי הוא כאנשי העיר לאלתר אף כאן אפשר לומר שהנשואין מוכיחין שהוא רוצה להתיישב שם והרי הוא כאנשי העיר מיד. ליתא שכל מי שקונה בית דירה בעיר אחרת מעשיו מוכיחין שרוצה לדור שם שאין רוב בני אדם קונין בית דירה אלא באותו מקום שהם הפצים לדור אבל הרבה נושאים נשים במקומות שאין דעתם לדור בהם מפני כמה סבות ואין הנשואין מוכיחין כלל והיינו דגרסינן בתוספ' גבי שלשה ארצות לנישואין וכו' בד"א בזמן שיהיה מיהודה ואירש אשה מיהודה מגליל ואירש אשה מגליל אם היה מיהודה ואירש אשה מגליל כופי' אותה לצאת שעל מנת כן נשאה אלמא אין הנשואין מוכיחין קביעות המקום ולפיכך אם יהודה זה אינו מבני עירם יכול לשאול להם ב"ד אחר וכ"ש אם יהודה היה דר' בפר' ונשא אשה בעיר דהוי ממש כיהודה וגליל דעל מנת כן נשאה וכדאמרין בתוספתא לענין יהודה וגליל:

יב שׂאֵלָת זה לשונך אשה שמת בעלה ויש לה ולד שהצריכה ר"ל להשהות כ"ד חדש כדאיתא בפרק החולין ונתנה בנה למניקה בחיי בעלה אי יכולה להנשא לאחר שלשה חדשים שנתנו חכמים להבחנת הזרע כי מצאתי בנימוקי הר"ם מקוצי שכתב תשובת הגאון שאין קרויה מינקת חברו אם נתנה בנה למינקת ג' חדשים קודם שמת בעלה והיא לא הניקה כלל בתוך ג' חדשים ע"כ. והוא גם הוא הביא בשם רב אחאי זה לשונו גבי מעוברת חברו או מינקת חברו דהיא דעבר ואנסיב או קדש מפקין לה בגט ע"כ לשונך. ובקשת להעמידך על דעתי ועל מה ראוי לסמוך הלכה למעשה:

תשובה אע"פ שאינו ידוע סמך בגמרא לדברי הגאון ז"ל מ"מ דברים ברורים הם בטעמך וכ"ש שהם דברי קבלה וכנ"ל בטעמו של גאון ז"ל שכיון שתקנה זו שתקנו חכמים שלא ישא אדם מינקת חברו מפני תקנת הולד היכא שאין לולד תקלה אין לאסור אשה מלהנשא וידוע הוא בדריכהן של נשים שכל שפוסקות קצת זמן מהניק

שׁוֹרֵת **שׂאֵלָה יב יג** **הֲרִיץ** **יֵד**

מהניק נפסק הלבן ואין ראויות עוד להניק. והזמן הזה שקצב הגאון ז"ל אפשר שהלך בו אחר רוב נשים שיש שנפסק הלבן בהפסק חדש ויש בהפסק ששה שבועות ויש בהפסק שני חדשים אבל אחר ג' חדשים סבור הגאון ז"ל שרובן נפסק הלבן ולא ישאר לאשה חלב אחר הפסק ג' חדשים אלא לאחת מני אלף ולמה שהוא מיעוטא דמיעוטא לא היישינן ולא עבדינן תקנתא ואפשר ג"כ שנפסק קצת לקצבת הג' חדשים להא דאמרין בפ' אע"פ לענין מעוברת שהחלב נעקר לאחר ג' חדשים וכיון שזו פסקה ג' חדשים בחיי בעלה אינה ראויה להניק בנה בשעה שמת בעלה אינה קרויה מינקת חברו ואין לולד תועלת בעגונה. והו דעתי בתשובת הגאון ז"ל:

וכיון שהאיסור הזה אינו אלא מדבריהם ראוי לסמוך על זו התשובה הלכה למעשה. והוי זהיר בדבריו דדווקא בשנתנה בנה למניקה ג' חדשים בחיי בעלה שאם לא עברו הג' חדשים בחיי בעלה אע"פ שאחר מיתת בעלה השלימה השלשה חדשים ולא הניקה בהם אין זה כלל היתר הגאון לפי שזו בשעת מיתת בעלה היתה קרויה מינקת חברו לפי הזמן שקצב הגאון ז"ל. וכיון שכן אסורה עד תשלום כ"ד חדש ודבר זה אין צריך לפנים ולא הוצרכתי לכתבו אלא מפני הלשון שבא בשאלתך אשה שמת בעלה ונתנה בנה למניקה בחיי בעלה אם מותרת לינשא אחר שלשה חדשים הזמן שנתנו חכמים להבחנת הזרע כי מצאתי בנימוקי הר"ם מקוצי ז"ל וכו' ונראה מדברך שאתה סובר מדברי הגאון ז"ל שכל שנתנה בנה בחיי בעלה למניקה מותרת לינשא אחר שלשה חדשים וזה אינו אלא דווקא שפסקה מהניק את בנה בחיי בעלה ולא הניקה כלל תוך זמן זה שדעת הגאון שזו אינה ראויה להניק ואינה נקראת מינקת חברו. [ומ"ש] והוא גם הוא הביא בשם רב אחאי גאון ז"ל זה לשונו גבי מעוברת חברו או מינקת חברו דהיא דעבר ואנסיב או קדש מפקין בגט מיניה הודיעני כמה נסמוך למעשה על זה לא ידעתי למה נתכוונת אם דעתך שדברי רב אחאי הולקין על תשובת הגאון ובקשת שאודיעך על מה נסמוך אינו רואה שום מהלוקת בין שני הגאונים ז"ל כלל שתשובת הגאון היה לומר דבענין זה מותרת לינשא ודברי רב אחאי הם היכא שנשא באיסור וזה פשוט. ואם נתכוונת לומר אם ראוי לסמוך בזה על דברי רב אחאי דע שדברי רב אחאי מפורשין בגמרא בריש פרק החולין היכא דעבר ונשא חכמים אומרינן יוציא אמר רבא לדברי חכמים יוציא בגט אמר רב זוטרא דיקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפרוש ש"מ הרי מפורש דהיא דעבר ונשא מפקין לה בגט מיניה. אבל היכא דקדש בלהוד אי אמרינן יוציא בגט אי לא דבר זה דקדקו עליו בתוספות והעלו דאפילו קדש בלהוד יוציא בגט כדברי הגאון ז"ל:

יג שׂאֵלָתם אשה מרדה על בעלה ומנעתו מתשמיש המטה בלא שום טענה בעולם אלא שאומרת מאים עלי ואיני יכולה לשכב עמו מדעתי וגם איני יכולה להתייחד עמו בבית אחר אם נכף לבעל להוציאה מיד לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוא לה ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותם בין מנכסים שלא נתחייב באחריותם כמו שכתב הרב מורה צדק בהלכות נשים לפי סוגית הגמרא או אם נתרה אותה פעם ושתיים ויכריזו עליה ארבע שבתות ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אנישה או לא נשהה אותה כתקנת הגאונים וגם בנדון שלפנינו לא שייך דין כפייה בזה שהרי הבעל רוצה לגרשה וראינו לרשב"א ז"ל שכתב בתשובה זה לשונו אבל האומרת מאים עלי מבקשים ממנה שתהא נותנת דעתה עליו ותתפייס לו ואם לא רצתה מפני שלבה אונסה שלא תתפייס לו אין מכריחין אותה לעמוד אצלו לשמשו ואין מכריחין עליה כלל אלא ממתניין לה י"ב חדש אם חזרה בה תוך י"ב חדש מוטב ואם לאו לאחר י"ב חדש הפסידה כל כתובתה וכל נדונייתה וכ"ש מה שנתן לה והוסיף לה מדעתו בכתובתה ואם רצה מוציא אותה בגט אחר י"ב חדש ויוצאה בלא כלום אבל אם יש עדין בין בידה או ביד הבעל מהבגדים והתכשיטין שהכניסה

שורת

שאלה יג

הר"ן

שהכניסה לו בנדונייתה וקדמה היא ותפסה אותן אין מוציאין מידה זהו מי שגרשה אחר י"ב חדש ואם גרשה תוך י"ב חדש נותן כל כתובתה אבל מה שהוסיף לה אינה נוטלת שלא הוסיף לה על מנת שתטול ותצא ע"כ לשון התשובה ובקשת שאעמידכם על דעתי הלכה למעשה:

תשובה אם באתי לכתוב כל פרטי הלכות מורדת יארך הענין אבל אמרתי אגלה אונכם במה נחלקו הראשונים הווי יודעים שדעת הר"ם ז"ל במה שאומר דאומרה מאים עלי כופין אותו להוציא הוא נתלה במאי דאמרינן בגמרא אבל אמרה מאים עלי לא כפינן לה. ודעת הר"י ז"ל לומר לא כפינן לה שתעמוד תחתיו עד שתכלה כתובתה כמו שאנו אומרים במורדת אלא כופין אותו לגרש לאלתר. וכן פרשה ג"כ קצת מרבוחינו הצרפתים בתוספותיהם. ודבר זה לא הסכימו עליו גדולי האחרונים אבל דהאווה בראיות ברורות וכן רת"ם ז"ל דהאו בתוספות. והסכמתם היא דלעולם אין כופים הבעל להוציא. וראיותיהן לא הוצרכתי לכתוב אליכם כי תמצאו בארוכה בחיודשי הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל בהלכות מורדת. בזה נתלה החילוק שבין הרמב"ן ז"ל שכתב כופין אותו להוציא ודברי הרשב"א ז"ל שכתב ואם רצה מוציא אותה בגט דמשמע רצה דוקא אבל לא רצה אין כופין:

ולענין מעשה ראוי לסמוך על הסכמת האחרונים בזה שהיא להחמיר בשל תורה ויש בין דברי הר"ם ז"ל ודברי הרשב"א ז"ל חילוק אחר שהרמב"ן ז"ל כתב שהאומרת מאים עלי נוטלת בלאותיה הקיימים. ולא חלק בין תפסה ולא תפסה. והרשב"א ז"ל כתב וקדמה היא ותפסה אין מוציאין מידה. משמע הא לא תפסה הפסידה. ואכתוב לכם על מה נסמך כל אחד מהם ז"ל לפי דעתי. הרמב"ן ז"ל פירש זו שאמרו בפרק אע"פ כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפסה חד שירא פי' מעיל דמסקינן עלה בגמרא השתא דלא אתמר הלכתא לא הכי ולא הכי תפסה לא מפקינן מינה דלא תפסה לא יהיבין לה במורדת בפשוטה. וכן מוכיחין דברי הר"ם ז"ל שכתב זה החילוק בין תפסה ללא תפסה בחיבורו בדיני מורדת. וסבור הרב ז"ל דדוקא במורדת יש חילוק בין תפסה ללא תפסה הפסידה אבל האומרת מאים עלי אפילו לא תפסה לא הפסידה ומעמו של דבר לפי שהמורדת אינה נוטלת מיד תנאי אישות שבינו לבינה אבל כל הפסדה היא שבעה דינרים כל שבת ושבת מעיקר התקנה ולפיכך כיון שקנסה שתפסיד ז' דינרים בכל שבת דין הוא שיהא זה הפסד מוטל על כל נכסיה. עוד שדעת קצת המפרשים הוא שהפסד הזה מוטל אפילו על נכסי מלוג שלה וכאלו הבעל מרויח על כל נכסי ז' בכל שבת ושבת ולפיכך דין הוא שנאמר בבלאותיה הקיימים שאם לא תפסה אותם הפסידה. אבל האומרת מאים עלי אין עניינה כן שאין הבעל מרויח עליה דבר קצוב כדי שנאמר שיהא ריוח הבעל והפסד האשה מוטל על כל נכסיה אלא הרי היא מבטלת תנאי אישות מיד והפסידה כל מה שיש לה על הבעל אבל מה שהוא שלה כגון בלאותיה לא הפסידה והיא לא כהיא דאמרינן סוף פרק אלמנה ניונית זנתה לא הפסידה בלאותיה הקיימים דאם היא זנתה כליה מי זנו. ולפיכך כתב הר"ם ז"ל שתטול בלאותיה ולא חלק בין תפסה ללא תפסה. אבל הרשב"א ז"ל הולך בדרך האחרונים ז"ל שפרשו זו של כלתיה דרב זביד באומרת מאים עלי ולפיכך יש חילוק בין תפסה ללא תפסה שאלו מורדת דבעינא ומצערנא ליה אפילו תפסה הפסידה ואף בזה נראין דברי האחרונים עיקר:

דגה פרשתי לכם במה נחלקו הסבורות והלכה למעשה ראוי לסמוך על הסכמת האחרונים על הדרך שכתב הרשב"א בתשובתו. עוד אגלה אונכם במה שבא בשאלתכם זה לשונכם או אם נתרה אותה פעם ושתיים ויכריזו עליה ד' שבתות וכו' ורואה אני דבריכם שנתחלק לכם דין מורדת לדין האומרת מאים עלי כי מעולם לא הוזכרה הכרזה באומרת מאים

טו

הר"ן

שאלה יג יד

שורת

מאים עלי ובגמרא לא הזכירה אלא גבי מורדת והטעם בזה לפי שזו האומרת בעינא ליה כיון שאינו מאים עליה אפשר שתתכייש ותחזור למוטב אבל אומרת מאים עלי אין מכריזין עליה שמן הסתם אפילו בכמה הכרזות לא תחזור בה דלמא יצתא לית סברא:

ודעו עוד שהאומרת מאים עלי שדנין אותה ע"פ המשפטים האלה דוקא באומרת מאים עלי ואיני רוצה בו ולא בכתובתה אבל האומרת מאים עלי ורוצה אני להתגרש וליטול כתובה חוששין שמא עיניה נתנה באחר וחזר דינה לדין המורדת וכן פירש"י ז"ל שם בכתובות גבי היכי דמיא מורדת דאמר בעינא ומצערנא ליה אבל אמרה מאים עלי לא כפינן לה. וכתב רש"י ז"ל שם היכי דמיא מורדת דכופין ופוחתין לה מכתובתה דאמרה בעינא ומצערנא ליה שיש לכופה על ידי פחיתות כתובתה אבל אמרה מאים עלי לא הוא ולא כתובתו בעינא לא כפינן לה ע"כ. הא באומרת רוצה אני להתגרש וליטול כתובה כופין אותה על ידי פחיתות כתובתה כדין המורדת. וכן דעת הרשב"א ז"ל בתשובה הולך בדרך שלפניכם אם היא אומרת מאים עלי ואיני חפצה לא בו ולא בכתובתו תדנין אותה כדין האומרת מאים עלי ואם רוצה להתגרש וליטול כתובה תנו לה דין מורדת ודיני המורדת לא הוצרכתי לכתוב אליכם שכבר כתבן הרשב"א ז"ל באותה תשובה שהזכרתם לכו אחריו: אגרמנמי:

יד שאלת שמעון שנשא אשה וכתב שיויר ליורשיה וזה לשונו שאם שמא חיו תפטר אשתו זו הנזכרת בחיי בעלה ולא ישאר לה ממנו ולד של קיימא זכר או נקבה שיחיה שלשים יום שאחזיר לה או לבאי כחה ממנו הנדוניא סך פלוני ואחר כך מתה אשתו של שמעון הנזכר ונשאר אחריה בן חמש שנים שחיה אחריה ט"ו יום ויורש השמר טוען שיש לו לשמעון להחזיר סך ממון השיויר ושמעון טוען שכבר נשאר לו ולד של קיימא ואין לו עליו כלום. הדין עם מי:

תשובה נ"ל ברור שהדין עם הנתבע שהרי נשאר לו ממנה ולד של קיימא שחיה שלשים יום כי אין הכרח בלשון שירצה לומר שיחיה שלשים אחר מיתת אשתו דאע"ג דבפ' אלו נדרים מוכח שהאוסר על עצמו דבר פלוני אם יעשה כך זמן האיסור אינו מתחיל אלא לאחר שיעשה אותו דבר והראיה מדאמרינן התם היכי קאמר אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליסתרו פירות העולם עליה והקשה שם הרשב"א ז"ל מ"מ הרי היא אסור' באכילת פירות מעתה ובדרב יהודה דאמר בריש פרק ואלו מותרין קונם עיני היום בשינה אם אישן למחר אל יישן היום שמא יישן למחר דבתנאיה לא מודהר הכא נמי לא תאכל היום שמא תרחץ למחר ונמצאת עוברת באכילת הפירות למפרע. ותירץ דכל האומר קונם פירות עלי אם אעשה כך אינו אוסר על עצמו אכילת הפירות אלא מוזן שיעבור תנאו ואילך אלא א"כ אסרם על עצמו בפירות מעתה:

ואולי יעלה על דעת ללמוד נדון שלפנינו משם שכמו שאנו אומרים שאין זמן האיסור מתחיל אלא אחר שיחול אותו יום שהתנה עליו דודאי האומרת פירות עלי שלשים יום אם ארחץ אין השלשים יום נמנין אלא אחר חלות היום שרחץ שכמו שאנו אומרים באיסור עולמים שאינו מתחיל אלא אחר חלות היום כך הדין בעצמו לאסור זמנו משלשים יום ואולי יבא אדם לדמות שכמו שאותו זמן משלשים יום אינו מתחיל אלא אחר חלות היום שהיא הרחיצה כך זה הזמן משלשים של ולד זה לא יהא מתחיל אלא לאחר חלות היום שהיא הרחיצה כך זה הזמן משלשים של ולד זה לא יהא מתחיל אלא אחר חלות היום. שהיא מיתת האשה ואין הנדון דומה לראיה שאף על פי שאותו דין מוכרע מאותה סוגיא:

ועוד יש לי עליו ראיות ברורות ופשוטות מדתנן בפרק מי שאחזו הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש ומת בתוך י"ב חודש אינו גט ואמרינן נמי התם

התם אם מת כלאחר מיתה דמי. אפילו הכי אין להוכיח משם אלא שכל שתלה דבריו על דרך תנאי קודם ודבר נמשך אין הנמשך חל ולא מתחיל עד שיחול הקודם אבל אלו השלשים יום אינם בדבר הנמשך כי הנמשך הוא להתיר ממנו הנדונייא סך פלוני ואלו השלשים יום הם בתנאי הקודם שהתנה על הדרך הנקרא תנאי מדונק שהתנה שאם תפטר אשתו ולא ישאר ממנה ולד שיהיה שלשים יום. ולפיכך כל שנשאר ממנה ולד של קיימא שחיה שלשים יום אע"פ שלא היה אחריה שלשים יום הרי לא נתקיים תנאו ואין ליורשי האשה זכות בשיוור כלל שאפילו היה הלשון מסופק הוה ליה בעל ודאי ויורשי האשה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וכאותה שאמרו ביבמות פרק החולץ ולפיכך הרין עם הנתבע:

מן שאלת

בחור אחר שמו כלשונן אבונגורא"ה דיבלאני"ש נשא אשה בת אחי אביו שמו אנראובין דיבלאני"ש היו שניהם מאישטלדיין ובעת נשאה היה צעיר הגוף עדין לא בא באנשים והיא גבהה קומתה אם לסבת זה אם לסבת אמות הילדים ואם לשתי הסבות יחד נפלה מריבה בין שניהם ורוב זמנם היו במסתר פנים מיום נשאו זה לזה ולפעמיהם קרוביהם היו משלימים בין שניהם וישבו לנסלה ולשרומים למוקש כפי המדומה מיד הבחורה דבסבת המריבה והבחור זה ימים ללאותו למריבותיה והיותו חושש פן אוהביה יפתוהו ויוכלו לו לגרשה נשבע לבלתי יגרש אותה זולתי בהסכמת שלשה אחד מהם אנבונגורא"ה איצק אשר הוא היום בארץ מרחקים. ועוד אסר עצמו בכל פירות שבעולם חוץ מפת ומים אם יגרש שלא ברשות הנזכרים. ועוד שב לעשות ככה פעם אחרת ותלה שבועתו ואיסורו באחרים או בקודמים כפי אשר תראה רבי בשטר קבלת העדויות שיש בידו מזה עד שאחד מן העדים שהיו נמעמד השבועה והאיסור היה מעיד שאמר באיסורו 'שכל פעם ופעם שישאל יותר מהאיסור שיחול עליו פעם אחרת וכן לעולם. אבל הבחור מכחישו מזה לפי האמור. כעת פתוהו לגרש ונתפתה הסיתוהו וניסת קירקשו בוזי ונתרצה. ואתן שתלה לו נדרו בהם כבר נתנו לו רשות זולתי אנבונגורא"ה איצק לפי שהוא רחוק רחוק מי ימצאנו בא לישאל על שבועותיו ונדריה ורצה לגרש על זה יושבי על מדין ישבו למשפט ורבו הספקות. מהם חוששין להתיר השבועה לפי שהיתה לפני רבים ועל דעת רבים דק"ל דנדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה אלא לדבר מצוה והכא מאי מצוה איכא ארביא השבועה היתה לדבר מצוה שלא לעבור על דברי חכמים שדרשו מדברי הקבלה ששנאו המשלח מדכתיב כי שנא שלח לפי שזו אשתו ראשונה היא שמוכה מוריד עליו דמעות והראיה בשילהי גיטין וכל הנשבע לדבר מצוה אין לו הפרה וכדאמרן בפרק השולח וצריך לפרוט את הנדר ואמר רב פפא משום איסורא ואפילו נשבע שלא לעבור על דברי חכמים אין לו הפרה וכדמוכה בירושלמי מההוא בר נש דנדר דלא מרווחא. אלו הן החששות שחששו בענין היתר השבועות. ולענין האיסורין אין מקום להיתרם עד שיחולו והוא אחר נתינת הגט:

והנה קרובי הבחור רוצין גלוי דעת החכמים שיתירוהו לאחר נתינת הגט שאלמלא כן לא היה מגרש שישאר אסור בפירות העולם. ולפיכך יש לחוש שמא לאחר נתינת הגט לא ימצאו פתח או חרטה יספיקו להתירם ונמצא זה אומר אלו הייתי יודע שכן אפילו נתנין לי כל ממון שבעולם לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל וכדאמרין בגטין גבי המוציא אשתו משום שם רע אלא א"כ נאמר בזו שיוידעוהו קודם נתינת הגט היו גומר ומגרש אפילו לא יתירך ואם יגרש איהו דאפסיד אנפשיה:

עוד

חוששין בענייני פתחו וחרשתו שלפי הנראה אין לו חרטה דמעיקרא שהרי אנו אומרים לו מאן אימרך דאימרת מאן איפייסך דאיפייסת איברא הני זוי דקרקשו לך איכ אין ספק שרצה בנדרו ומכאן ואילך הוא שרצה בהיתרו וזו אינה חרטה וכדמוכה מההיא

מההיא דבעיא נדור או חלוף שמא מה שנשבע ונדר עשה כן כרי שלא יעלה על דעתה שיוכל לגרשה ומתוך כך תתפיים אליו שרוצה אשה בקב וכשראה שלא הועיל כלום והפיסה ולא אפייסא יותר משבע שנים נחם כי נשבע ונדר ונתחרט חרטה מעיקרא ועכשיו רוצה לגרש כדי לקיים מצות פרייה ורבייה עם אחרת בת מזלו שתקנו לו מן השמים:

מן עוד

שאלת הנשבע שלא לעשות דבר פלוני של רשות אלא ברשות או בהסכמת פלוני ופלוני ופלוני אם נאמר שיהא דינו כמי שנשבע על דעת רבים וכל שלא יסכימו הם בדבר ההוא אין חכם יכול להתירו אלא לדבר מצוה כדון נדר שהודר על דעת רבים או אם נאמר שמאחר שלא אמר בעת שהוא נשבע על דעתם הרי לא כללם בעיקר קשה שבועתו ולא תלה היתרא בהם כל זמן שלא ירצה לישאל וכן נמי אם תמצא לומר על דעת רבים אם נתנו לו רשות שנים מהם ונשאר אחד שלא נתן לו רשות אם יכול לישאל מאחר שלא נשאר רבים שיהיו צריכים להסכים בהיתרו ונאמר בזה סוף דינא כתחלת דינא כשם שאם נשבע על דעת אחר יכול להשאל כך כשלא נשאר אלא אחד מהשלשה שיכול להשאל. ומה שכתבתי למעלה ששבועות הבחור היתה על דעת רבים הוא אם נאמר שהאומר שלא יעשה כך אלא ברשות פלוני ופלוני ופלוני שיהיה זה כנשבע על דעת רבים לא כנשבע בפ"י על דעת רבים וכמו שיראה מקבלת העדות:

ין עוד

שאלת מי שנשבע או אסר על עצמו שלא יעשה דבר פלוני אלא ברשות אדם ידוע אם נאמר שהוא כמו המודר הנאה מהברו שאין מתירין לו אלא בפניו לפי גרסת הירושלמי שהמעם מפני הבושה וכמו שאין מתירין אלא מדעתו היכא דודאי להנאתו הוא הכי נמי כשאמר שלא ברשות פלוני נחוש שמא להנאתו הוא אחר שפרט שמו או אם נאמר אחר שאין הנדר או השבוע מדבר שבינו לאותו פלוני אע"פ שאמר אלא ברשות פלוני אין לחוש שמא להנאתו הוא לפי שמעולם לא נתכוין זה אלא ליטול רשות ממנו לתועלתו של הנודר:

תשובה

תחלה צריך לבאר שאין שבועה זו לקיים את המצוה ושלא לעבור עליה דמאי דאמרינן כל המגרש אשתו ראשונה מזכה מוריד דמעות ה"מ ברוצה לעמוד תחתיו והוא משלחה בעל כרחה כמו שאמר הכתוב על כי יי' העיד בינך וביני אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת ברייתך. אבל בנדון שלפנינו שהיא אינה רוצה לעמוד בקשוה למתקה ולשוא צרף צורף אין נדנוד עברה בגרושיה דכל כה"ג גרש לין ויצא מדין והכי אמרו אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן. ויש מי שסובר דאדרבא כייפינן לה ואע"פ שסברא זו דהוייה מ"מ הדבר פשוט שאין בכיוצא בזה נדנוד עברה כלל כדי שנחוש שלא להתיר השבועה מטעם זה. ומה שחששו עוד שלא להתירה מפני שעלה בדעתם לומר שמא כיון שנשבע שלא לגרש אלא בהסכמת פלוני ופלוני ופלוני הרי הוא כמי שנשבע על דעת רבים גם זה אין לו מקום לחוש לפי הנראה מדברי הראשונים ז"ל דמעמא דעל דעת רבים אין לו הפרה הוא שכיון שצרף דעת הרבים לדעתו אינו יכול לישאל שהיאך יאמר אדעתא דהכי לא נדרית אע"פ שהוא לא היה דעתו בכך שמא אין דעת הרבים מסכמת לדעתו ובהרטה נמי ה"ה והוא הטעם ולפיכך אמר רת"ם ז"ל דכי אמרינן דעל דעת רבים דלדבר מצוה יש לו הפרה דווקא כי ההוא מקרי דרדקי שעל דעתם הודר ועל דעתם הותר לפי שיצא הפסדן בשכרן באותו דבר עצמו אבל משום מצוה אחרת אין לו הפרה כיון דעל דעת רבים נשבע דמנא לן שכך היה דעתם משעה ראשונה להתחרט משום מצוה וא"ת יהו נשאלים איהו למיסר עליה שוינהו שליה ולא למישירי ליה הילכך אין חרט' כלום להתיר לו כמו שתמצא זה במשפט החרם להרמב"ן ז"ל ובהדושי גיטין שלו:

ולפי

ולפי הדברים הללו הרי הדבר ברור שאין לו ענין בגדון זה שנודר זה לא שתף דעת רבים לדעתו בעיקר נדרו אלא לומר שיכול לגרש מדעתם ובודאי שאני מסתפק בפעם זה הנראה מדברי רת"ם ז"ל שאם כדבריו למאי אצטרך בעל דעת רבים לג' כמו שכתבו הראשונים ז"ל בסוף פרק שבועות שתיים בתרא אפי' בב' נמי או באחד נימא שאין לו הפרה שהרי צרף דעתם לדעתו ולמיסר שויה שליח אבל לא למישרי אלא אני נדחק להעמיד דבריו לומר שאלו פי' בעל דעת אחד או שנים לומר שהוא רוצה לשחף דעת אחרת עם דעתו אין הכי נמי דעל דעת היחיד כעל דעת רבים אבל באמרו על דעת סתם הוא דאיכא לאפלוגי שאם אמר דעת אחד או שנים אין פירושו אלא באומר על סתם שלא ימחה וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל במשפט החרם שלו ואין הכונה לשחף דעה אחרת לדעתו אבל כשנדר על דעת רבים מתוך שאין הרבה דגילין להתאסף ולמחות אנו מפרשים דבריו שכיוון לשחף דעת אחרת לדעתו ולפיכך אין לו הפרה. ומ"מ בין שתאמר לדברי ר"ת ז"ל או שתאמר דהכי קים להו לרבנן שכל נדר שנתחזק בעל דעת רבים שאין לו הפרה כל זה אין לו ענין אלא בששחף דעת הרבים בעיקר נדרו אבל זה לא שתפסם להחמיר עליו אלא דהקל עליו שאם לא התנה בכך לא היה רשאי לגרש בשום פנים אלא א"כ יהא נשאל ורצה לשייר לעצמו שאם יתירוהו אותם בני אדם שיהא רשאי ולפיכך אין לחוש בגדון זה לא מטעם שנעשה לדבר מצוה וכמו שכתבנו למעלה ולא מחמת דעת רבים כמו שכתבתי עכשיו:

ועל מה שחשבתם עוד מטעם המודר הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו כמו שנשאל משאלתך האחרונה אף בזה נסמכתי להתיר שכבר ידעת מה שאמרו שם קצת המפרשים ז"ל דרוקא להנאתו אבל שלא להנאתו מתירין ובגדון זה הדבר מוכיח שלא היה להנאתו של אנבוגורא"ה איצק. ועוד ששם בגדרים יש מי שגורם המודר הנאה מחברו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו מטעם דהא שלא בפניו מתירין אותו אפי' שלא בפניו וסמכתי לפי גרסא זו מפני שאמרו בירושלמי דנדרים בפרק השותפים והביאוהו בתוספות גיטין מתוך כלשון הזה המודר הנאה מחברו בפניו אין נשאל לו אלא בפניו שלא בפניו נשאל לו בין בפניו בין שלא בפניו ר' יהושע בן לוי אומר מפני החשד ר' יוחנן אומר מפני הבושה ואתא כהלין פלוגתא דתניא יום הכפורים צריך לפרט מעשיו דברי ר' יהודה בן בתירא ר' עקיבא אומר אין צריך לפרט את מעשיו פי' מפני הבושה שנתבייש בפניו במה שנדר הנאה ממנו וכן מפרט מעשיו מפני שיתבייש בחטאיו. ומאן דאמר מפני החשד פי' שלא יהשדוהו בשאר עבירות ע"כ לשונם. והיא שיטה מחוזרת אע"פ שאינה מסכמת עם מה שכתבתי בפרישתי מנדר' לפי שכתבתיה על פי ספרינו ועדיין לא באו לידי התוספות מתוך אפשר שאתקן שם מעט ואודיעכם מעתה הרי אתם רואים בבירור שכל שלא בפניו נשאל ומתירין לו ואין חוששים לא מפני הבושה ולא מפני החשד ומעתה אין לחוש בהיתרו לא מפני טעם דבר מצוה ולא מפני טעם דעת רבים ולא משום אין מתירין לו אלא בפניו:

ועל מה שבא עוד בשאלתך שאחד מן העדים העיד שאמר באיסורו שבכל פעם ופעם שישאל יותר מהאיסור שיחול עליו פעם אחרת וכן לעולם. אף על פי שהדבר ברור שאין לחוש בשביל זה דחזה ליה עד אחד בהכחשה כמו שנראה משטר קבלת העדות שהבחור אמר איני יודע בענין כל פעם ופעם והכחיש מאנבוגורא"ה איצק בפעם השנייה ועד אחר אמר שכמדומה לו שהזכיר את אנבוגורא"ה איצק שעדותו בשמא הוא ובאולי לאחר זמן יצא הקול או העד שעכשו מדבר בשמא ידבר בבני ותחושו באיסור פירותיו של זה אמרתי אגלה אונכם אהיה אני דן לפניכם שאני אומר שאפי'

שאפי' אמר כן נשאל ומתירין לו. לפי שאיני רואה מקום לחוש שלא יהא יכול לישאל אפילו אמר פעם ופעם וכן לעולם אלא מטעם שנאמר שאיסור הפעמים האחרונים אינו חל עד שיהא נשאל וכן אחר כל פעם ופעם וכיון דק"ל דאין חכם מתיר אלא אם כן חל הנדר ואי אפשר שלא ישאר איזה נדר שעדיין לא חל נמצא שאי אפשר להכנס להתיר זהו מה שיש לחוש בזה. וליתא שאלו היו נדרים חלוקין הכי נמי אבל זה אינו אלא נדר אחד דהא ק"ל בפלוגתא דהיו חמשה תובעין אותו בפ' שבועת הפקדון כרבי שמעון דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד וכן נמי בגדרים בפ' פותחין לזה קרבן ולזה צריכין פתח לכל אחד ואחד אוקימנא כרבי שמעון:

מעתה בין לדברי מי שפוסק כרבי שמעון בין לדברי מי שפוסק כרבי יהודה דאמר התם פרק שבועת הפקדון שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת אין טספר הנדרים אלא כמספר הקונמות שהזכיר או כמנין שהזכיר ולא לך ולא לך ודומה לו בגדון זה מה שאמר בכל פעם ופעם ונמצאו כאן ארבעה נדרים אחד קונם אם אהי נשאל שנים וכן בכל פעם שלשה ופעם ארבעה וכן לעולם אבל יותר מזה לא שאף על פי שוכן לעולם כולל לאין תכלית אי אפשר שיתרבה הנדר מחמת זה וכמו שכתבתי ולפיכך כל שהותר ושנה ושליש אי אפשר שיהא כאן נדר אחר שלא חל אלא כל נדריו חלו והכס יכול להתירו דאנן לא אישכחן אלא שאין חכם מתיר אלא אם כן חל הנדר ונדר זה כבר חל אין כאן שום נדר שלא חל אף על פי שמקצת איסורו של נדר עתיד עדיין לחול החכם עיקר הנדר הוא עוקר שכבר חל ואינו מתיר האסור כדי שתאמר עדיין לא חל שמא תאמר לא כי אלא כיון שיש בו חלק אסור שלא חל אינו יכול להתירו ליתא מדאמרינן בפרק אלו הלוקין תנן התם הנוטל אם על הבנים וכו' ואמר רבי יוחנן אני אין לנו אלא זאת ועוד אחרת ומסקנא אלא זאת ועוד אחרת אלא אונם לא אימר דאמרינן על דעת רבים אין לו הפרה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא דמקרי דרדקי ושם תראה מחודש שהתלמוד אינו מוצא ש"ד שהמדיר אשתו לא יוכל לישאל על נדרו ולהחזירה ואם איתא משכחה לה כגון שהדירה וכן [לעולם] אחר כל פעם ופעם שישאל עליה אלא ודאי היינו טעמא דלא משכח הכי מפני שאי אפשר שלא יהא קצבה לנדריו ואחר שיהא נשאל על כל אותן פעמים שהזכיר מותר להחזירה שאי אפשר לכלול פעמים שאין להם תכלית בלשון וכן לעולם מן הטעם שכתבתי. שאי אפשר לך לומר התם שאני מפני שהוא לדבר מצוה שאין חילוק בין דבר מצוה לדבר הרשות דאם אין הנדר חל היאך נתירנו משום מצוה הא ודאי ליתא אלא על כרחין כדאמרן שאי אפשר לנדר לידור אלא נדרים ידועים ולא שאין להם תכלית והכס יכול להתירן וכפי מה שכתבתי. ולפי זה צריך לומר דמאי דאמרינן בסוף נדרים קונם שאיני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו נשאל על הראשון ואחר כך ישאל על השני דאליבא דרבי שמעון היינו דוקא באומר קונם שאיני נהנה לפלוני וקונם למי שאשאל עליו והתם נקיט לה כרבי יהודה. אי נמי נקיט לה סתמא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דהתם לאו בההוא דינא עסיק:

מעתה אין לחוש כלל בגדון זה אף לפי דברי העד שהעיד וכן לעולם כל שהותר כמנין אותן פעמים שהזכיר קונם פירות וכו' א' וכן בכל פעם ב' ופעם ג' וכן לעולם ד' כמו שעשינו בגדון זה כמו שאכתוב בסמוך אליך. ומה שהששו עוד בענייני פתחו וחרטתו דאין הרטה דמעיקרא וכמו שבא בשאלתך כבר בדקנוהו וירדנו לסוף דעתו כמה פעמים והעיד על עצמו שאלו ידע שלא תתפייס לא היה נודר ושהוא חרטה דמעיקרא ומעתה נסתלקו ספיקות וספקי ספיקות מגדון זה:

עתה אודיעך הסדר שנהגנו בענייני גלינו את אוננו שדעתנו שימצא פתח לאיסורו ועם כל זה החמרנו עליו אע"פ שלא היינו צריכין ואם הוא רוצה לישאל על שבועתו

שורת שאלה זו יח יב ב הרין

ושישאר אחר כן באיסור אם נמלך שלא להתירו או שמא יבא כ"ד ויאמר לא היה יותר לנדרו ואם יגמור ויגרש עם כל אלו החששות וגמר ונשאל ויגרש אחר כן התרנוהו מהאיסורין פעמים רבות כמו שישעורנו שאמר וכן בכל פעם ופעם ופעם וכו' מעתה אין שום חשש בעניינו שאפי' יבואו עדים ויעידו שהוא אמר אלה פעמים וכן בכל פעם ופעם או שהוא עצמו יודה בכך כיון שבשעה שנשאל לא היה סבור שהיה נמשך איסור פירות מזה אין חשש בעניינו דהוה ליה כאומר שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשונג ושנייה במזיד דפטור ומותר;

יח שאלת ראובן הלוח לשמעון מעות ונתן שמעון משכונות לראובן ושוחת המשכונות יותר מכדי הסך מהלואה ובאו נכרים בביתו של ראובן ושללו כל ביתו ובתוך השלל בזו אותם המשכונות של שמעון ואין לאל ביד ראובן להצילם ולא נאבדו בפשיעתו כי גם אשר לו בזו אם יש לשמעון תביעה לפרוע אליו מה ששוחת המשכונות [יותר] על סך החלואה ואם אין לשמעון תביעה על ראובן כאשר לא נאבדו בפשיעתו אם יוכל ראובן לתבוע מעות החלואה לשמעון כי הוא טוען כי גם על אמונתו הלוחו וגם אם לא הלוחו על אמונתו כי באולי כאשר היו המשכונות ביד ראובן אם יחלה פניו שמעון להפקידם אליו או יום או יומים יאבה ראובן שמוע לו אם יוכל למעון כי המשכונות נאבדו לשמעון ויהויר לו מעות החלואה. הדין עם מי :

יז עוד שאלת ראובן השאיל לשמעון ספר אחד ושמעון הניח בידו ספר אחד להיות בידו משכון או זכרון כאשר נוהגים תמיד לעשות כן ובאו נכרים בביתם של ראובן ושמעון ושללו אותם הספרים עם כל אשר להם לימים החזירו לראובן הספר ההוא אשר הוא משכון בידו ושמעון תובע אותו שיחזיר אליו ספרו ואם אולי ימצא הוא ג"כ ספרו ויחזירו לו כי לא בפשיעתו נאבד הספר וראובן טוען כי כאשר יחזיר אליו שמעון ספרו יחזיר אליו הוא ג"כ הספר הזה. הדין עם מי :

כ עוד שאלת ראובן דר בעיר לארדא"ה והשאיל לקהל ברצלונ"ה כוס של כסף כי הם צריכים מעות ולא ימצאו איש שילווה כי אם על משכונות של כסף וחלו פני ראובן להשאיל להם הכוס וכן עשה ונתנו אליו משכון הכוס בגד צמר שוה הכוס או יותר ונכרים שללו ביתו של ראובן ושללו הבגד ההוא בתוך השלל וקהל ברצלונ"ה תובעין אליו שיחזיר להם הבגד ההוא והם יחזירו אליו כוסו וראובן טוען שכוון שלא בפשיעתו נאבד כי גם אשר לו בזו שעליהם נאבד וגם תובע אליהם כוסו אשר הוא בידם. הדין עם מי :

תשובה בשאלה הראשונה ובשלישית הדין עם ראובן ותשובתן שוה דק"ל הלוחו על משכון שומר שכן כסתם מתניתין בפרק השוכר את האומנים וכיון שכן לא מיחייב מלוה שהמשכון בידו אלא בגנבה ואבדה בין משכנו בשעת הלואתו בין משכנו שלא בשעת הלואתו וכן דעת הרב אלפסי ז"ל בפרק השוכר את האומנים ואע"פ שיש מן הגאונים ז"ל שחלקו עליו במשכנו שלא בשעת הלואתו מדאמרינן בשבועות בסוף פרק שבועת הדיינים אלא במשכנו שרא בשעת הלואתו דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק וסבירי להו דמיחייב מלוה אפילו באונסים משום דקני משכון וכרבי יצחק לא נחלקו אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל בשעת הלואתו דברי הגאונים פה אחד דהוי שומר שכן דאע"ג דבפרק השולח משמע דהא דרבי יצחק לא שנא בשעת הלואתו ולא שנא שלא בשעת הלואתו מ"מ כ"ע מודי דבשעת הלואתו לא מיחייב ספי משומר שכן דמתניתין היא בהדיא הלוחו על המשכון שומר שכן הילכך לא מיחייב אלא בגנבה ואבדה אבל באונסין פטור. הילכך בנדון שלפנינו שהמשכון שביד המלוה נאבד באונס חייב הלוח לפרוע מעותיו והמלוה פטור מלשלם;

וכי

שורת שאלה ב הרין יח

וכי תימא ה"ם בידוע שנאבד באונס אבל כשאין ידוע מצי אמר ליה לוח למלוה אנא לא ידענא דנאנס משכוני דלמא אכתי גבך א"נ אתה מכרתו ולקחת דמיו וכל כמה דלא מהדרת לי משכונך לית לך גבי ולא מידי וכיון שכן הוה ליה כלוה מוען ואומר לא ידענא דאית לך גבי מידי דכיון דאי ידענא דאיתיה משכון ביד מלוה לא כייפינן ללוה לפרוע חובו עד דמהדר ליה משכונו כי לא ידענא נמי לית לך למכפיה ללוה דלילמא משכוניה ביד מלוה הוא. הא ליתא מדתניא בפרק האומנים ובפרק שבועת הדיינים המלוה את חבירו עד משכון נאבד המשכון ישבע ויטול מעותיו אלמא דמלוה נאמן בשבועה כדון השומרים דכיון דמשתבע כייפינן ללוה לפרוע חובו ואע"ג דלא ק"ל כרבי אליעזר בהא ה"ם במאי דמשוי למלוה שומר חנם משום דסתם מתניתין דלא כוותיה בדאסקינן בפרק האומנים אלא מהורתא מתניתין דלא כרבי אליעזר אבל מכל מקום מדרבי אליעזר נשמע לדין דהיכא דנאנס המשכון ישבע המלוה ויטול מעותיו :

וראיה לדבר עוד דלדין מלוה נמי נאמן כשמעון אבד המשכון באונס דאי לא תימא הכי הא דתנן בפרק שבועת הדיינים סלע הלוייתך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתני עליו וג' דינרין היה שוה חייב אמאי חייב הא לאו מודה מקצת הוא דכיון דאי ודאי איתיה למשכון ביד המלוה לא מחייבינן ללוה עד דמהדר ליה משכוניה השתא דלא ידע לוח אי נאבד אי לאו הוה ליה כאומר המשיך לית לך והמשיך לא ידענא דפטור ואע"ג דאוקי לה בבבא מציעא בפרק המפקיד כגון שיש עדים שנגנבה אי נמי במאמינו לאו משום האי פרכא מוקמי לה בהכי אלא כי היכי דלא תקשה לרב הונא דאמר התם ומשביעין אותו שבועה שאינה ברשותו אלא ודאי עיקרא דמלתא כראמנן דכי היכי דלרבי אליעזר דסבירא ליה הלוחו על המשכון (סבירא) דנאמן מלוה בשבועה דאבד ויטול את מעותיו הכי נמי לדין דק"ל שומר שכן נאמן בשבועה דנאנס ויטול מעותיו ומשום הכי כי אמר לוח לא כי אלא סלע הלוייתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב כדון מודה מקצת גמור דבאבדת המשכון מלוה נאמן;

הילכך בנדון ראשון שבשאלות הללו שנאנסו משכונותיו של שמעון ברשות ראובן בלסטים מזויין ובזויי דבזויי אין ספק שאין לשמעון תביעה על ראובן לפרוע מה ששוה המשכונות יותר על סך החלואה אלא אדרבא חייב שמעון לפרוע לראובן כל מה שהלוחו אליו משלם;

ובנדון השלישי שבשאלות הללו ה"ה והיא התשובה שראובן זה באותו בגד צמר שבידו במשכון אינו מחויב בשמירתו יותר מחיובו של ש"ש ולא מיבעיא בנדון זה שראובן זה לא שאל בגד זה מקהל ברצלונ"ה אלא הניחוחו למשכון בידו כמו שבא בשאלה דבכה"ג פשיטא דלא הוי ראובן אלא ש"ש וכי נאנסו המשכונות מידו פטור והשוואלין ממנו חייבים להחזיר לו כוסו אלא אפילו היכא שראובן היה שואל ג"כ מאותו בגד צמר כיון שנאנס מידו פטור דבכה"ג אין תורת שואל עליו שהרי תניא בפי השוכר את האומנין ת"ר שמור לי ואשמור לך השאילני ואשאילך שמור לי ואשאילך השאילני ואשמור לך כלם נעשים ש"ש זה לזה ומעמא דמלתא דלא מיחייב שואל אלא היכא דכל הנאה שלו הילכך בנדון שלפנינו ראובן זה פטור והשוואלי' ממנו חייבים להחזיר לו כוסו ;

ובנדון השני ג"כ אפשר לומר שהדין עם ראובן לפי ששמעון היה שואל גמור ומיחייב באונסים, דליכא למימר דלא ליהוי שואל מפני שהוא הניח ספר בידו ג"כ של ראובן והוה ליה כהדיא דאמרינן בפי' האומנים השאילני ואשאילך דהוה ש"ש זה לזה דהתם היינו מעמא משום דאין כל הנאה שלו שהרי המשאל ג"כ צריך לאותה כלי שהוא שואל נמצא שגם המשאל נהנה באותה השאלה שהוא משאל שמחמת אותה השאלה באה לו אותה שאלה שהוא שואל. אבל בנדון זה ראובן לא היה צריך לאותו ספר של שמעון שהרי בא בשאלתך שלמשכון או לזכרון הניחו שמעון בידו לא שהיה

שהיה

שׁוֹרֵת

שאלה ב בא

הר"ן

זהו ראובן שואל ממנו וכיון שכן נמצאת כל הנאה לשמעון וחייב שמעון באונסין דין השואל שאע"פ שאפשר שראובן נעשה ש"ש על אותו ספר שהניח ביד שמעון למשכון או לזכרון משום דדמי לאומן שהוא ש"ש בהיה הנאה דתפס ליה אאגריה אולי יעלה על לב לומר כיון שהוא נעשה ש"ש נמצא שאף הוא הנאה יש לו ואין כל נאה של שמעון הא ליתא שאפי' אם נדמה אותה לאומן ונאמר שהוא נעשה ש"ש משום דתפס ליה כד' שיהא בטוח ממה שהשאל אוהו לשמעון והוי כמשתכר בשמירתו ג"מ באותו ספר שהשאל לשמעון כל הנאה של שמעון כיון דראובן אינו צריך לאותו משכון אלא להבטחת ספרו שא"ת שאפי' ככה"ג לא מקרי כל הנאה ש"ש כי תניא גברייתא השאילני ואשאילך ש"ש זה לזה הוה ליה למקש רבותא טפי השאילני ואניח לך משכון אלא ודאי ככה"ג כל הנאה שלו מקרי וכיון שכן שמעון חייב באונסים וכ"ש דודאי לא דמי לאומן שאם נאמר שכל התופס דבר למשכון נעשה עליו ש"ש וכהיה דאומן א"כ גבי הלווה על משכון דאמרינן ש"ש למא הוצרכו למעמא דמצוה קא עביד ומשום פרוטה דר' יוסף נימא דכיון דתפס ליה אמעות שהלוה נעשה ש"ש כאומן אלא ודאי כי אמרינן הכי גבי אומן היינו טעמא משום שהרויח בדבר אבל זה שלא הרויח לא וכן דעת הראב"ד ז"ל ולפיכך יש לומר ששמעון זה חייב באונסין שהרי כל הנאה שלו וכי תימא הני מילי בשאר אונסים אבל בזה האונס המר ונמחר אפשר לפטור בו שמעון מפני שהוא מכת מדינה שהרי גם בביתו של ראובן נכנסו השוללים כמו שבא בשאלה וכיון שכן איכא לדמויי להיהא דאמרינן בסוף בבא קמא הגוזל שדה מחבירו ונטלוהו מסיקין אם מכת מדינה הוא אומרים לו הרי שלך לפניך והכא נמי מצי אמר ליה שמעון לראובן אי גבך הוה הוה מתנים נמי כדאתנים ברישותאי. הא לאו מילתא היא דהתם היינו טעמא משום דמצי אמר ליה הרי שלך לפניך דקרקע אינה נגזלת אבל שואל חייב בכלהו אונסים אפילו באותם אונסים שהיו באין בבית המשאל כמו שבאו בביתו דהא תלמוד ערוך במתה כדרכה שואל חייב אף על גב דאי הוה בבית משאל היתה מתה ג"כ דמלאך המת קטלה מה לי הכא מה לי התם וכדאמרינן בפרק המניה הילכך בנדרן זה אע"ג דאיכא למימר דאי הוה אותו ספר בבית ראובן היה נאנס ג"כ אפילו הכי שמעון חייב אלא שאני רואה בכאן טעם אחר לפטור שמעון לפי שראובן כשהשאל לו ספרו מצוה עבד וכדאמרינן בפרק אלו מציאות מאי איריא ספר תורה אפילו כל מילי נמי ואסיקנא ספר תורה איצטריכא ליה מהו דתימא נחא ליה לאינש דליתעביד מצוה בממוניה קמ"ל וכיון דמצוה קא עביד נמצא שאין כל הנאה של שואל שאף המשאל נהנה משום פרוטה דר' יוסף. הילכך כי היכי דהמלוה על המשכון קרינן ליה ש"ש משום דמצוה קא עביד כדאיתא פרק האומנין ושומר אבדה נמי הוי ש"ש מהאי טעמא גופיה כדאיתא בפרק הכונס צאן לריר הכא נמי המשאל נהנה בדבר משום פרוטה דרב יוסף והוה ליה כהשאילני ואשאילך דהכא נמי אין כל הנאה של שואל הילכך חזר שואל זה להיות ש"ש ולפיכך נראה לי ששמעון פטור כיון שנאנס הספר מידו וראובן חייב להחזיר לו אותו ספר שהניח שמעון בידו למשכון: סירוריא:

כא כתבת ראובן נשא רחל והכניסה לו סך נדונייא וראובן זה ייחד סך ממון

לאחריות כתובת אשתו ביד שלישי על מנת שיתעסקו בממון ההוא ראובן ואחי אשתו אמנם עיקר הממון יעמוד ביד שלישי עד זמן ידוע וע"פ תנאים אשר התנו ביניהם לימים חלה ראובן וגדל הכאב עד אשר הרופאים הבקיאים אמרו כי אבדה תקותו בלתי רחמי ה' וראובן הנזכר לא היו לו בנים ולו שני אחים אחד גדול ואחד קטן ורחל הנזכרת בראותה כי הכביד החולי על בעלה נדרה הנאה מיבמה בלא שום מריבה שהיתה עמהם כי אם לעקור היבום במרמה אח"כ נפטר ראובן והיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובקשת שאעמידך על דעתי אם רחל זאת לא תרצה להתייבם לאחד מיבמה

שׁוֹרֵת

שאלה בא כב

הר"ן

יב

מיבמה אם היא נקראת מורדת להפסידה כתובתה ואם נקראת מורדת אם תפסיד כתובתה והתוספת של מנה מאתים או אפילו נכסי צאן ברזל כגון אותו האחריות המיוחד ביד השלישי הנזכר:

כב עור

שאלת אם אותו ממון האחריות יש לו דין בלאותיה הקיימים הואיל ומסתמא ממון הנדונייא הוא או דלמא אמרינן הנך אזורו לעלמא והני אחריני נינהו גם כי לא גלו אזני השלישי לאמר הממון הזה ממון הנדונייא הוא וכיון שכן מי אמרינן כיון שהיבם מוזנן עצמו לקחתה והיא אינה רוצה שיתחייב השלישי לתת הממון ביד היבם קרן ופירות:

תשובה

מהלוקת ישנה בין הראשונים אם כותבים אגרת מרד על שומרת יבם אם לאו. והרב אלפסי ז"ל והר"ם במז"ל וגדולי האחרונים ז"ל הסכימו דלא ק"ל כשמואל דאמר בפרק אע"פ אין כותבין והיהא אליבא דמשנה אחרונה אתמר וחזרו לומר כמשנה הראשונה כדאיתא בפרק החולץ. וכן ראוי להורות ולדרון הלכה למעשה. וכיון שכן זו ששנינו ביבמות בפרק ב"ש הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו עד שיהרוץ לה לאחר מיתת בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה אף לענין שתהא דינה כמורדת תניא דכל לאחר מיתת בעלה או בחיי בעלה ונתכוונה לכך כותבין עליה אגרת מרד וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו והפסידה כתובתה אלא שמבקשין אותו שיחלוץ לה שלא לעגנה. ובנדרן שלפנינו אין ספק שהדבר מוכיח שנתכוונה לכך וכיון שכן דינה כמורדת והפסידה כתובתה עיקר ותוספת ונכסי צאן ברזל שאינן קיימים. ולענין בלאותיה הקיימים אם תפסה אותן לא הפסידתן לפי שזאת דינה כמורדת האומרת מאים עלי ולא כמורדת האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה שאלו היה כן היה נראה מן הגמרא שאפילו בלאותיה הקיימים הפסידה אבל זאת שנדרה הנאה ממנו הרי היא אומרת שהוא מאוס עליה וכיון שכן לא הפסידה בלאותיה הקיימים אם תפסה אותם:

ולענין

ממון האחריות נראה לי שאפילו הוא ממון הנדונייא אין לו דין בלאותיה הקיימים כלל דבלאות שנו לפי שהם מוחזקין לאשה שאם תבא לגבות כתובתה תגבה מהם ואין הבעל יכול לדחותה לשאר נכסים דק"ל כרב יהודה דאמר בפרק אלמנה המכנסת שום דבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נוטן הדין עמה משום שבח בית אביה ולא עוד אלא שאין הבעל יכול למכרן לדעת מקצת המפרשים ז"ל נמצא שהם בחזקת שניהם וגופן קנוי לאשה כמו לבעל ולא מתורת שעבוד בלבד ולפיכך נסתפקו בהם בגמרא אם הפסידתן לפי שאין בדין האומרת מאים עלי אלא שתפסיד שעבוד שיש לה על נכסי הבעל אבל שיזכה הבעל בנכסים שגופן קנוי לאשה לא איפשיטא בגמרא וכיון שכן הבו דלא לוסף עליה דוקא בנכסים שהן בחזקתה ג"כ כמו בלאותיה אמרינן דאי תפסה אין מפקינן מינה אבל ממון האחריות אפילו נודע שהיה ממון הנדונייא אינו בדין זה שאין לו עליו אלא שעבוד בלבד והבעל דוחה אותן ממנו כמו שרוצה ואין כאן שבח בית אביה. וכ"ש בנדרן דלפנינו שאין מוכיח בעסק האחריות שהיה ממון הנדונייא שאינו מספק שאפילו תפסה ויצאינו מידה:

ולפיכך

ראוי לב"ד אשר שם שידעו הנדר וכוו ואם אין בו פתח או שאינה רוצה למצוא בו פתח הפסידה כתובתה ותוספת ונכסי צאן ברזל כדן האומרת מאים עלי ומחזירים ממון האחריות ליבם ומבקשים ממנו לחלוץ אבל לא כופין. וזה שתמצא לרמב"ם ז"ל כגון שמרדה בו אין לסמוך בזה למעשה שהוא ז"ל למעמיה אויל דבאומרת לבעלה מאים עלי כופין אותו להוציא וכבר הלקו עליו גדולי הדורות בראיות ברורו. והו מה שנראה לי בשאלתך ואני באתי בקצרה לדיות שלוחך נחוי: ברצלונה: שאלת

שׁוֹת

שאלה בנ

הר"ן

בנ שאלת ראובן נתן לחנוך בנו כל נכסיו בעת שהשיאו אשה והנוך נדר לאביו ראובן ממון ידוע ביניהן מאותו ממון שהיה לו לקבל מהנדוניא שנדר לו שמעון חמיו לתת לו עם בתו ואחר שנתקיים שטר המתנה בהליכתו בקשה אשת חנוך מחמיה ראובן שיעשה שטר מהילה כללית לבנו חנוך מכל תביעות שהיו לו עליו הן מחמת פקדון או מחמת שום דבר אחר שבעולם וכן עשה והזכיר בשטר המחילה שהוא מוחל לו כל שטר שיעשה בנו חנוך שיהיה כנגד המתנה המחילה הנזכרת או שיעשנו מיום הזה ואילך ונעשית המחילה הנזכרת בכל לשון של זמות ליפות כה חנוך ואשתו:

כל זה עשה ראובן על סמך מה שנדר לו בנו לתת לו מנדונייתו בלא עכוב והשטמה. ויקר מקרהו שלא רצה שמעון להכניס הנדוניא לחנוך עד עבור ימים ושנים ובנותים ראובן בקש מבנו שיעשה לו שטר מאותו סך ממון שנדר לו מחמת מתנתו מאותן נכסים הנזכרים וכן עשה והזכיר בשטר חוב הנזכר שהוא נתחייב לו באותו ממון מחמת מתנת אותם נכסים הנזכרים ואין בשטר חוב הנזכר שום זכר מן המחילה הנזכרת לא בדרך בטול ולא בדרך אחרת. אחר כך נתחדש בשטר חוב הנזכר והזכיר בו הטעם הכתוב בשטר הראשון שמחמת מתנה אותן נכסים נתחייב בו והזכיר ראובן לבנו שטר החוב הראשון ונשבע חנוך שלא יעריע כנגד מה שנדר או נתחייב לאביו ומכל הכתוב בשטר החוב החדש. ונוסף על זה משכן חנוך הנזכר בשטר החוב הנזכר לראובן אביו כל הבתים שנתן לו אביו ראובן הנזכר שהוא דר ומשתמש בהם היום בנכיתא ובקנין ובכל הצריך בדין וכהלכה. ועתה בא ראובן לתבוע חנוך בנו הסך שנתחייב לו כנוצר למעלה וחנוך טוען כנגד אביו הנזכר ואומר שאינו חייב לפרוע החוב הנזכר לפי שהטעם והענין שנתחייב בו לאביו בפעם הראשון והב' נמחל דרך כלל כנוצר למעלה וראובן טוען ואומר שאין בכך כלום לפי שאחר המחילה נעשה שטר החוב ברעת שלמה ובשבועת התורה שלא יעריע עליו ואיך ימחול החוב הפרטי שנעשה אחר כן מחמת המחילה הכללית שקדמתו בזמן ע"כ. ובקשת שאעמידך על דעתי הדין עם מי:

תשובה נראה לי שהדין עם ראובן דהא ק"ל דאין אדם מקנה דשלב"ל דכל הגני תנאי דסבירי להו אדם מקנה בשטר מוקמינן להו בקדושין ויבמה וכו' המקנה שני משום דצריך קנין אלימתא בשטר וקנין ורבותיהו הילכך לא הייל במה שלב"ל אבל מחילה בדבורא בעלמא סגי וכדמוכה בפ"ק דקדושין דאמרי' שטר למה לי לימא ליה באפי תרי זיל הילכך אפי' בדבר שלב"ל נמי הייל הרי תרומה בדבורא בעלמא היילא אפי' הכי בדבר שלב"ל לא היילא למ"ד אין אדם מקנה כדאיתא בפ' האומר בקדושין וכו' תרומה שאני אע"ג דבדבורא בעלמא היילא מ"מ אקנויי גופא הוא הילכך כי ליתא בעולם לא היילא אבל מחילה דאפקועי שעבודא בעלמא הוא היילא ליתא דא"כ בפ' גט פשוט דשקלינן וטרינן טובא בתקנת דתברא דשטרי מאוהרי ואסקי' בתר דאמר להו רב לספרי כי כתביתו תברא אי ידעיתו זמנא דשטרא כתובו ואי לא כתובו סתמא דכל אימת דנפיק לירעיה ולהך תקנתא אית ליה למלוה לאיזדהורי דלא לזיזף ליה שטר מההוא סך אלא ליטפי או ליבצר ואי עבד איהו דאפסיד אנפשיה ואי איתא דאדם מוחל דבר שלב"ל למה להו למיעל בהאי דוחקא דלא מרע ליה לשטרא אלא בספק ליתקן דכל היכא [דאיכא] למיחש דלמא אהרי' מלוה לשטרא בתר זמניה דתברא ומפיק ליה תברא הכי שהוא מוחל שטר של סך פלוני שהוא הייב לו וכל שעבוד של שטר שיתחייב לו מיום זה ואילך מזה הסך ואי הדר מוויף ליה לזוהרד שלא ילונו אותו סך דלפום תקנתא דגמרא נמי אית ליה לאזדהורי כמו בהך תקנתא ואי איתא הכי מעליא טפי מתקנתא דגמרא דלתקנתא דגמרא אי מייתי ראייה מלוה אימת עבדיה לתברא גבי ההוא שטרא מאחרא דהא כיון דלא מרע ליה אלא מספקא דהשתא איברי ליה ההוא ספקא

שׁוֹת **שאלה בנ כה** **הר"ן** **כ**

ספקא גבי' ונמצא ליה מפסיד אלא דרבנן לא חשו להא מלתא משום דאי הדר מלוה ותבע חוביה זמנא אחרינא בזמן קרוב עד שלא שכחו סהדי דתברא סתמא אימת עבדיה מלוה ה"נ יעידו עדי ההלואה שאהורוהו וכתבוהו ואי שהי מלוה כרי שישתכה הדבר מעדי ההלואה כך ישתכה הדבר מעדי השובר:

וכי תימא זמנין דהני דכרי והני לא דכרי מלתא דחיקתא היא ואין חכמים חוששין לדברים שאינן מצויין אע"פ שאפשר שיבא הדבר לתקלתו של לוח. ואי איתא דיכול האדם למחול דבר שלא בא לעולם ליתקן דלימחול ליה חוב שיש לו עליו מסך פלוני וכן כל שעבודו של שטר שיהא לו עליו מאותו סך בעצמו ובהו יהיה יותר נשמר הלוה מכל רמאות המלוה אלא שמע מינה דאינו יכול למחול דאי לא תימא הכי ליתקן הכי דמרע ליה ודאי ולא ליתקן תברא דלא מרע ליה אלא מספק ואפשר שיתברר הדבר ואכיל מלוה וחדו וכו' בתקנתא דגמרא נמי סגי משום דאי עביד הכי מדוה אגן נמי חיישינן דלמא שטר מאוחר הוא הילכך לא גבי ליתא דלמאוחר לא חיישינן אדרבה דחקינן נפשינן כי היכי דלא נימא מאוחר הוא וכדמוכה בפ"ק דע"ז בההוא שטרא דהוו כתיבין ביה שית שנין יתירתא:

ועוד דאי סלקא דעתך בכי הא דלא ידעי זמנא משטרא חיישינן למאוחר למה לי למכתב תברא סתמא ליכתוב דלא ידעי זמנא דשטרא ובהכי בלחוד סגי אלא שמע מינה למאוחר לא חיישינן הילכך בתקנתא דגמרא איכא צד דאיכא למיחש לרמאי אלא דלא חששו משום שאין חוששין לדברים שאין מצויין ואס"ד אדם מוחל ליתקן הכי דליכא למיחש כלל ואם תדחוק ותאמר דאפי' מייתי ראייה מלוה אימת עבדיה לתברא סתמא לא גבי מיד בשטרא דזמניה בתר הכי משום דאמרינן ודאי ההוא שטרא מאוחרא הוה דאי לא היכי אופייה ההוא סך בעצמו ושיצטרך קודם שיוכל לגבות חוב לאייתויי ראייה אימת איתעביד תברא הילכך בכי האי גוונא חיישינן לשטרא מאוחרא אע"ג דבעלמא לא חיישינן לא משמע הכי דמדקאמרינן סתמא משמע דמספקא בלחוד מרע ליה מ"מ אי ס"ד יכול למחול הרי תקנה זו יותר ברירה ומוציאה מכל ספק וחששא וכו' אי תקון הכי הוה יכול למחדר ביה וכדאמרינן במוכר פירות דקל דעד שלא באו לעולם יכול לחזור בו ליתקן במעכשיו שאינו יכול לחזור בו וכן כתב הרמב"ן ז"ל בפ' האומר בקדושין וכן נראין הדברים אע"פ שאין דברי רש"י ז"ל מכוונים בזה בבבא מציעא אלא ש"מ אינו יכול למחול הילכך בנדון שלפנינו כיון שבתחלה לא נתחייב לו דבר שתחול מחילה עליו שהרי כתוב בלשון השאלה שהנוך הנזכר נדר ולפי הנראה זה היה בדבורא בעלמא והאמינו ראובן בכך ואחר כן נתחייב מחמת מתנת הנכסים ולפי שרצ לעמוד בדבורו נתחייב נמצא שעכשיו הוא שמתחיל החיוב אין המחילה הקודמת מפקיעתו כלל זהו מה שנראה לי בדין זה: מורמושא"ה:

כר שאלת מה שאמרו רבותינו ז"ל עד אחד נאמן באיסורין אם כוונתם לומר שעד אחד נאמן באיסורי תורה כמו באיסורי דרבנן:

תשובה דבר זה פשוט הוא שהרי אמרו בראש גיטין עד אחד נאמן באיסורים אע"ג דאיסור אישות איסור תורה הוא וכן נמי בריש פרק האשה רבה ביבמות אמרינן דעד אחד נאמן באיסורין גבי הקדש טבל וקונמות אע"פ שכלן איסורי תורה הם:

כה עוד שאלת אם כל בן ישראל ואפילו בעל עברות הוא נאמן:

תשובה לאותו דבר שאין חשוד בו אין ספק שהוא נאמן אלא א"כ הוא מומר לע"ז או לחלל שבתות בפרהסיא שהוא כמומר לכל התורה כולה וכדאיתא בפ"ק דחולין אבל להעיד חשוד באותו דבר שהוא בו חשוד לאחרים כמו מי שהוא חשוד לאכול נבלות לתיאבון שיעיד לאחרים שבשר זה של שחומה הוא בדבר זה נחלקן רשב"ג

רשב"ג אומר נאמן של עצמו ר' מאיר אומר החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו וק"ל כרשב"ג וכדאמרינן בפרק בתרא דיוטא הלכה כר' מאיר דאמר החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו או דלמא הלכה כרשב"ג דאמר נאמן על של חברו ולא על של עצמו ופשיט ליה הלכה כרשב"ג דנאמן על של חברו ולא על של עצמו הילכך ישראל חשוד בעבירה מן העבירות טעיד לאהרים לאותו דבר כל זמן שאינו נוגע בשום הנאה לעצמו באותו עדות וכל זה בחשוד בעבירה מן העבירות לתיאבון אבל המומר להכעיס וכן המוסרים והאפיקורסים פסולים להעיד:

ומה שאמרת שיש מי שאומר דכי אמרינן עד אחד נאמן באיסורין ר"ל באיסורי דרבנן דברי הבאי הם ואינן נראין להשיב עליהם. אבל לענין אם נכרי מטיח לפי תומו נאמן באיסורין דרבנן כגון סתם יינן דע שאפשר לרזן בזה להקל כדאמרינן בפרק הגזול ומאכיל אמר רב אשי אין מסל"ת כשר אלא לעדות אשה בלבד ומקשינן איכא נחיל של דבורים אמר ליה קנין דרבנן הוא ואקשינן תו ובראזרייתא לא והאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד וכו' ומתריצין בתרומה דרבנן אבל פסולי עדות מסיחין לפי תומן באיסורי דרבנן נאמנים ומזו יש ללמוד לנכרי מסל"ת ביין נסך שיהא נאמן אבל אני לא רציתי לעשות מעשה בכיוצא בזה מפני שלא ראיתי אותו מפורש לאחד מגדולי הראשונים ו"ל ומכל מקום מי שירצה לעשות לא אמחה בידו:

כו עוד שאלת כלים של עץ הצריכים נגוב אם יספיק להם נגוב בלי התרת נסרים. דע כי הרשב"א ז"ל אומר שצריך התרת נסרים ולמד אותה מאותה ששינו בסוף ע"ז ואי אית ביה קיטרי שרי להו ובאמת שיש לרזן אחר ראייה זו בנדון שלפנינו ואדוני מורי ז"ל לא היה מצריך התרת נסרים וכל כיוצא בזה ראה מה מנהג המדינה ולך אחרי:

כו עוד שאלת אלמנה אחת שאסרה איסור על נפשה שלא תנשא לשום אדם בלתי רשות ורצון ראובן קרובה וזה לשון האיסור והגדר מה ומה שהתמו העדים. בפנינו אנו עדים התומי משה אסרה איסור על נפשה האלמנה פלונית בת ר' פלוני הדרה במקום פלוני על דעת רבים ועל דעת ראובן הנז' בלא שום הערמה ובלא שום פתח היתר וחרטה בעולם כל כסף או שוה כסף שינתן לה בתורת קדושין שיהיה עליה אסור בהנאה כהקדש נקונם בקרבן עולה כערלה וכלאי הכרם שלא יהא רשות בידה ליהנות מהם כלום אלא א"כ קבלה ברצון ראובן הנזכר כל זמן שיהיה ראובן הנזכר בהיים שאז תהיה מקודשת ברצונו וברעתו והיה זה בכך וכך ימים לחדש פלוני לשנה פלונית לפרט היצירה ולהיות לראיה לבחורה הנזכרת פלונית התמנו שמנו פה... זהו תופס האיסור:

וכשזאת האשה הסכימה בדעתה לעשות האיסור והגדר היתה כוונתה לטובה כי היא בחורה בת שש עשרה שנה והיא יתומה כי אין לה אב ואם ולא אח וכדי שלא יוציאו אנשים רקים בני בליעל לעג עליה הסכימה על זה האיסור ועוד שהיתה חולנית באותה שעה ובעונות בזה הזמן נחסרו הקרובים והעסק ואין לה כל כך ואם היא תתן שום דבר בעולם לשום אדם לא תמצא התון טוב וחשוב וזאת האלמנה היתה לה אחות אחת נשואה עם בן טובים משכיל ובעל מדות ומתה אחותה ונשארו ממנה שתי בנות קטנות ובעת פטירתה חלתה את פני בעלה בעבור בנותיה ובעבור שזאת האלמנה תנשא לכבודה שהיא היתה יודעת טעלת בעלה שישא זאת לאשה ועתה מפני שמצוה לקיים דברי המת הוא חפץ ביווג על מנת שלא תתן דבר משלה לשום אדם כי יש לה טעם:

תשובה דע כי בנדון זה יש להקל ולהחמיר מפני שהוא נדר שהודר על דעת רבים וק"ל דאין לו הפרה כדאיתא בגיטין בפרק השולח שטא תאמר הא ק"ל חתם לדבר מצוה יש לו הפרה אע"פ שהודר על דעת רבים והכא לדבר מצוה הוא מנא

לך דדבר מצוה הוא זה הא איתתא לא איפקדא אפרייה ורבייה. ועוד שאפי' יהיה דבר מצוה כבר פירש ר"ת ז"ל דכי אמרינן לדבר מצוה יש לו הפרה ה"מ דוקא כגון שהוא מעשה דאיתמר בגמרא מההוא מקרי דרדקי דהוה פשע בניוקי ואדרוהו והתירוהו לאחר מכאן משום דלא אישתכח דרייק כמוהו. ואמר ר"ת ז"ל דדוקא דבר מצוה כהא מפני שהוכיח סופו על תהלתו שהיה כעין טעות בגופו של נדר אבל במצוה אחרת לא אלו הן הצדדין שאפשר לרזן בנדון זה להחמיר:

אבל יש לרזן ולהקל לפי שאין ספק שזה דבר מצוה הוא והראיה מדתני בפרק האיש מקדש האשה מתקדשת בה ובשלוחה ואקשינן בגמרא השתא בשלוחה מתקדשת בה מבעיא אמר רב יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה כי הא דרב ספרא הריך רישא רבא מלח שיבוטא אלמא כשהאשה מתקדשת דבר מצוה הוא ולדבר מצוה אפי' הודר על דעת רבים יש לו הפרה. ולפיכך בנדון זה אם ראובן זה מעגן ומענה את האשה עד שתדצנו ברצי כסף הוא עושה שלא כהוגן ואם היא לא תמצא בן זוג הגון כזה שיהא רוח המקום נוחה הימנו אם תתן לראובן מה שהוא רוצה דבר מצוה הוא זה:

שטא תאמר כבר אמר ר"ת ז"ל שלא בכל מצוה אמרו אלא דוקא כי הא וכמו שכתבנו למעלה דע שאפשר לומר שאפי' לדברי ר"ת ז"ל הוי דבר מצוה בנדון שלפנינו לפי שגם זה הפתח של דבר מצוה בגופו של נדר הוא לפי שזאת כשנדרה נדרה על דעת שלא יפתוה בני אדם שאינם מהוגנין ושלא יוציאו לעג עליה ושיהא זיווגה עולה. יפה ועתה אנו רואין שנשכח נדרה תהא נמנעת מלינשא לבן זוג הגון לה ואע"פ שעדיין אפשר להלוק ולומר בנדון זה לא הוי ממש כי ההוא מקרי דרדקי בכל מקום יש עדיין צדדין של קולא שהרי ר"ת עצמו חידש אותה החומרא ואמר דוקא כי הא הוא אומר דכי אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה דוקא בפורט ואומר על דעת פלוני ופלוני אבל דעת רבים סתם יש לו הפרה. ועוד שרש"י ז"ל אומר דכי אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה דוקא על דעת רבים ובפני רבים ואין רבים פחות משלשה וכדמוכח בפ' השולח וכן דעת רבינו האי ז"ל שאין נדר על דעת רבים נדר עד שיהא על דעת רבים ובפני רבים אבל אם אינם שם אין על דעת רבים כלום ולפיכך יש לרזן בנדון זה שיהא לו הפרה:

אבל מפני שענייני נדרים ואיסורים הוא דבר חמור מאד וזאת עצתי שתתיישבו בדבר ושישלחו חכמי העיר והשוביה בעד אותו ראובן וידברו על לבו שיסכים באותו זיווג ולא יהיה לו הדבר לפוקה ולמכשול עון ואם לא יתמצא ראובן לדבריהם מה שאין ראוי לבעל ברית יראו אם תתן האשה הזאת אליו הסך שהוא רוצה אם יהיה אפשר שיעשה אותו זיווג ואם לא יהא אפשר יעיינו עוד אם תמצא זיווג אחר הגון כגון זה שיהא רוח המקום נוחה הימנו בכל הצדדים והעניינים שראוי לכשרים לדקדק ולעיין בהם בענייני הזיווג ואם ימצאו שאם תצטרך לתת אותו סך לראובן שהזיווג הזה המדובר לא יבא אל הפועל ושלא תמצא גיב מוזמן לפי ראות עיניהם נאה כמוהו בכענין זה דעתי מסכמת שתשאל על נדרה בפני ראובן גם אם ימחה בדבר ואם לא ירצה לבא שיודיעו אותו משום דאמרינן המודר הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו ואחרי כן לרווחא דמלתא תתקדש זאת האשה בשטר לפי שקרוב אני לומר שאין חל איסור כלל על קדושי שטר דהא אמרינן בפ' המביא תניין לענין גיטין כתבו על איסורי הנאה כשר ושטר של קדושין מגיטין ילפינן לה וכדאיתא פ"ק דקדושין מדכתוב ויצאה והיתה דאיתקש הויה ליציאה וכיון דשטר של גט אינו נפסל משום איסורי הנאה כך נראין הדברים בשטר של קדושין וכ"ש שאין ספק בדבר בנדון [דידין] לאחר שתהא נשאלת על נדרה כי גם בקדושי כסף קרוב אני להחיר אלא מפני שענייניהם של נדרים חמורים מאד חזרתי על הדרך שהוא יותר מרווח:

ש"ת שאלה כח כמ הדין

כח עור שאלתני בענין אותן נשים שמתו בעליהן וכו' והבאת כמה ראיות על הדין ההוא ובה לא הסכימה דעתי עדיין מפני שהענין המור מאד אינו רוצה לומר בו לא היתר ולא איסור עד שאתיישב בדבר כי מיראי הוראה אני ולא רציתי לאחר עור שלוחך שלא להרבות בהוצאה אבל אתיישב בדבר ואשלה לך דעתי בגיה אם אמצא איש הולך שם:

כמ שאלת ראובן לזה משמעון אלף זה ומשכן לו בהם מהצית הבתים שיש לו ויקבל השכירות ובנכיתא כנהוג ומצד אחד עשה מתנה מהשכירות לשמעון או לכנו כנהוג ולפי שראובן היה צריך מהבתים לדור בהם נתחמד שמעון אצלו להשכירם לו לסך מאתים וזו לשנה ואז שמעון לא רצה לבטוה בו ורצה שישתעבד בחצר הגזר באלף דינרין לחמש שנים ק"ק לשנה וכל זה היה תוך יום או יומים וכעסוקים בענין המשכונה וזה השעבוד יוצא בשם יבין בן שמעון ואין לו לשמעון בן או בת אלא זה והוא סמוך על שולחנו ואע"פ שיש לו ליכין אשה ובנים אינו מקפיד עם אביו ועושים הוצאה אחת ואוכלים על שלחן אחד לגמרי ואין שום אחד מהם בורר חלקו ושמעון אז מחל לראובן שכירות החמש שנים לפי שכבר נשתעבד בהם לבנו ועתה הוברר הדבר בעדים כשרים שאותם אלף דינרין הנזכרים סך שעבוד הנזכר לא לום ראובן ולא נשתמש בהם לעולם ולא היה אלא מהמת השכירות ויש לו מעשה ב"ד מזה וטוען ראובן שזה רבית גמורה הבאה מיד לזה למלוה היא כחכירי גרשאי דאסקינן דאסירי דכתבו הכי פלוני לזה מפלוני מנה ומשכן לו שדה זו והדר חכרה מיניה . ילמדנו רבנו אם כה"ג הוי רבית יוצאת בדיינים דבאה מיד לזה למלוה או אי לא הוי רבית משום שנשתעבד ליכין בנו:

עור ילמדנו רבנו שמעון ויכין הנזכרים מתו כלם ונשאר שאול בן יכין שהוא יורש את כלם וגבה האלף דינרין הנזכרים אע"פ שהיה קודם זמנם מעט ואח"כ הגיע זמן המשכונה לפדות אם יוכרח לקבל האלף דינרין הנזכרים בחשבון ואם נקרא זה יוצאת בדיינים לפי שיש שכתבו בן:

עור ילמדנו מה שפסלו שטר שיש בו רבית אם דוקא כשהרבית בשטר עצמו או אפי' הרבית בשטר אחר כגון שלוח פלוני מנה ולא כתב בו רבית ובשטר אחר כתב לפי שפלוני הלויני מנה אני מתחייב ליתן לו רבית כך דינרים בשבוע ומה בין זה לזה . ואם עדי שטר ראשון ידעו בזה ג"כ ונעשית ההלואה על דעת כך מהו אם נפסל השטר הראשון בעבור כך זה דומה לנדון שלפנינו:

עור ילמדנו רבנו עדי רבית העוברין באותם הלאוין כגון שלא היה אפשר זולתם למה לא מצינו פסולם ואדרבה יותר היה בדין לפוסלם בעדות שהם חוטאים ולא להם ואם יש שום צד לדון ולהחמיר אשר לא הכרתי כגון זה פתח סיד לאלם הוא . וזה חסדך להודיע הכל בארוכה בראיות ברורות וזה המחלוקת איך יתברר אלו היית ב"ד ביניהם ויקוב הדין את ההר:

תשובה ראיתי בשטר מעשה ב"ד שנעשה מקבלת עדות מאותו הויב של אלף דנרין על מה נעשה שכתוב בסופו בלשון הזה וכבר ידעו עדי שטר המשכונה בזה לפי שמדעתם נעשה הכל ועל מנת כן נעשית המשכונה הנזכרת וכיון שכן אין ספק בדבר שזו רבית גמורה ויוצאה בדיינים ולא לדברי רש"י ז"ל בלבד שכתב בהיה דחכירי גרשאי דכתבין הכי משכן ליה פלוני ארעיה לפלנייא והדר חכרה מיניה וכתב ז"ל בפרושיו דרבית קצוצה היא אלא אף לדברי החולקין עליו ואומרים דאבק רבית היא בנדון שלפנינו הכל מודים שהיא רבית גמורה שעד כאן לא נחלקו במשכן סתם ואחר כך בעל משכונה חוכר או שוכר אותה לו שרש"י ז"ל סובר שכיון שהזכר הבעל החוכר ממנו נראין הדברים ואיגלאי מלתא שמתחלה לדעת כן נתכוונו וכיון שכן הוה ליה יתרב קצוצה

ש"ת שאלה כט הדין כב

קצוצה והמפרשים ז"ל נחלקו עליו בזה לפי שמצינו בכיוצא בה שהדברים מראין שלדעת רבית נתכוונו ואע"כ כיון שלא פרשו אינה אלא אבק רבית:

וראיה לדבר מדתני רב ספרא ברביה דבי ר' חייא יש דברים שהם מותרין ואסור לעשותם מפני הערמת רבית כיצד אמר לו הלויני מנה אמר לו מנה אין לי חמין במנה יש לי שאני נותן לך נתן לו חמין במנה וחזר ולקחן בעשרים וארבע סלע מותר ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית והא הכא הדברים מראין שמתחלה על דעת כן נעשה שיקבלם בהלואה בשלשים דינרין ויהוו וימכרם לו כדינר זהב והרי זו כמין רבית גמורה ואע"כ כיון שלא פרשו מותר זהו מחלוקתן של הראשונים ז"ל בסתם אבל בנדון שלפנינו שהעידו עדים שעל מנת כן נעשית המשכונה הרי זו רבית גמורה שהרי התנה שמעון שיתן לו ראובן מאתים דינר בכל שנה ורמי משכונתו לבסוף:

שמא תשיב ותאמר ליתא דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מן הלוח למלוה אבל כאן אע"פ שהתנו כן מתחלה אין כאן רבית הבאה מן הלוח למלוה שהרי שמעון אינו נוטל אלא אותו סך מהלוח והמאתים דינרין שהלוח נותן בכל שנה לבנו הוא נותנם והוה ליה כהווא דאמרינן בפרק איזהו נשך אבא מר בריה דרב פפא הוה שקיל אגני דקרא מקיראי ואמר ליה לאבוה אופיינוו זווי ואמר להו רב פפא כל כה"ג נכול לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מן הלוח למלוה ואע"פ שעכשו שאול ירש את הכל המאתים דינרין שבל שנה לא מכה שמעון הוא יורש אותם אלא מכה יכין ואין כאן רבית הבאה מן הלוח למלוה אין זו תשובה דהתם היינו מעמא דשרי משום דהנהו אינשי הוו יחיני הנהו אגני דקרא רבנו רב פפא דלא מדעתא דרב פפא אבל הכא כיון ששמעון התנה שיתן ראובן לבנו אותו סך בכל שנה כיון שמחמת שמעון נותן אותם הרי הוא כאלו נתנם לשמעון ולא מיבעיא הכא שאותו יכין בן שמעון סמוך על שולחנו של שמעון אלא אפי' לא היה סמוך על שולחנו כיון שמחמת המלוה הוא נותן אותם הרי הוא כאלו נתנם למלוה וראיה לרבן מדאמרינן בפ"ק דקדושין תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקודשת מדין ערב אלמא כיון שמחמת האשה נתנם הרי הוא כנותן אותם לידה ממש הכא נמי כיון שמחמת המלוה נתן אותם הרי הוא רבית גמורה:

מעתי איני צריך להשיב על השאלה השנית שהיא הואיל וכבר גבה הירוש אותן אלף דינרין ובא ליפרע מקרן המשכונה אם מנכין ממנו אותו סך שקבר שהדבר ברור מכיון שהכרענו שהיא רבית גמורה שמוציאין מידו אפי' קבל ואין צריך לומר שמנכין אבל אלו היה אבק רבית כמו שנראה שעל זה באה השאלה אם מנכין מדאמרינן בגמ' ולא מהשבין משטרא לשטרא ואע"פ שנחלקו המפרשים ז"ל אם מנכין משטרי חוב או לא בשטר משכונה הכל מודין שאין מנכין ולא אאריך בזה מפני שאינו ענין לאותו שלפנינו שכבר כתבתי למעלה שהוא רבית גמורה:

ולענין מה שבא בשאלה השלישית מה שפסלו שטר שיש בו רבית אם דוקא כשהרבית בשטר עצמו או אפי' הרבית בשטר אחר לא ידעתי למה נתכוונת לפי שאינו מוצא שפסלו חכמים שטר שיש בו רבית אדרבא לפי מה שנראה מפשט הברייתא הכשירו אותו כדתינא בפרק איזהו נשך שטר שיש בו רבית קונסים אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר' מאיר וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וק"ל כרבנן ופירש רש"י כגון שהרבית מפורש בשטר ואפי' הכי גובה את הקרן אלמא שטר שיש בו רבית כשר:

ומעמא דמלתא דאע"ג דתנן אלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוח והערב והעדים וק"ל דכל עד דארבעים בכתפיה פסול הכא כשר משום דלא תשימונ עליו נשך למלוה דוקא הוא דמשמע להו לאינשי ולא לעדים . ואע"פ שיש שחלקו עליו ואמרו

ואמרו דההיא דוקא כשאין הרבית מפורש בשטר הא אילו היה מפורש בו פסול מכל מקום אינו ענין למה ששאלת דהיא דוקא כשהרבית בשטר עצמו דכיון שהעדים עוברים בלאו דלא תשימון עליו נשך הו עדים פסולים והשטר הנעשה בעדים פסולין פסול אבל הכא שהרבית בשטר אחר על אותו ענין שבא בשאלתך השטר כשר שהרי קמאי לא עברי אלאו דשימה כלל שהרי הם לא שמו עליו נשך אלא עדים האחרונים ודבר זה ברור ופשוט :

ולענין מה שבא בשאלתך הרביעית איני משיב עליו מפני שלא ירדתי בו לסוף דעתך ולא ידעתי על מה באה השאלה שאם תבקש לדעת פסולם מפני פסול השטר ההוא בעצמו כשיוודעין הרבית שהוא מבורר בשטר הוי פלוגתא דרש"י והחולקין עליו כאשר בארתי למעלה ואם המכוון מטך לדעת אם הם פסולין לכל עדות אחרת בזה יצטרך גם שתודיעני אם כיוונת בעדיות שהעיד קודם שנתפרסם פסולו שהיה התום בשטר של רבית גמורה ומבוררת ואי שייך ביה דינא דער זומם פסול למפרע ואי בעיא לך אי דווקא אמרינן הכי בעד זומם משום דפסולותו בעיקר גופו של עדות או נימא דהוא הרין בכל פסלות עברה וכל עד דארבעים בכתפיה או שמא כיוונת בעדיות שהעיד אחר פסומו אם לא שב בתשובה דלמא לא חייל פסולותם אלא באותו שטר להפסיד המלוה שלא יהא חוטא נשכר ולא העד הואיל ולא הוי עד דחםס דהיינו שיהא משי ליה הנאה ותועלת של ממון או דלמא הואיל והנו חוטא בידים מוכיחות אע"פ שלא להם נגר החזקה דאין אדם חוטא ולא לו ואיך שתכוון הדברים צריכים ישוב ואריכות ולא היה לי פנאי לעת כזאת וכ"ש שכבר נפטרתי ממנה במה שכתבתי למעלה לענין הגדון שלפנינו שכללו של דבר בגדון זה שמנכין אותן אלף דינרין מדמי המשכונה ומגבין לו את השאר :

ל נשאלתי בענין קול קדושין שהוציא אנשלמה אברם צרפתי כי יצא הקול מאתו שקדש בילה בת ר' משה דשדיין הדר באלבל"ט דסינקא"ה ערב שבת נחמו של שנת מאה ותשע לפרט היצירה ועל זה עמדו ב"ד בעיר לירד"ה ובעיר אלבל"ט דסינקא"ה ובעיר אלקוליע"ה דסינק"ה לחקור ולדרוש על ענין הקול הנזכר אם יש בו ממש וראיתי מתוך השטרות שנעשו על ידי בתי דינים הנזכרים על דבר החקירה הנזכרת שהוחזק מן הכל בבתי דינין שבמקומות הנזכרים היה בחדש ניסן זה שעבר שהוא של שנת מאה ועשר אחר שנתקדשה בילה הנזכרת באור שעבר שהוא של שנת מאה ועשר לניצ"ק קלוני ומה שנמצא מתוך השטרות הנז' שנעשו בבתי דינין הנז' שראוי לשאת ולתת עליו אע"פ שהדבר פשוט הוא מה שראיתי בשטר מעשה ב"ד שנעשה בעיר לירד"ה שנמצא כתוב במעשה ב"ד הנזכר שהם חקרו ודרשו לאנשלמה הנזכר בענין הקדושין אם קדש הוא את בילה הנזכרת והשיב להם שקדשה ביום ערב שבת נחמו הנזכר בפני עדים שלא היה מכיר אותם ושהלכו להם :

ועוד אמר להם באותה העיר היא עיר לירד"ה העידו אותם עדי קדושין שהם היו בנתינת הקדושין הנזכרים ושהעידו אלו הדברים בפני אנקרויד"ה אבה ובפני אנום טוב ברבי חיים אלשיך והב"ד הנזכרים שלחו בעד אנום טוב הנזכר ושאלו לו אם שמע שאנשלמה הנזכר קדש את הבחורה בילה בת רבי משה הנז' וענה ואמר כי פעם אחת היה ברחבה אחת טהעיר הנזכרת עם אנשלמה הנזכר והיה שם יהודי אחד או שנים לפי דעתו ואנשלמה הנזכר אמר להם אתם יודעים שאני קדשתי הבחורה בילה בת רבי משה הנזכרת באלבל"ט והעיד אנום טוב הנזכר שאינו זוכר מה ענו אותם האנשים ושלא היה מכיר אותם :

עוד שלחו הב"ד הנזכרים בעד אנקרויד"ה הנזכר שאלו לו אם שמע לעולם שקדש אנשלמה הנזכר את הבחורה בילה בת רבי משה הנזכר באלבל"ט וענה ואמר כי פעם

פעם אחת היה עם אנשלמה הנזכר והיה שם יהודי אחד או שנים לפי דעתו ואנשלמה הנזכר קרא לאנקרויד"ה הנזכר שישמע דברי אותם האנשים כדי שיהיה לו לראיה ולזכות והיהודי או היהודים אמרו שהם היו באלבל"ט כשקדש אנשלמה הנזכר לבחורה בילה הנזכרת באלבל"ט :

עוד שאלו לו באיזה זמן היה הענין הנזכר וענה ואמר שהיה שמנה ימים או ט"ו יום אחר שבת נחמו הנזכר. עוד שאלו לו אם היה מכיר האנשים הנזכרים וענה ואמר שאינו מכיר אותם. עוד ראיתי בשטר מעשה ב"ד שנעשה באלבל"ט דסינק"ה שהעידו שם שני עדים שלא זה ידם מתוך ידה של הבחורה בילה הנזכרת כל אותו יום של ערב שבת נחמו של שנת מאה ותשע מאור הבקר ועד הלילה וראו שלא נתקדשה לא לאנשלמה אברם הנזכר ולא לאיש אחר :

עוד ראיתי בשטר מעשה ב"ד שנעשה באלקוליע"ה דסינק"ה ששאלו את בילה הנזכרת אם נתקדשה מעולם לאנשלמה אברם הנזכר על ידו או על יד שלוחו ואמרה לאו ושאינה מכרת אותו ושלא ראתה אותו מימיה ונתבקשתי לכתוב דעתי אם הבחורה בילה הנזכרת מותרת לניצק הנזכר או אם ראוי לחוש לקול קידושין זה שהוציא אנשלמה הנזכר :

תשובה הרבר פשוט וברור שהיא מותרת לו ולא כל כמיניה של מוציא קול זה לאסרה שאע"פ שהוא אומר שקדשה בפני עדים והלכו להם פשיטא שאע"פ שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת לכל אדם ובקרוביו זו היא ששינינו בפרק האומר דקדושין האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ואוקימא בגמרא כגון דאמר לה קדשתך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים :

וכן אין לחוש על מה שהעידו אנום טוב ואנקרויד"ה הנזכרים בפני ב"ד שבעיר לירד"ה במה ששמעו מפי אותם האנשים שהיה טוען אנשלמה אברם הנזכר שהיו עדי הקדושין כי עדות אנום טוב אין ספק שאין לחוש לו כלל שכבר ענה ואמר שאינו יודע מה ענו האנשים ההם. וכן מה שהעיד אנקרויד"ה ששמע מאחד או משנים שאמרו בפניהם נתקדשה אין לחוש לו דלא הוי ליה אלא עדות עד אחד מפי עד אחד. וגרסינן בסוף פרק המגרש אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב לא שישמענו קול הברה אלא כדי שיהו אומרים פלוני מהיכא שטע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים ונראה טרברי הרמב"ם ז"ל שהוא מפרש אותה דוקא כגון שראו מחמת אירוסין ושמעו קול הברה ושמעו מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים : **ולפי** זה אין ספק שאין עדות אנקרויד"ה הנזכר מספק את בילה הנזכרת באיסור כלל שהרי אין כאן שנים שמעידים בכגון נרות דולקות ומטות מוצעות ואין כאן אלא עדות של אנקרויד"ה הנזכר מפי אותו עד. ואפי' למה שפירשו רבותינו בעלי התוספות ז"ל דהך מימרא כבריתא דר' אבא אמר רב הונא לא קיימא כלל אדרבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא בנרות דולקות ומטות מוצעות סגי וכדרכה בר בר חנה אמר ר' יוחנן אי נמי בשיהו אומרים פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני וכדרכי אבא אמר רב הונא אפי' הכי אין לחוש לגדון זה כלל שכבר פירשו הם דדוקא כגון דאיכא קמן תרי סהדי דכל חד מינייהו מסהדי מפומא דסהדא אחרניא והיינו לשנויא דרב הונא דקאמר אלא שיהו אומרים פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים כלומר כגון דאיכא קמן ראובן ושמעון וראובן מעיד ששמע מיהודה ושמעון מעיד ששמע מלוי והלכו להם יהודה ולוי למדינת הים דהשתא איכא תרי סהדי דמסהדי קמן אלא שכל אחד מהם עד מפי עד וכן כתב הרשב"א ז"ל והיינו דגרסינן בירושלמי רב אמר לא התירו בה אלא עד מפי עד בלבד ולפי

ולפי זה ג"כ אין ספק כלל בנדון זה דליכא הכי תרי סהדי דמסהדי קמן אלא חד עד מפי עד בלבד דהיינו עדותו של אנקרוידא"ה שהעיד מפי אותו עד :

ולא עוד אלא אפי' נחמר ונאמר דכי אמרינן בנמי פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני דאע"ג דליכא אלא חד סהדא דמסהדי קמן סגי אפי' הכי אין בנדון זה צד מיהוש שאפי' באנו לחוש להומרא זו הני מילי דוקא בעד אחד שמעיד לפנינו ששמע מפי שנים, אבל אחר שמעיד מפי עד אחד שפלוני נתקדשה בפניו מידי הששא אית ביה, וכי יפה כהו של עד שני זה מכחו של ראשון וקאמרינן אפי' בא ראשון לפנינו והעיד שנתקדשה אשה זאת בפניו אין בדבריו כלום דהוה ליה מקדש בעד אחד ואין חוששין לקדושו כדאיתא בפרק האומר בקדושין וכיון שאין הראשון יכול לאסור אותה היאך תהא נאסרת מכחו של שני הרי זאת אומרת לו מעידך לא אסרוני ואתה אסרתני וכיש שכבר הסכימו הראשונים ז"ל דדוקא בדאיכא תרי דמסהדי קמן וליכא למיחש לדברי אומר כלל :

ולפיכך בנדון שלפנינו אין ספק שאין אשה זאת עומדת מספק קול של קדושין כלל מחמת עדותו של אנקרוידא"ה כלל, ולא עוד אלא אפילו היו בכל זה תרי

סהדי דמסהדי קמן וכדבני אבא אמר ר' יוחנן פלוני מהיכן שמע מפלוני וכפי פירושו של ראשונים ז"ל לא היה ראוי לחוש לקול זה משום דלא אתחזק בבי דינא עד לבתר אירוסין של ניצק קלוני הנזכר וגרסינן בסוף פרק המגרש ואמר רב אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה והלכתא לא חיישינן ליה רב הונא אמר אפילו בתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה והלכתא לא חיישינן ליה הילכך כיון דהך קלא לא אתחזק בבי דינא עד לבתר אירוסין אפילו היו עמו כל אותן דברים שהם צריכים בקול שראוי לחוש לו לא חיישינן ליה ובנדון זה לא הוחזק קול זה עד לאחר אירוסין שכבר עשה מעשה ביד באלבלי"ט דסינקה במעמד הקהל המצוים שם אנשים ונשים והעידו כולם שמעולם לא שמעו קול מוחזק וגם לא שאינו מוחזק ולא בשום ענין אחר בעולם שבילה הנזכרת תהיה מקודשת לאנשלמה הנזכר עד יום רביעי בשבת שעבר עתה מקרוב שבא שם יהודי אחד ששמו אנדוד צרפתי שהגיד ששמע קול בשם אנשלמה הנזכר שבילה הנזכרת היתה מקודשת מאנשלמה הנזכר וכששמעו קול זה כבר היתה בילה הנזכרת מקודשת מניצק קלוני הנזכר במעמד כל קהל העיר ההיא עבר חדש ימים, וכן עמדתו על כל אותן שמרי מעשה ב"ד שנעשו במקומות הנזכרים וראיתי שכל מה שהועד בענין הקול הנזכר הכל היה אחר שנתקדשה בילה הנזכרת לניצק קלוני הנזכר הילכך הוה ליה קלא דלבתר אירוסין ואסיקנא בגמרא דלא חיישינן ליה וכי תימא כד אסיקנא דלא חיישינן ליה היכא שלא התחיל הקול כלל עד לבתר אירוסין אבל הכא דאתחיל מקמי אירוסין אע"ג דלא אתחזק לב"ד עד לבתר אירוסין חיישינן ליה ובנדון זה כבר התחיל קול זה מקמי אירוסין שהרי העיד אנקרוידא"ה הנזכר ששמע כח' ימים או ט"ו אחר שבת נחמו הנ' מפי אותו איש או אנשים שנתקדשה בילה הנ' לאנשלמה הנ' נמצא שהתחיל קול זה לצאת קודם שנתקדשה בילה הנ' לניצק קלוני והוה ליה קלא דמקמי אירוסין ליתיה דהא אמרינן בפרק המגרש אמר רב אשי כל קלא דלא אתחזק בבי דינא לא חיישינן ליה ונדראי דרב אשי לא אתא לאשמועינן דאי לא אתחזק לעולם בכגון פלוני מהיכן שמע מפלוני דלא חיישינן ליה דהא מילתא כבר פשטיה להיתירא ר' יוחנן ורב דקאמרינן לא שישמעו קול הברה וכי אלא ודאי רב אשי הכי קאמר דכל היכא דלא אתחזק בבי דינא מקמי שיצא שוברו עמו דהיינו דבר המכסלו כגון נישואין או דבר אחר אע"פ שיצא תחלה כיון דלא אתחזק הרי הוא כאלו לא יצא וכן כתב הרמב"ן ז"ל בחידושו נמצא שכל קול אע"פ שהתחיל לצאת קמי אירוסין כיון דלא אתחזק בבי דינא הרי הוא כאלו לא יצא ולא חיישינן ליה :

ולפיכך

ולפיכך אין ספק בנדון זה שלפנינו שקול זה לא הוחזק כלל כמו שפרשתי למעלה מקמי אירוסין והוי קלא דבתר אירוסין ואין ספק בדבר ולא בית מיהוש שבילה הנזכרת מותרת לניצק קלוני הנזכר וראוי לגדולי אותה העיר ולכל העיירות הסמוכות והמוקפות לה להתעורר בדבר זה ולהכות בשבט מוסר האישי אשר אנה להוציא הקול הזה בעקבה ובמרמה כי הדבר גלוי וידוע מכמה אמתלאות מתוך השטרות כי במרמה עשה ולא הארכתי בהן לפי שאין פוסקין את הדין אלא מתוך הלכה ברורה אבל לגדולי כל עיר ועיר ראוי לשית עצות לגדור פרצותיהם לבל יעלה שועל לפרוץ פרוץ רב :

בענין סבלונות המוזכר בשטרות לא השבתי לפי שהוא דבר איננו צריך להשיב עליו מפני שהוא דבר שלא נתברר כלל בעדות ולא בראיה וגם כי היה מתברר אין אוסרין את האשה על פיהן אלא באתרא דמיעוטא מיהת מקדשי והדר מסבלי בקפדה גמורה כלומר שמקפידים לשלוח סבלונות אלא א"כ קדשו ולא שמענו באחד ממקומות אלו שהוחזק אפילו מיעוטן בכך :

לא כתבת הגביר י"א אנשלמה דבדרי"ש נשא אשה וילדה לו בן אחר כך גרשה ופרעה אניוסף דבדרי"ש אהי אנשלמה הנזכר והקנתה לו כתובתה ולא

נשבעה ונדרה כלל ואח"כ מתה והיו לו לאנשלמה הנזכר נכסים שיש להם אחריות וברה והלך לו למדינת הים ושמעו בו שמת אך לא נתאמת ועתה באתי אני אשטרו"ק לוני"ל בהרשאת יורשי אניוסף הנזכר לגבות כתובת הנזכרת מיורשי אנשלמה הנזכר מכה ההקנאה הנזכרת ובקשתי מלפני ב"ד שיגבנו לי הכתובה הנ' מנכסי אנשלמה הנזכר וענו שהן חוששין בזה מכמה צדדים חדא מפני שהאשה הנזכרת לא נשבעה וכיון שעכשיו שמעו בו שמת הוה ליה מורשה זה בא ליפרע מנכסי יתומים וצריך שבועה ואינו יכול לישבע ועוד דהא ק"ל דאין נוקקין לנכסי יתומים אלא לשטר שיש בו רבית ולכתובת אשה משום חינא וזו כיון שמתה בשל חינה, עוד בא בכתבך שנמצא שטר מתנה שעשה אנשלמה הנזכר לבנו הנזכר מבתים שהיו לו וכתבת שהקרובים מבקשים שתעשה הגוביינא כי היא תועלת רב לקמן לסבה מה, וגם כי אתה רוצה לעשות איוו הנחה מהכתובה כדי להוציא מידי כל ספק שיהו ב"ד נוקקין לנכסי קמן זה, גם שאלת אם ממנין לקמן זה אפוטרופא :

תשובה מאשר כתבת שהב"ד חוששין לעשות הגוביינא מפני שלא נשבעה וכיון שעכשיו באין לעשות גוביינא מנכסי קמן צריך מורשה לישבע ואינו יכול

לישבע מפני שאינו יודע אמיתת הדברים איני רואה בזה חשש כלל, חדא שבשעה שנתנה אשה זו הרשאה מן כתובתה עדיין לא שמעו בבעלה שמת ונמצא שלא נתחייבה עדין שבועה כשנתנה הרשאה מכתובתה כי היכי דנימא אין אדם מוריש שבועה לבניו כהדרא דפרק כל הנשבעין ודכוותה שאינה יכולה למסור שבועה ללוקח דהתם דוקא במת לוח בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה או מכר חובו אבל מת מלוה או מכר חובו ואח"כ מת לוח כנדון שלפנינו שאשה זו נתנה ההרשאה מכתובתה ואח"כ שמעו שמת בעלה אין ספק שלוקח זה גובה חובו וכן הבא מכחו ובלבד שישבע שאינו יודע ששטר זה פרוע כעין שבועת היורשין שזו ששנינו בפרק כל הנשבעין כך היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ואוקימנא לה התם בגמרא במת לוח בחיי מלוה ונדון זה הרי הוא כמת מלוה בחיי לוח לפי שבשעה שנתנה ההרשאה מכתובתה נסתלקה לגמרי והוה ליה כאלו מתה ולפיכך איני רואה שום חשש ולא פקפוק כלל מפני שמתה בלא שבועה ובלא הדרא ובלבד שישבע הרוצה לגבות שאינו יודע שהיתה כתובה זו פרועה כדן שבועת היורשין שאע"פ ששבועה זו מן הגמרא לא למדנוה מדברי רש"י ז"ל למדנוה בפרק הכותב :

ומפני שבא בכתבך שנמצא שטר מתנה שעשה אנשלמה הנזכר לבנו הנזכר מבתים שהיו לו ואני חושש כי באולי נעשית מתנה זו קודם שנתנה האשה הרשאה

מכתובתה

שורת שאלה לא הרין

מכתובתה ואולי יבא ביד ויחוש דכנהיג נתחייבה האשה שבועה לפי שכל שבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה זו שלא נשבעה הפסידה מפני שאין אדם מוריש שבועה שנתחייב בה ולא למכרה לאחר אני רוצה לבאר דליתיה כלל דלא קרינן נתחייב שבועה בבא ליפרע מלקוחות דדוקא ביתומים הוא דאמרינן הכי מפני שכיון שמת לוח אי אפשר למלוה שיפרע בלא שבועה אבל היכא שמכר לוח או נתן נכסיו לאחרים לא קרינן ביה נתחייב שבועה שהרי אפשר שיפרע מנכסין בני הורין וכ"כ הרמב"ן בפרק כל הנשבעין ולא עוד אלא שבכתובות שלנו שכתוב בהן נאמנות בין ממני בין מהבאים מכחי דעתי מסכמת שאפילו מת הבעל בחיי האשה ואחיז מתה האשה בלא הדרא ולא שבועה דהוה ליה כמת לוח בחיי מלוה אפ"ה לא הפסידה משום דלא מקילינן תרי קולי קולא דאבא שאול דאמר דאין נאמנות מועיל לגבי יתומים וקולא דרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו הילכך לכתחלה עבדינן כר' אלעזר דאמר החם בפרק כל הנשבעין ונוטלין וכ"כ הר"ן הלוי ז"ל בשם חכמי נרבוניא"ה הגדולים ז"ל ולוח הסכים הרשב"א ז"ל בפרק הכותב. ודברים הללו תרומים בדקדוקי הלכות וירעתי שאינן מבוארין כל הצורך מתוך דברי אבל יתבאר למינן עם מה שכתבתי :

נמצא לפ"ז שאין שום חשש בגוביינא זו מצד שמתה בלא שבועה וכלל הדרא ואין צריך לפנים. אבל לענין מה שחששו עוד מפני ששמעו בו שמת והיו להו נוקקין לנכסי יתומים מצד שמועה זו כיון שלא נתברר הדבר איני הושש כלל לפי שאין היורשין נכנסים לנחלה אלא בעדות ברורה וכדתנן בפרק האשה שלום אמרו להם ביה מצינו שאין האחים נכנסים לנחלה על פיה. הילכך אע"פ שיצא קול שמת אינן נוקקין לנכסי יתומים אלא לנכסי אביו ואע"ג דבפרק המפקיד משמע דחוששין לשמועה של קול בעלמא וכדאמרינן החם בששמעו שמת כ"ע לא פליגי ואמרינן נמי דבשמעו בו שמת אם קדם קרוב היורד לנכסין ותלש ואכל הרי זה זריז ונשכר וכשלא שמעו בו שמת לא אמרינן הכי אינה לענין זה כלל דהתם הוא שחוששין בדבר מפני תועלת בעל הנכסים עצמו ויתבאר זה למי שירדקק לאותה סוגיא אבל לא שמפני חשש שמועה בעלמא יהו ב"ד נמנעין שלא להגבות לבעל חוב את חובו וכשאמרו אין נוקקין לנכסי יתומים לאו מעיקר דינא הוא אלא מתקנה והבו דלא לוסף עלה בנכסי יתומים ודאי אמרו אבל מפני חששא בעלמא של יתומים הרי רא שמענו :

ואל יתקשה אדם בזה מדאמרינן בפרק המפקיד דלמא שכיבא סבתא ואין מורדין קרוב לנכסי קטן שאינה ענין לגדון זה כלל. אבל בא בכתבך ענין שצריך לחוש לו יותר שכתבת שנמצא שטר מתנה שעשה אנשלמה הנזכר לבנו הנזכר מבתים שהיו לו ולפי זה אם זכה אותו קטן באותן בתים הוה ליה נוקקין בנכסי יתומים בודאי וכיון שמתה אשה זו בטל הינה והויא ליה כשאר חוב דעלמא דאין ב"ד נוקקין לנכסי יתומים עד שיהגדילו. אף בזה אכתוב דעתי על כל הצדדים לא נתברר לי מתוך כתבך אם קטן זה זכה במתנה זו כלומר שזכו אחרים בשבילו או הוא כשטרי מתנות שלפעמים האב כותב לבניו ומעכבן בירו ואיכ נראה לי שאע"פ שיש בה קנין לא זכה בה קטן זה שאע"פ שאין דעתי מוכרעת יש לי ראיות ברורות לדברי הראשונים ז"ל שאמרו שאפילו לשטרי הקנאה בעינן דלימטי שטרא לידיה ולפיכך כל שאין השטר בא לידי המקבל (הן) שאין העדים תופסים אותו לגמרי בעדו לא זכה בו מקבל וכן דעת רבינו הגנאל ורב אלפסי והרמב"ם ז"ל ואע"פ שיש חולקין בזה לא נתהוו דבריהם ולפיכך אם לא זכה קטן במתנה זו לא הוי נכסי יתומים אלא נכסי אביו כמו שבארנו ואין נמנעין מליזקק להם מפני חשש שמועה שמת לכד כאשר אמרנו אבל אם זכה קטן במתנה זו הרי אלו נכסי יתומים בודאי ואין ספק שכיון שמתה אשה זו בטל הינה והוה ליה גרון זה כשאר חוב דעלמא שאין נוקקין בו לנכסי יתומים ואע"פ כבר הורה

שורת שאלה לא לב הרין כה

זקן הרשב"א ז"ל שכתב בתשובה שכל היכא שהבעל חוב רוצה לעשות הנחה מהובו ואפילו מעט נוקקין ומוכח ליה מהדיא דערכין דשטר שיש בו רבית. ואע"פ שיש לדון אחר דבריו ז"ל אם הדבר כן הוא כאשר בא בכתבך שהקרובים מבקשים את זה מצד תועלת הקטן אף ה"ד נראה בעיניהם שכך הוא ואתה רוצה לעשות איתו הנחה מהכתובה דעתי מסכמת שבכיוצא בזה נוקקין ומגבין ומכל מקום צריכין הם להעמיד אפוטרופא לקטן לפי שעה כדאמרינן בערכין בפ' שום היתומים ואי מודקקין מוקמינן אפוטרופא ורשאין הם בכך ואין בדבר זה ספיקא כלל :

לב שאלת * נערה שנתפתה על איש מרקי המוח הערה למעלה כפי"ז ולנוסח אשר נשתחד מצד אחד מקרובי הנערה כפי"ז וכפי"ז כ"ה כיוצא בזה :

שהיה מתפחד שמא תשיאנה אמה בלא רשותו והוא נתן עיניו להוציא ממון מיד אם הנערה או תשב ענונה כל ימי חייה והפחידו הנערה שהיא בת י"ד שנים ואמרו לה שתאסור על עצמה כל קדושין זולת אותן שיהיו ברצון אמה ובוזה הנערה באה לפני העדים ובהיותה לפנייהם על דרך התחבולה כללו בענין האיסור הקרוב שהוא ולפי דברי הנערה אשר דברה תוך רגע אחר המעשה שלא שפעה מפי העדים שנשתעבדה רק לרצון אמה וגם על זה נאנסה אלא מפני שנתביישה מפני העדים שבאו לה פתאום שלא מדעתה אמרה הן לדברי העדים וזה תורף השטר שנעשה על זה בפנינו עדים היימ באה הבחורה לאה בת הנכבד ראובן ג"ע הדרה כאן במקום פלוני ואמרה לנו בלב שלם ובנפש הפצה פיה ולבה שוים שלא בשום אונס כלל ובבטול כל מודעי הריני אוסרת עלי בהנאה כהקדש כקרובן כעולה כל איש שבעולם מלבד האיש אשר יבחרו לי אדונתי אמי פלונית והנכבד פלוני הדרים כאן במקום פלוני שניהם יחד כל זמן שהם בחיים אבל כל איש אחר שבעולם יהיה מי שיהיה אני אוסרת עלי כהקדש כקרובן כעולה הוא וכל מיני הנאות הבאות ממנו בידי וברשותי בתורת קדושין בין על ידו בין על ידי שלוחו הן כסף הן שוה כסף הן כל שאר דרכי קניות שהאשה נקנית בהם שםפורשות וידועות אצל חכמי ישראל אפילו שאקבל אני בעצמי הקדושין ההם מדעתי ומרצוני ומעכשו אני מוסרת מודעה בפניכם מפני שאני מתיראה שמא יקומו אנשים ויתנו לי איזה דבר שיהיה ויוציאו עלי קול שאני מקודשת או ספק מקודשת עד שמכח אותה נתינה או אותה רינה אשב ענונה לפיכך אני נודרת בפניכם בלא שום פתח החר וחרטה בעולם שאני אוסרת עלי כהקדש כקרובן כעולה הנאת ממנו והנאת תשמישו והנאת גופו של כל איש שבעולם בלא שום שיוור בעולם על דעת המקום ועל דעת רבים בכל הדברים שינתנו לי ושיאמרו עליהם או יכתבו בלשון קידושין ובתורת קידושין ויהיו מעתה כדברים בטלים שאין בהם ממש אלא אותם קידושין שיהיו נתונים לי מדעת אדונתי אמי ופלוני הנזכר כפי שנזכר ואנו עדים קבלנו דבריה בתורת עדות ביום... לחדש פלוני והכל שריר וקים פלוני ופלוני. זה תורף השטר :

ועתה כשרוצים אמה וקרוביה להשיא את היתומה לאחד מכמה נכבדי הארץ אשר תבעוה והם שואלים רשות מהקרוב הנזכר דוחה אותם מיום אל יום ומחודש לחודש זה לה ארבעה חדשים והנערה ואמה בוכות ומתמררות על הדבר ההוא אשר עשו להן. לכן אדונינו תודיענו אם יש לנערה שום התרה בעולם הן על פי חכם בפתח וחרטה מעיקרא ואי אמרינן שזאת הנערה היתה מוטעת מכמה צדדין האחד שהיא לא הבינה בכל מה שכתוב בלשון השטר וזה ודאי מאחר שהנערה ואמה כפרו מיד אחר המעשה שלא שמעו שנזכר הקרוב ההוא בשטר ועוד אחרת דמילתא דמוכחה ואומד הדעת הוא שאילו הנשים לא נתכוונו רק לשמרה ממי שאינו הגון לה וראיה דמוכחה מלשון השטר דאמרה שמא יקומו אנשים ויתנו לי וכי ולהגון לה נמי לא נתכוונה לשבת ענונה כדאמרינן אשה יצרה מבפנים ורוצה אשה בקב ותפלות וכו' אם נחוש לגדר

לנדר ולאסור שלא להתירו מאחר שהוא על דעת המקום ואין לו הפרה מראיתא שהשביע משה לישראל כבר כתבו לנו רוב הגדולים והרמב"ן ז"ל במשפט ההרם שלו שלא נאמר התם אלא בקיום התורה שדעת המקום לאסור ולא להתיר אבל בשאר שבועות כשם שמצוה לאסור כך מצוה להתיר תדע לך דהא נודרת ליתומים על דעת המקום הוא ככל שבועה שב"ד משביעים ואפילו הכי (לא) הששו להתירה אם לא דאדריה על דעת הרבים וכו' והואיל וזאת על דעת רבים היא וק"ל נדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה לעולם לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא ואהדריה רבינא משום דלא אישתכח דרייק כוותיה בנדון שלפנינו מסתפקא מילתא אם היא לדבר מצוה אי לאו דק"ל דאיתתא לא מיפקדא אפרייה ורבייה :

אמנם מצאתי בתשובת שאלה לרב ר"ן ז"ל דאמר דאע"ג דק"ל דאתתא לא מיפקדא אפרייה ורבייה אומר אני דאפילו הכי אית לה מצוה אע"ג דאיה מצוה ועושה וכיון דאית לה נמי מצוה קלה נראה להתירה אפי' על דעת רבים ולא אמרינן (אפילו) על דעת רבים אין לו הפרה אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה אפילו היתרא לא בעי. וראיה לדבר מפרק השולח דאהדריה רבינא לההוא מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי משום דלא אישתכח דרייק כוותיה הכא נמי מצוה קלה היא וכי משום דלא דייק כוותיה ליכא מקרי דרדקי דאיכא למימר שבשעתא ממילא נפקא ואפילו למאן דאמר שבשעתא דעל על הו ספק ספקות דמלמדי תינוקות כלהו מקרי שבשעתא ואי מקרי שבשעתא או לא ואפילו הכי אהדריה בדבר מועט כזה. ע"כ לשון התשובה ובאותה תשובה עצמה הולק עליו הרב ר' יום טוב אשכנזי ז"ל וזה לשונו. עוד אני צריך להתמודד בדברי רבינו נ"ר במה שכתב אבל לדבר מצוה היתרא לא בעי דודאי הדבר נעלם ממני ולא אוכל הבין דאם כן ליתנייה גבי ארבעה נדרים שהתירו ז"ל אדרבה תנינן כי נדרים חלין על דבר של מצוה בפרט וק"ל דשבועה חלה עליהן ככולל וצריך היתר וכי תימא דכל נשבע סתם אנן סהדי דאדעתא דכטול מצוה לא נדר וזה בכלל נדרי שגגות הא ליתא דהא אם נשבע שלא לישב בצל סוכה ולהניח תפילין של ראש אנן ק"ל שהוא אסור כדאיתא בשבועות בגמרא דילן ובירושלמי ועוד מה שאמר התלמוד אבל לדבר מצוה יש לו הפרה הוה ליה למימר אבל לדבר מצוה אין צריך התרה אי משום דמייתי ראיה תלמודא מההוא מקרי דרדקי אמרינן דאהדריה רבינא היינו דאהדריה על ידי הפרה אלא שקצר התלמוד. וכן פירשו כל המפרשים ז"ל ואפילו לדברי ר"ת ז"ל שפ"י דכי אמרינן לדבר מצוה יש לו הפרה הכי משמע כשהיה מעות בנדר קצת כההיא דמקרי דרדקי דהוה סביר דאיכא דרייק כוותיה מודה הוא מיהא דהיתרא בעי דלאו נדר מעות ממש הוי דהא סתמא אדדיה פ"י אעבריה לההוא מקרי דרדקי סתם בלי תנאי. וידוע הוא כי זו אין עליה מצוה להגשא עד שנאמר שאין שבועתה חלה לבטל את המצוה. ובוה ודאי ילמדנו רבינו אשר נמוקו עמו. וע"כ דברי הרב רבי יום טוב ז"ל ההולק לדברי הר"ן ז"ל. ועתה אחר כל זה צריכים אנו לדברך שתכריע ביניהם. ע"כ דבריך :

תשובה אני איני כדאי להכריע בין הרבנים האלה ז"ל אשר קטנם עבה ממתני מאן יהיב לי מעפריהון ומלינן עיינין. אמנם בהיות דבריך עלי חובה ולא אוכל להשיבך ריקם אכריע דעתי. באמת תשובת הר"ר ר"ן ז"ל אשר הזכרת היא נפלאה בעיני ותמה אני פה קדוש שמוחזקני בו שהיה בקי בהדרי תורה איך אמר דברים הללו שאין ספק שהדבר ברור דכי אמרינן לדבר מצוה יש לו הפרה לא באו לומר שהיא הנדר מותר מאליו אלא דסגי ליה בהפרה והפרה מיהא בעי ולא אצריך בזה מפני שהדבר ברור ופשוט מאוד וכל מה שתפש בזה הר' יום טוב אשכנזי ז"ל דבר ברור הוא אמת ויציב

ויציב. אמנם דעתי מסכמת במה שכתב הר"ר ר"ן ז"ל דאע"ג דק"ל דאיתתא לא מיפקדא אפרייה ורבייה מ"מ מצוה קא עבדא כשהיא מתקדשת ונשאת : **וראיה** לדבר מדאמרינן בריש פרק האיש מקדש אלא כי איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר האשה מתקדשת בה ובשלוחה השתא בשלוחה מתקדשת בה מיבעיא אמר רב יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה כי הא דר' ספרא מחרך רישא רבא מלח שיבוטא וזו ראיה ברורה שהאשה כשהיא מתקדשת מצוה קא עבדה* וגם הר"ר יום טוב ז"ל אינו הולק על זה

שהאע"פ שכתב בסוף תשובתו זה לשונו וידוע הוא כי זו אין עליה מצוה ליגשא עד שיאמר שאין שבועתה חלה לבטל את המצוה ע"כ דבריו לא בא לומר אלא שאין מצוה זו מפורשת כל כך שלא תהיה שבועה חלה עליה שהדין כך הוא שכל שהיא מצוה מפורשת מן התורה אין שבועה חלה לבטלה אבל מה שהוא מדרש חכמים שאינו מפורש בתורה שבועה חלה עליו. וזה ימים שזה הדבר חדשתי ומצאתי לי סעד בדברי הרמב"ן ז"ל והארכתי בזה במקומו בפרק ששבעות שתיים בתרא ולא אצריך כאן שאינו מעיקרה של שאלה אבל מ"מ הרב יום טוב ז"ל כך רצה לומר שאין מצות נשואין זו של אשה כדאי שלא תהא שבועה חלה לבטלה והוא אמת וכמו שכתבתי אבל לא בא הרב ז"ל לומר שלא תהא האשה עושה מצוה כשהיא מתקדשת ונשאת :

מעתה לנדון שלפנינו אם זה קרוב שנדרה אשה זו שלא תגשא בלא רשותו הולך בדרך לא טוב ומעטן אותה עד שתצטוו רביצי כסף אם יש לאל ידה ושתוכל עדיין להגשא לאותו שהיא בותרת וקרוביה מסכימים עם היות שהוא עושה שלא כהונן ראוי שתעשה האשה בדבר אשר תוכל אחרי אשר נכנסה בקשרו כי אם הדבר סובב בזה שיש לאל ידה לא יהיה היתר לדבר מצוה ואם אולי הקרוב גדולות מבקש אשר אם ינתן לו את אשר ישאל לא תוכל היתומה להשיג הוויג ההוא אשר בותרת בו היא וקרוביה היתר נדרה לדבר מצוה הוא. שמא יאמר אדם לא כי אע"פ שלא יעשה אותו וזוג אפשר שתדווג לאחר בדמים מועטים ונמצא שאין הפרה זו לדבר מצוה. אין הדבר כן שעיקר מצוה נשואי אשה הוא באותו שהיא הפצה בו וכדאמרינן בריש פרק האיש מקדש ופרק עשרה יוחסין אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר פלוני אני רוצה. ועוד שאין מניחין את הוראי מחמת מה שהוא ספק אתי ספק לא אתי. וכיון שכך הדבר ברור שהפרה זו לדבר מצוה דאע"ג דאמרינן בסוף פרק שבועות שתיים בתרא על דעת המקום למה לי כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועותיהן דאלמא על דעת המקום אין לו הפרה כבר כתבו הראשונים ז"ל דכי אמרינן הכי דוקא בתורה ובמצוותיה וכמו שבא בדבריך :

ועוד דכי היכי דאמרינן דעל דעת המקום אין לו הפרה הכי נמי אמרינן בעל דעת רבים ואפילו הכי אסקינן בפ' השולח דלדבר מצוה יש לו הפרה ואין ספק שאין ראוי להחמיר יותר בזה בנדר שהודר על דעת המקום מבנדר שהודר על דעת רבים דמעמא מאי אמרינן דעל דעת רבים לדבר מצוה יש לו הפרה משום דאנן סהדי שלא חסכימה דעת הרבים מעולם שלא תהא הפרה לנדרו לדבר מצוה אלא מסכימים הם לדבר מצוה יהא הפרה לנדרו כ"ש דאנן סהדי בזה ובכיוצא בו בדעתו של מקום ומעתה הדבר ברור שכל נדר אע"פ שהודר על דעת המקום ועל דעת הרבים לדבר מצוה יש לו הפרה :

שמא יאמר אדם כבר חדש ר"ת ז"ל ואמר דלאו בכל לדבר מצוה יש הפרה אלא דוקא כי ההוא מקרי דרדקי שהיה נראה בעין מעות בגופו של נדר ופתחו מגופו ומאותה

ככסה לי שהנלוס היא זכא סבלתא לא יוכל האיש לעשות נלומו בקיום הניין וגם כי אפסכ צלמסס ונייני סמואל צני בצלס חלמסס וכל הקודמס לסייעו נלויה קא עבדה :

ומאותה מצוה בעצמה אבל משום מצוה אחרת אין לו הפרה דכיון שעל דעת רבים נשבע מנא לן שכך היה דעתן משעה ראשונה להתחרט משום מצוה זו ואמר אני שאפי' לדברי ר"ת ז"ל שחדש הומרא זו הרי נדון שרפנינו כי ההוא מקרי דרדקי ועדיף מינה שכבר גלתה זו בדעתה בשעת נדרה שהיא נודרת כן מפני שהיא הושתת פן יוציאו עליה קול שהיא מקודשת עד שמכת אותה דבה תשוב עגונה והרי עכשו מתברר דאדרבא מחמת נדרה היא יושבת עגונה :

ועוד שקרוב הדבר לומר שכיון שגלתה זו בעצמה ואמרה שמחמת עיגונה היא עושה כן כל שמתברר שהיא מתענגת בכך הוה לה כתולה נדרו בדבר כי היא דאמרינן בפרק פותחין קונם שאני נושא אשה פלונית שאביה וכו' ואמר לו מת דנעשה כתולה נדרו בדבר דק"ל כרב הונא דאמר התם הכי ומוכח בקידושין דבענין זה אינו צריך שאלה לחכם דאלמא כל מי שנודר ומגלה דעתו בשעת נדרו מחמת מה הוא נודר הוי כאלו התנהו שלא ימשך נדרו אלא עד שיסתלק אותו דבר שהוא חושש בו אבל כל שנסתלק מותר מאליו הכא נמי הרי נוסף עליה מחמת נדרה חשש מרובה מאותו דבר בעצמו שהיתה חוששת בו והיינו עיגונה ושמה תאמר מ"מ אותו חשש ראשון במקומו עומד ואפשר נמי דעדיף מהאי בתרא שאם לא נדרה כן אפשר שהיה יוצא עליה קול של קדושין ותהא מעוגנת על ידי מי שלא ירחם עליה ועכשיו יצאה מאותו חשש ואע"פ שקרובה מעגן אותה עכשיו לסוף יתירנה . יש להשיב לך ולומר שלהוציאה מירי חשש הראשון היה די לה שתדור שתתלה עצמה בדעת אמה :

הילכך זו שנדרה אף על דעת קרובה תלתה נדרה בדבר ובטל דבר וקרוב הנדר ליבטל מאליו ולא שאני אומר שיהא ראוי לעשות מעשה דבר שמפני שאנו מדינן לא נעשה מעשה ועוד שעדיין אפשר להלקי ביניהם אלא שכתבתי זה כדי להראות שהדבר ברור דלא חמיר האי עובדא מעובדא דההוא מקרי דרדקי ואפילו לדברי ר"ת ז"ל שכתבנו למעלה וכיון דאסקינא בההוא עובדא לדבר מצוה יש לו הפרה נדון זה נמי יש לו הפרה ואין ספק שאם קרוב זה מעגן ומענה זאת האשה ומעכב אותה שלא תנשא להגון לה עד שתפדה עצמה במה שהוא רוצה ושם תעשה כן לא תשיג הוונג ההוא דהפרת נדר זה לדבר מצוה הוא ויש לו הפרה :

ועוד שר"ת ז"ל עצמו שחדש אותה הומרא שכתבנו מיקל ואומר על דעת רבים סתם יש לו הפרה אפילו . שלא לדבר מצוה אלא אם כן נעשה הנדר בפני רבים דמסתמא כשאמר על דעת רבים על דעתם נדר וסברא זו מוחזקת היא אצל חכמי הצרפתי ז"ל וכתבוה בתוספותיהם ובהיבוריהם בפשיטות . וכן רבינו האי גאון ז"ל מיקל ואומר דכי אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה דוקא שיהא על דעת רבים וברבים אבל אם אינן שם אין על דעת רבים כלום וכן דעת רש"י ז"ל ואין רבים פחות משלושה כדמוכח בפרק השולח :

אמנם מפני שענייני הנדרים והאיסורים חמורים מאוד זאת עצתי שתתייבשו בדבר ושישלחו חשובי העיר וחכמיה בעד אותו קרוב וידברו על לבו שיסכים באותו זונג אשר בוחרת בו היתומה ואמה אם יראה הגון גם בעניניהם ולא יהיה הדבר לו לפוקה ואם [לא] יתרצה הקרוב ההוא לדבריהם ויחטא בנפש ויראו שאם תתן האשה אליו את אשר ישאל לא יבא אל הפועל הוונג ההוא ושאיין לה אחר כמוזמן הגון תבחר בו היתומה כמוהו תשאל על נדרה בפני הקרוב ההוא גם כי ימחה בדבר ואם לא ירצה לבא יודיעוהו מדאמרינן המודר הנאה מהברו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו אכן מרם כל זה השתדלו בכל מאמצי כחכם להביא הקרוב ההוא למה שהוא ראוי :

לג ברית כרותה לך שאינה חוזרת כי כבודך חדש עמך לתהלה לשם ולתפארת וזכורני את אשר פצו שפתי וגם במכתב התוית הו לבלתי השיב שאלותך ריקם

ריקם לכן לא ימנעוני מרדות מהשלים את חוקם ואם ידעתי כדעתי ידעת ומה ידעתי ולא תדע מאשר דברך קבעתיו עלי הובה הנה באתי כתורה וכמצוה ועמדתי על שאלותך בענין האשה העגונה ועל נוסח מעשה ב"ד אשר בא לפני . וזה תופסו :

בפנינו אנו ב"ד ח"ם בא נשטרק דויל"א מאינייא ואמר לנו הרי שבתי אישטיל"א היתה נשואה לאנבניט קדשקא"ש בן אחותו של מישטרי איצק ויגיד דרפנינאן ולפעמים היו קוראין אותו ניבוט דמישטרי איצק ויגיד וראינו בכתובת אשתו הנזכרה שמו כתוב וחתום יוסף בר' אברהם וזה כמה שנים נתקוטט עם אשתו בתי הנזכרת ועמי וכעס עמה הרבה והלך לו ונשארה בתי עגונה זה שנים רבות ועכשו שמעתי שמת בעלה אנבניט הנזכר בבקשה מכס רבותי הקרו ודרשו בדבר אם אמת הוא שמת אישה אנבניט הנזכר ותנשא בתי הנזכרת ואנו ב"ד חתומי מטה הווקקנו לו והקרנו בדבר ובא לפנינו עד אחד שמו אנבועז בן מאישטרי משה ששאל"ה ומישטרי איצק ומאישטרי משה הנזכר קרובים זה לזה קרובה שאין בה פסול . והעיד בפנינו כי כשלא שנים היה הוא במיורק"א ומצא שם יהודי אחד עומד בתופיא"ה המקום אשר במדינה קאלאברי"א שמו נשטרק דשטיביד"י וזה הנכבד נשטרק דשטיביד"י הנזכר היה מקדם מן הארץ הזאת והיה מכיר מאישטרי איצק ומאישטרי משה הנזכר' ויהוסם ומשפחותיהם אמנם לא היה מכיר אנבועז הנזכר ולא אנבניט הנזכר בעל האשה הנזכרה לא בכנייהן ולא בשמותיהם לפי שהם היו קטנים או לא היו נולדים כאשר יצא נשטרק דשטיביד"י הנזכר מהארץ הזאת וכך העיד לפנינו אנבועז הנזכר כי כאשר ידע נשטרק דשטיביד"י הנזכר שאנבועז זה בן מאישטרי משה הנזכר אמר אליו נשטרק דשטיביד"י הנזכר הרי יש לך קרוב אחד בתופיא"ה מקום דירתו שאל אליו אנבועז מי הוא זה השיבו כלשון זאת ניבוט דימשטרי איצק ויגיד דרפנינייא קרובך :

עוד שאלו על צורתו ותארו ותאר אותו נשטרק דשטיביד"י הנזכר בקושן וגודל ואודם ולובן ומראהו ותארו בפניו ושערותיו וכי פניו בוהקניות כאשר נודע שהיה אנבניט הנזכר בעל האשה הנזכרת ועוד שאלו אנבועז הנזכר על שמו ואמר לו שקרין אותו היים ולאחר זמן בשנה זו שב אנבועז זה למיורקא וכן שב ג"כ נשטרק דשטיביד"י הנזכר ומצאו זה את זה והגיד לו נשטרק דשטיביד"י הנזכר שספר לו עליו שהיה ניבוט דמאי' איצק הנזכר והגיד לו כי מת ט"ו ימים קודם ראש השנה זה שעבר :

אחר כן חקרנו עוד והעיד בפנינו ג"כ נאברם ויגיד שלא היה לאביו מאיר איצק הנזכר ניבוט . אחר שהלך לו מהוץ לארץ מלבד אנבניט הנזכר בעל האשה הזאת הנזכרת כי בני אהיות אחרים שהיו לו שמענו מפי קרוב אחד שהיה עמהם ונצל במחבוא אחד שכולם מתו זה כמה פה או במלכות צרפת ולא נשאר בהי' רק זה אנבניט הנזכר בעל האשה הזאת הנזכרת שהלך לו וגם בהיותו הנה היה תמיד מתגדל בבית דודו מאישטרי איצק הנזכר והיו מזכירים אותו רבים ניבוט דמישטרי איצק :

עוד חקרנו והעיד בפנינו נאברם ויגיד בן מאישטרי איצק הנזכר שזה האיש קרובו שני בשני עם אנבניט הנזכר בעל האשה הנזכרת שמע מפיו שהכעיסוהו תמיד חמיו ואשתו הנזכרת עד שנתמלא מאוד חימה עליהם ואמר לו כאשר ידבר אל אחיו ואל רעהו כי הוא ילך לו בארץ מרחקים כדי שתשאר אשתו עגונה כל ימי חייה :

ועוד העיד בפנינו עד אחר כשר כי קודם נסעו מהארץ הזאת בקש זה האיש אנבניט הנזכר בעל האשה הזאת הנזכרת מאת קרובו מאישטרי אברם דיקשלה לעשות לו כתב ואגרת יעיד עליו ועל משפחתו ועשה לו האגרת ההיא ושם באגרת שמו שהיו קוראין אותו בכאן בוניט והעיד עליו וזכראות זה שמו בקרב האגרת עזבה והרחיק אותה בעבור שמו ואמר כי דעתו ללכת על צד שתשאר אשתו עגונה כל ימיה כל זה הועד בפנינו :

ועוד העידו בפנינו שהיה למאישטרי איצק הנזכר בת אהותו היתה נשואה לאיש שמו משה השוריריש ומתה והיה לה בן קטן אחד היו קורין אותו דוראן ואותו הבן היה עומד בנערותו עם מאישטרי איצק הנזכר אחי אם אמו לפי שאביו הלך לפרובינצה מקום מולדתו ואחרי עמדו עמו מעט זמן שלח משה אבי הנערה הנזכר בעד הנער בנו שישלחוהו לו כי נכסף אליו ושלחו מאישטרי איצק לאביו הנזכר כאשר שאל זה עשרים שנה או יותר ונודע והעידו כי הגיע הנער לאביו במקומו והיה עומד עמו כבן אצל אביו וכל מה שהעידו בפנינו כתבנו והתמנו בכ"ב לחדש פלוני שנה פלונית לבריאת עולם כמו שאנו מונין כאן בפירפרייאן והכל שריר וקים. עד כאן מופס המעשה כ"ד :

וכתבת כי לולי העדות שהעיד על קריאת שמו חיים היה עולה על דעתכם להתירה אחר שהחזק שלא נשאר ניבוט דמישטרי איצק ויגיד זה אחר בעולם זולת זה ולשני דמישטרי איצק ויגיד ליכא לספוקי כי העד הראשון נשמרוק דשמיבדי' היה מכיר מישטרי איצק זה וממנו דבר וגם בכל הארץ הזאת לא החזק אחר ולכך היינו מרמין אותה למי שיצא מן העיר ומת מפשפש בכל העיר מי הוא היוצא ואם לא יצא אלא הוא משיאין את אשתו אע"פ שלא העידו על שמו כדאיתא בתוספתא וכמו שנראה בגמרא דילן גבי עובדא דפרשא זריזא ואיה חברנו וששים בני אדם שלא הזכרו שמותם העצמיים אחר שנודע בבירור ממוצאם וממובאם או מכנייזים מי הם אלא שנסתפקתם על העדות מקריאת שמו חיים וכן נקרא בנוש או יוסף בכתב פן יהיה אחר אע"פ שתאר אותו בשם יחוסן ניבוט דמישטרי איצק ויגיד הנזכר ואם נאמין שכנים דבריו על כרחנו הוא זה ונתלה בו ששנה שמו כאשר זמם ובהו לו כחיים ואם נאמר שזה אחר וחיים לחוד ובנוש לחוד איכ נחזיק אותו על כרחנו במכוב ביחוסו ובמשפחתו כי לא היה מעולם לזה מאישטרי איצק ניבוט יקרא חיים אלו דברין. והוה הספק האחר שנסתפק לכם בדבר זה :

תשובה שלולא הספק שנסתפק לכם על שנוי קריאת השם היה בדעתכם להתירה אע"פ שלא הועד בפניכם על שמו יפה אמרתם שאע"פ שאמרו בתוספתא אין מעידין עד שמכירים שמו ושם עירו לא בא למעט אלא שאין סומכין על אמוד הדעת של אמתלאות כגון שמעיד על גופו הארוך וגון או תארים אחרים שמצויין בהרבה בני אדם וכן נמי למעט שאין סומכין על עדות שמו בלא שם עירו דאיכא למיחש לאהר שכן שמו והוא מעיר אחרת אבל בודאי כל שמעיד בדבר ברור שאי אפשר לספק באחר משיאין את אשתו אע"פ שלא הזכיר שמו. ודבר ברור הוא זה דאמרינן בפרק האשה שלום אלא היכי דמי כגון דאמרי אם אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקא רמי סימני דלאו עליהו קא סמכינן אסימנין הוא דקא סמכינן. והכי פרושה כגון דלא ידעי הנהו סהדי בהנהו אינשי מאן נינהו שלא היו מכירין אותן לא בשמן ולא בשם עירן אלא שהעידו ראינו איש מת וסי' פלוני היה בו וכל שנותנין סימן מובחק ואנו יודעים שאותן אנשים שהיו בעליהם של אלו אותן סימנין היו בהן מתירין את נשותיהן. וכך פרושה של אותה שמועה דוק ותשכח. אלמא אע"פ שאין העדים מכירין שמו ושם עירו כל שהם מתארים אותו בענין שאי אפשר לספק בו באחר משיאין את אשתו. וכן נמי כל הך סוגיא דפרק האשה וצרתה שהלך בעלה למדינת הים עלה דמתניתין דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם בהכי והטא שאין צריך לעדים שיעידו על שמו ושם עירו ודבריו פשוט וברור הוא זה. וכן נמי סיפא דתוספתא אבל אמרו אחד יצא מעיר פלוני מפשפשים באותה העיר אם לא יצא משם אלא זה תנשא אשתו וכמו שכתבת ואין להאריך בזה :

ולענין

ולענין הפק שנסתפק לכם מפני העדות שהעיד על קריאת שמו חיים או אמריים שכיון שיש עדות מספיק בדבר שבעלה של זאת מת אלא שנולד ספק בשם זה אין לחוש לפי שקריאת שמו בענין זה הוא כסימן העשוי להשתנות שכבר הועד בפניכם שהוא אמר נשיצא מעירכם שירחיק נדוד וישנה שמו כדי שתהיה אשתו ענונה. ועוד הועד בפניכם כי כאשר ראה זה האיש באגרת שעשה לו מישטרי אברם ריקשלא"ד מעיד עליו ששם בה שמו בנוש עובה והרחיק אותה לבבור לא יוזכר שמו וכיון שכן הרי סימן של שמו זהו סימן העשוי להשתנות וכל שהעדות מספיק מצד עצמו אלא שיצא לו ריעותא אחר שנראה ממנו שאינו הוא ואותו סימן הוא עשוי להשתנות אין מטילין מחמתו שום ספק בדבר אלא תולין אותו בשינוי שהוא עשוי להשתנות ויש לי לדבר זה ראייה מדאמרינן בפרק מי שמת איתיביה ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת באו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את ר' עקיבא מהו לבדקו אמר להם אי אתם רשאיין לנוולו ועוד סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה בשלמא לדידי דאמינא ראייה כעדים כיון דלא אשכחו עדים דקא אתו אמרו ליה מהו לבדקו אלא לדידך דאמרת ראייה בקיום שטר' למה להו לבדקו ליקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסי ודחינן מי סברת נכסים בחזקת בני משפחה קיימי וקאתו לקוחות ומערערי נכסין בחזקת לקוחות קיימי וקאתו בני משפחה ומערערי ובודאי כי אמרינן נכסין בחזקת לקוחות קיימי לא משום דלקוחות תפשי להו דהא הך עובדא דבני ברק בקרקעות הוא כדמוכח התם בפרק מי שמת ותפיסה בקרקעות לא מהניא ולא מידי דלעולם כל שנסתפק לנו בקרקעות של מי הן מעמידין אותם בחזקתם הראשונה וכדמוכח בפרק האשה שנתארמלה בעובדא דבר שטייא אלא הכי קאמר מי סברת נכסין בחזקת בני משפחה קיימי משום דסבירא לן ראייה בקיום שטר' * ובני משפחה' היה ערעורין [דשטרא לאו] כלל' הוא דמערערי לומר קטן הי' ולא שמכין שאין אנו רואין ריעותא בדבר אין לחוש לו ועל בני משפחה להביא ראייה אפי' היכא דבני משפחה תפסי לנו להנהו ארעתא אלא שבאו בני משפחה ואמרו לבדקו ואמר להם רבי עקיבא

דסימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה כלומר שאפי' ימצאו כדבריהם שלא ימצאו לו שתי שערות או שלא ימצאו בעיקרן גומות אין בדבריהם כלום שסימנין הללו עשויין להשתנות לאחר מיתה הילכך אפי' אם כשנבדוק אותו נראה בסימניו שקטן היה אין זה ריעותא כלל כיון שהן עשויין להשתנות ואין לספק בדבר מחמתן. אלמא כל סימן שהוא עשוי להשתנות אינו מטיל ספק בדבר שאלו היה הדבר מסופק מחמתו כלל אין ספק שמעמידין הנכסין בחזקת בני המשפחה דאוקי ארעא בחזקת אבהתא והרי הדברים ק"ו שהרי נראה שמועה זאת שאפילו שמתוך השטר לא היה מוכיח שגדול היה דהא בהדיא שקלא וטריא דהתם מסקינן אכתי ארעתין' ההיא חזקה דאמרינן בסוף סוגיין דהתם דאין העדים מעידים על השטר אא"כ נעשה גדול אלא שהיינו סבורים לומר שכיון שאין הריעותא נראה אין חוששין לו ואפי' נאמר דבריש ההיא סוגיית נמי אהדיא חזקה דסוף סוגיין סמכינן אף על פי שאין הדבר נראה כן מסוגיית דהתם מ"מ ההיא חזקה אינה ודאית וראיה לדבר מדאמרינן בהך סוגיית דהתם והלא משמך אמרו דיפה ערערו בני משפחה והכי פרושו בשלמא אי אמרת וסבירא לך דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו אתי שפיר דיפה ערערו דאע"ג דקיימא לן חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא איכ נעשה גדול מ"מ אין הדבר ברור ומצוי למיטר דקטן הוא משום מגו דמצו למיטר דשטרא [לאו] כלל' הוא אלמא שאין הדבר ברור אצלנו לומר שגדול היה דא"כ הוה ליה מגו במקום עדים ואפי' הכי אמרינן התם שאפי' יבואו בני משפחה לבדקו וימצאו שקטן היה אין ערעורין

שרת

שאלה לג' לד

הרין

ערעורן כלום שמכיון שעם כל סימן זה אין אנו מעמידין אותו בחזקת גדול אף על פי שסימן זה מראה שקמן היה תולין אותו בשנויו ואפילו ספק אין כאן שאלו היה בדבר ספק כלל מעמידין הנפסים בחזקת בני משפחה ואם כך אמרו בממון שהוא המור לדבר זה שאין מוציאין אותו מחזקתו הראשונה אלא בראיה ברורה כ"ש בערוה שהיא קלה לדבר זה הילכך בגדון שלפנינו כיון שהוברר הדבר מתוך עדותו של זה שבעלה של זו מת אלא שיש סי' אחר בדבר שהוא מטיל ספק בענין ואותו סימן עשוי להשתנות סומכים על הודאי ותולין את הספק בשנוי העשוי להשתנות זהו מה שנראה לי בענין זה:

ולענין

מה שכתבת עוד שנסתפקתם בבן בת אחותו הנוכר בשטר קבלת עדות שמו דוראן הן הלך לו שם ופן יקרא ג"כ אצל קצת בני אדם ניבוט דמישטרי איצק על שם אמו אף ע"פ שלא היה נקרא בן בהיותו שם כי שם אביו היה עליו ורצית לומר בזה שהדברים מראין שאין לספק בזה הבן שמו דוראן מאשר לא היה נקרא ניבוט דמישטרי איצק וזה שמו מרגל בפומיהו דרובא דאיגשי. ע"כ דבריך:

ובזה

תמיהני עליך לפי שאיני רואה בשטר המעשה ב"ד שהעיד נשמרוק דשטיביד"י שזה האיש שאמר בו שמת היה נקרא ניבוט דמישטרי איצק אלא כמספר לו הקורבה שהיה עמו אמר- אליו ניבוט דמישטרי איצק: ויגיד דפירסיניאן קרובך ואינו מוצא מקום בזה לדבריך. לפיכך ראוי לחוש לאותו הבן הנקרא דוראן שהרבה בני אדם נקראין ניבוט על שם אמן אלא א"כ יתברר אצלכם כי זה דוראן בעירכם לא היה נקרא בשם היהדות חיים וא"כ הוא ראוי להתיר אשה זו לפי שאין לחוש ולומר שזה האיש דוראן שינה שמו אלא תולין את הקלקלה במקולקל או שיתברר לכם כפי מה שתאר אותו נשמרוק דשטיביד"י במראהו ותארו ועיניו שאי אפשר שיהיה זה דוראן ותסמכו על זה בדברים מובהקים ובאחד משני דרכים הללו ראוי להתיר אשה זו. ומאשר לכם המשפט שפטו את המעשה ומשפטה ואם תסכימו להתירה להנשא הריני חותם אחרים ונעשה סניף לדברים:

לבר

זה ראיתי להעיר כי ענין זה בא יותר ברור בכתבך ממה שבא בשטר מעשה ב"ד כי לפי העדות שהעיד נאברם ויגיד שלא היה לאביו מאישטרי איצק הנוכר ניבוט אחר שהלך לו מחוץ לארץ מלבד זה כי בני אחרים אחרים שהיו לו מתו ונהרגו עדיין היה אפשר לספק שאותן בני אחרים מתו אפשר שנשארו מהם בנים וראוי כל אחד מהם להקרא ניבוט דמישטרי איצק וזה בא יותר ברור בכתבך שאמרת שלא היו למאישטרי איצק בי אם ג' אחיות ושהאחת שהיתה נשואה לאשלימאש כהן מתה היא וכל בניה וכל אשר אתה בבית וכמדומה לי מדבריך שלא נשאר ממנה זכר כאשר תתירנה להנשא ראוי שיתברר זה בשטר המעשה ב"ד וכן ראוי שיתברר שלבת אחות השלישית אם בונים זה שנשאת לאנמשה דשוריירש שלא היה לה כי אם זה הבן שמו דוראן כדי שלא יוכל לספק פן ילדה בן אחר נקרא חיים ויהיה ראוי לחוש לו וכמו שכבר אמרתי שהרבה בני אדם נקראים ניבוט על שם אמן כל זה צריך להתברר בדבר. ולפי הנראה מתוך דבריך ונוסח המעשה ב"ד הכל יתברר כי האמת כן הוא. וכן צריך להתברר שזאת האשה אישטילאה שהיא בחזקת אשת איש היתה הנשואה לניבוט דמישטרי איצק וזה ברור ופשוט:

לד עוד

שאלת שאעמידך על דעתי בדין כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד בעדות על פה שלא על ידי כתב על איזה צד נאמר בין לאיסור בין להיתר בין לחיוב וזכות אם אחר שבאו לב"ד וקבלו עדותן כראוי בעדות דלא בעי חקירה מדינא או מתקנתא ולכך לא עשו חקירה אם יכולין לחזור ולסתור עדותן כל זמן שלא יצאו מב"ד או אפי' יצאו מב"ד כל זמן שלא נחקרה עדותן אע"ג דלא בעי חקירה ואפי' לא נתנו אמתלא למה

שרת

שאלה לד

הרין

כמ

למה שהעידו בראשונה כמו שנראה לכאורה מההיא דרמי בר חמא דפרק האשה שנתארמלה גבי אנוסין היינו דתלי מעמא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ומההיא דריש לקיש עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד אלמא חזרת ההגדה בחקירה תליא מילתא וכמו שנראה מכאן מן הירושלמי שהביאו קצת מן המפרשין והביאו הרב בעל העיטור העדים שהעידו בין לאיסור בין להיתר בין לקרב בין לרחק וכו' וחזרו ואמרו מבודין אנו אם עד שלא נחקרה עדותן בב"ד נאמנן וכו' אלמא דבכל עדות אין בה משום חוזר ומגיד כל זמן שלא נחקרה והקשית על זה א"כ הוא שיכולין הן לסתור דבריהם כל זמן שלא נחקרה עדותן בלא אמתלא גם אחר שיצאו מב"ד אפי' בעדות רלא בעי חקירה א"כ אם נפסק הדין ונפרע החוב ונאכל הדבר או נשאת האשה ויחזרו העדים ויאמרו מבודין אנו ההשב ישיב הממון ותצא האשה מאישה וזה מן התימה. אלו היו דבריך:

תשובה

דע שהעיקר בזה הוא שמכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכל שנגמרה עדותו קרוי שהגיד וכל שלא נגמרה מפני שעדיין אינו נקרא שהגיד הרי הוא יכול להסך עדותו כמו שירצה והוא שאמרו בירושלמי שהעדים שהעידו בין לטמא בין לטהר בין לרחק בין לקרב בין לאיסור בין להתיר בין לזכות בין לחייב אם עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו מבודין אנו קרי אלו נאמנן משנחקרה עדותן בב"ד אמרו מבודין אנו אין נאמנן:

ואל

תחשוב שנשתמשו בזה הלשון אם עד שלא נחקרה ומשנחקרה בדקדוק גמור ותלמוד ממנו שאפי' בדיני ממונות דלא בעיא חקירה וררישה אחר שנתקבלה עדותן יכולין לחזור בהן כיון שלא נחקרה עדותן שזה כודאי אינו שכיון שנגמרה עדותו ואין אנו צריכין עוד לדבריו הרי הגיד ושוב אינו חוזר ומגיד אלא מפני שכל העדיות מן הדין צריכים דרישה וחקירה תפסו הלשון שהוא שזה בכלם ועוד דבדיני ממונות גופיהו איכא בהו שצריכים דרישה וחקירה כדן פרוטה כדאיתא במסכת סנהדרין וכן זו שאמרו בפרק האשה שנתארמלה ובכמה דוכתי עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד כך פירושו כמי שנגמרה עדותן. כללו של דבר כל שנגמרה העדות אע"פ שלא נחקרה כאותן שאינן צריכין חקירה שוב אינו חוזר ומגיד ולא אמרו נחקרה עדות אלא כדי לתפוס הלשון שהוא שזה בכלן וזה ברור:

ולענין

מה שבא בתוך דבריך כל היכא שאינו סותר עיקר דבריו הראשונים כגון שהדברים סתומים וסובלין ביאור אח' משני ענינים משמעות אחד קרוב או רחוק אם העדים יכולין לחזור ולהגיד לבאר משמעות לשון עדותן גם אחר שנחקרה עדותן בב"ד או לא שנקבל עדותן בסתם משמעות לשונם הקרוב:

דע

שכל דבר שעדים מצויין למעות בו יכולין לברר דבריהם ואין בזה משום חוזר ומגיד וראיה לדבר מדאמרין בירושלמי עלה דשטרי חוב המוקדמים פסולין מי מודיע ר' שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן הן הן עדין והאמר ריש לקיש עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד תמן כשאמרו לא התמנו כל עיקר ברם הכא אומרים על זה התמנו ועל זה לא התמנו וכתב עליו הרב בעל הטאור ז"ל ומכאן למדין שכל טעות שהעדים מצויין למעות בו נאמנים הן בעצמן על זה ואין בו משום חוזר ומגיד וצריך ב"ד הגדול להחמיץ הדין ובגמרא דילן מציינן כיוצא בזה בההוא תברא דהוה תמים עליה רב ירמיה בר אבא וכו' כדאיתא בגט פשוט. אלו דבריו ז"ל:

הילכך

כל שאנו יכולין לכונן דבריו של עד כדי שלא תהא עדותו מוכהשת יש לנו לכונן דבריו שכשם שיש לנו לתרץ דברי שני עדים נראין שמכחישין זה את זה כדי שתהא עדותן מכוונת ותולין זה בכל מה שאפשר כדי שלא יהא אחד מהם רשע וזו היא ששנינו בפרק היו בודקין אחד אומר בשני בחדש ואחד אומר בשלישי בחדש עדותן

שׁוֹת שאלה לד לה לו לך הר"ן

עדות קיימת שזה יודע בעיבורה של חדש זה אינו יודע וכולה שמעתא בפיך דפסחים עלה דהווא מתניתין הכי דהטא והכי מוכחא אף בעדות עד אחד שהעיד וחזר והעיד יש לנו לכון דבריו בכל מה שנוכל :

רה שאלת דינה אשת שמעון נפלה לה בירושה החשיעית מבית אחד שיש לה חצר בכניסתה והדירון מהבית פתוחין לאותו חצר ואין בחלק התשיעית ד' אמות חצר ד' אמות גם מכל דירה ודירה הפתוחה לחצר אין בחלק התשיעית עד הנה ד' אמות והשמנה חלקים הנשארים בין לאה ובין ראובן המשה לראובן ושלשה ללאה והזמין ראובן בהסכמת לאה דינה שתבא לקחת חלקה מהבית הנזכר ובא שמעון בהרשאה ערכאית מדינה אשתו וענה שאין רצונו עתה לחלוק כי התשיעית שהוא על כל הבית לא הוברר עדיין ועתה אינו רוצה לחלוק והקניטו ראובן ולא להשמעון בדברים עד שקם שמעון ואמר בקונם תשמיש החצר הוא לראובן ולא בחלקו וכשישמע ראובן דברי שמעון שהוא הולך בעקלקלות הזמינו לפני השופט ומיד צוה השופט שיבררו כל אחד ואחד מהם איש בעבורו ונסתפקו הדיינים אי יכול שמעון למסור תשמיש החצר מלאה וראובן הואיל ואין בו דין חלוקה ואי די בהרשאה שבאה עמו ונעשית בערכאות של נכרים שאינה מועילה בדינינו. ילמדנו רבנו על הכל הדין :

תשובה לענין מה שאמרת מי אמרינן דאין הבעל יכול לאסור נכסי אשתו משום דק"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכדאפסטיק הלכתא כותיה דריש לקיש ונראה בהדיא בפ' החולץ דאמר ובעל גופיה לתקנת אושא אין לו בנכסי אשתו מהיים אלא קנין פירות. דעתי מסכמת שהבעל יכול לאסור לאחריים קרקע של אשתו שאפי' בשוכר ובעל משכונה הדברים נראין שיכול לאסור כל זמנו וכדתניא בתוספתא בפ' ה' דמציעו: השוכר שדה מחבירו וכו' עמד השוכר והקדישה הרי זו מקודשת עד שתצא מרשותו וכו' ואם בשוכר הדין כן כ"ש בבעל בנכסי אשתו שהוא יכול לאסור דק"ל דידו של בעל בנכסי אשתו עדיפא מידה כדאיתא בפרק החולץ ובפרק הכותב והיינו דאמרינן בפרק אע"פ בפלוגתא דהמקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המתור ר' מאיר אומר הקדש ר' יוחנן אומר תולין ואמרינן עלה בגמרא דמעמיה דר' מאיר מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר יקדשו ידך לעושיהם ואע"ג דלא ק"ל כוותיה דר' מאיר אלא כר' יוחנן הסגדלר וכדפסיק התם בהדיא בגמרא היינו משום דלא אמרינן נעשה כאומר הא באומר הכי בפי קדשי וכן תמצא מפורש לרמב"ם ז"ל בכ"ז מהלכות ערכין הא למדת שהבעל יכול להקדיש מעשה ידי אשתו באומר בפי יקדשו ידך לעושיהן ואע"פ שאין לו לבעל בידי של אשתו אלא קנין פירות ולא עוד אלא שאם רצתה האשה מפקעת מעשה ידיה מבעלה דק"ל יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוונת ואיני עושה ואפ"ה מצי מקדיש כ"ש שהוא יכול להקדיש קרקע נכסי מלוג לפירותיו וכיון דמספיק בהכי כ"ש קונמות דאלימי דתפסי אפי' במאי דלא תפסי ביה הקדש כדמוכחא סוגיין דפ' אע"פ ולפיכך הדבר ברור אצלי שהבעל יכול לאסור לאחריים קרקע של נכסי מלוג :

רו וכן לענין מה שאמרת שהבעל בא בהרשאה כתובה בערכאות של נכרים ואינה מועילה בדינינו. הוי יודע שכל קרקע של נכסי מלוג העושה פירות אין הבעל צריך בו להרשאת אשתו מדאמרינן בסוף פרק השולח אמר אביי נקמינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ואי איכא פירא בארעא מגו דמשתעי דינא אפירא משתעי דינא אארעא. ואע"פ שאין אני צריך לזה הענין מפני האיסור שכבר כתבתי אפי' משום פירא בלחוד יכול לאסור ראיתי להאריך בזה כדי להעמידך על עיקרי הדברים :

רז ולענין מה שבא בשאלתך שההרשאה אינה מועילה בדינינו וראיתך תופס זה כפשיטות הוי יודע שזו מחלוקת ישנה היא בין הראשונים עכ"ז הדעת נוטה

שׁוֹת שאלה לו לח הר"ן ל

נוטה שכל שמרות העולות בערכאות של נכרים כשרים אע"פ שאין כן דרכו של הרמב"ם ז"ל כתבתי כל זה לברר מה שהיה צריך בשאלתך. מהו לענין עיקרה של שאלה אינו רואה ממש באיסורו של שמעון בתשמישים הגהוגים להעשות בהצרות וכתים דכיון שאין בהצר ולא בדירון הפתוחין לתוכה דין חלוקה אינו יכול לאסור דהא עסקינן בראש פרק השותפין אלא אמר רב יוסף אמר זעירי מחלוקת שאין בה כדי חלוקה אבל יש בה כדי חלוקה ד"ה אסור ואפסטיק הלכתא בהדיא בגמרא כר' אליעזר בר' יעקב כלומר דאמר במתניתין גבי היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו יכול הוא לומר בתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך הילכך הכא נמי יכולין ראובן ולא לה שמעון ולשמעון בעלה לתוך שלנו אנו נכנסים ולא לתוך שלכם :

ומה שנסתפקת אם יהיה דין הדירות הפתוחות לחצר כדון חצר דדילמא כי אמרינן שאינו יכול לאסור דוקא בהצר שאינו עשוי לתשמיש גדול אלא לעבור ליכנס לביתו שאפי' ר' אליעזר ברבי יעקב מודה דאסור לעשות ריחים ותנור אבל בית שהוא עשוי לתשמיש גדול לאכילה ולשכיבה ולתקן המאכל אין דינו כדון החצר ויכול לאסור או אם אמרינן האי מיתנס אנים שצריך הוא ליכנס לביתו כגון ללמד בנו תורה וכו' :

דע שלא מן השם הוא זה אלא כך הוא עיקרן של דברים לדברי ר' אליעזר בן יעקב דקיל כותיה כל דבר שאין השותפין יכולים לעכב זה על זה מלעשותו בהצר אפי' אסר אחד מהן חלקו על חברו אין חברו נמנע מלעשות אותן דברים שהיה רשאי בהן קודם איסורו של זה שאם [א] אתה אומר כן גם נמצא שלא את שלי בלבד אסר על חברו אלא אף של חברו אסר על חברו שכיון שאין בהצר דין חלוקה לחלוק אינו רשאי ואם אתה אומר שלא ישתמש בדברים שדין השותפין נותן שישתמש בהן נמצא אדם מספקיע מחברו חלקו בקרקע ואינו ברין ומפני כך כל תשמיש שדין השותפין נותן שישתמש בו אפילו אחד מהם אסר חלקו אין חברו נמנע מאותו תשמיש שלא כל הימנו לאבד זכותו של זה אבל מה שהשותפין יכולין מן הדין לעכב זה על זה במודרין הנאה נמנעים מאותו דבר שכיון שאין דינו של שותף להשתמש באותן דברים נמצא נהנה משל חברו וזו היא ששינוי ושניהם אסורין להעמיד ריחים ותנור ולגדל תרנגולין לפי שהן דברים שהשותפין יכולין לעכב זה על זה כדמוכח בפרק לא יחפור ושעמא דמילתא לפי שאין החצר עשוי אלא לכניסה ויציאה הילכך הולכין בכל דבר ודבר אחר תשמישו שכשם שבחצר אין השותפין מעכבין זה את זה באכילה ושכיבה וכיוצא בהן אף אם אסר אחד מהן חלקו אין חברו נמנע מלהשתמש אותן תשמישין וכשם שבחצר מעכבין זה על זה בהעמדת ריחים ותנור וכיוצא בהן מפני שהן דברים שאינן נהוגין להעשות בהצר אם אסר אחד מהן חלקו חברו אסור באותן תשמישין כך בבית מעכבין זה את זה בתשמישין שאינן נהוגין להעשות כן ואם אסר אחד מהן חלקו חברו אסור באותן תשמישין :

רח שאלת ראובן ושמעון ולוי נתחברו והתעוררו לעבור הים ולהתקרב לארץ ישראל ובאו לפני שם ועבר ונשבעו (בידם) חפץ ביד על דעתם וכוזה הלשון העירו שם ועבר בפנינו עדים חתומי מטה נשבעו ראובן ושמעון ולוי שבועה חמורה חפץ ביד בשם אלהי ישראל על דעת המקום ועל דעת הרבים ועל דעת הרב ר' יוסף ממרשיל"א ורבי חיים צרפתי אנשי ירושלים ועל דעתינו בלי שום פתח היתר והרטה בעולם שישתדלו ללכת וילכו ויעברו עד שיפרי' בספינה זו אשר בברצלונה העתידה ללכת שם במהלך זה עכשו בקרוב בהדש אוקטוברי או נובינברי הבא ראשון על דעת לקבוע דירה זמן מה הן רב הן מעט בארץ ישראל או בסביבותיה בדמשק או באלכסנדרי"א של מצרים או בשיפרי"א או באיזה מקום מעבר לים וכו' ועכשו מתחרט שמעון על שבועתו

שורת

שאלה לח

הרין

שבועתו מפני שרואה אשתו מסרבת ללכת אחריו כי הסיתוה קרובה לבלתי לכת אחריו אישה בשום פנים וגם שלא לקבל גט ממנו וקשה מאד בעיני אישה לגרשה בעל כרחה וגם כי יש קנס גוף וממון לפי המקובל מצד המלכות וקשין גרושין וכ"ש להניחה עגונה וגם כי הושיש עליה שמא היא מעוברת לפיכך מתחרט חרטה גמורה מעיקרא על שבועתו ונא לישאל עליה ואומר שאלו היה יודע שלא תרצה אשתו ללכת אתו לא היה נשבע כלל. ובקשת ממני להעמידך על דעתי אם יש היתר לשבועה זו אם לאו. ואם יש לה היתר אם צריך שיסכימו וירצו בזה היתר ראובן ולוי כי להנאתם ולצוות להם נשבע וכן כל אחד ואחד להברו:

תשובה אני מיראי הוראה אני וכ"ש בהיתר שבועה חמורה כזו שראוי לכל בעל נפש לברוח מזה כבורח מן הנחש אבל מה אעשה ולפני שני דרכים כל אחד חמור מאוד חומר השבועה וחומר עונן האשה ולפיכך אני מוכרה לכתוב דעתי לך. והוא שקרוב אני לומר ששבועה זו אינה צריכה היתר חכם הדוח לה נשבע לעבור על המצוה לפי שאין האיש רשאי להניח את אשתו וללכת לו דמחויב לה מרכיב שארה בסותה ועונתה לא יגרע. וכדאיתא בפרק אע"פ. וכי תימא תלך אשתו אחריו כבר הקרתי על שמעון זה ומצאתי שהוא מפרסני"א ושנשא אשתו משם וכיון שכן לא כל הימנו להוציאה משם ולהוליכה בקצות הארץ וכדתנן בפרק שני דייני גזרות שלש ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל אין מוציאין וכו' וכי תימא הרי שנינו הכל מעלין לירושלים וזה הרי יכול לקיים שבועתו אם ילך לירושלים ליתא שזה על מנת כן נשבע שיוכל לדור בדמשק ובאלכסנדריא או בשיפר"י וכיון שאינו רשאי לצאת משם אלא על מנת לעלות לירושלים לא חיילא שבועה שכל הנשבע על דעת אחד ונמצא אותו דעת בשל אף השבועה בטלה ולא חיילא כלל וכדאמרין בפרק השולח כיון דאמרי להו מארץ רחוקה קאתינן ולא אתו מי חיילא שבועה כלל:

וביציא בו אמרו לענין דברי ממונות בפרק האיש מקדש ההוא גברא דזבין נכסי אדעתא למיסק לארץ ישראל סליק ולא איתדר ליה אמר רבא כל דסליק דמיתדר הוא והא לא איתדר ופי' אדעתא למיסק לארעא דאודיעיה הכי בהדיא אלמא כיון דפריש ואמר שעל דעת כן הוא עושה ולא נקיטה מחשבתו אין בדבריו כלום אף זה שפי' שנשבע לעבור הים כדי לדור באחד מן המקומות שהזכיר אותו שיבחר ונמצא שאינו רשאי לצאת. אלא כדי לעבור לארץ ישראל שבועתו בטלה. ולא עוד אלא שאני אומר שאף לעבור לארץ ישראל אינו רשאי שאע"פ ששנינו הכל מעלין לארץ ישראל היינו לענין שאם היא אינה רוצה לעלות תצא שלא בכחובה וכדאיתא בכתובות בברייתא בגמרא אבל כל שלא נתן לה גט כיון דמחוייב לה בשאר כסות ועונה לא כל הימנו לעקור לאו זה בידים משום ישובו של ארץ ישראל וכ"ת יתן לה גט שהרי האשה מתגרשת בעל כרחה ונמצא שהיא מותר ללכת בכל אופן מקומות שירצה והיילא שבועה אף בזה אינו רשאי מפני הקנס שיש בדבר מצד המלכות כאשר אמרתם ולא עוד אלא שאנו מוחזקים שיש הרים הקהלות בדבר או תקנת רבינו גרשון ז"ל ודבר זה פשט איסורו בכל ישראל שלא ראינו ולא שמענו אשה מתגרשת בעל כרחה ואין אומרים לו לאדם לפרוץ גדרן של ראשונים כדי לקיים שבועתו שהרי אפילו איסורא דרבנן דוחה של תורה בשב ואל תעשה. וכיון דלגרש אינו רשאי אף להניחה עגונה ולילך לארץ ישראל אינו רשאי ונמצא שקרוב הדבר ששבועה זו אינה צריכה היתר חכם אלא בטלה היא מאליה:

וביין דהדבר כן יכולין אנו לסמוך בהיתר שבועה זו על דברי המתירין ושלא נחוש לחומר מעוטן של אסרין שהדבר מפורש בגמרא בפרק השולח דאע"ג דאמרין על דעת רבים אין לו הפרה לדבר מצוה יש לו הפרה והיתר שבועה זו לדבר מצוה הוא

שורת

שאלה לח לפ

הרין

לא

הוא כדי שלא להפריד בין איש לאשתו ואע"פ שרבינו יעקב ז"ל חדש ואמר דלאו בכל דבר מצוה יש לו הפרה אלא דוקא כי הוא מקרי דרדקי וכמו שדבריו ידועין ומפורשים הם בתוספות לא סמכו על דבריו וכ"ש שאין לנו לחוש בהן לנדון זה מפני הצדדים שיש להקל בשבועה זו וכמו שכתבנו למעלה:

ועוד שאפשר שאין שבועה זו על דעת רבים שרבינו האי גאון ז"ל כתב דלא מקריא על דעת רבים עד שתהא על דעת רבים וברבים וכן דעת רש"י ז"ל ורבים שלשה כדמוכח בפרק השולח ואני רואה מתוך השטר שאותם שנשבעו על דעתם שהיו בשעת השבועה לא היו אלא שנים דהיינו העדים ועוד שדברי רש"י ז"ל מוכיחין בפרק בתרא דמכות דאין נדר על דעת רבים כלום אלא בשנדר לקיים מצוה אבל לדבר הרשות לא ואע"פ שיש מי שחלק עליו מ"מ מודים הם שאין דעת הרבים חל בדבר אסור וזה דבר אסור הוא מן הטעמים שכתבתי למעלה וכי תימא בשבועה זו יש חומר אחר שאמר על דעת המקום ועל דעת המקום אין לו הפרה כדמוכח בפרק שבועות שתיים בתרא ליתא שכבר כתבו הראשונים ז"ל דכי אמרינן על דעת המקום אין לו הפרה דוקא בתורה ובמצוותיה אבל בדבר הרשות לא וכ"ש שאין דעתו של מקום מצטרפת בדבר שיש בו נדנוד עבירה ולפיכך דעתי מסכמת שראוי להתיר שבועה זו:

ולענין מה ששאלת אם צריך שיסכימו ראובן ולוי בהיתר שבועה זאת מפני שלהנאתם ולצוות להם נשבע דע שרית ז"ל כתב דכל שנדר להברו מפני שקבל ממנו טובה כמשה מיתרו וצדקיה מנבוכדנצר אין מתירין לו לעולם אלא מדעתו של חברו ומרצונו אבל כשלא קבל ממנו טובה אע"פ שלהנאתו נשבע נהי שאין מתירין לו אלא בפניו כדאיתא בפרק פותחין כל בפניו מתירין אותו על כרחו של חברו ולפיכך בגדון זה אם שמעון זה לא קבל טובה מראובן ולוי כדי שבשבילה ידור נדר זה מתירין אותו בפניהם ואפילו שלא בהסכמתם אבל אם קבל טובה מהם ובשבילה נדר כך צריך שיעשה יכלתו בכל מאמצי כחו שיתרצו ראובן ולוי בהיתר שבועה אך אם לא ירצו להתרצות בשום פנים ראוי להתיר השבועה הנזכרת מפני הטעמים שכתבנו ולחוש לעגונה:

לפי נשא ונעלה י"א כתבת נמצאו הנה ספרי תורה השמיט בה הסופר תיבות או פסוקים באמצע השיטה והגיהן וזרקן בין דף לדף ותלה נקודות או עגולות לסימן ההשמטה כמנהג הסופרים בשאר ספרים חשישנו וחשבנו פן יחשב הספר תורה כחסר ויתר ויהא פסול לקרות בו בצנור ולברך עליו כדעת מי שאוסר לקרות בצנור ולברך בספר שאינו מוגה מפני שאע"פ שהספר אין בו חסרון ויתרון שבין מה שכתוב בתוך הדף והוא לדף הכל כאן ונוכל לקרותו כסדר התורה גם כי לא יהיה שגור בפניו כשנראה הסימנים הנחלין ביני חושי מכל מקום סימנים אלו לאו מילתא נינהו ומה שכתוב בין דף לדף אין ראוי לקרותו לפי הנחת הכתוב רק בדרך אחד משלשה דרכים או שיקרא דף בפני עצמו ויקרא אחריו דף שלפניו או שיקרא אחריו סוף השיטה שכנגדה בדרך שלפניו אם קרוב אליה או שיקרא קודם שיטה שכנגדה בדרך שלפניו גם סמוך לה ואין כאן קריאה על הסדר:

ומה שהזכר לזרוק מקצת תיבה אפילו לכתחלה בין דף לדף הוא כשנודמן לו בסוף השיטה ונמצא שיקרא כסדר בסוף השיטה ואפילו הכי לא התירו לכתחלה לזרוק תיבה או רובה כדאמרין נודמנה לו תיבה בתוכו אבל מה שהסר באמצע שיטה ונזרק ונכתב בין דף לדף הוי כמי שאינו ונמצא במקומו חסר ושלא במקומו יתר והוי בכלל חסר בו או יתר בו שהוא בודאי פסול ותולין שהזכר בגמרא דהיינו סוברים שיכתב במקומו על השיטה דוקא בין שיטה לשיטה דהיינו ביני חושי לא שיוזקנו שלא במקומו בגליון שבין דף לדף ויש בינינו מי שדעתו לומר אחר שבין מה שנכתב בתוך דף לדף והוא

שׁוֹת

שאלה למ

הרין

וחין לרף התורה שלימה אין כאן חסר ויתר ואע"פ שלא נכתב במקומו כן הדין במה שנכתב בגליון שבין דף לרף עם סימן העשוי כנהוג בשאר ספרים הואיל ויקראנו הקורא במקומו אפילו תינוק לא חכם ולא טפש :

תשובה דבר זה לא נמצא בגמרא בבליה וירושלמית ואף לא בתוספתא שלא הזכירו חכמים בהנהגתן של מעיות אלא שלש דרכים גרר ותלייה ומחק וכדתניא בפרק הקומץ רבה הטועה בשם גורר את מה שכתב ותולה את מה שגרר וכותב את השם במקום הגרר דברי רבי יהודה רבי יוסף אומר אף תולין את השם רבי יצחק אומר אף שוחק וכותב כלומר מוחק בעודו חי. ואין ספק שתולים שהזכר בגמרא היינו בין השיטין וכדתניא במסכת סופרין טעה את כל השם יפלו בין השיטין אבל לזרוק בין הדפים תיבות או פסוקים שהשמיט הסופר באמצע השיטה לא הזכר בגמרא וכיון שלא הזכר נראה לכאורה שאין להכשירו ומן הטעם שכתבת שכשהוא תולה אותו בין השיטין הוא נכתב במקומו וכשהוא זורקו בין דף לרף הוי שלא במקומו וסימנא לאו מילתא הוא. אלא מיהו נראה לי להלכה מתוך דברי הראשונים ז"ל שהוא כשר דגריסין בירושלמי בפרק קמא דמגלה תולין בספרים ואין תולין לא בתפילין ולא במוזות. וכתוב בספר התרומה דטעמא דמלתא מדתניא במכילתא בסוף פרשת בא אל פרעה גבי פרשיו דתפילין כותבין אותן כסדרן ואם כתבן שלא כסדרן הרי אלו יגנוו אלו דבריו ז"ל. משמע דסבירא ליה שהתלייה הנכתבת באמצע שיטה שלא במקומו הוא נכתב לפי שהקריאה כדרכה היא לקרות אחר שיטה ראשונה התלייה שבין שיטה לשיטה ואחר כך שיטה שניה ונמצא שנכתב שלא כסדרו לפי שמה שכתוב כראש שיטה שניה הוא מוקדם לתלייה שהיא החיטטה שבאמצע השיטה. ולפיכך בתפילין שהזכר פסול שלא כסדרן אין תולין אבל בספר תורה שלא הזכר תולין. וזה הנראה מדבריו ז"ל :

מעשה

ספר תורה שהשמיט בה הסופר תיבות או פסוקים באמצע השיטה והגיהן זורקן בין דף לרף כשר שאע"פ שהגהה זו שלא במקומו היא אף תלייה שבין שיטה לשיטה היא שלא במקומו ואפילו הכי כשר אף כאן נמי ראוי שיהא כשר שאין הכשרו של ספר תורה תלוי באותן סימנים אלא אע"פ שכתבו שלא כסדרו כשר ואותן סימנים אינם אלא להישייר הקורא וזה מה שנראה לי לפי דברי הראשונים ז"ל ומה שאני רואה אותו מוכרח לפי דבריהם אלא שאין שיטתן נכונה בעיני דההיא דירושלמי כך היא בפ"ק דמגלה על מתניתין דתנן התם אין בין ספרים לתפילין ומוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומוזות אין נכתבין אלא אשורית ושם בגמרא אמר על דרך קושיא תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומוזות כלומר היאך אמרו במשנתנו שאין בין ספרים ומוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון הרי חילוק אחר יש ביניהם שהרי תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומוזות ואמרינן שם על דרך תירוץ ספרים שכתבם בתפילין ומוזות אין תולין בהם תפילין ומוזות שכתבם בספרים תולין בהם כלומר האי דלא קתני במתניתין אין בין לענין תלייה לפי שמה שתולין בספרים ואין תולין בתפילין ומוזות אינו מחומר תפילין ומוזות ולא מקולן של ספרים אלא מפני דרך כתיבתן אמרו כן שלפי שהספרים כתיבתם גסה ויש ריוח הרבה בין שיטה לשיטה תולין אבל תפילין ומוזות מתוך שכתבתם דקה אין תולין ולפיכך ספרים שכתבן בתפילין ומוזות אין תולין בהן תפילין ומוזות שכתבם בספרים תולין בהם ולפיכך לא נשנה במשנתנו באין בין זה מה שנראה לי בפ"י הירושלמי :

ומעשה

יש לדון בדבר בהפך שכיון שאף התלייה כשרה בתפילין ומוזות אלא שמפני דרך כתיבתן הוא שאמרו אין תולין ש"מ דתלייה כסדרן מקרי דאי לאו הכי מן הדין היתה פסולה מדתניא כתבן שלא כסדרן הרי אלו יגנוו וכיון שנתכרר שהתליה כתיבה כסדרה מיקריי אין ללמוד ממנה להשמיטה הנורקת בין הדפין שנכתב שלא

לב

הרין

שאלה למ

שׁוֹת

שלא במקומו שאלו מפני אותן סימנים הדבר ברור שאינם מעלין ולא מורידין ולפיכך אין להכשיר לקרות באותו סקרי תורה אלא אם כן יעידו אנשים שראוי לסמוך בהן שנהגו לקרות בהן ע"פ גדולים ואז נסמוך על מה שנראה לנו מדברי הראשונים ז"ל ועל המנהג אבל זכורני שכשהייתי תינוק שקנה א"א ז"ל ספר תורה שהיה כתוב על דרך זה עוודנו אתי ולא הכשיר אדוני מרי ז"ל לקרות בו : מרשיליא"ה :

מ כתבתם מעשה באחד שקנה יין מן הנכרי כדרך שנהגין לקנות סה ההין בסך מה ולמודרו אחר שייגמר בשולו בגיגית ונתן על זה דיני"ר אריא"ב שיקיים המקח ולא יוכל אחד מהם להזיז כדרך כל הארץ במקח ובממכר וזה הקונה טהר היין ודרכו בכשרות והניחו ברשות הנכרי בגיגית היתה לו כבית אחד בחצרו בלתי פתוח לרשות הרבים עד שייגמר והתם ברות הגיגית בבגד נקשר ועל הקשר הותם שעה עם אותיות מפותחות למען לא יוכל איש להמשיך היין דרך הברזא גם סגר דלת הבית אשר הגיגית בתוכו במפתח ושני הותמות שעה עם אותיות מפותחות הניח האחד במקום הנקב שנכנס בו המפתח והשני בפתיל עבר בין טבעות המנעול ובמנעול בדרך לא יוכל להפתח ועל קשר הפתיל הניח הותתם השני ובעת שנגמר היין הזכרו כל החותמות ונמצאו כמו שהונחו לפני ראות הקונה לא הכיר בהם שום יוקף והביאו היין ונמרד כמנהגו והובא בית ישראל הקונה ואז פרע דמי היין אמנם הורצנים והגוים והיין הוציא מהם דרך נגישה כמנהג מקומנו לנגוש אותם נשאר למוכר כי כן התנו בעת המכירה :

ישוב היה מעשה באחד שקנה ונהר בכמו זה הענין בעצמו רק שלא סגר הדלת כי אם במפתח וחותם אחד של שעה עם אותיות מפותחות על מקום המפתח גם אחר שנמרד והובא אל ביתו זקפו במלוה כי כך היה התנאי בשעת הקנין. והגיעו לידי על שני המעשים הנזכרים קונטרסי האוסרין והמתירים וגם קצת תשובות מהכמי פרונינס"א ואם באתי להאריך ולכתוב בכל דבר ודבר ממה שבא בדברי האוסרים והמתירים ובדברי החכמים המשיבים יארך הענין ולפיכך אני כותב דעתי בקצר על שני המעשים הנזכרי' שאין שונין ואין מפרשין להכמים ככם :

והוא שראיתי רוב דברי האוסרים וסובבים לומר שזה היין יינו של נכרי הוא לפי שהקנין העשוי עליו אינו מועיל כיון שלא נעשה בו אחד מדרכי ההקנאה ואע"פ שהקנין מועיל משום דינא דמלכותא אינו ענין בזה כמו שארכו הטענות בזה הקונטרס על זה וכיון שהוא יינו של נכרי צריך בו שומר כדתנן בסוף פרק ר' ישמעאל זו היא טענת האוסרים ואם שחרבו בזה טענות וראיות כפי דעתם וסברתם :

וכן ראיתי רוב המתירין סובבים על הפך השורש הזה והוא שדעתם לומר שזה היין יינו של ישראל הוא לפי שהקנין העשוי בו מועיל מצד דינא דמלכותא ולפיכך אינו ענין למה ששינוי בסוף פרק ר' ישמעאל בהמטהר יינו של נכרי דצריך שומר דאחר שהקנין מועיל יינו של ישראל הוא שהרי קנאו והוא שלו לענין יוקרא וזולא וכן אם החמיץ היין וקרה לו שום שנוי יקחנו הישראל על כרחו אחר שקנאו גם אם ירצה הישראל למכרו לאחר בעודו בגיגית שלא ברשות הנכרי הרשות בידו ומעשים בכל יום והנכרי לא יוכל להזיז רק יכופנו הישראל להוציא מרשותו בעל כרחו בדין החצר וכלל בדינינו דדינא דמלכותא דינא. מאלו הטענות לדעתם בשם ישראל יכונה ונקרא יינו של ישראל ודינו כדין יין של ישראל המופקד ביד נכרי אלו דברי המתירים עם שהארכו לאמת דעתם :

זהו כלל דברי האוסרים והמתירים אלא שהמתירים נסתייעו עוד לומר שגם אם יהיה יינו של נכרי אפשר להתירו בשני הותמות כדברי רבינו יעקב ז"ל והאוסרי' אומרים שאין ראוי להורות כן למעשה אלא כדברי הגאונים הראשונים. וכן ראיתי דברי המשיבים סובבים

סובבים ג"כ על השורש הראשון לומר שזה נקרא יינו של ישראל לפי שהקנין מועיל מצד דינא דמלכותא דינא?

ואני איני מכניס עצמי להכריע בזה כלל לפי שאני אומר כבוד שתי הכתות במקומי מונח וכבוד החכמים המשיבים לא זו הדרך ולא זו העיר אלא כל שיש לו לנכרי שייכות בין שהיא בביתו או אפילו הוא של ישראל לגמרי וברשותו לענין הפסד וזקרא וזולא ושהוא יכול למכרו והוא שלו לכל דבר אפילו הכי כל שיש לו שייכות בין שמונה בביתו של נכרי שנמצא שיש לו שייכות בבית ובין אסור עד שיושיב שומר:

וראייה לדבר מדאמרינן בסוף פרק ר' ישמעאל עלה דמתניתין דתנן נכרי שנמצא עומד בצד הבור וכו' אמר שמואל והוא שיש לו מלוה על אותו היין אמר רב אשי אף אן נמי תנינא המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר אבל רצה ישראל להוציאו ואין מניחו עד שנתן לו מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו חכמים טעמא דאין מניחו הא מניחו ש"ד ש"מ מלוה על אותו היין בעינן ש"מ והני פירושי דרב אשי מסייע ליה לשמואל דאמר דמלוה על אותו יין בעינן ממתניתין דתנן דאם כתב לו התקבלתי מעות ממך מותר אף על פי שיש לו מלוה עליו מדמי היין שכיון שהוא מניחו להוציאו אין מלוותו על אותו יין בפרט ואפילו הכי שרי:

וכי חיטא מאי סיעתא לשמואל ממתניתין דהא במתניתין לא נמצא עומד בצד הבור ומשום הכי איכא למיפר דכיון שאין מלוותו על אותו היין מותר אבל כשנמצא עומד בצד הבור לעולם אימא לך דכיון שיש לו מלוה על ישראל אע"פ שאין לו מלוה על אותו היין אסור ליתא דמתניתין נהי דלא נמצא עומד בצד היין כיון שברשותו הוא הרי הוא כאלו נמצא עומד שם שהרי יש לו שייכות בבית דמאי דבעינא במתניתין דיש לו מלוה עליו שיהא עומד בצד הבור היינו לפי שהיין הוא ברשותו של ישראל ובביתו ואין לו שייכות בבית ולפיכך כל שלא נמצא עומד בצד הבור אפילו יש לו מלוה על אותו יין הוה ליה שייכות בין ולא בבית דשרי אבל נמצא עומד שם כיון שיש לו שייכות בבית שהרי שם נמצא ובין ג"כ שהרי יש לו מלוה עליו אסור ומשום הכי מסייע ליה ממתניתין דאם איתא שכל שיש לו מלוה על ישראל אע"פ שאין לו מלוה על אותו היין שייכות בין מקרי ומשום הכי נמצא עומד בצד הבור אסור שהרי יש לו שייכות בבית ובין הא דאמרינן במתניתין כל שהוא יכול להוציאו אף על פי שיש לו מלוה עליו מותר אמאי מותר הא איכא שייכות בבית דהיין ברשות הנכרי ובביתו ושייכו בין שיש לו מלוה על ישראל ומדאמרינן דמותר אלמא מלוה שאינה על אותו יין אינה גורמת לנכרי שייכות בין הילכך כל שהיין בביתו של ישראל אפילו נמצא הנכרי בצד הבור כיון שאין מלוותו על אותו היין מותר הוה ליה כאילו אין מלוה עליו כלל דשרי. זהו פי' סוגי'א זו על הנכון. ולמד לו ממנה דמטהר יינו של נכרי ברשותו אע"פ שהישראל קנאו גמור כל שיש לו לנכרי שייכות בין אף על פי שאינו נמצא עומד בצד הבור אסור שאף על פי שקנאו ישראל לגמרי לענין יוקרא וזולא אפילו הכי כיון שיש לו לנכרי שייכות בו עדיף מיינו של ישראל שיש לנכרי מלוה עליו וכי שיש לו שייכות בו והוא ברשותו של נכרי הרי יש לנכרי שייכות בבית ובין ומשום הכי בעינן שומר:

דרי נתבאר דבמאי דבעינן שומר במטהר יינו של נכרי ברשותו כל שיש לנכרי שייכות בו דומיא דיש לו מלוה עליו אע"פ שקנאו ישראל מן הדין כיון שיש לו לנכרי שייכות בעינן שומר שהרי יש לו לנכרי שייכות בבית ובין וכן הדבר ברור שכל שאין לנכרי שייכות בו אע"פ שהישראל לא קנאו מן הדין שרי דהא תנן דאם כתב לו התקבלתי ממך מעות מותר. ולר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קנות וק"ל כוותיה בישראל הוא

הוא דמעות קנות הא ישראל מנכרי אי נמי נכרי מישראל אע"פ שנתן מעות לא קנה עד שימשוך כדמוכח סוגי'א בפ' ב' דבכורות וכיון שכן לר' יוחנן דמטהר יינו של נכרי ברשות אע"פ שכתב לו התקבלתי ממך מעות ונתן לו כל מעותיו לגמרי לא קנה ישראל היין קנין גמור ואפילו הכי שרינן ליה אלמא כל שאין לנכרי שייכות בין אע"פ שהישראל לא קנאו לגמרי שרי:

וכיון שנתבאר דכל שיש לנכרי שייכות בין אע"פ שהיין הוא של ישראל לגמרי בעינן שומר וכל שאין לנכרי שייכות בין אע"פ שלא קנאו ישראל לגמרי מן הדין לא בעינן שומר והמרא שרי. איני מכניס עצמי להודיע אם הקנין שנעשה על הדרך שקדם מועיל מן הדין שיקנה אותו הישראל או אינו מועיל אלא הכל תלוי אם יש ליין זה שייכות לנכרי בו וא"כ הוא בעינן שומר שהרי יש לו שייכות בבית ובין או אם אין לנכרי שייכות בו שרי. ונראה לי שאין לך שייכות גדול מזה ומלוה על אותו יין מקרי שהדבר נראה ומוכרע הוא מן השכל שכל המקבל סימן על סחורתו שאתם קוראים דיני"ר ארי"ב בודאי אינו מניח לאותו שנתן סימן שיוציא סחורתו מתוך ביתו אלא א"כ יפרע לו מעותיו או יבטיחנו בהם ואע"פ שהרבה פעמים הסוחרים מניחים להוליך סחורתם לביתו של אותו שנתן להם סימן זהו כשהם מוחזקים בו שהוא אמור ושיפרע להם מה שפסק בעין יפה הא אילו מסתפקים בו שמא יוליך סחורתם ויברח ודאי לאו שופטני גינהו שיינתו נכסיהן על קרן הצבי וכי דואר דההוא מתא נמי אם יראה בעיניו דגברא דיהיב סימנא ערוקאי איהו בודאי שלא יכוף המוכר שימסור סחורתו לקונה וילך לו בפחי נפש ולא עוד אלא אפי' לאחר שהקונה הוליך סחורתו בביתו אם לא יפרע למוכר מה שפסק לו הדיינין כופין להחזיר הסחורה לבעליה כאלו היא אפותיקי מפורש למוכר וכל כי האי גונא אינו רואה מלוה על אותו היין גדולה מזו וכל שהיין בביתו של נכרי הרי יש לו שייכות בבית ובין ובעינן שומר:

ועוד שכיון שנשאר למוכר חלק כמה שבתוך הגינת דהיינו היין היוצא דרך גנישה וההרצנים והגנים הרי יש לו שייכות כמה שבתוך הגינת וכמלוה על אותו יין דמי דודאי כל שיש לו מלוה על אותו היין אפילו יין שבדלות שוה אלף זוז ומלוה יש לו עליו אינו אלא חמשים מלוה על אותו יין מקרי ואסור דמ"מ שייכות יש לו בו והכא נמי הוא הדין והוא המעם:

מעתה בשני מעמים הללו דינו כמטהר יינו של נכרי ברשותו ולא כתב לו התקבלתי דבעינן שומר ואע"פ שר"ת ז"ל כתב דשני חותמות כשומר דמו אין דעתנו להורות כן הלכה למעשה לפי שלא הסכימו לאותה סברא הגאונים הראשונים ואף הגדולים האחרונים ז"ל. וכן חותמות הללו של שעה אינו רואה שיהו יותר מועילים מחותמות אחרים שאין לנו לחלק בין חותם לחותם. ועוד שהיוקף אפשר בהם וקרוב כמו בחותמות אחרים. ולפיכך דעתי מסכמת בשני מעשים הללו לאסור את היין בשתייה אבל בהנאה מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל נסמך על דברי ר"ת ז"ל דהותם בתוך חותם כשומר דמו ועל דברי האומרים דשתי אותיות כשני חותמות דמו ועל דברי הראב"ד ז"ל שהוא מקל בספק מנע להתירו בהנאה כל שלא הפקידו אצל הנכרי לשמרו כשיש עליו שום חותם כדתנן אצל נכרי בפרותיו:

מא שאלת ראובן שלוח משמעון והתנו שיעלה המנה דבר ידוע לחדש ולבטחון המנה והעלוי עשה ראובן לשמעון שטר מכר מעסק עולה קרוב למאתים על ידי סופר ערבי בלא קנין ובלא אגב וגם שם בידו לאחריות המכר משכונות שוים קרוב לסך ההלוואה ואחרי עבור שנה או שנתיים הביא שמעון לראובן לעשות החשבון ועולה לפי החשבון העלוי קרוב למאתים וראובן טוען שלא יפרע לשמעון כי אם קרן ההלוואה וכראות שמעון את דברי ראובן טען שהכל מכר לו ראובן ונתברר האמת

שו"ת

שאלה מא מב

הר"ן

שכך היה המעשה ששמעון הלוח לראובן מנה לעלוי ח' פשוטים ללמרא בכל חדש עד תשלום שנה תמימה ולערבון ההלוואה הקנה ראובן לשמעון על יד סופר ערבי איזה סך של עסק ולאחריות הדבר שם ראובן ביד שמעון בגדים הנקראים כך וכך. ילמדנו רבנו אם עליו זה רבית קצוצה מצד תנאי העלוי ומצד האחריות ואם על הב"ד לכוף את שמעון שיהויב להחזיר לראובן שטר המכר והמשכונות עד סך ההלוואה או על בית דין לקנוס את שמעון מדין שטר שיש בו רבית ואם יזיק לשטר המכר כאשר אין לו קנין ולא אנב ואם יש ברורי עבירות באותה העיר במה יקנסו את שמעון המלוה המחזיק ברשעתו ומשתמש במשכונות הלוח ודין מלוה מעותיו ברבית והכל בכתב עלינו תשובה ובאורך נראה אור:

תשובה אם נתברר ששמעון הלוח לראובן מנה לעלוי ח' פשוטים ללמרא לחדש כמו שכתבת ולערבון ההלוואה הקנה לו אותו עסק ומכר משכונות בידו הרי זו רבית קצוצה ואין מכירת העסק ולא מכירת המשכונות מוציאתו מיד רבית של תורה שכיון שכך התנה עמו מוכר דאי מתרמי ליה זוזי ליהודי ריה העסק והמשכונות סמכה דעתיה ולא גמר ומקנה ואינה אלא הלואה דגרסינן בפרק איזהו נשך הויה אתתא דאמר ליה לזהו גברא זיל זבין לי ארעא מקריבי אול זבין לה אמר ליה אי מתרמי ליה זוזי מהדרא לה ניהליה אמר ליה אנת וכולא אחי אמר רבה בר רב הונא כל אנת וכולא אחי סמכה דעתיה ולא גמר ומקנה ארעא הדרא פירי מאי כרבית קצוצה הווי ויוצאה בדיונים או דלמא כאבק רבית ואינה יוצאה בדיונים ואסיקנא דרבית קצוצה הוא דאמר רב פפא עבד רבינא עובדא והשיב ואפיק פירי דלא כרבה ב"ר הונא אלמא כל היכא דמתני לוקח עם המוכר דאי הווי ליה זוזי ליהודי זבינא לא אמרינן דזבינא הווי עד הויה שעתא דפריק ליה וכי פריק ליה לוקח הוא דקא זבין למוכר דאי אמרינן הכי אמאי השיב ואפיק פירי אלא ש"מ דכל כה"ג לאו זביני ניהו אלא הלואה וכ"ש בנדון שלפנינו שעיקרו הלואה היה כיון שאלו היה לוח פורע מעותיו לאלתר היה מלוה מחזיר לו שטרי העסק והמשכונות הרי זו הלואה גמורה וכל העילוי אינו אלא רבית קצוצה ויוצאה בדיונים:

ולענין מה ששאלת אם על הב"ד לקנוס המלוה שלא יגבה אף את הקרן. דע שאין על הב"ד לקנוס אותו בכך דק"ל כרבנן דאמרי בפרק איזהו נשך גובה את הקרן ואינה גובה את הרבית ודלא כר' מאיר דאמר התם שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית. ולפיכך שורת הדין הוא שכופין את שמעון שיהזיר לראובן שטרי העסק והמשכונות עד סך ההלוואה. ועל ענין מה שאמרת אם יש בעיר ברורי העבירות במה יקנסו את שמעון. בזה אין המדה אלא בכל שעה ושעה ובכל מקום ומקום הכל לפי מה שעניניהם רואות לפי מה שהמקום פרוץ ולפי מה שהשעה צריכה שכל שכיוצא בזה מוטל עליהם לקחות שיניהם ולסמות עיניהם של מלוה רביות כדי לעשות משמרת למשמרתה של תורה:

מב כתבת הגביר י"א מעשה בא הגה באשה אחת שהיה לה בעל בעיר אישבייליא"ה ואותו הבעל נולד במיורק"א ודר שם כמה שנים ונשא האשה הזאת פה פרפינייא"ן ועמד הנה שנים שלש ואחר הלך לו אישבייליא"ה והנה הוא היום שם בקביעות דירה עם אשה אחרת אשר לקה לו שם זה עשר שנים ושוכר לו בית דירה ועומד שם כשאר בני העיר ועתה שלה גמ לאשתו אשר לו הנה פרפינייא"ן על יד שליח הולכה מעיד על הגט כי בפניו נכתב ונחתם בראוי. וזהו תופס הגט:

בב"ד וכך בשבת וכו' למנין שאנו מונין כאן באישבייליא"ה מתא איך אנא פלוני המכונה דוראן דמסתא מיורקא בר פלוני המכונה אשטרוק דמילאב וכו' הנה בגט זה לא סיים הטקומות בנהרות לכן נתפקנו אם לא נכתב שם הנהרות בעירו ועירה אם יש חשש

שו"ת

שאלה מב

הר"ן

לד

חשש פסול בכך אחר אשר מצאנו בהיה גיטא דכתיב בשוירי מתא דעל רכיס נהרא או נאמר דלא היישין לשני שוירי אם לא בגט שנאבד ושהשיירות מצויות: **ועוד** נתפקנו אם לא נכתב בגט שם עירו ושם עירה אם נפסל בכך ממאי דאמרינן שינה שם עירו שאלו בנדון שלפנינו אם נאמר דמאי דכתב אנא פלוני דמתא מאיורקא הוא שם היהם לא שם עירו כאשר יעשו רכיס מבני אדם שיתיהמו בשמרותיהם לאיזה מקום:

ועוד שהעירו רכיס שזה האיש גם כשהיה דר הנה היו קורין אותו דוראן דמאיורקא ואם מה שכתבו העדים למנין שאנו מונין באישבייליא"ה יעלה על שם עירו ואם אין זה נקרא שם עירו היאך יכתב שם עירו אם דוקא כהיה דאתמר אנא אנדרונילאי נהרדעאי כמו פלוני ברצילוני או גירונדי ולא באות השמוש אחר שמנהג בני אדם להתייחס באות השמוש לעיריות שלא היו שם. וגם בנדון שלפנינו איכא ריעותא אחרינא שבכתובה שהוציאה זאת האשה וכהחזירה כשחשבה לקבל גיטה כתוב שם האיש הזה כמו שכתוב בגט אך שם אביו בכתובה כתוב בר' אליעזר ובגט כתוב בר' בנבנישתי וכל שום והניכא דאית לי ולאחבתי:

תשובה אע"פ שלא נכתבו שם הנהרות בעירו ועירה אינו רואה שיהא בו חשש פסול מהמת כך שאם נחוש לשני שוירי כשלא הזכירו הנהרות אף כשהזכירו לא יצאנו מדין ספק שהרי אנו רואים בגט ההוא דהוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכיס נהרא דשקלינא ומרינא אי היישין לשני שוירי כלומר שני שוירי דיתבין על רכיס נהרא אלמא אין הזכרת הנהרות מוציאנו מדין זה הספק והאי דכתיב בההוא גיטה דעל רכיס נהרא אפשר שהיו שם שני שוירי ולא היה הבדל ביניהם אף בנהרות ואפילו הכי שקלינן ומרינן אי היישין לשני שוירי ואסקינן דלא היישין אלא א"כ שיירות מצויות והזכרו או בחדא מינייהו כפי מחלוקתן של ראשונים בזה הילכך בנדון שלפנינו אין כתיבת הנהרות מעכבת ואע"פ שמקצת הראשונים ז"ל הזכירו בטופסי גיטין שלהן לשבחא דמלתא תקנו כך מפני קצת מקומות שוים בשמותיהם והנהרות מבדילין אותן אבל בשאר מקומות שאין יודעין בכך אם לא כתב לא עכב:

אבל רואה אני פסול גמור בגט זה מפני שכתוב בו פלוני דמתא מאיורקא וזה היה שם עירו אישבייליא נמצא ששינה שם עירו ומה שדחקתם לפרש אמאי דכתיב דמתא מאיורקא היא שם היהם לא שם עירו כאשר יתייחסו רכיס אל מקום אחד זה אינו מורה הלשון כלל כי המתייחסים אל מקום יודע כותבין בחתימותיהן ובשמרותיהן פלוני דמאיורקא או כשמוכרין ראשונה שם קדשם כותבין אחרי כן פלוני המכונה פלוני דמאיורקא ואינם כותבין פלוני דמתא מיורקא כי לשון דמתא מורה שאינו נכתב על שם היהם אלא על שם עירו ואע"פ שנוכל לומר שהמכוון אחד בין שיכתוב דמתא בין שיכתוב פלוני דמאיורקא ושגם בכתב דמתא הוא על דרך היהם לא על דרך שם עירו כיון שהורגלו ההדיוטות לכתוב בלא דמתא על דרך היהם ובמתא על דרך שם עירו בכגון זה צריך לדרוש שם הדיוט וכיון שכן נמצא שזה שינה שם עירו ואפי' נדחוק ונאמר שלא נכתב אלא על דרך היהם נמצא שאין שם עירו בגט זה ושם עירו ושם עירה בכלל הדברים המעכבים בגט ז"ל כתב הראב"ד ז"ל בפרק גט פשוט זה לשונו ומה שאומרים שאין שם עירו ושם עירה מעכבים בגט אפי' שינה שמם כדקתני במתניתן שינה שמו ושמה מועה הוא דא"כ ליחוש דלמא איכא יוסף בן שמעון הכא ואיכא אחרינא במתא אחרינתא ואי כתב האיך גיטה הכא סתם דלמא ממשי ליה לזהו גיטא לאנתתיה דהאיך אלא ש"מ שם עירו ושם עירה מעכבים ע"כ:

ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בזה סברות בפרק המביא תניין הכריע בהן איפכא על דברי הראב"ד ז"ל סומכין לחמיר ולדבריו הסכים הרשב"א ז"ל בתשובה נמצא שאם נפרש

שׁוֹרֵת שאלה מב מג הרין

נפרש לשון הגט שכתוב בו דממתא מיוקא על דרך היחוס הרי אין כאן שם עירו ופסול ואם הוא על דרך שם עירו הרי שנה שמו ופסול. אלא שיש בכאן מקום עיון אחר שאפשר לפרש בזה שכתב דממתא מיוקא כיון לומר על מקום לידתו שהיה במיוקא כמו שבא בלשון השאלה וכיון שגן אפשר שהוא מסלק הספק שהרשב"א ז"ל כתב בתשובה שמי שנולד במקום אחד ודר במקום אחר שאם הוא כתב גט במקום שנולד די שיכתוב במקום פלוני שנולדתי בו אע"פ שלא כתב מקום עיקר דירתו ולמדה חרב ז"ל מהויה דאמרינן בתוספתא גבי מי שהיו לו שני שמות דקאמרינן אם היה במקום אחד וכתב לשם אחד מהם כשר וסבור הרב ז"ל ששני מקומות הרי הן כשני שמות וכיון שבדיעבד שם אחד מספיק אף שם עיר אחד מספיק וכיון שכן שם עיר שנולד בו מספיק לשם עירו אלו דבריו ז"ל:

ואינן מתבררין אצלי כלל לפי שאין השמות דומין למקומות כלל לפי שיש לו שני שמות כל אחד מהם הוא שמו ואין אחד מהם נעקר בהנחת הכירו אבל מי שיוצא במקום למקום כיון שנשתתה שם עד שהוא כאנשי העיר אין אותה עיר ראשונה עירו לשום דבר בעולם. ועוד שעיקר מה שאנו מצריכים שם עירו הוא מפני חשש שני יוסף בן שמעון ובשם עירו אנו יוצאין מידי ספק זה שמן הסתם אם יש שני יוסף בן שמעון בעיר זה היינו בקיאים בהן ואין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ואם אין אנו יודעים אותם אין חוששין להן שכל שמות שוין שהן היום בעיר אחד קול יש להם ובהכי רהטא סוגייתא בפרק גט פשוט וכל זה אם נפרש שם עירו שם עיר שהוא עיקר דירתו היום לפי שזה מפורסם לעדים אבל אם נאמר שמקום הלידה מספיק חזר חשש התלמוד למקומו ניהוש דלמא אזיר וממטי לאנתתיה דהאיך שהרי כל התינוקות שנולדו בכאן והלכו להם זה שנים רבות אין להם קול ואין העדים יודעים אותן וניהוש דלמא נולד בכאן אחר ששמו בשם זה המגרש וממטי ליה לאנתתיה ולפיכך אין דברי הרשב"א ז"ל מחזורין אצלי כלל בזה ומ"מ אפי' לדבריו גט זה פסול שהוא ז"ל לא אמרה אלא במגרש באותו מקום שנולד בו לפי שנראה שסבור הרב ז"ל שהוא עיקר עירו באותו מקום ועוד שזה שנכתב דממתא אין פירושו על מקום לידתו שכשחוסרים כותבין מלה זו מתכוונים בה על עיקר מקום דירתו והוא ליה שניה ופסול שהרי עיקר דירתו של זה באישיביליאה היא. ועוד דאיכא הכא ריעותא אחריתא וכמו שכתבת שנמצא בכתובה בר' אליעזר ובגט כתב בר' בנבנישתי נמצא שאפשר ששינה שמו בגט. סוף דבר דעתי מסכמת הלכה למעשה שלא תתגרש בגט זה ואם נתגרשה לא תנשא:

מג מעשה בגוני בן נפתלי שהיה פורש מעבר לים וכדי שלא תתענן אשתו לבקשת אביו הניח גט לאשתו ועשה נפתלי אביו שליח להולכה לתת לה הגט ואמר לו בדברי השליחות הולך וזכי גט זה לאשתי עכסה בת כלב וקבל עליו חרם ונשבע על דעת רבים שלא לבטל הגט והשליחות וגם פסל כל עדים שיעידו שבטלו בפניהם שלא יאמנו בדבר זה וגם בטל כל מודעי שימסור כנגד הגט והשליחות כאשר יראה מטופס השטרות אשר עשה מזה אשר הן ביד זה ועל ידי שליחות זה נתן השליח הגט לאשת בנו כתקון חכמים ואחר כן לסוף ימים בא הבחור מעבר לים ויאל לפסול הגט והשליחות ויקרא ערעור על גט הנתון וישטר השליחות הנעשה והוציא קול על זה עד שהביאוהו ברורי העבירות לפניהם ושאלוהו על הדבר ומדוע היה עושה ככה והוא סדר טענותיו בפניהם והרבה אמרו והוא העולה מכלל דבריו. תחלה מען ואמר כי הגט והשליחות הנעשה היה לאלוץ אביו ועם היות כי היה במעמד העדים והסופר כשנעשה הגט והשליחות ולא מידה בדבר לכבוד אביו ומוראו אבל מ"מ לא הסכים בדבר ולא הוציא מפיו שהיה מצוה להם לעשות זה ורוצה בדבר העדים היו יכולין להכיר בו שלא היה הפץ בדבר ושהיה קשה בעיניו ואם היו עושים כאשר היה ראוי להם לא היו מקבלין שליחות

שׁוֹרֵת שאלה מג הרין לה

שליחות זה ולא היו עושים מזה שמר עד אשר היה כמעט מחזיקם בעדים שקרים ואם מחזיקים הם בכשרים והם סופרי העיר גם אמר שבטלו על חוץ הם בלכתו ונשאל למה היה צריך לבטל אם לא עשהו והשיב כי אע"כ היה ירא פן עשו העדים זה:

עוד נשאל בפני מי היה בטול זה והשיב כי בפני רבים כמו חמשים או מאה עדים אינו נזכר מי היה שם גם אמר שעשה בטול זה בפני אביו ושהלה פניו שישמר שלא יתן הגט שאינו הפץ בדבר ואחר באותו מעמד חזר לומר שלא היה בפני אביו הרי שהחזק שקרן בזה אחר כן אמר שבטלו בפני שמשון דאישטביליאה ור' שלמה דקאנדיאה בתוך הספינה אבל לא עשו לו מזה שמר גם שבטלו באליכסנדריא"ה ובשיסרי" ובאיים רבים אשר עבר בהם שאלנו לו בפני מי ועל כלם השיב אינו נזכר מי הם אבל שינתן לו זמן יחזור אחר כל המודעות והבטולין הללו כי יצטרך בזה זמן מה גם הראה עתה הנה שמר בטול אחד חתום לפני עדים אבל לא היה מקוים ובעוד שהיו מעיינים בו ובחתימת העדים והיו אומרים שהחתימות מזויפות ושנכתבו מיד אחד הוא לקח השטר מידם כמעט כמראה עצמו כעוס וקרעו בפניהם כמדומה שזה היה תחבולה ממנו שזיף השטר והראה לעדים למען יתחזקו ויתפשט הקול שבטל הדבר ועל זה הפליג אמרו אין ידים להם וכל מה שהיו הברורים חוקרים ודורשים אותו כן היה מרבה בדבריו הבאי זולתי שהיה מחזיק בדבריו על פי העניינים הנזכרים. ילמדנו רבנו אם יש בדבריו ממש ואם יש לחוש בהם ליתן לו זמן לברר דבריו או נחוש שלא לעגנה אחר שנראה שאין בדבריו ממש על הכל יעמוד רבנו ויאיר נתיבנו בזה כי ממנו תצא תורה:

עמדת על עניני ערעור שערער הבעל על שליחות הגט וראיתי שערער ואמר שבטל שליחות הגט במקומות רבים אך לא הוכיח דבריו בעדים ולא בשטר ובכיוצא בזה הדבר ברור שאין לחוש בדבריו וערעורו בטל מדאמרינן בפרק הזקת הבתים אמרי נהרדעי כל מודעא דלא כתיב בה אנו ידעין באונסיה דפלגיא לאו מודעא היא ופרכי' מודעא דמאן אלימא דנישא ודמתנתא גלויי מלתא בעלמא הוא כלומר אנו סהדי דרדאי קושטא קאמר שאם לא כן מי מכריחו לגרש ולמסור מודעא אי לא ניחא ליה לגרש לא יגרש אלא ודאי קושטא קאמר אלמא משום דגלויי מילתא בעלמא הוא ואנו סהדי דאנום משום דמה לו לשקר הא לאו הכי לא מהימנינן ליה והוא ודאי לאחד נתינת הגט ליתא למימר גלויי מילתא בעלמא הוא שהרי אין הדבר בידו וכיון שכן הדבר ברור שאין לו נאמנות על מודעתו ולא על בטוליו כל היכא דלא ידעינן בהו:

ועוד ראה מדאמרינן בירושלמי במסכת גיטין והייש לומר שטא חתמו בעדים פסולים אמר ר' אבון אינו עשוי לקלקלה בדי שמים כב"ד הוא חשוד לקלקלה שמתוך שהוא יודע שאם בא וערער ערעורו בטל אף הוא מהתימו בעדים כשרים. ואי איתא שלאחר נתינת הגט הבעל יכול לערער כלום ושיצטרך ליתן לו זמן לברר דבריו היכי קאמרי שמתוך שהוא יודע שאם בא וערער ערעורו בטל אף מהתימו בעדים כשרים אדרבה מתוך שהוא יודע שאם בא וערער ב"ד הוששין לערעורו ומחמיצין בדבר הוא מהתימו בעדים פסולים אלא ש"מ שלאחר נתינת הגט אין הוששין לערעור הבעל כלל:

ועוד ראה מדתנן בפרק השולח ואם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטל ואמרינן עלה בגמרא פשיטא ומתצינן לא צריכא דקא מהדר עליה מעיקרא לבטולי מהו דתימא תגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל וכתב הרשב"א ז"ל בפרק המביא תניין ודאי משמע דבעל קא מערער ואמר דבטליה כלומר דבטליה לשליחותו שלשליח שלא בפניו דאי לא מאי קאמר תגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה דהא איתו אמר דלא בטלי והכי אמרינן אנו דתגלי מילתא דבטליה אלא ודאי בשערער עסקינן ואפילו הכי לא חיישינן ומנסבי' לה והרי זו ראייה מן הגדון שלפנינו ממש ואע"פ שהוא ז"ל הקשה כיון

כיון דקא סהדר עליה מעיקרא לבטוליה למה אינו נאמן אחר כך כשאומר שבטל השליחות שלא בפניו כיון דאיכא רגלים לדבר דכל היכא דאיכא רגלים לדבר היישינן כדחיישינן בכמה דוכתי בגיטין וליהוש שמא פיים כל היכא דאיכא רגלים לדבר כבר תירץ הוא ז"ל דהכא אין כאן ידים מודיעות שדעתו לבטלו דאיכא למימר כיון דרחיש בתריה דשליח חוקה לא בטליה דאיכ תרתי למה ליה לבטוליה דלאו באפיה דשליח והדר למיהדר בתריה ולבטוליה וכיון שבן ליכא רגלים לדבר :

ומו"ב הרי אנו רואין דכל היכא דליכא רגלים לדבר אע"ג דאמר בעל אני בטלתי השליחות אין משגיחין בדבריו כלל דכי היישינן שמא פיים כדאיכא בפרק מי שאחזו ובדוכתי טובא בגיטין הימ היכא דאיכא רגלים לדבר כגון באומר כל זמן שאעבור כנגד פניך שלשים יום וכן באומר אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש וכן נמי היכא דאמר ליה לשליח לא התביה ניהליה עד תלתין יומין שבכל כיוצא בזה הדבר מוכיח שלא גמר בדעתו לגרש ומשום הכי חוששינן שמא פיים אבל היכא דליכא ידים מוכיחות בכלהו גיטין הבאים ממדינת הים לא חיישינן :

וכן כתבו גדולי המפרשים ז"ל במקומות רבים ולא תימא כי לא היישינן אלא היכא דאיכא רגלים לדבר הני מילי בסתמא אבל תכא דאתי בעל ומערער אפילו ליכא רגלים לדבר משגיחין ביה דליתא דכי היישינן היכא דאיכא רגלים משום דלמא אתי בעל מערער הוא דחיישינן וכן כתב רש"י ז"ל בפרק מי שאחזו וז"ל שמא פיים כשהיה בא אצלה פיים קטטה שביניהם ונתיהוד עמה ולאחר זמן אתי בעל ומערער ואמר פייסתי עד כאן. ומינה דהיכא דליכא רגלים ואפילו אתי בעל ומערער לא משגיחין ביה והכא ליכא רגלים אדרבה חוקה שלא מעל בהרם ובשבועה ולא בטל וכי אמר הכי לא משגיחין ביה ולא כל הימנו לשוויי נפשיה רשע כדברי מורנו הרב הכהן הגדול נר"ו :

וכמדומה לי שזה אינו צריך לא שאלה ולא תשובה שהדבר ברור שלאחר נתינת הגט אין בדבריו של בעל כלום אלא א"כ יברר אותם בעדים והא מכוין שנתגרשה הרי היא בהזקת פנויה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואפילו זמן אין נותנין לו לברר דבריו ואפילו יצא קול בעיר דאיכא סהדי במדינת הים שיוודעין אמתת הדבר וכדאמרינן בפרק קמא דקדושין אמרי ליה רבנן לרב הסדא אמרי איכא סהדי דההוא יומא שוה פרושה השתא מיהא ליתנהו קמן לאו היינו דר' הנינא דאמר עדי בצד אסתן ותאמר ולפיכך הדבר ברור לכל יודעי דת ודין שאשה זו מותרת להנשא ובכיוצא בזה ראוי לכל גבורי כח מהויקי הבדק לרדות במקל ורצועה להדיח הרעה בראש כל עושה רשעה ולהוש על בנות ישראל שלא חהיינה כהפקר נאם המדבר וכו' : זה אשר כתבתי לכבוד הרב הגדול ר' פרץ הכהן נר"ו ולנכבדי ברצילונא"ה על דבר הגט הנזכר :

הנה השבתי בקונטרס תשובת מורנו הרב נר"ו דעתי בגדון שלפניכם באשר הוא שם רצוני לומר שהבעל לא ברר דבריו לא בעדים ולא בשטר שבטל השליחות ובכיוצא בזה אין לפקפק כלל שאין לחוש לדברי הבעל ולתת לו זמן לפי שורת הדין ולא רציני לשאת ולתת בתשובתי בדבר אחר כלל גם כתבתי אל הבעל מרוות כאשר תראו בכתבי כי גם הוא כתב אלי תפתחוהו ותראוהו ושלחוהו אליו אם יראה בעיניכם אף לפני כבודכם אומר מה שמיראני ומבהילני והוא שוה האיש קל ברגליו ועובר ארדות ימאס וירא אני מאד פן ילך ויביא שטר מהבטול הן שיהיה בדרך אמת או בשקר כי בעונות הדבר הזה מצוי דשכיחי פריצי ורמאי אף כי באיים הרחוקים קצוצי פאה ואם ח"ו יעשה כן דעת אלמדכם נוטה שתהא אסורה לבעלה ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה :

ובל מה ישכתב מורנו נר"ו בתשובתו בהפך מזה כמדומה לי שאינו אלא דרך מה שאמרו בפרק שור שנגח ד' וה' משל לצייד השולה דגים משכח וזמרי שקיל משכח

משכח רבבני שקיל. כי מה שכתב מורנו בראשונה וז"ל שאפילו יביא ראיה שבטלו בב"ד אין בדבריו ממש ואין בטולו בטול שהרי בטל כל מודעי שמסר ושעתיד למסור וא"כ בטל כל הבטולין שיעשה כנגד השליחות וכיון שבשעת נתינת הגט לשליח בטלם בטלים כדרך כל שאר מודעי. שנעשו שבטולין בבטול מודעין אע"פ שמסר מודעות כנגד הבטולין בבטול המודעות כלם בטלות והיינו בטול מודעי דמודעי דכתבינן וכמו כן כשמבטל לעתיד כל מודעין או בטול שימסור כנגד הגט והמבטל כל בטול שיבטל בטול המודעא ובטול הגט הרי כלם בטלים והגט קיים. ע"כ. ואני ידעתי שפה קדוש לא אמר דבר זה אלא כנושא ונותן ולהסוס פיהם של פועלי און כי בודאי אין הבטול הקודם מועיל לבטל הבטולין הבאים לאחר מכאן דכיון דק"ל אתי דבור ומבטל דבור האחרון הוא העיקר ובטל כל הדבורים הקודמים אליו. ומה שכתב דכיון דמהני בטול אחרון למסר מודעא על הבטולין הכא נמי מהני בטול ראשון לכל הבטולין שעושה לאחר מכאן וכלן בטולין והגט קיים אדרבה משם יש ללמוד דאי איתא דאדם יכול לבטל כל מה שיאמר לאחר מכאן שוב אין לו תקנה בשום בטול וכיון שאנו סומכין על הבטול האחרון לבטל כל המודעות והבטולין שעושה בתהלה לפי שאנו אומרים שזה הבטול האחרון מבטל כל מה שאמר בתהלה אע"פ שכבר מסר מודעין עליו ובטל אותו כ"ש שיש לנו להחמיר ולומר שבטול שליחות האחרון מבטל כל הדברים הראשונים :

ועוד שאני מוצא בשום מקום בשום ענין בעולם שיכול אדם לבטל בענין שלא יוכל אח"כ לבטל שליחותו שזה הבטול שעושה מתחלה אין לו לא ידים ולא רגלים ואינו דומה לבטול המודעות כלל לפי שהמודעות ומודעי מודעות כלם עניינם בטענת אונס וזה שאינו מתרצה שגם אם יגרש או מבטל מודעא לא יעשה כן מלבו ולפיכך כשמבטל אחר כן מודעתו הרי הוא כמעיד על עצמו שנסתלק האונס לגמרי ושהוא מתרצה בדבר אבל היאך אפשר שיכול אדם לסלק כחו מחמת שום בטול שיעשה עכשיו שלא יוכל אחר כך לבטל שליחותו זה אינו מוצא לו מקום ולא ענין. והיינו דאמר רב יהודה לסהדי דגיטא דהתניא דר' ירמיה ביראה דאשקליה בעל כרזיה דליתבו קירא באודנייהו כדי שלא ישמעו הבטול ואם איתא יבטל כל בטול שיעשה ולא היו צריכים לאותובי מדי באודנייהו. ומה שכתב מורנו שהיה מתירא פן יהזור בו תוך כדי דבור דאמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי תמהני וכי רב יהודה מעשהו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ושיבטל כל מודעא שבכל הגיטין המעושין צריך כן כדמוכח בפרק משקלי עלי וכי לא היה יכול לעמוד עד גביו עד שיעבור שיעור כדי דבור כדי שלא יהא צריך למימר לעדים אחר כן לאותובי קירא באודנייהו :

ועוד לפי דברי מורנו שאין החושש רק שלא יבטל תוך כדי דבור הריא קירא אמת משוי לה אי מקדמי אינן שומעין גמר דבריו אי מאהרי שמא יהזור בו וא"כ אין ענין לאותה קירא אלא לאחר גמר דבריו ולצמצם בתוך כדי דבור ואם הדין כן שהוא יכול לבטל כל הבטולין שיעשה לאחר מכאן היה יותר נקל לרב יהודה לעמוד על גביו עד לאחר כדי דבור כדי להנצל מכל זה הטורח והצמצום :

ועוד שקרוב אני לומר דאם איתא דלאחר כדי דבור אין בטולו מועיל אף תוך כדי דבור אינו יכול לבטל דהא אסיקנא בפ' בתרא דנדרים והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי הוי ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש ואע"פ שרבי שמואל פ' בפרק יש נוחלין מקדש לחומרא שאם קדש את האשה וסתר בתוך כדי דבור בו מקודשת ואינה מקודשת אין לשון הגט מוכיח כן. ואף דברי הראשונים אינם כן שהרי הרמב"ם ז"ל כתב פרק ששי מהלכות אישות המקדש את האשה וחזר בה הוא או היא אע"פ שחזרו בתוך כדי דבור אין חזרתם כלום והרי היא מקודשת אלמא בין לקולא בין לחומרא אמרו דתוך כדי דבור דקדושין וגירושין לאו כדבור דמי אלא ודאי אין שום תקנה בעולם

שׁוֹרֵת

שאלה מג

הר"ן

בעולם שלא יוכל הבעל לבטל לאחר מיכן שליח להולכה שלו ולפיכך כתבו הראשונים ז"ל להשביעו בכך כמו שכתוב בספר התרומה ולא מצאו תקנה אחרת בדבר :

וכן מה שנעשה בגט זה עוד שפסל כל עד שיעיד שום דבר שיהיה כנגד הגט ועל דרך הרשב"א ז"ל אינו מספיק הרשב"א ז"ל לא בא להקל אלא להוסיף על דברי הראשונים וכל דבריו אינם אלא כדי לבטל מודעות שמסר כבר כמו שכתוב בחידושי בפרק השולח שהראשונים היה מספיק להם שיאמרו לו העדים אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמים כשיחיימו אותן הדברים לבטל זה הגט שיהיו במלין והוא אומר הן והרשב"א ז"ל פסק בזה ואמר להוציא מכל ספק שיבטל כל מודעה ושיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעה בפניו והביא ראיה מהא דאמרין בפרק מי שאהוו גבי הרי זה גיטך כל זמן שאעבור כנגד פניך שלשים יום ואקשינן וליחוש שמא פייס אמר רבה בר רב הונא הרי אמר רב טרי בשם רב באומר נאמנת עלי שלא פייסתי וזו הראיה אפשר היא למי שגורם בה כל זמן שהרי אם פייס הגט פסול הוא ובאומר נאמנת עלי מכשירינן ליה אלמא כיון דהימנתה לא פייס ולא מבטל גיטא אע"ג דבידו הוא כיון דלא אמר על מנת ולא מעכשו הכא נמי כיון דפסלינהו לטהדי ודאי מבטל ברצון נפשו מודעות ומודעי מודעות שמסר אבל למי שגורם בה על מנת והיא גרסת הגאונים ז"ל יש לי לדון הרבה אחר ראיה זו דהתם הרי מגרשה בגט כשר ואי בעי לגרשה מעכשו הרשות בידו וכיון דקא מתני כל זמן שאעבור ונאמנת עלי הרי הוא מגרשה מעכשו על מנת שתאמר שעבר מכנגד פניה שלשים יום ושחאה היא נאמנת לומר לא פייס ולא בא ואפילו אתו סהדי ומטהדי דפייס או בא דמהימנין להו מפי מינה אפילו הכי גיטה גט דהכי אתנייה איהו ובדידיה קאי למשדי האי תנאה דבעי בגיטא הילכך כל זמן שהיא אומרת לא בא או פייס הרי היא מגורשת אע"פ דידעינן דמשקרת דדמי האי תנאה למאן דמתני על מנת שתלכי או על מנת שלא תלכי או שירדו גשמים זהו מה שנראה לי לדון על ראיית הרשב"א ז"ל וידעתי שלא הודו לו כל סיעתו ואף חכמי הדור שלפנינו לא סמכו עליו וכיש שאין לנו לסמוך בזה לבטול הנעשה אחר הפסול :

ואשר כתב עוד רבנו שיש טעם אחר בגט זה שאינו יכול לבטלו שכתב בשטר השליחות זכה בגט זה לאשתי והולכיהו לה ואם זכות הוא הרי אינו יכול לחזור ולבטל שכבר זכתה בו ואע"פ שנאמר שלא נתגרשה עד דמטי גיטא לידה מכל מקום יועיל לגבי שלא יוכל לחזור כדאמרין גבי עבד דזכות הוא רצה לחזור הארון לא יחזור נהי דעד דמטא גיטא לידיה לא משתחרר לדעת רש"י ז"ל . ואע"ג דאיבעיא לן בשילהי פרק האשה שלום המוכה גט לאשתו במקום קטטה מהו ואסיקנא דאפילו הכי חוב הוא לה דטב למיתב טן דו התם היינו טעמא דהיא אינו רוצה בגט וכדאמרין טעמא דטב למיתב מכלל דהיא אינה רוצה אבל היכא דהכל יודעים דלא תרצה לחזור עמו וטוב לה חמות ממנו בודאי שהוא זכות לה וזכין לה שלא בפניה . וכן יש לנו לומר בנדון זה דאנו יודעין שהאשה שאלה גט כמה פעמים ולבקשתה נעשה גט זה שפייסוהו קרוביה בשבילה שיתן לה גט ולבקשתה שאלוהו ואנו רואים שמהשבתו לזכות מצי לזכות לה שליח בשיאמר הבעל זכי בגט זה ע"כ דברי מורנו . גם זה לפי דעתי נכתב על הדרך שכתבתי כבר דכיון דאסקינן בגמרא דאפי' במקום קטטה חוב הוא לה סתמא קאמרין ואפי' תובעת להתגרש והכי איתא בהדיא בירושלמי בפרק התקבל דגרסינן התם בכל אתר אתמר התקבל כזכה והכא אתמר התקבל כהולך שטא הוא שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו . התיב ר' שמאי הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה . וכן כתב בחידושי הרשב"א מפורש שאפי' אשת מוכה שחין או שהיתה קטטה בינו לבינה ותובעת להתגרש אין חוששין לה כלל אלא חולצת או מתיבמת וגם אני ידעתי כי מורנו הרב אמת ותורתו אמת ולפי שהאשה באשר היא שם מותרת לינשא

עשה

שׁוֹרֵת

שאלה מג מד

הר"ן

לז

עשה סניפין לדבריו לצורך שעה שאין ספק שעכשיו היא מותרת לינשא אך מאשר ירא אנכי ממה שכתבתי בתחלה אגלה אונכם וידעתם את אשר תעשו :

עוד אחת היא אמרתי אעמידכם עליה והוא שהבעל בכתבו אשר שלח אלי אמר זה לשונו שהוא שלח כתבו לאביו להזהירו שלא יתן הגט והיה בלשון הכתב שלא תהא לצמיחות ושזה הכתב ראה אנקרקש"ש שלמה שלא נתן רשות שינתן הגט עד כאן לשונו וכמדומה לפי דברי כתבו שרצה לומר שזה הכתב נראה לנוכר קודם נתינת הגט וא"כ הוא יש לחוש בגט זה דודאי בטול שלוחות מתוך הכתב מהני דאע"ג דאמרין בפרק מי שאהוו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב דאמר הריש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו כבר כתבו בתוספות דלא ממעטינן אלא הריש שיכול לדבר מתוך הכתב משום דהתם הריש לאו בר דעת הוא לפיכך אע"פ שכותב בכתב ידו לא חשבינן ליה בר דעת לסמוך על כתיבתו אבל פקה ששלח בכתב ידו מנדנית הים לכתוב וליתן גט לאשתו ועדים התומים על כתב ידו דלאו מזויף הוא כותבין ונותנין ולא בעינן עד שישמעו קולו דהא מכל מקום קולו לאו דוקא דהא איכא הרכנת ראש . וכיון דגט כותבים ע"פ כתבו כ"ש דבטול ע"פ כתבו מהני . ואע"ג דבתוספתא משמע דאפי' בפקח אין כותבין ע"י כתבו מ"מ יש לחוש להחמיר . וכיון שכן זה הלשון שבא בכתבו שלא תהא לצמיחות לא ידעתי במה היה נקשר כי קרוב הדבר לפרשו ולומר דה"ק שאם תהא אשתו מגורשת שלא תהא מגורשת לעולם והוה ליה כהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי דאע"ג דאמרין בפרק המגרש כיון דפסקא פסקא הא אמרינן התם בתר הכי אתקין רב בגיטין ומימא דגן ולעלם לאפוקי וכו' מדבעא מיניה רבא מרב נחמן וכו' ונחלקו בה המפרשים שהרמב"ם ז"ל כתב שאינה מגורשת כלל ויש מי שכתב שהולצת ולא מתיבמת :

מד היתה עלי מצותך אלופנו נר"ו להעמידך על דעתי בדין הפעוטות גדולים מבן תשע שנים ופקחין במתנתם במטלטלין בנכסים מועטים ומרובים ובקרקעות ובמטלטלין שיצאו מקרקעות עד כאן לשונך מורנו . והנני כותב כמצווה ועושה :

הפעוטות מתנתן מתנה במטלטלין כדגרסינן בהדיא בפ' הניזקין בעי אביי מתנתן מאי אמר רב יימר אין מתנתו מתנה מר בר רב אשי אמר מתנתו מתנה ואסיקנא התם בהדיא מתנתו מתנה אחד מתנת בריא ואחד מתנת שכיב מרע אחד מתנה מרובה ואחד מתנה מועטת מיהו דוקא היכא דליכא אפוטרופוס אבל היכא דאיכא אפוטרופוס אין מתנתן מתנה מדגרסינן בסוף פרק מציאת האשה תנן התם הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין אמר רפרם לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחם מקח ואין ממכרן ממכר הכא נמי אין מתנתם מתנה שאין לחלוק ולומר דיפה בזה כה מתנה מכח מכר כשם שיפה לדעת רבנו האי ז"ל לענין מתנה מרובה דאסיקנא בהדיא דמתנתו מתנה ואפילו מרובה ואלו במכר סובר הגאון ז"ל דכיון דאמרין בגמרא דטעמא דממכרו ממכר משום כדי חייו דוקא בכדי חייו אבל ביותר מכדי חייו לא דליכא למימר הכי אפילו לדעת הגאון אלא אע"פ שיפה כח מתנה מכח מכר בזה לדעתו לא יפה לענין שתהא מתנתו קיימת במקום אפוטרופוס דהתם איכא טעמא לאיפלוגי ביניהו אבל הכא לא ועוד דהא מוכחא התם בסוף פרק מציאת האשה האי דאמרין דביש שם אפוטרופוס אין מקחם מקח ואין ממכרם ממכר ממתניתין דתנן אבל בקטנה אין מעשיה כלום ומשמע ודאי דארישא דמתניתין דתנן המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן עלי בעלי והא התם מתניתין היא באפוטרופוס ואפילו הכי מסקינן דבקטנה במקום אפוטרופוס אין מעשיה כלום וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק כ"ט מחלכות מקח וממכר :

זהו

שׁוֹרֵת שאלה מד מה הרין

זהו דין הפעושות במטלטלין שכל שאין להם אפוטרופוס מתנתן קיימת אפילו בנכסים מרובין וממכרין ממכר ג"כ במטלטלין בכדי חייו דוקא לדעת הגאון ז"ל אבל גדולי האחרונים סוברים דאע"ג דמשום כדי חייו נתקן לא פליגי רבנן ואפילו בנכסים מרובים ממכרו ממכר ואין לי להאריך שלא בזה צוויתי להשיב ובמקום אפוטרופוס אין מעשיהם כלום לא שנת מכר ולא שנת מתנה :

ולענין קרקעות אין מעשיהם בהן כלום ואפילו אין להם אפוטרופוס דמאי דאמרינן בפרק מי שמת אמר מתנתו מתנה אף על גב דלעיל מינה איתנו בפעושות אמיר לא אפעושות קאי אלא בתינוק בן י"ג שנה ויום אחד שאינו יודע בטיב משא ומתן ינוקא קרו ליה הילכך הדרינן למאי דאיתמר בפרקין דהנוקין דדוקא במטלטלין אבל קרקעות לא ואע"פ שמצאתי בספר העטור באות מכירת קרקעות בלשון הזה והני טילי בנכסי דאבזה אבל בנכסי דידיה ומקרקעי דידיה אפילו מבין שש כשם שמקחו מקה כך ממכרו ממכר ע"כ אינן דברים של עיקר לסמוך עליהם או אפשר שמעות הוא בספרים הילכך בקרקעות אין מעשה פעושות כלום :

ומה שכתב גבירנו בלשון הזה בנכסים מועטים ומרובים לא ידעתי על מה היתה הכוונה אם לענין מתנה מרובה ומתנה מועטת כבר נתבאר ממה שכתבתי למעלה ואם לענין דין נכסים מרובים ונכסים מועטים האמור בריש פרק מי שמת והניח בנות ובנים דאיכא פלוגתא בין נכסים מרובים לנכסים מועטים אם על זה היתה הכוונה ולענין מאי דאמרינן התם יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו אם נאמר שהיא הדין כך אם קדמו ומכרו במטלטלין בעודן פעושות לא שמענו בזה הילוק כלל אלא משמע דכי היכי דאמרינן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו ה"ג פעושות שמכרו במטלטלין מה שמכרו מכרו ואפילו לבתר תקנתא דגאונים ז"ל דהתקינו שהבנות נוונות מן המטלטלין דלא שנת מיהו קרוב אני לומר שהפעושות שקדמו ומכרו בנכסין מועטין במקום בנות לא הפסידו הבנות מזונותיהם דכיון שהפעושות מן הדין אין מעשיהם כלום אלא דתקון להו רבנן משום כדי חייהן בכגון הא שיעשו שלא כהוגן לא תקון להו רבנן דהא אמרינן במסכת סוטה בפרק היה נוטל איזהו רשע ערום זה הכשיא עצה לכבוד בנכסים מועטים וכיו וכו סברא קרובה אל הדעת וכ"ש שהוא דבר ברור לדעת רב האי גאון ז"ל שאמר דכיון דלא תקינו רבנן להו אלא משום כדי חייו דוקא בכדי חייו בלהוד ואינו סובר ז"ל דלא פלוג רבנן וכדברי האחרונים וכיון שכן הדבר ברור לדעתו דבכי הא דר"א לא תקון בהו רבנן שאין לעשות תקנה לכדי חייו שיעשה שלא כהוגן ושהיו הבנות מתות ברעב ואפילו לפי דברי האחרונים דעתנו נוטה כן :

ומה שכתב עוד גבירנו בלשון הזה ובמטלטלים שיצאו מקרקעות ע"כ. אני לא באתי לידי הומרא זאת שלא ראיתי ולא שמעתי מעולם הילוק במטלטלין אם יצאו מקרקעות אם לאו כל שהם עבשו מטלטלין גמורים ולא ידעתי במה היתה בזה הכוונה :

מה נשאלתי ראובן בא מאי מיורק"א והיה מביא בסחורה בשר מליה מטלאים שנוהגים הישראלים אשר שם למלוח אותם ולעשות מהם סחורה והם טלאים קטנים דקי הבשר והשומן נראין כבן שמונת ימים או יותר מעט והעידו כמה יהודים משם שדרך היהודים אשר שם שקונים הטלאים הקטנים שהם כבן חדש או פחות מיכן בעד העורות כי בדמי העורות הם מרויחים ומוכרים אותן יותר מכדי דמי הטלאים ואף על פי כן שוחטין אותם ומולחין אותן ומוכרין דמי בשר בזול והנוצרים המשתכרים בדמי העורות דרכם לקנות העורות מן היהודים ואם ברחוק זמן יודמן שיקנו הטלאים חיים ינחרו אותם וישליכו הבשר לכלבים וישארו להם העורות לבד כי לא יאכלו בשר כזה לא תפל ולא מליה והיו באותה סחורה כמו חמישים רביעים מהטלאים הנזכרים

שׁוֹרֵת שאלה מה הרין לה

הנזכרים מלוחים ובתוכם כמו שבעה ירכים מלוחות מהטלאים הנזכרים והבשר הזה ביהוד הניחו היהודים בקונפי"ש ותפר כסויין עליהם בחוט ועליהן קשר הבל ועל קשר החבל שם שעוה וחתם עליה בהותמו העשוי ברפוס ובין כריכת הבל לכריכת הבל היה מקום פנוי שאם ינטל התפירה מכסוי הקונפי"ש שיוכל להכניס ולהוציא מן הבשר הוצה והיה מביא אותן בספינה ולא היה בה יהודי אחר זולתו והוא אומר שיודע בודאי שלא היה [דבר] אחר באותה ספינה זולתי אותו הבשר מליה כשר שהיה מביא ונתעכב בספינה ימים רבים וכראותו כי ימי הפסח קרבו ולא יכלה הספינה לבא אל מקום הפצו אך באה אל מקום אחר הנקרא פלמו"ש יצא היהודי משם והניח סחורתו ביד הספנים ובא לו למגרל קופליבר"י עד עבור הפסח ואחר עבור הפסח הגיעו הספנים למקום קופליבר"י והביאו אל היהודי סחורתו ומצא הקונפי"ש תפורים כאשר הניחם והחבל עם הותמו כאשר עשאו והעידו כמה יהודים שאין מנהג הנוצרים מאי מאיורק"א ומנורק"א למלוח בשר כזה וגם בארץ הזאת מפלמו"ש ועד קפליבר"י וגם לא בכל מקום אשר שמענו שמעם לפי הנשמע אין דרך הנכרים למלוח בשר כזה ואם ימותו להם או ינחרו טלאים דקים קטנים כאלו ישליכו הבשר לכלבים ויקחו להם העורות וגם לא נמצא לעולם שום סוחר נכרי מן ההולכים באיי הים הרחוקים יביא לעולם בשר כזה ולא נמצא ביד נכרי לעולם בשר טלאים מלוחים כאלו לפי הנשמע אחר החקירה מיהודים ונוצרים העוברים וישיבים ושמים בעולם בים וביבשה. ויש שם מתירים מהטענות שבאו בשאלה. ואחרים חוששים שמא ממקום אחר דנרוגי ארמאז למלוח כגון בארץ קאשטיליא"ה שמולהים בשר הגדיים קטנים קרואים קפרונ"ש באה לספינה בשר מליה והחליפו בו או שמא במקום אשר נחה הספינה מצאו בשר מליה דומה לזה והחליפוהו בזה. והמתירים אומרים שאותן קפרונ"ש שמולחין בארץ קאשטיליא"ה אינו דומים לאלו שאותן שמנים מאוד ויפיים לא דקי בשר ושומן כאלו :

תשובה נראה לי שאפילו היו אותם שבארץ קאשטיליא"ה דומים לאלו כיון שהחוקק כאן שבאו טלאים מלוחים מותרים ממיורק"א ואין דרך הנכרים למלוח אותן בכל הארצות האלו ולא נשמע מעולם שבאו טלאים מלוחים מן קאשטיליא"ה אית לן למימר שחוקתן מן הכשרים ממיורק"א הן כדתנן בפרק בתרא דכלאים הבאים מחוץ הים ומכדינת הים אין צריכים בדיקה מפני שחוקתן בקנב"ס אלמא אין מחזיקין איסור ממקום למקום אלא כיון ששם החוקק הקנב"ס אין חוששין שמא ממקום אחר באו לשם והם של פשתן אף כאן כיון שהחוקק שבאו בכאן טלאים מלוחין מותרים ולא נשמע מעולם שבאו ממקום אחר חוקתן מותרין :

ובפרק אין מעמידין נמי אמרינן מכריו ר' אבהו בקסרי קרבי דגים ועוברין נקנין מכל אדם חוקתן אין באין אלא מפולסי"א ואספמיא"ה אלמא אע"פ שאפשר להם לבא ממקום אחר אנו סומכין על המוחזק ואף כאן לפי הנשמע והנבדק שם חוקתן של אלו שהם כשרים לפי שנודע בודאי שבאו טלאים מלוחין מותרים ממיורק"א ולא נשמע מעולם שבאו שם טלאים מלוחין ממקום אחר ואינם מצויין כלל בכל אותן הארצות. וכבר כתבו בשם רש"י ז"ל שהיה למד מדאמרינן בפרק גיד הנשה חיתוכא דנכרי מידע ידיע שמותר לשלוח ירך מנוקרת לחבירו על ידי נכרי בלא הותם כלל דחיתוכא דנכרי מידע ידיע וחיתוך זה שהוא של ישראל ראייה דכשרה היא לפי שאין דרך הנכרים לחתכה כך ואף כאן כיון שאין רגילין הנכרים למלוח בשר כזה משמע דשרי דחוקה של ישראל הוא לפי שלא על גוף הדבר בעצמו אנו הולכין אחר הרוב אם הוא מותר מצד עצמו או אסור אלא אפילו על דרך התיקון הנמצא בו אנו הולכים אחר הרוב וכדתנן במסכת מבשירין ומייתי דה בפרק גיד הנשה אי חי הוא הלך אחר רוב טבחים ואם מבושל הוא הלך אחר רוב אוכלי בשר אלמא אפילו רוב טבחי ישראל שחוקת בשר זה שהוא מותר

ש"ת שאלה מה מו מז הר"ן

מותר אנו אוסרין אותו מחשש בשולי נכרים מפני שאנו הולכין אחר הרוב כבשולוואף כאן יש לנו לילך אחר הרוב ואע"פ שאינו מגופו אלא מפני מליחתו ולפיכך נראה לי שהבשר הזה מותר :

מן נשאלתי בענין שומרת יבם שמתה מה יעשו בעיקר כתובה ובנכסי צאן ברזל ובנכסי מלוג שנפלו לה בעודה שומרת יבם :

תשובה לענין כתובה ותוספת הדבר ברור שהוא לירשי הבעל ואין לירשיה בהן זכות כלל וזו היא ששינוי ביבמות ובכתובות כתובה בחזקת יורשי הבעל . ולענין נכסי מלוג נמי שנפלו לה כשהיא שומרת יבם הדבר ברור שהן של יורשיה חו היא ששינוי נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב אבל לענין נכסי צאן ברזל דהיינו נדוניא וכן נמי לענין נכסי מלוג שנפלו לה כשהיא תחת הבעל באלו יש מחלוקת בין הגאונים ורש"י ז"ל שהגאונים גורסים שם וב"ה אומרים נכסים בחזקת כתובה בחזקת יורשי הבעל והם סוברין דלאו תרתי מילי ניהו אלא תני והרר מפרש והכי קתני נכסים בחזקת כיצד כתובה בחזקת יורשי הבעל וכו' וכתובה היא כוללת כל הכתוב כה דהיינו עיקר ותוספת ונדוניא שכל אלו כיון שהיו בחזקת הבעל כשמתה נמי הרי הן בחזקתו ולדבריהם ז"ל הוא הר"ן לנכסי מלוג שנפלו לה כשהיא תחתיו רבעל שהן בחזקת יורשי הבעל . אבל רש"י ז"ל גורס וכתובה בוא"ו ולדבריו מתניתין מילי מילי קתני ואין בכלל כתובה דמתניתין אלא עיקר כתובה ותוספת דאתחזק לעולם בחזקת הבעל ובידו והכי קתני נכסים כלומר נכסי צאן ברזל בחזקתן ולא פירש בחזקת מי מפני שאין בחזקת אחד כהן אלא בחזקת שניהם וכדאמרינן בפרק מי שמת הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלקו ולדבריו ז"ל ה"ה לנכסי מלוג שנפלו לה כשהיא תחתיו רבעל דאמרינן נמי יחלקו . ואנו בעונותינו שאין לנו להכריע כך אני דן דנכסי צאן ברזל שהאשה באה להוציא מירשי הבעל לא כל הימנה שאין עושין מעשה להוציא כנגד הגאונים ז"ל אבל נכסי מלוג אפילו נפלו לה תחת הבעל כל שהן קיימים בזה נותנים מקצתן לירשיה כדברי רש"י ז"ל כיון שאותן נכסים ממש הוחזקו למשפחת בית אביה :

מן נשאלתי בענין אשה אחת שהיתה זקוקה ליבם ובעלה היה שמו משה דקשטרי"ש ולפי שבאו הדברים בקונטרסין מפורזים ושלא כסדרן ובפרט העדים שהעידו על היתרה אני מסדר ולוקט מתוך קונטרסין הדברים אחד לאחד. מן הנראה מעשה שהיה כך היה אשה זו היתה זקוקה ליבם ויהי היום נשתדכה לאחר על דעת שיהקרו היבם אם הוא חי או מת ובאותו מעשה איש אחר היה אומר בפומבי שהיא זקוקה ליבם והוא מומר והיה צווה על שדוכיה ואחרי כן בא זה האיש בעצמו לכ"ד והעיד ששמע מפלוני זה זמן רב קרוב לר' שנים לפני הדבר שהיבם הנזכר מת ולפי הנראה מתוך קונטרסין זה העד העיד שאותו היבם היה שמו בישראל אברהם ואחר שנתקבל זה העדות בב"ד וקודם שנכנסה לחופה נתקבל בב"ד של פרפיניא"ן עדות יהודי אחר שאמר ששכר נכרי אחד אשר שלה לכפר גאל"ק לדעת אם היבם חי או מת ונשכר הנכרי בזה בשלשה פרחים ואמר הנכרי הנזכר ליהודי הנזכר בשם שמצא בכפר גאל"ק אנשכזאל דקשטרי"י אחיו של משה הנזכר דנקרא בגינתו אנדורד"י דשכיר"ק מצאו ונתן לו כתב שלוח מן היהודי המשכיר ואמר לשליח כי הוא אינו יכול לצאת ולבא מפני שקפצה עליו זקנה אבל הוא מוזמן אם יבא לעיר גאל"ק שיעשה כרצונם וישלים הפצם ולא נמנעה האשה בעד זה ונשאת :

ואחר שנשאת נעשה מעב"ד בפרפיניא"ן ונתקבלו שם ד' עדים הראשון העיד שהיה לבעלה של זאת האשה אח מאב שהיה שמו שמואל דקשטרי והמיר דתו ונשאתי שמו ונקרא אנדורד"י דשכיר"ק ועודנו בגינתו וכי זה חדש ימים שמע מפי שליח אחר נכרי

ש"ת שאלה מו מז הר"ן למ

נכרי ששלח למקום המומר לדעת אם המומר חי עדיין והשליח הנזכר הביא כתב שם מהמומר וכן ספר השליח הנכרי הנזכר למשלח לפי תומו כי המומר הנזכר וכן וכמעט כהו עיינו מראות . והעד השני העיד שהיה לבעלה של זו אח מאב שהיה שמו שמואל והמיר בשנת הרועים ואחרי כן לא ידע מה היה לו . והעד השלישי העיד ששמע זה שנה שהאח המומר היה חי . והעד הרביעי העיד שהיה מכיר משה דקשטרי והיה יודע שהיה לו אח מאב וראה אותו אח מומר זה כ"ה שנה ונעשה מעשה ב"ד זה בפרפיניא"ן אב קי"ז . ונמצא שהעד הראשון שהעיד ששמע זה זמן רב שמת ושהיה שמו אברהם הוכחש מהעד הראשון והשני שנתקבלו במעשה ב"ד זה במה שאמר שהיה שמו אברהם לפי שאלו השנים העידו שהיה שמו שמואל והוכחש במה שאמר ששמע זה זמן רב שמת מהעד הראשון ומהשלישי שהעידו ששמעו מקרוב שעודנו חי :

וכתבת עוד בסוף קונטרסין אנב גררא שעד אחד מעיד ששמע מפי כשרים והגונים זה שנה וחצי בפרפיניא"ן שהיבם הנזכר היה קיים ועד אחד מעיד שזה שלש שנים שמע היותו קיים גם כן ואלו השני עדים לא ידעתי מקומם איה כי לא ביררת בקונטרסין באיזה מקום נתקבל העדות שלהן ונ"כ לא כתבת אותם ששמעו מפי אחרים שהיה חי אם היה שאותם אחרים היו אומרים שהיה חי בבירור שהיו יודעים כן או ששמעו מפי אחר וא"כ אולי אותו אחד ששמעו מפיו הוא אותו ששמעו כמו כן מפי העד השלישי שהעיד בפרפיניא"ן וכל כיוצא בו הדבר ברור שאין כאן רבוי עדויות שאם בא עד אחד והעיד ששמע מפי ראובן שהיום מת ובאו מאה ששמעו מפי שמעון שהיה חי הדבר ברור הוא דהוי כעד אומר מת ועד אומר לא מת ומפני שלא נתברר זה כלל כן בקונטרסין וגם שבאו אלו העדים שם אנב גררא איני דן בזה כלל :

עוד כתבת שאחר שנשאת מעיד איש אחר מטורף בדעתו ודבריו שמו שמואל ויד"ש שהעיד אחר שנשאת היבמה הנזכרת שאיש אחד הנה בביתו ושמו משה והיה משילשונה ואנב גררת ענין אחר אמרו לו שאשה זו אינה יכולה להנשא מפני שיצא עליה קול שיש לבעלה הנזכר אה מומר ואינם יודעין אם מת אם לאו ואמר האיש ההוא אלה הדברים ברוך דיין האמת איך תאמרו אם מת אם לאו זמן רב יש לו שמת : **עוד** כתבת שאנויד"ל דנרכונה העיד משנשאת וכתבת תורף עדותו בסירוגין ושלא כסדר כתבת זה תורף עדותו אחד שמו מאישטרו בירנארד"ו היה אומר שהיה לו אה אחד תחת מלכות אדונינו המלך של ארגון יר"ה ושמו משה דקשטרי"ש והוא עשיר ושמע זה מפיו פעמים רבות ע"כ . כתבת עוד שזה העיד ששמע מפי מאישטרי פיר"י מומר שמאישטרי בירנארד"ו היה אחיו של משה דקשטרי"ש . עוד כתבת שהעיד העד הנזכר ואלה דבריו ואני וידאל דנרכונה הייתי בעיר קארפינטרא"ש כשמת המומר מאישטרי בירנארד"ו אחיו של משה דקשטרי"ש זה לו כמו ארבע שנים או יותר קודם המנפה :

תשובה תחלה אני דן על מה שאמר העד הראשון בתחלה חוץ לב"ד שהיתה זקוקה ליבם אם יש לסמוך עליו במה שהעיד בב"ד ששמע שמת זה זמן רב מי אמרינן כיון דבעדות אשה אינו צריך שיעיד העד בב"ד הרי עדותו חוץ לב"ד כאלו העיד בב"ד וכי היכי דבעדות שנתקבל לפני ב"ד אמרינן דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והכי נמי בעדות זו כיון שהגיד חוץ לב"ד שוב אינו מגיד אפילו לב"ד או דלמא אפ"ה כל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד בב"ד אף על פי שמכחיש דבריו הראשונים לפי שאין אדם מרקק בדבריו במה שאומר חוץ לב"ד . ומסתברא דהכי קושטא דמילתא שאפילו בעדות אשה אף על פי שהגיד חוץ לב"ד חוזר ומגיד בב"ד שאף על פי שמכחיש דבריו הראשונים ויש ראייה לזה מאותה ששינוי העדי' שהעידו בין לטמ' בין למחר בין לרחק בין לקרב בין לאסור [בין להתיר] בין לזכות בין לחיוב אם עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו מבודין

שׁוֹת

שאלה מז

הרין

אנו הרי אלו נאמנים אם משחקרה עדותן בב"ד אמרה מכודין היינו אין נאמנים הרי שכללו כאן כל מיני עדויות אפילו אותן שאינן צריכין שיהיו נעשין בפני ב"ד שהרי שנינו בין לאסור בין להתיר ואפ"ה אמרינן שאע"פ שהעידו בב"ד כל שלא נחקרה עדותן עדיין יכולין לומר מכודין אנו לפי שאין העדים מעידים עד שעת גמר עדותן בב"ד וזו ראייה שאין עליה תשובה:

ועוד דכל כי האי גונא לא מקרי מכחיש דבריו הראשונים שאלו אמר בתחלה שלא שמע מעולם שמת ואחר כך העיד ששמע שמת כה"ג הויא הכחשה אבל זה לא אמר מתחלה אלא שהיתה זקוקה ליבם ובודאי דלאו כולהו אינשי דינא גמירי שיהו בקיאינן שאפילו עדותו של עד מפי עד יהא מספיק להתיר אשה לינשא וכל היכא דלאו אורחיהו דאינשי למידק כי הכא יכוין הן להזור ולהגיד וכדאמרינן בפרק גמ' שמוט אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק:

ועוד ראייה מדגריסין בירושלמי גבי שטרי חוב המוקדמים דגריסין התם מי מודיע ר' שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן הן הן עדין והאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנהקרה עדותן בב"ד תמן כשאמרו לא התמנו ברם הכא יכולין למימר ע"ז חתמנו ע"ז לא חתמנו. וכתב הר"ז הלוי ז"ל בס"ק דראש השנה ומיכן אנו למדין שכל טעות שהעדים מצויין למעות בה נאמנין הן בעצמן ע"ז ואין בזה משום חוזר ומגיד ע"כ ובגדון שלפנינו ג"כ הדבר ברור דאיכא אינשי טובא דלא ידעי דעד מפי עד סגי בעדות אשה ולפיכך לא מיקרי עד זה חוזר ומגיד:

ובודאי לפי שמושל על הכל כדי להוציא הדין לאמתו לא לפי שורת הדין לבר אלא לעמוד על אמתתן של דברים לפי זה ראוי לב"ד לדרוש ולהקור העד הראשון למה אמר בתחלה שהיא זקוקה ליבם ואם נתן אמתלא לדבריו על הדרך שכתבתי פשיטא דסגי ולא עוד אלא אפילו אמר מבודה אני הייתי שלא הייתי הושש לדברי כיון שהיה הוין לב"ד סגי ולא מיקרי חוזר ומגיד מן הראיה שכתבתי ונמצא לפי זה שאין לפסול העד הראשון שהתיר משום כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ועכשו אני דן אם יש לפסול אותו מפני שהעיד שהיה שמו בישראל אברהם והוכחש בזה במעשה ב"ד שנעשה בפירפנייא"ן שהעידו בו שני עדים שהיה שמו בישראל שמואל או אם יש לנו לחוש לשני אחים שהיה שם האחד שמואל ושם השני אברהם. ומסתברא דלהכי ליכא למיחש לפי שאני רואה בדברי כל העדים שהיו מכירים בעלה של זו שהיה שמו משה דקשטרי"ש שכלם העידו שהיה לו אה מאבוגראה מדברי כולם הבקיאים בו ומכירין אותו שלא היה לו כי אם אה אחד. וכי תימא אפי' הכי ליכא למסמך אהך סהדא דמ"פ הא אתכחש שהעיד שהיה שמו אברהם ואלו העידו שהיה שמו שמואל אפילו הכי מיסתברא לי דלא מיפסל הך סהדא משום דק"ל דלא בעינן בעדות נשים דרישה וחקירה דכרייני ממונות דמי וכדאיתא בסוף יבמות וכיון שכן מסתברא דעדים המוכחשים בבדיקות בעדות נשים כשרין כשם שכשרין בדיני ממונות כדאמרינן בפרק זה בורר בסנהדרין עדים המכחישים זה את זה בבדיקות בעדות נשים כשרין כשם שכשרין בדיני ממונות ומסקינן התם אפילו אחד אומר מנה שחזר ואחד אומר מנה לכן והכא נמי כיון שכל העדים מסכימים שלא היה למשה דקשטרי"ש זה אלא אה אחד אע"פ שזה אמר שהיה שמו אברהם ואלו אמרו שהיה שמו שמואל אין זו הכחשה פוסלת. נמצא עכשו שאין לפסול העד הראשון לא מטעם כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ולא מטעם הכחשת שמו של יבם:

ועכשו אני דן אם יש לפסול אותו מפני העדים שהעידו במעשה ב"ד של פרפנייא"ן ורואה אני שאינו מוכח אלא מהעד השלישי שהעיד ששמע זה שנה שאח המומר

שׁוֹת

שאלה מז

הרין

מ

המומר היה חי אבל מאחרים לא הוכחש שהרי העד השני ורביעי לא העידו כלל אם הוא חי אם לאו. והעד הראשון שהעיד ששמע שעודנו חי נראה שכל מה שהעיד אינו אלא מפי אותו שליח נכרי ששלח שם לדעת אם המומר הוא חי עדיין והשליח הוא אמר אליו שהמומר דורד"י דישבור"ק זקן וכמעט כהו עיניו מראות וכל כה"ג ודאי לא הוי מסיח לפי תומו שלא נתכוין זה אלא לאמת שהיה שם למען יתנו לו הג' פרחים שנדרו לו בשכירות כמו שבא בקונטרסין:

ועוד שכל ששאלו אותו בתחלה לא מיקרי מסיח לפי תומו במה שאומר אחר כן כדאמרינן בפרק בתרא דיבמות והא קאמרי לה איה הברני ואצטריך לשנויי כי חזיתיהו התחילה לבכות אלמא כל היכא שמשיב על מה שנשאל לא מיקרי מסיח לפי תומו ולפיכך עדותו של ראשון אין לסמוך עליו נמצא שלא הוכחש העד הראשון שהעיד ששמע שמת אלא מהעד השלישי שהעיד במעשה ב"ד בפירפנייא"ן זה שנה שהאח המומר היה חי. ומכלל דברים הללו נמצאו למדין הדבר ברור שאין העד הראשון הקתיר נפסל מפני המעשה ב"ד הראשון שנעשה בפירפנייא"ן קודם שנשאת לפי שאותו שליח נכרי לא מיקרי מסיח לפי תומו וכדכתובנא ובודאי אלו שמעה יבמה זו וידעה בעדות זה העד השלישי קודם שנשאת היה דינה שלא תנשא וכדתנן עד אומר מת ועד אומר לא מת הרי זו לא תנשא אע"פ שהעד השלישי עד מפי עד היה אף הראשון גם כן שהעיד שמת עד מפי עד היה וכשנשאת לאחר מיכן היה דינה שתצא לפי שכל שבאו שניהם כאחד קודם שנשאת או שיתירוה ב"ד לינשא הוה ליה עד אחד בהכחשה ולא כלום הוא ומשום הכי היה דינה שתצא אלא שיצטרפו עדים אחרים בהתרה כמו שאני עתיד לדון על זה בע"ה. אבל כיון שלא שמעה בעדות העד השלישי ונשאת על פי העד הראשון מסתברא לי דלא תצא:

ומה שאמרת דכי אמרינן בסוף האשה שלום לא תצא מהיתרה הראשון דוקא כשהתירוה ב"ד ע"פ ראשון הא אם לא התירוה הרי דינה כדון שבאו שניהם כאחד דהוה ליה עד אחד בהכחשה ולא מהינן ואמרת שכן פרש"י ז"ל בהא דתני עד אומר מת ובא אחד ואמר לא מת הרי זו לא תצא ואומרים בגמרא מעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ומתריץ הכי קאמר עד אחד אומר מת והתירוה להנשא ובא אחד ואמר לא מת לא תצא מהיתרה הראשון ופרש"י ז"ל ודוקא שהתירוה קודם שיבא העד השני המכחישו אבל בא קודם שיתירוה מודה עולא דלא סמכינן אקמא דאכתי לא אחשביניה כבי תרי ואתה סבור לומר שכונת רש"י ז"ל שאפילו נשאת קודם שיבא השני כיון שלא התירוה ב"ד תצא:

ואני איני אומר כך דנגמרא לא מתמדינן אנשאת כלל דפשיטא לן דכל היכא שנשאת אע"פ שלא התירוה ב"ד כיון שנעשה מעשה על פיו של עד ראשון הרי הוא כשנים ואין דבריו של אחד במקום שנים אדרבה מתמדינן אע"פ שלא נשאת כל שהתירוה לינשא אמאי תצא ומסקינן דאין הכי נמי שאף בזה לא תצא מהיתרה הראשון ורש"י ז"ל הוצרך לבאר הא דעולא אמאי לא סניא נמי אפילו לא נשאת ולא התירוה כלל ב"ד ופירש דכל כה"ג אפילו עולא מודה דלא סמכינן אקמא דאכתי לא אחשבוה כבי תרי אבל כל שנעשה מעשה על פיו בין שנשאת היא או שהתירוה ב"ד אין ה"ג דלא תצא וכדעולא:

ולפיכך נראה לי שכיון שלא ידעה בעדות זה השלישי קודם שנשאת אפילו לא נצטרפו עדים אחרים בהתרה של זו אמרינן דלא תצא וכדעולא. וכ"ש שנצטרפו כאן שני עדים ששמעו מיתתו האחד שמו שמואל ויד"ש שהעיד אחר שנשאת היבמה הנזכרת שאיש אחד חנה בביתו ושמו משה והיה משולשונא"ה ואגב גררת

שורת שאלה זו מה **הרין**

גדת ענין אחר אמרו לו שאשה זו אינה יכולה לינשא מפני שיצא עליה קול שיש לבעלה הנזכר אח מומר ואינם יודעים אם מת אם לאו ואמר האיש ההוא אלה הדברים ברוך ד"ה איך האמרו אם מת אם לאו זמן רב יש לו שמת הרי עד זה מצטרף עם אותו עד ראשון שהתירה ואע"פ ששניהם עד מפי עד אף אותו העד השלישי ג"כ עד מפי עד וק"ל דבפסולי עדות אוליגין בתר רוב דעות בין לקולא בין להומרא כדאיחא בסוף פרק האשה שלום ומה שכתבת על שמואל ויד"ש זה שהוא מטורף בדעתו אינו סובר שהגיע לכלל שטות כדי שיהא נפסל עדותו שאם כן תמיהני למה נתקבל:

עוד ראיתי שנצטרך בעדות זה ההיתר אננידא"ל דנרבונא"ה שהעיד שמומר אחד שמו מאישטרי בירנאר"ד היה אומר שהיה לו אה אחד תחת מלכות ארונינו המלך יד"ה של ארבו"ן ושמו משה דקשטרי"ש והוא עשיר גרוד ושמע זה מפי פועמים רבות וגם העיד ששמע מפי מאישטרי פידר"י מומר שמאישטרי בירנאר"ד היה אחיו של משה דקשטרי"ש הנזכר והעיד בלשון הזה ואני וידאל דנארבונא"ה הייתי בעיר קארפנטרא"ם כשמת מאישטרי בירנאר"ד אחיו של משה דקשטרי"ש הנזכר זה לו כמו ד' שנים או יותר קודם המגפה:

ומה שאמרת שעדות זה אינה כלום לפי שאותו מאישטרי בירנאר"ד לא היה נאמן לומר שהיה אחיו של משה דקשטרי"ש וכדתנן בפרק יש נוחלין האומר זה אחי אינו נאמן וכן עובדא דמרי בר איסק בהמפקיד דאתא ליה אחא מבי מחוזאי וכו' וכתבת עוד שגם מה שהעיד מפי מאישטרי פידר"י מומר שמאישטרי בירנאר"ד היה אחיו של משה דקשטרי"ש הנזכר שאין כאן עדות כלל מן הפעם שקדם במומר האחר שאינו בתורת עדות לנו כלל אין ודאי קושטא קאמרת דלזכותו בנחלה אינו בתורת עדות אבל לענין מל"ת שהוא כשר בעדות אשה מסתבר דסגי. ומה שכתבת עוד שאחד מעדי המעשה ביד שנעשה בפרפיניא"ן הכחיש עדותו כי שמו בגינתו היום דודר"י דשבירו"ק כבר כתבתי למעלה שאין לסמוך על עד זה לפי שכל מה שהוא אומר אינו כלום שהוא מפי של אותו שליח נברי והוא לא מיקרי מסיח לפי תומו שלא נתכוין אלא לאמת שעשה שליחותו:

וכיון שכן נמצאו כאן שלשה עדים מצטרפין בהיתר ואין כאן אלא עד אחד אומר שיהא ראוי לחוש לו והוא העד השלישי הכתוב במעשה ב"ד של פרפיניא"ן וק"ל דאפילו לקולא אוליגין בתר רוב דעות וכדאיחא בסוף פרק האשה שלום. ולפיכך לפי העדויות שנתקבלה עד פה אינו רואה שתצא על פיהם אשה זו מתחת בעלה אם העדים המתירים כשרים שלא הוחזקו בפסול דאורייתא וכתבתי זה מפני שבא בקונטרסך אנב גררא בעד אחד מן המתירין שנודעו עסקיו בפסול דאורייתא ואין צריך לומר בדרבנן זה לשונך ולא ידעתי אם נתברר זה בביד אם לא כי אם לא הוחזקו אלא בפסול דרבנן כשר הוא לעדות אשה אבל אם נודע עניינו בפסול דאורייתא הדבר ברור שאין להתיר אשה על פיו. זהו שורת הרין בנדון שלפנינו לפי דעת. אמנם מאשר הדבר המור מאוד על הבעל מוטל שיהוש לעצמו וירבה הרבה הקירות ודרישות שכל מה שהקילו רז"ל בדברים הללו הוא על סמך שהאשה עצמה תרבה בדרישות והקירות עד שתעמוד על אמתתן של דברים וכן המצוה הזאת על גדולי העיר לדרוש ולתור בענין כדי שיציאוהו לאמתו:

מה כתבת ראובן נשא אשה בצרפת שהוא מקום שנהגו שלא לישא שתי נשים מפני חרם ר"ג ז"ל והנה הוא דר עתה בארץ קאשטיל"ה מקום שנהגו לישא שתי נשים ואמרת שמסתמא קבל עליו החרם של ר"ג כשנשאה בצרפת או אפשר שקבל אותו בפיו ואפ"ה אמרת דנהי שאע"פ שלא קבל עליו כל זמן שדר במדינה נותנין עליו חומרי המקום שדעתו לדור שם כדתנן בפרק מקום שנהגו ההולך ממקום שעושיין

שורת שאלה מה **הרין** **מא**

שעושיין במקום שאין עושיין או ממקום שאין עושיין למקום שעושיין נותנין עליו חומרי מקום שהולך לשם וחומרי מקום שיצא משם אפ"ה עתה שהולך למדינה אחרת שאינם נוהגים זה האיסור שם נראה שאע"פ שקבל עליו חרם ר"ג ז"ל בפירוש שמוחר לישא אשה על אשתו אם הוא יכול לזון שתיהן כרין הגמרא בסוף פרק הבא על יבמתו. כי לא יהא חרם ר"ג ז"ל יותר מאיסור דאורייתא ממגרומתא דרב. ושמואל דאמרינן בפ"ק דהולין כי סליק רבי זירא אכל מגרומתא דרב ושמואל ומקשינן ורי זירא לית ליה חומרי מקום שיצא משם ומשני רב אשי אפי' טבבל לארץ ישראל ה"מ היכא דדעתו להזור ר' זירא אין דעתו להזור הוה. ובאת לרון מן כאן שאף ראובן זה כיון שדעתו להשתקע במקום שנהגין היתר לישא שתי נשים שיכול לישא אחרת כמנהג המקום שדר בו אליו דברין. והם אצלי דברי תימה דמתניתין דפרק מקום. שנהגו אינה ענין לנדון שלפנינו כלל דהתם מיירי במנהג שנהגו אנשי העיר מעצמן ואותן מנהגות הן נקבעין על זה הדרך שאדם חשוב שבעיר מנהג איסור בדבר אחד לעשות סייג לתורה ובני עירו נשמעין אליו ונוהגין איסור בדבר ובניהם אהריהם מפני שראו אבותיהם שהיו נוהגין איסור בדבר אף הן נוהגין כמותם דור אחר דור וכל מי שבא לאותה העיר ג"כ חייב לנהוג המנהג שלהם מתקנת חכמים וכפי האי גוונא ודאי כל מי שיצא משם ואין דעתו להזור אין נותנים עליו חומרי אותו מקום שיצא משם אבל בית דין הגדול שהחרים דבר אחד על כל אנשי גלילתו עליהם ועל זרעם וקבלוהו עליהם אינו רואה מתוך אותה משנה דכל היכא שאחד מבני בניהם מאותם שהחרם היה הל עליו בעודו במקומו שנאמר שמפני שיצא ממקומו יהא מסולק החרם מעליו לפי שחרם זה אין המקום גורם אלא אקרקפתא דגברי רמי. ודקא אמרת שלא יהא חרם רבינו גרשון ז"ל המור מאיסורא דאורייתא והבאת ראייה ממגרומתא דרב ושמואל גם זו אינה ענין לנדון שלפנינו כלל משום דרבי זירא הוא סבירא לי דמגרומתא דרב ושמואל שריא ואע"פ כשהיה בבבל היה נוהג איסור בדבר לפי שבני מקום אחד חייבין לנהוג כרב גלילותיהם ואפילו היכא דרבים חלוקין עליו כדאמרינן במקומו של רבי אליעזר היו כורתים עצים לעשות פתחים לעשות ברזל וכ"ש כשגדוליהם מחמירים בדבר אחד שאין לאחד מאנשי מקומם להקל בדבר ומשום הכי אע"ג דהוה סבירא ליה לרבי זירא דמגרומתא דרב ושמואל שריא אפילו הכי כשהיה בבבל היה נוהג בה איסור אבל כשעלה לארץ ישראל ולא היה דעתו להזור כיון דאיזו הוה סבירא ליה דהיא מגרומתא שריא הרי לו היא כארץ ישראל בהתר גמור ומה ענין זה לחרם שהחרים ב"ד הגדול על אנשי גלילתו וקבלוהו עליהם ועל זרעם כדי שנאמר ששינוי מקום יקרע גזר דינו זו אינה תורה:

וכתבת עוד דמעשים בכל יום שקהל אחד מסנימים בדבר אחד שלא לעשותו או לפרוע דבר ידוע ואמרו בסתם כל אדם יפרע כך וכך לצדקה לשנה עד עשר שנים ובתוך אותו זמן אחד מהם הולך לדור למקום אחר ובכה"ג המנהג פשוט שאותו שיצא משם פטור מאותה תקנה ובאת לדמות נדון שלפנינו לענין זה. ואף בזה חוץ מכבודך לא צדקת דודאי כל כה"ג פטור ומעמא דמלתא לפי שהדבר מוכיח מתוכו שלא נתחייבו אנשי אותה העיר באותה צדקה וכיוצא בה אלא כל זמן שהם דרים באותה העיר לפי שכל קהל חייב לפרנס עניים שבמקומו וכל עליו פרנסת אותן עניים שבאותו מקום ומלפרנס עניים שבמקומו וכל עליו פרנסת אותן עניים שבאותו מקום שהולך במאי דמטי ליה ולפיכך כשהצבור מהרימין או מתקנין שיתן כל אחד דבר קצוב לישנה לפרנסת ענייהן הדבר ברור שהמקום גורם וכל כהאי גוונא הויא ליה אומדנא דמוכח וקיימא לן דכל כהאי גוונא אוליגין בתר אומדנא כדמוכחא בדוכתי טובא בנדרים אבל חרם זה של רבינו גרשון אינו רואה בו שום הוכחה כלל שיהא תלוי במקום:

שורת שאלה מה הרין

וכתבת עוד שאע"פ שקבל עליו חרם ר"ג בפי שנראין הדברים שאינו צריך היתר שהרי לא נשבע ממש אלא אני מקבל עלי חרם פלוני שלא אשא אשה אחרת ואם נתן לחרם דין נדר כמו קונם או לא חל הנדר דאין נדרים חלין אם לא שאסר החפץ עליו כדאמרינן בנדרים תנא נדרים דמיתסר הפציה עליה א"כ בנדרן זה דלא אסר הפציה עליה אלא דאמר שלא אשא אשה פלונית שאין זה שום דבר והא אמרינן פרק ג' דשבועות הרי עלי שלא אוכל בשר כיום שמת בו אבא או כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כבר פרשו בתוספות דלא דוקא זה הלשון אלא כגון שאמר קונם אכילת בשר עלי כיום שמת בו אביו וכיון שכן בנידון זה שאסר עצמו על האשה בחרם שהוא כמו קונם לא אמר כלום אלו דבריו:

ואני אומר דאע"ג דלמר פשיטא ליה דרודי מספקא לי לפי שמגדולי המורים ז"ל חלקו על סברא זו ואמרו דכיון דחזונו סוגיין טובא דמשמע מיניהו דיש נדר בלשון שבועה ויש שבועה בלשון נדר כדאמרינן איזהו איסור האמור בתורה הרי עלי שלא אוכל בשר אלמא יש נדר בלשון שבועה דהא אכל אכל קאמר ובפ' שבועות שתיים בתרא נמי משמע דיש שבועה במקום נדר דאמרינן התם באומר אכילה משתיהן עלי שבועה והא האי לישנא לישנא דנדר הוא וקאמר ליה גבי שבועה אלמא מהני. ולפיכך אמרו מגדולי המפרשים ז"ל דליכא לשבושי הנך סוגיין ולמימר דלא בדקי בלישניהו אלא ודאי נדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה שאמרה בלשון נדר מהני מיהו לאו מעיקר נדר ועיקר שבועה הוא דהא אמרינן בנדרים נדרר ושבועה לא שוו בלישניהו אלא מדין ידות הוא דמהני נדרר שאמרו בלשון שבועה כיון דלבו ופיו שווים לאסור אכילה על עצמו אע"פ שלא אמרו בלשון מדוקדק יד מיהא הוי וכן בשבועה שאמר שבועה כבר זה עלי כיון שפיו ולבו שווין לאסור אכילתו מכבר זה בשבועה מהני מדין יד ולפי דעת זו אפילו נאמר דחרם כקונם דמי אע"פ שלא אמרו בלשון נדר מהני. אבל מ"מ תמה אני על עצמך אם כדברך אפי' צבור שהחרימו שלא יעשה אחד מהם דבר פלוני לא מהני ולא מידי וכן חרם ר"ג ז"ל עצמו אלו אמרו בלשון זה לא חל כלל ובודאי ליתא שאפי' כדברך מ"מ העובר עליו הרי הוא מוחרם וכן אם אחר מהם קבל עליו חרם ועבר עליו ודאי משמע דהוי הוא מוחרם ויש באדם כח להחרים עצמו כדאמרינן תלמיד חכם מנדה לעצמו. ובר מדין דחרם משמע דמדיושבועה מהני מדתניא בילמדנו בשם ר' עקיבא עליה דהאי קרא דכתיב כי השבועה גדולה היתה לאשר לא עלה אל יי' המצפה לאמר מות יומת ותניא התם וכי שבועה היתה שם אלא ללמדך שהחרם היא השבועה והשבועה היא החרם אנשי יבש גלעד לא עלו ונתחייבו מיתה:

וכתבת עוד שאפי' נאמר שהחרם יש לו דין שבועה דאסר עצמו על הפציה אפ"ה בנדרן זה לא אמר כלום כי אין זה נשבע אלא כמו מתפס בשבועה שאומר אני מקבל עלי חרם שעשה פלוני והרי זה כמו שנשבע על דבר אחד ושמע הברו ואמר ואני כמו זה דלא אמר כלום דהא ק"ל כרבא שחולק על אביי פרק ג' דשבועות ואמר דמתפס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי ואע"פ שיש מי שפירש דדוקא לענין קרבן אבל איסורא מיהא איכא מ"מ דעת האלפסי ז"ל דאפילו איסור ליכא אלו דבריו. והוספת בהם תימה על תימה דמה ענין מתפס בכאן שאלו ר"ג ז"ל אסר לאדם אחד ידוע ואחר כך בא ראובן זה ואמר הריני כאותו אדם בזה היות יכול לומר דהוי מתפס אבל ר"ג לא על אדם אחד בלבד גזר אלא על כל הכפופים אליו וראובן זה אע"פ שהיה מכללם כדי לחזק עוד הדבר או מפני שנהגו אנשי מקומו בכך קבל עליו אותו חרם בפרט ומה ענין מתפס בכאן וכי תלה עצמו ראובן זה באדם אחד שנאסרה אשה אחרת עליו הא ודאי לא היה ולפיכך איני רואה בכאן היתר לחרם זה שלא מדעת האשה. אבל מדעת האשה בזה יש לרין דאפשר מדעת האשה יש לו היתר ולא עוד אלא שיש לרין

שורת שאלה מה מה הרין מב

לרין שאפי' היתר אין צריך שביון שחרם זה לתקנת האשה נעשה והיא אומרת אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לה ואינו צריך היתר והוא ליה כאותה ששנינו ב"פ ארבע נדרים קונם שאיני נהנה לך אם אי אתה בא ונוטל לבניך כוד אחד של חזין ושתני הביות של יין הרי זה יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם ואומר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי והו כבודי. אלא שאני מפקפק בזה כי שטא חרם זה לא לתקנת הנשים בלבד נעשה אלא אף לתקנת האנשים כדי שלא יכניסו מריבה בתוך ביתם וכל כה"ג חרם ב"ד הגדול כ"ג ז"ל אי אפשר להתירו. ולא עוד אלא אפי' נאמר שלתקנת האשה בלבד נעשה אפשר שהרב ז"ל חשש שמתוך שהנשים כפופות לבעליהן אם יספיק נתינת רשות שלה או להתיר החרם מדעתה שטא יקניטנה בעלה עד שתרגע. ולפיכך איני מכניס עצמי בנדרן זה אלא אני מניח הדבר לחכמים הצרפתיים שהם יודעים היאך פשטה תקנה זו במקומם והיאך היו נוהגין בה שעל פי אותו הדרך ראוי לנהוג ולהורות:

ממ א"ל השאלה חסרה מהספר ולפי דעתי היתה השאלה על אשה שנראה בשתנה דבר ארום כחול ארום שקוראין הרופאים חציץ וכן כשהיתה בודקת עצמה תקף אחר ההשתנה מצאה בעד מראה ארום כאלו נהפך השתן לדם בסופו והיה השואל מספק אם אמרינן דם הוא שבא מן המקור או נאמר שזה בא שמי רגליה האדימו מחום הכליות כדעת הרופאים והביא השואל ראיות להחמיר והשיב עליהן הגאון להתיר כאשר תראה:

תשובה איתתא שריא וכדי שתעמוד על בירורו של דבר ראיתי לפרש הסוגיא שבראש פרק האשה שהיא עושה צרכיה וראתה לפי שצרכיה ביאור. ה"ג במתניתין האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם ר' מאיר אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה ובודאי דמשום הכי מטמא ר' מאיר בעומדת ומטהר ביושבת משום דעומדת כיון דדחיק לה עלמא עד שאינה יכולה להמתין ולישב כדרכה איכא למימר דהדור מי רגלים למקור ואייתו דם מה שאין כן ביושבת וכיון שכן מאי מתמיהינן בגמרא מ"ש עומדת דאמרינן מי רגלים הדור למקור ואייתו דם והא שפיר איכא לאפלוני בין עומדת ליושב וכיון דחזונו דר' יוסי מטהר אפי' בעומדת אמאי מתמיהינן אר' מאיר היכי מטהר יושבת ומאי מתמיהינן תו ואמרינן דלמא בתר דתמו מיא אתא דם ואמאי מהדרין ופרכינן לר' מאיר אמאי לא מהמיר טפי וניהא לן בכל מאי דמקל ר' יוסי טפי מיניה. אלא הכי פירושא דסוגיא דקים להו לרבנן שאין דרך דם במקור לצאת עם מימי רגלים ור' מאיר נמי מודה בהכי והיינו טעמיה דר' יוסי דמטהר בכל ענין אלא מיהו משום דר' מאיר חייש למיעוטא קאמר דאם עומדת דדחיק לה עלמא איכא למיחש דהדור מי רגלים למקור ואייתו דם ולמעוטא כי האי חיישינן אבל יושבת דלא דחיק לה עלמא טהורה דכה"ג מיעוטא דלא שכיח הוא ואפי' ר' מאיר לא חייש לה כדאיתא בפ' בנות כותיים ור' יוסי מטהר בכל ענין משום דלא חייש למיעוטא ומשום הכי ניהא ליה בדר' יוסי ולא פרכינן אליביה כלל אבל לר' מאיר הוא דמתמיהינן דכיון דחייש למיעוטא ומשום הכי מטמא בעומדת ביושבת נמי כשאינה מזנקת אלא שותתת הוה ליה למיחש שמתוך שהעמידה מי רגליה כל כך עד שאינה יכולה לזנק הדור מי רגליה למקור ואייתו דם והיכי פסיק ותני אם יושבת טהורה ומהדרין דאי בשותתת ה"ג אלא דמתני' במזנקת וכיון שזינקה ודאי שלא העמידה מי רגליה כל כך שאלו כן לא היתה יכולה לזנק וכיון שאין דרכו של דם המקור לצאת עם מי רגלים לא חיישינן דהביא דמעוטא דלא שכיח הוא ואפי' ר' מאיר לא חייש לה ומקשינן תו לרבי מאיר דנהו דליכא למיחש שעם זינקה בא הדם דכל כה"ג מיעוטא דלא שכיח הוא אכתי ניהוש דדלמא בתר דתמו מיא אתא דם ומפרכינן אמר ר' אבא ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל וכו' ומתני' הכי קתני

קתני עומדת שמאה דבין דרבי מאיר חייש למעוטא וביצוקת ליכא למיקם אבידורא דמילתא חיישין אבל יושבת איכא למיקם אקושטא דמילתא ואיכא גוונא דטהורה ונמצא שכל שקלא ושרייתא זו לר' מאיר איתמר ולא לר' יוסי :

וְעַם כל זה מסכים אני למה שאמרת בשם הרב ר' מאיר מרושתנבוק ז"ל דביושבת ונמצא דם על שפת הספל מודה ר' יוסי דשמאה אבל לא כמו שכתבת וכמו שאמרש. והפעם שמזיקני לומר דמודה ר' יוסי דעל שפת הספל שמאה משום דבכוליה תלטורא אמרינן דכי שקלי ושרי אמוראי אליבא דחד תנא ומפרישי מילתיה מוכחא דכוותיה סבירי להו זכיון שכן הוכי אתרמאי הכי דשמואל רבי אבא תרווייהו סבירי להו כר' יוסי ומודי הכי ושקלי ושרי אליבא דרבי מאיר אם אין ענין לאוקמיה אליבא דר' יוסי כלל ולפיכך אני אומר דרבי יוסי מודה ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ונמצא דם על שפת הספל ולא בתוך הספל דשמאה משום דרגלים לדבר דבתר דתמו מיא אתא דם דאי לא בתוך הספל נמי מיבעי ליה לאשתכוחי אבל נמצא בתוך הספל ועל שפת הספל ככה"ג נמי פלוגתא דר"מ ור"י דר"מ חייש למעוטא כל היכא דלא מוכחא מילתא לאיסורא מפור לה ואם נמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל לא מוכחא מילתא כלל לפי שהדבר ידוע שמי רגלים המזנקים בתחלתן בסופם שותתין וכיון שכן כמו שאתח אומר דביושבת באמצע הספל ונמצא דם בתוך הספל דלרבי יוסי טהורה משום דלא מוכחא מילתא דמסתמא אמרינן שדם זה עם מי רגלים בא ולא מן המקור כך יש לך לומר בנמצא דם [בתוך] הספל ועל שפת הספל לר"י טהורה דליכא הכא הוכחא כלל שדם זה עם מי רגלים בא וכשם שזינקה מתחלתה כך זנקה עמה דם זהו דם הנמצא בתוך הספל וכשם שמי רגלים שותת בסופם כך שותת עמהם דם זהו שנמצא בשפת הספל ולרבי יוסי טהורה. זהו דעתי בזה :

והרשב"א ז"ל סתם הדברים ולא פירשן. ונדון שלפנינו הרי הוא נמצא בתוך הספל ועל שפת הספל שהרי אותו חציץ אדום נמצא עם מימי רגליה ולאחר

מיכן על ידי בדיקה מחמת אותו תמצית שנשאר ממימי רגליה ואין כאן הוכחא כלל דבתר דתמו מיא אתא ולרבי יוסי טהורה ואיפסק הלכתא בהדיא כרבי יוסי. ומה שכת' בשם הרב משולם ז"ל דאע"ג דפסקינן הכא בגמרא הלכה כרבי יוסי דלית הלכתא כוותיה מדאמרינן בפרק כל היד גבי בדיקה בעד שאינו ברוק לה תנא ר' מטמא ורבי יוסי מטהר אמר רבי זורא כשמטמא רבי כרבי מאיר וכשמטהר רבי יוסי לעצמו מטהר דתנן האשה שהיא עושה צרכיה וכו' וא"כ מדתנינן פלוגתא דרבי יוסי ודרבי בפלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי וק"ל הלכה כרבי מחברו ק"ל דהלכתא כרבי מאיר ע"כ לשונך :

ואני אומר עולם הפוך ראיתי שדרך פוסקי הלכות בכל מקום לומר שאין לסמוך על הכללות המסורים בידינו כל מקום שדברי התלמוד מוכיחים בהפך וכאן הוא אומר שנסמוך על הכלל שהלכה כרבי מחברו ולדחוק מה שנפסק בתלמוד בפ"י הלכה כרבי יוסי אדרבה איפכא מיסתברא דכיון דפלוגתיהו דר' ורבי יוסי דהכא אפסיקא בהדיא הכא הלכתא כרבי יוסי בהיהא נמי נקטינן כוותיה וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל :

וכן מה שכתבת שכתב הרב רבי מאיר בתשובה בשם רבי הננאל דכי טהר רבי יוסי דוקא לטהרות הוא שטהר אבל כל לבעלה מודה לרבי מאיר אין אלו אלא דברי נביאות ואין להם על מה שיסמונו ולא רבנא הננאל ז"ל חתים עלה. ואני אומר עוד דאפי' לרבי מאיר איתתא שרייא שכבר כתבתי דלמעוטא דלא שכיחא לא חייש רבי מאיר והא דאפי' מעוטא דמעוטא ודלא שכיחא הוא משום דכי חייש רבי מאיר למעוטא ה"מ כשיוצא עם מימי רגלים כעין אותו הרגיל לצאת מן המקור אבל כאן שאינו יוצא אלא כמין חציץ אדום שהוא מפורסם לרופאים שרגיל להוליד בכליות ובשעת וסתה היא רואה דם כשאר נשים היאך נאמר דכי הדדי מי רגלים למקור מפסיק דם כי האי ובשעה

אתרת

אתרת אינו יוצא ממנה כעין אותו דם כלל הא ודאי מעוטא דלא שכיחא הוא כלל דאפי' דכי מאיר לא חייש ליה ועוד שהרי שנינו בפרק תינוקת ברוואה דם מהמת תשמיש שבדקת עצמה בשפופרת ובתוכה מכחול ומוך על ראשו נמצא דם על ראשו כידוע שהוא מן המקור ואם לאו כידוע שהוא מן הצדדין. ואע"פ שהראב"ד ז"ל כתב שעכשו אין אנו בקיאי' בבדיקה זו ואין סומכין עליה. ועוד שאפי' כידוע שהוא מן הצדדין הרי גוזז בנות ישראל בכל דם טיפה כהרדל לישב שבעה נקיים בין בא מן המקור בין בא מן הצדדין. אע"פ"כ מודה הרב ז"ל שאם בדיקה עצמה ומצאה טהורה טהורה. וכן הרב אלפסי ז"ל שהביאה בהלכות נראה שדעתו לנהוג בה בזמן הזה ואע"פ שגזרו בנות ישראל על כל דם היינו לפי שאינן יודעות מאיזה מקום הרים בא אם מן המקור אם מן הצדדין אבל היכא דאתא ודאי מן הצדדין טהורה. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בהלכותיו. ואשה זו כבר נבדקה על ידי נשים בקיאות על הדרך שכתבת ובדיקה טובה היא. ועוד שכבר שנינו שאם יש לה מכה תולה במכתה ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בהלכותיו שעכשו אין תולין במכה שאין לך מכה גדולה ממכת בתולים ואפי' הכי חזרו ונמנו שיהא בועל בעילת מצוה ופורש :

ועוד שאם אין אתה אומר כן אתה צריך לבדוק אם נשתנה דם מכתה מדם ראייתה דקתני שאם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ועכשו אין אנו בקיאי' במראות הדם להכיר אם נשתנה אם לאו ועם כל זה נראה לי שאינו ענין לנדון שלפנינו שלא אמרה הרב ז"ל אלא בדם שהוא דומה לדם נדות כגון דם בתולים אי נמי בדם מכה אבל בכנון זה שהדבר ידוע ומפורסם שאותן עצמים כמין חציץ אדום רגילין תמיד להוליד בכליות ואינן יוצאין עם דם הנדות בכנון זה הדבר ברור שתולה בכאב הכליות שיש לה שאע"פ שאין אנו בקיאי' במראות דמים אין הבלל זה מצד המראה אבל מצד עצמי הדברים שהם מובדלים ונחלקין וכ"ש שהרשב"א ז"ל כתב שאף עכשו תולין בדם מכה שאם החמירו בבעל את הבתולה שעשויה מכתה להתרפאות בקרוב שלא לתלות במכתה יאמרו בזה שאתה מוציאה מבעלה. ואי משום שאתה מצריכנו להכיר במראות דמים ליתא דאנן לא אמרינן אלא שאם היה דם מכתה משונה כגון שידוע לנו אינה תולה אבל מסתמא בשאינו ידוע לנו תולה במכתה דאי לא ליתני הכי אם יש לה מכה רואין אם דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ואם לאו תולה הילכך ודאי תולין בדם מכה. ולפיכך דעתי מסכמת בנדון שלפנינו דזו איתתא שרייא :

ב כתבת עיר שיש בה שכונת ישראל הנקרא קא"ל ויש לו פתחים למזרח ולמערב שנכנסין מצד זה ויוצאין מצד זה ובפתחיהם יש להם דלתות ננעלות כשאר שכונת ישראל אשר בכל עיר וועד בגרונה וברצלונה וכל השכונה כולה ישראלים וכל שאר העיר אשר הוץ לשכונה כולה נכרים ואין ישראלים דרים שם ובאו כל הישראלים הדרים בשכונה להשתתף כראוי. ואמרת שנתלקתם בהיתר שכונה זו שיש שמצריכים שיור בשכונה עצמה ותולין מעמם דכיון דק"ל דעיר של רבים צריכה שיור כדאיתא בפ' כיצד מעברין ומעמא דשיור כדי שיכירו כי הערוב הוא שהתיר המלמול ולפיכך אסור השיור כדי להוכיח וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל הילכך בעינן שיור בשכונה עצמה דכיון דדירת נכרי לא שמה דירה כדאיתא בפרק הדר אין המבואות שהנכרים דרים בהן מועילים לשיור כלל דהא דירתם נמי שאינה. וכללו של דבר שהם נתלים בזה דסבירי להו דהיינו מעמא דבעינן שיור כדי שלא תשתכח תורת עירוב ולפיכך צריך שיהא אותו שיור במקומות ובתים שאפשר לערב בהם ולפיכך אמרו דכי אמרינן בפרק כיצד מעברין דבעיר של רבים דמה שחוצה לה הוי שיור היינו כשמוכין סתם לכל בני העיר דמכללם הוו הדדים תוך עיבורה תוצה לה כדאמרינן בגדרים הנודר מן העיר אסור בעיבורה של עיר וא"כ כשמוכין את העירוב לכל בני העיר צריך שיהא שיור מפורש למה שחוצה והוה

עיבורה

עיבורה חוצה לה שויר ואם יערב כפי לכל הדדים תוך חומת העיר בלחוד צריך שישויר בפירוש תוך העיר בית וחצר אחת. זהו כלל דבריהם. והחולקים עליהם אומרים לא כן שאין הטעם כדי שלא תשתכח תורת עירוב אלא שלא תשתכח תורת רשות הרבים וכמו שכתב רש"י ז"ל ואף הרב אלפסי ז"ל לכך נתכוין הילכך אע"פ שטבואות הנכרים לאו בני עירוב נינהו אפילו הכי מהני לשויר שהרי הדבר ברור שתורת רשות הרבים עליהם. זהו כלל מה שבא בספרך בנדון זה עם שבאו שם דברים אחרים שנעשו סניף לכל אחת מאלו השתי דעות:

תשובה הדבר ברור ופשוט דהיינו טעמא דבעינן שויר כי היכי דלא תשתכח תורת רשות הרבים ואני תמה על החולקים היאך עלה על דעתם לומר דכי היכי דלא תשתכח תורת עירוב בעינן שויר שאם כן למה לא תמהו על עצמן עיר של יחיד שנעשית של רבים למה מערבין את כולה דהא אתי לאשתכוחי תורת עירוב אלא ודאי הכי תריצתא דמלתא שמתוך שעירוב מועיל לרשות היחיד ואינו מועיל לרשות הרבים עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה שכיון ששמו של יחיד עלה יתלו היתר הטלטול בעירוב ולא יבואו לומר שמתוך הטלטול ברשות הרבים אבל של רבים שנעשתה של יחיד מתוך ששם רבים עליה והכל יודעים שאי אפשר לערב רשות הרבים אתי לאשתכוחי תורת רשות הרבים לגמרי שיהו סוברין שיהא מותר לטלטל בו כיון שהם רואין שמשלטין בעיר זו ואי אפשר להם לתלות ההיתר בעירוב שאין העירוב מעלה ולא מוריד ברשות הרבים כלל ומשום הכי בעינן שויר כדי שיהו צריכין לומר על כרחן שהעירוב הוא שמתיר ואין רשות הרבים מותרת מאלו שאלו כן אפי' חוצה (לארץ) [לה] יחא מותר ולפיכך אין ספק ששויר מבואות הנכרים מהני:

אבל אני שואל עוד אפי' לדבריהם שהם סוברין דהיינו טעמא דבעינן שויר כי היכי דלא תשתכח תורת עירוב א"ה שויר מבואות הנכרים למה לא יועיל שהרי הרואין על כרחן צריכין הן לומר שדיוורין חלוקין אוסרין זה על זה שאם לא כן למה אינו מותר לטלטל חוץ לשכונתו כמו בתוך השכונה מה נפשך אי דירת נכרים לאו שמה דירה אין דירתו אוסרת ואי שמה דירה הרי דינו כישראל ואי איתא דלא בעינן עירוב למה לא יטלטלו בחוץ כבפנים אלא על כרחן עירוב הוא דבעינן ובלא עירוב לא שרי לטלטלי. ולפי סברתם לא היה להם לתלות דבריהם בדירת נכרי לאו שמה דירה שאין זה מעלה ולא מוריד וכמו שכתבתי אלא כך היה להם לומר שכל שכונה שדלתותיהם ננעלות אינה צריכה עירוב ושכונת הנכרים היינו טעמא דלא משלטין בה לפי שאין דלתותיה ננעלות ובעינן זה יהיו עולים דבריהם לפי סברתם שהם סבורים לומר דכי היכי דלא תשתכח תורת עירוב הוא דבעינן שויר ולא היה להם לתלות דבריהם בדירת נכרי לאו שמה דירה שאין טעם זה מעלה ולא מוריד כלל. אבל כבר כתבתי שאי אפשר לומר דלהיו טעמא דמילתא כי היכי דלא לייתי לאשתכוחי תורת עירוב שאם כן עיר של יחיד שנעשית של רבים למה מערבין את כולה:

ובזה שנתכתב עוד שלדברי ר"י בעל החוספות שכתבו בשמו שאותן יהודים הדריים בכפרים המוקפים חומה ודלתותיהם ננעלות בלילה מותרין לטלטל בכל אותו הכרך דנכרי הוי כדירת בהמה ואינו אסור בשבת מאחר שאין שם שני ישראלים שאוסרים זה על זה וכתבת שלפי זה צריך להתיישב בדבר ההכא ליכא שויר ע"כ דברך ואני תמה היאך עלה בדעתך שר"י יאמר כך שהרי אין ספק שכל מקום שיש שם שני ישראלים שהם אוסרים זה על זה בלא עירוב אין עירוב מועיל לעשותן כישראל יחודי כדאיתא **וזהו** בריש פרק הדר ואמור רבנן אין עירוב מועיל במקום נכרי ואין בטול רשות מועלת במקום נכרי וכו'. ולפיכך הדבר ברור דשויר מבואות הנכרים מהני: עוד

נא עוד כתבת מעשה היה בעיר הזאת באיש אחד שנתקוטט עם אשתו ביום הששי בבקר ומתוך כך נשבע שלא יהא שבת הבאה תוך עיר פירפויניאן ובערב יום הששי סמוך לתחלת שקיעת החמה נתחרט על שבועתו ובא לישאל עליה יש מי שבא להתיר נדרו ואומר אחר שלא יוכל לקיים שבועתו אלא אם כן יצא קודם השבת מתוך עיר פירפויניאן ועיבורה כדי שבשעת שיקדש היום בעיר לא יהא בעיר אם כן יש לומר דככלל השבועה שיצא קודם השבת ואיכא למימר דקודם השבת חלה השבועה ואומדנא דמוכח הוא ויכול חכם להתירה ביום הששי קודם השבת כ"ש אם היה ערב כל כך שלא יהא שעות ביום ליצאת מתוך עיבורה של עיר קודם שיתקדש היום דא"כ הוא שפיר מצי חכם להתירו קודם שיקדש היום וחל הנדר וחלה השבועה קרינן ביה ואפילו לא הל עדין מוטב שנתיר לו ואל יבא לידי איסור כל יחל כמו שאמרו המפרשים גבי הנשבע שלא ישחק בקוביא שאע"פ שאין לנו להתיר נדרו משום דעבירה הוא כדמוכח בירושלמי גבי ההוא גברא דמשתבע דלא מרווח לקוטוסטיוסא ולא רצה להתירו מפני שאינו רשאי החכם להתירו אע"כ כתבו שאם ברור לנו שלא ישמור שבועתו טוב לנו להתיר לו ולא יעבור על שבועתו. ואמר דהכי נמי מוכח בגמרא בריש פרק ואלו מותרין דאמרינן ואי לא יהיב שיעורא מי שבקינן ליה עד דעבר איסור כל יחל. ולפי שאין לראיה זו ענין כלל לגדון שלפנינו איני מאריך בה:

עוד הביא ראיה ממאי דאמרינן התם קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר דבתנאיה לא מזדהר ופירשו המפרשים שיכול להתירו ביום האיסור כדי שלא יבא לאיסור כל יחל ואע"פ שעדיין לא חל הנדר משום דבתנאי לא מזדהר אינש וכי אמרינן בסוף נדרים דאין חכם מתיר אלא אם כן חל הנדר ה"מ בדבר שאין עשוי להיות נכשל בו. זהו תורף דברי המתיר. והחולק אומר שאין לחכם להתיר הנדר הזה עד שיחול ואינו חל עד שיקדש היום ויקרא שבת. ומה שאמר המתיר דבכלל השבועה הוא שיצא מן העיר קודם השבת ואומדנא דמוכח הוויא איכא למימר דכל כה"ג לא אמרינן בשבועות ונדרים אומדנא דמוכח ובהו האריך קצת בדברים שאינם מדוקדקים כ"כ אצלי אם מצד הלשון אם מצד ענין אבל כ"כ הוא מעלה בידו דאומדנא לא שייכא הכא הילכך אין הנדר חל כלל עד שיחול השבת:

עוד כתב שמה שאמר המתיר דאע"פ שלא חל מצי מתיר בערב יום אם אין לו שעות ביום ליצאת מן העיר קודם השבת ומוטב שיתיר לו משיבא הנדר לדידי איסור כל יחל כדעת מי שמתיר להתיר שבועת הקוביא כשברור לנו שיעבור על שבועתו. אינו דומה דהתם שאני דלדעת מי שמתיר להתיר שבועת שחוק סבירא ליה דמדינא חכם מתיר אותו אלא משום נדר נגעו בה שלא יפרצו בו והגודרים עצמם ישארו בתקונן ולפיכך כשאנו רואים בשיצרו תקפו ויעבור על שבועתו טוב לו שיעבור על איסור קל והוא השחוק משיעבור על שבועתו שהוא איסור המור אבל הכא מדינא אין חכם מתיר עד שיחול הנדר דאם התירו אינו מותר וכל זמן דאיהו לא מצי מחיל אין אחרים מוחלין לו שלא נתנה תורה רשות לאחרים להתיר אלא בענין זה. וכתב שמה שמביא המתיר ראיה דמצי חכם להתיר קודם שיחול הנדר מהויה דאמרינן קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר בפלוגתא דרב יהודה ורב נחמן וכו' שפירשו המפרשים שיכול להתיר קודם שיבא לידי האיסור אע"פ שלא חל הנדר מטעם דבתנאי לא מזדהר אינש. והשיב בזה שא"כ הוא כדבריו לרב יהודה דלא מיקרי חל הנדר עד למחר ויתרנו היום משום הששא דבתנאי לא מזדהר ויבא לידי איסור כל יחל ראיה גדולה היא זאת אבל אין חלות הנדר למחר לא לר"י ולא לר"ג דמחר תנאה הוי ולא נדרא והיום הזה נדר על תנאי של מחר ואם יישן היום ולמחר אינלא מילתא למפרע דיומא הדין עבר על כל יחל אבל למחר לא עבר על כל יחל בין עדין יושן וא"כ הנדר הזה על כרחן ביום זה

זה חלותו ולא למחר שכבר עבר ולא דמי לאומר שבועה שלא אוכל כפר זה אם אוכל זה דודאי אינו נשאל עד שיאכל אותה של תנאי דהתם שאני שלא קבע זמן לנדרו אלא למעשה דומיא דקונם שאני נהנה לפלוני ובמי שאשאל עליו דאמרינן נשאל על דראשון ואחר כך נשאל על השני לפי שאין הנדר הל כלל עד שיחול התנאי ומאז ואילך נאסר ולא קודם לכן כדמשמע מההיא דריש פרק נערה המאורסה דאמרינן היכי קאמרה אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחה למה לה הפרה לא תרחה ולא ליתסרון פירות עולם עלה אלמא לא אסרי לה פרות קודם לכן כמו שכתב שם הרשב"א ז"ל בחידושו אבל הכא דומן האיסור עבר קודם זמן התנאי על כן חל הנדר קודם דר"ל היום יהיה הנדר נדר לקיים אם אישן למחר . ואם תמצא לומר בההיא דאם ארחה שיחול הנדר מעכשו למפרע שיתקיים התנאי מודינא לך גם שחל הנדר מעתה קרינן ביה ויכול חכם להתירו עכשו שהרי בענין זה חל הנדר כל זמן שיתקיים התנאי :

תשובה תחלת כל דבר אני כותב דעתי אם חכם יכול להתיר עד שלא חל כדי שלא יכשל הנודר בנדרו ואח"כ אהזור לנדרן שלפנינו . ואומר אני שצדקו דברי החולק שאין להכנס להתיר נדר שלא חל מפני חשש מכשול הנודר ולא כל הימנו ואיני רואה בראיות המתיר בזה סמך כלל שמה שהביא ראיה שהתירו קצת המפרשים גבי נשבע שלא ישחוק בקוביא אף על פי שאין לנו להתיר נדרו משום דעבירה הוא וכדמוכח בירושלמי ואעפ"כ כתבו שאם ברור לנו שלא ישמור שבועתו טוב לנו להתיר לו ולא יעבור על שבועתו אי מהא לא איריא ואין הנדרן דומה לראיה כלל דהתם היינו טעמא לפי שאין להכנס להתיר הנדר לדבר עבירה ומשחק בקוביא עבירה הוא בירו ולפיכך כל שהוא ברור לנו שלא ישמור שבועתו אין היתר זה לדבר עבירה אלא לדבר מצוה כדי שלא יעבור על שבועתו אבל כאן שלא נתנה תורה רשות להתיר אלא אם כן חל הנדר מאן אמר ליה שבשביל מכשול הנודר יהיה רשאי להתירו ושם התירו יהא מותר . וכן זו שהביא ראיה מדאמרינן בריש פרק ואלו מותרים ואילו יהבינן שיעורא מי שבקינן ליה עד דעבר איסור כל יחל הדבר ברור לכל שלופד אותה הלכה שאינה ענין לנדרן שלפנינו כלל ואין להאריך בפשוטות :

וכן מה שהביא ראיה מדאמרינן בההיא פסקא בפלוגתא דרב יהודה ורב נחמן בקונם עיני בשינה היום אם אישן למחר דרב יהודה אמר אל יישן היום היישנין שמא יישן למחר ומפרשינן בגמרא דהיינו טעמא משום דבתנאיה לא מודהר אינש ואמר שפירשו המפרשים שיכול להתירו ביום האיסור כדי שלא יבא לאיסור כל יחל ואע"פ שעדיין לא חל הנדר משום דבתנאיה לא מודהר אינש אלו דבריו . וזו הסברה לא ראונה ולא עמדנו עליה ואין דעתנו נוחה הימנה ואי אית' דכי האי גוונא לא מיקרי חל הנדר מנין להם למפרשים הללו לומר כן ואפילו היה הדבר מפורש בגמרא צדקו דברי החולק לחלוק ולומר דכי האי גוונא חל הנדר מיקרי כיון שיום זה של איסור הוא ולא של תנאי שהרי אם יישן היום ולמחר על שינה של יום זה הוא עובר בכל יחל ולא על שינה של מחר אבל כיון שלא נמצא דבר זה בגמרא אפילו להתיר זה אין דעתי מסכמת לפי שיש לו לומר שכיון שהוא יכול לישן בהיתר ביום זה אע"פ שאם יישן למחרתו ג"כ איגלאי מילתא שעל שינה שביום זה עבר משום כל יחל אפילו הכי עכשו ביום זה לא מיקרי חל הנדר ובדאורייתא לקולא אין ברירה ולפיכך לדברי מי שאומר שכל שלא הגיע זמן האיסור לא מיקרי חל הנדר וכמו שאני עתיד לכתוב בסמוך בסוף דעתי איני רואה בהא דרב יהודה יסבור שהיא חכם רשאי להתיר את הנדר ביום ראשון :

ועכשו אני חוזר לנדרן שלפנינו . ויראה לי דבכה"ג חל הנדר מיקרי ורשאי חכם להתיר לפי שדעתי נוטה לדברי האומרים דכי אמרינן דאין חכם מתיר אלא אם

אם כן חל הנדר ה"מ בתולה נדרו באם דפלוגתי' דר' נתן ורבנן בסוף נדרים בקונם שאיני נהנית לך אם אני עושה ע"פ אבא וע"פ אביך וכן נמי קונם שאיני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו וכל מאי דשקלינן וטרינן בענין חל הנדר בסוף נדרים כה"ג הוא ולא מיקרי חל הנדר שאין חכם מתיר אבל תולה נדרו בימים אע"פ שעדיין לא הגיע זמן נדרו אפילו הכי חל הנדר מיקרי דנדרא מיהא השתא הייל אלא שהוא מחוסר זמן . ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"א מהלכות שבועות דאפילו תולה נדרו בימים כל שלא הגיע זמן לא מיקרי חל הנדר אין דבריו נראין דאי איתא אי אפשר דלא מישתמיט תנא למנקט דאין חכם מתיר אפילו בכי האי גוונא דהוי רבותא מפי ומיהו אפילו לדברי הרמב"ם ז"ל אפשר לומר דבנדרן זה חל הנדר מיקרי לפי שכיון שנשבע שלא יהא שבת הבאה תוך עיר פירפנייאן יש בכלל שבועתו שיצא משם קודם השבת וזה תלוי במחלוקתם של ראשונים בהא דגרסינן בריש פסחים דאמרינן התם דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנ"ל אמר אביי תרי קראי כתיבי כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתוב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד לרבות ליל ארבעה עשר לביעור ופרש"י ז"ל דהכי קאמר תרי קראי כתיבי דקשו אהדדי דכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם דמשמע דכולהו שבעה לא ימצא וכיון שכן מיהיב לבעוריה מקמי הכי וכתוב אך ביום הראשון תשביתו שאור ואי ראשון דהנך שבעה קאמר קשו אהדדי דהא בצרא לה הויה שעתא דהשבתה מהני שבעה ימים דאחר רחמנא דבכולהו שאור לא ימצא בבתיכם ומשום הכי מסקינן דהאי ראשון על דרחן לאו ראשון דשבעת ימים קאמר אלא ראשון שהוא קודם להן דהיינו ארבעה עשר זהו תורף פירושו של רש"י ז"ל :

ולפי דבריו למדנו בנדרן שלפנינו שזה שנשבע שלא יהא שבת הבאה בתוך עיר פירפנייאן מכל שבועתו הוא מהוייב שיצא מעיר פירפנייאן קודם השבת שכשם שאחה אומר דמכלל קרא דשבעת ימים שאור לא ימצא משמע שצריך להשביתו קודם לכן הכי נמי מכלל שבועתו הוא מהוייב לצאת קודם השבת מפירפנייאן ולפיכך ערב שבת עם חשיכה חל הנדר מיקרי אבל המפרשים ז"ל פירשו בענין אחר ואמרו דמיתורא פרך ולא דקשי קראי אהדדי וכי קאמר כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא ממילא משמע דביום הראשון מיהיב לבעוריה ומשום הכי אמרינן דמיתורא דקרא משמע דהאי ראשון לאו ראשון דשבעת ימים קאמר אלא ראשון ומעיקרא זהו תורף פירושו ז"ל . ולפי דבריהם יש לומר בנדרן זה דלא מיקרי חל הנדר שכיון שהם אומרים דמעיקרא דמקרא דשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם משמע שיבערנו . ביום הראשון של שבעה הכי נמי אין בכלל שבועתו של זה שיצא מן העיר קודם השבת אלא בתחלת השבת ולפי זה לא מיקרי חל הנדר :

ולפיכך כיון שהדבר שקול ותלוי במחלוקתן של ראשונים אם הוא מהוייב לצאת מן העיר קודם השבת ואי הכי מיקרי חל הנדר או אינו מהוייב לצאת עד השבת ולפי"ו קודם השבת לא מיקרי חל הנדר אע"פ שהדבר ברור שמספק יש לו לצאת מן העיר קודם השבת כדקיימא לן דבשל תורה הלך אחר המחמיר אפ"ה איכא למימר דלא מצוי חכם להפך דנהי דמחמירינן עליה דלמא קושטא דמילתא הוא דלא מיהיב ואין חכם מתיר אלא אם כן חל הנדר . ומסתברא דהא מילתא תליה במאי דאמרינן דספקא דאורייתא לחומרא אי הוי מדאורייתא או מדרבנן שהרמב"ם ז"ל כתב דמאי דאמרינן דספקא דאורייתא לחומרא בעלמא הוא שהחמירו בספקא והביא ראיה לדבריו מדאמרינן בקידושין אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר מאי מעמא רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין ואי דאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דלמא אזלא איהו לגבייהו הוי ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והתורה אמרה לא יא

שורת שאלה נא דרין

ממור בקהל ה' ממור ודאי הוא דלא יבא הא ממור ספק יבא אלמא ספק איסורא מדאורייתא לקולא ומאי דאמרינן ספקא דאורייתא לחומרא מדרבנן בעלמא הוא אלו דבריו ז"ל :

ולפי שיטה זו יש לדון בגדון שלפנינו שאע"פ שהוא מהוייב מספק לצאת מן העיר * קודם השבת אפילו הכי כיון דמדאורייתא לא מיהייב לא מיקרי חל הנדר אלא שכבר הקשו על דברי הרמב"ם ז"ל מדאיבעיא לן בפ"ק דחולין מנא הא מילתא דאמור רבנן ז"ל בחר רובא ואתינן למפשטיה משבירת עצם בפסח דרחמנא אמר ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של המזח אלא דאמרינן ז"ל בחר רובא ואי איתא מאי קא מיימי רביה מהא לרובא דעלמא דהא הכא אפילו לא נזייל בחר רובא שרי דספק טרפות וכל ספק טרפות רחמנא שרייא אלא ודאי משמע דמאי דאמרינן ספקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא הוא ולא מדבריהם. וה"נ משמע מדדייב רחמנא אשם תלוי אפילו היכא דלא איתחזק איסורא למאן דאמר דלא בעינן דאכל חתיכה בין שתי חתיכות :

ובפ"ק דקידושין הכי משמע דגריסין התם אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני אמר ליה ר' זירא לר' אסי והא תנן ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר אשתומם נשעה היא אמר ליה אימר כך נאמרה הלכה ספקא מותר ודאי אסור אלמא להתיר ספקא אצטריכא הלכתא הא לאו הכי כיון שודאי אסור אף ספקא הכי אסור אלא ודאי משמע דהא דאמרינן ספקא דאורייתא לחומרא הוא דאמרינן הכי מדאורייתא ודאמרינן התם בפ' עשרה יוחסין והתורה אמרה ממור ודאי הוא דלא יבא ממור ספק יבא בממור בלחוד הוא דאמרינן הכי ומדרשא דקראי וכדאמרינן התם אבל בשאר איסורי חולבין בספיקן להחמיר מן התורה וכיון שכן בגדון זה הוא מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת שלפי מחלוקתם של ראשונים באותה סוגיא בפ"ק דפסחים הוה ליה ספקא דאורייתא ולחומרא כיון שמן התורה הוא מחוייב לצאת מן העיר מחמת חיוב נדרו משמע ודאי דחל הנדר מיקרי דכל היכא דקאי ליה באיסור בכ יחל אחרים מוחלין לו. ואע"פ שעדיין אפשר לפקפק קצת בזה אפ"ה כיון שאפילו אינו מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת הדברים מוכיחין דחל הנדר מיקרי ושלכא כדברי הרמב"ם ז"ל וכמו שכתבתי למעלה וכן נמי אפילו לדברי הרמב"ם ז"ל איכא למימר דהכא חל הנדר מיקרי לפי שהוא מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת כמו שמוכחת אותה סוגי' שבמסכת פסחים לפי דברי רש"י ז"ל ועוד שאפילו הדבר ספק הדברים מוכיחים ונראין דכיון דמדאורייתא הוא דמחוייב חל הנדר מיקרי לפיכך דעתי בגדון זה שיכול חכם להתיר נדר זה ערב שבת עם חשיכה. ומ"מ מה שבא בקונטרסך בלשון זה ולא דמי לאומר שבועה שלא אוכל כבר זה אם אוכל זה דודאי אינו נשאל עד שיאכל אותו של תנאי ההתם שאני שלא קבע זמן לנדרו אלא למעשה דומיא לקונם שאני נהנה מפלוני ולמי שאשאל עליו דאמרינן נשאל על הראשון ואחר כך נשאל על השני לפי שאין הנדר חל כלל עד שיהול' התנאי ומאן ואילך נאמר ולא קודם לכן כדמשמע מההיא דריש פרק נערה המאורסה דאמרינן הכי קאמר' אילמא דקאמרה פירות עולם קונם עלי אם ארחץ לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עלה אלמא לא אסרי לה פירות עולם קודם לכן כמו שכתב הרשב"א ז"ל בחידושו על זה ע"כ לשונך. אלמא סבירא לך דבאמר שבועה שלא אוכל כבר זה אם אוכל זה אין איסור חל עליו עד שיאכל אותה של תנאי ראשונה :

והוי' מכבודך זה אינו דהא אמרינן התם בפרק שבועות שתיים בתרא שתיהן במזיד אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה פלוגתא דר' יוחנן ור"ל לר' יוחנן דאמר התראת ספק שמה התראה חייב ואי איתא כדקאמרת ולהיא דריש פרק נערה המאורסה מדמית

שורת שאלה נא נב הרין מו

מדמית לה אפילו לר' יוחנן דאמר התראת ספק שמה התראה היכי מחייב ולפיכך כרי שלא יתקשה לך דבר זה ראיתי לכתוב אילך מה שכתבתי בחידושי בסוף אותה הלכה של נכרות לאחר שבררתי שם דברי רש"י ז"ל לפי עניות דעתי יפה יפה שהם סתומים שם הרבה וצריכים פי' לפירושן ונסוף דברי כתבתי שם בלשון הזה :

ומ"מ בעיקר הלכה זו קשה לי אבל איסור ראשון ואפילו בשתייהן במזיד למה הוא חייב דהא משמע דכל מי שאומר הריני אוסר על עצמי דבר פלוני אם אעשה כך דאין האיסור מתחיל אלא אחר שיעשה אותו דבר אבל קודם לכן אין איסור חל עליו כלל ואפילו נתקיים התנאי אה"כ וראיה מדאמרינן בריש פרק בתרא דנדרים דגריסין התם היכי קאמרה אילמא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עליה. והקשה שם הרשב"א ז"ל מימ הרי היא אסורה באכילת פירות מעתה וכדבר יהודה דאמר בריש פ"ב דנדרים אל יישן היום שמא יישן למחר דבתנאיה לא מזדרי הכי נמי לא תאכל היום שמא תרחץ למחר ונמצאת עוברת באכילת הפירות למפרע ותירץ דליתיה דכל האימר קונם פירות עלי אם אעשה כך אינו אוסר על עצמו פירות אלא מזמן שיעבור על תנאו ואילך אלו דבריו ז"ל. והכי נמי משמע לי דרך זה מדאמרינן בנישין בפרק מיישאחוז הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ומת בתוך שנים עשר חדש אינו נש' אלמא כל מי שתולה עצמו בהם אין משמעו שיהול' הדבר אלא לאחר שיתקיים התנאי דאם לא כן הוה ליה כמעכשו אם לא באתי וכו' ומת בתוך י"ב חדש הרי זה נש' וכיון שכן זה שנשבע שלא אוכל זו אם אוכל זו אינו במשמע שיהא אסור בו אלא אם כן יאכל התנאי ראשון אבל אכל האיסור ראשון ואה"כ התנאי ואפילו שתיהן במזיד לא עשה איסור כלל כדאמרינן בההיא דנדרים דהיכא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ ואכלה פירות ואה"כ רחצה לא עשתה איסור ודוחק הוא לומר דהכא באומר בפירוש שבועה שלא אוכל זו מעכשיו שא"כ לא היה לו לרבא לומר סתם שאין דרכן של אמוראין לסתום אלא לפרש :

ונראה לי דכי אמרינן הכי ה"מ בדבר הנמשך קודם התנאי ואחר התנאי כגון הדיא דנדרים דאמרינן דלא כיונה לאסור אלא פירות שתאכל לאחר שתרחץ לפי שאפילו היה דעתה שתהא מותרת בפירות קודם הרחיצה מימ' יש מקום לנדרה לחול שתהא אסורה בפירות לאחר שתרחץ אבל זה שלא נשבע אלא על דבר אחד אם תאמר שלא נאמר אלא אחר שיתקיים התנאי נמצא שיהיה אפשר שיתקיים תנאו ולא יחול לנדרו כלל דהיינו באכל האיסור ראשון הילכך אמדינן ליה לדעתו שכונתו היתה שכל זמן שיתקיים תנאו ואפילו בסוף שיהול' נדרו וגם נמי מפני שכל מי שמגרש בקושי מגרש אמדינן ליה לדעתיה דלא רצה שיהול' הגש עד שיתקיים התנאי ע"כ :

נב עוד כתבת מזהל שמל בית הנסות ובירך על הכוס בפ"ה ואשר קדש וכו' והטעם לתינוק הנימול בן שמנה ימים אם צריך שיטעום המוהל או תינוק שהגיע לחינוך כרי שלא תהא ברכה לבטלה או נאמר שמטעמת התינוק הנמול פושרו כדאמרינן בעלמא ליטעמיה לינוקא ולא מפלגי בין קמן שהגיע לחינוך לקמן בן יומו ויכול אדם לברך ברכת הנהנים על הקטנים כדאמרינן פורס אדם לבניו ולבני ביתו הקטנים וכו' וכי תימא דהתם דוקא בקטנים שהגיעו לחינוך כדמסיים עלה בבביתא כרי לחנכן במצות וכיון שכן שישא לן שאינו רשאי לברך המוציא ולא בפ"ה בשביל תינוק בן שמנה ימים אלא א"כ אוכל ושותה עמהן אפילו הכי איכא למימר דהכא שאני שהיא ברכת המצוה שעשה ר"ל המילה והיא ברכת אשר קדש שכן בטעמת התינוק הנימול סגי דכיון שפורס בשביל התינוק שנתחייב לחינוך כ"ש בשביל זה שהגיע לחיוב מצוה זו ועליה נתקנה ברכת אשר קדש על היין שנוכל לברך על הכוס בטעמתו בלבד :

ועוד

ועוד שנראה לכאורה מלשון רש"י ז"ל בפרק בכל מערבין גבי ההיא דלשעמיה לינוקא שאם יברך ולא יטעום לא הוא ולא אחר שאין בזה איסור ברכה לבטלה אלא גנאי הוא לכוס של ברכה שלא יטעמוהו וא"כ סני לן בטעימה כל דהוא מאן דהוא אפי' תינוק בן ח' ימים אלא אם כן נאמר שאין דעת רש"י ז"ל במה שהוכיח גנאי בלחוד רק בשלל יטעום המברך שהכוס בידו לשתות לאלתר ובטעימת זולתו הוא הגנאי אבל אם יברכו ולא יטעום שום אדם בברכה זו עבירה היא בידו וצריך ליהרר עליה שיטעום הוא או אחר שהגיע לחינוך שיוכל לברך ברכת הנהנין עליו. וכי תימא הרי מביאין כוס שברכו בו בבית הכנסת ליולדת וא"כ לא הוי ברכה לבטלה ואין עבירה ביד המברך אדרבא הוסיף על חמאתו פשע שגרם ליולדת מעילה שנהנית בלא ברכה שאין הברכה הנעשית בבית אחר רחוק ממנה מביי או מבוואות ולא שמעה מועילה כלום בשתייתה וא"כ למה תועיל שתייתה בלא ברכה למברך ע"כ :

תשובה לא ידעתי מה זו השאלה שהדבר ברור דכי אמרינן בפרק בכל מערבין ליתניה לינוקא דוקא בשהגיע לחינוך ובלשון הזה כתב הרשב"א ז"ל שם דדוקא בשהגיע לחינוך הא קודם שהגיע לחינוך איסור דאין אדם מברך לבטלה וכיון שהוא מברך ואין שותה ממנו אלא תינוק שלא הגיע לחינוך כמו שלא שחה ממנו אדם דמי ע"כ. ודברי רש"י ז"ל בפרק בכל מערבין כך הם דכי אמרינן המברך צריך שיטעום דמשמע המברך עצמו היינו טעמא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר אלא כשלא שחה אדם ממנו כלל הדבר ברור שאינו גנאי בלבד אלא איסור גמור דהא ק"ל דמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא. ואין לספק ולומר דתינוק זה כיון שהגיע לחיוב מצוה זו הרי הוא כקמין שהגיע לחינוך שהרי הדבר ברור שאין החיוב מצד התינוק באותו קמן אלא אבוא או בי דינא הוא דמחייבי לטימהליה. וכן מה שמביאין כוס שברכו בו בבית הכנסת ליולדת הדבר ברור שאין הברכה מועילה ליולדת כלל ודברים הללו כל כך פשוטים שאין צריך לשאת ולתת בהם ולפיכך צריך להטעים כוס של ברכה לקמן שהגיע לחינוך :

נג כתבת מעשה בא לידי בראובן שהיה אפוסרופוס מיתומה אחת ומתעסק בנכסיה ועודה ברשותו השביעה ואסרה איסר על נפשה על דעת רבים מכל קדושין שחקבל בלעדי רצונו כנהוג וכגמילות חסד שלו בכל תוקף ואחר זמן רב נודמן לה בן זוג הראוי לה במאוד מאוד ונתקיימו התנאים ואחר הדברים האלה הודיעני האפוסרופוס בכתבו תוקף האיסור וצויתי לשלוח אליו כר נשכר וחליתי פניו גם במכתב להתירה יען ראיתי היתומה עגונה וענומה גם הודעתיו שאם לא יוצה להתירה שאחרינה אני כאותה ששינינו לא נתכוונה זו אלא לשאינה הגון לה. ע"כ דברך. ובקשת שאעמידך על דעתך :

תשובה זו שכתבת לא נתכוונה זו אלא לשאינה הגון לה נראה שכוונת לאותה שאמרו בסוף מרובה מעשה באשה אחת שהיה בנה מצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא עלי אני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם [שאינם] מהוגנים וכשבא דבר לפני חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה. ונראה שבאת לדמות דכי היכי דהתם אמרינן שלא נתכוונה אלא להגון לה הכא נמי אמרינן שלא נתכוונה אלא לשאינה הגון לה. ואין הנדון דומה לראיה דהתם להנאתה נשבעה ועל דעת עצמה נשבעה ולפיכך אנו אומדים דעתה בכך אבל הכא שלהנאתו של אפוסרופוס שלה הגדה"ה נשבעה שהרי כתוב בשטר איסורה ושבעתה שעשתה הגדה"ה הדבר בגמילות חסד שלו אינו רואה שיהא כח ב"ד יפה חכום צנין זכ לו זונגה לו וגם להתירה שלא מדעתו שהרי תלתה עצמה בו שלא תתקדש לשום אדם שלא מדעתו :

נך עוד שאלת להודיעך דעתי בשומרת יבם שמתה מה דין נכסי צאן ברזל שלה וגם לדעת הרשב"א ז"ל שסובר שהכל ליבם מה דין השויר :

תשובה אכתוב לך מה שהשיבותי כבר בענין שומרת יבם שמתה לענין עיקר כתובה ותוספת הדבר ברור וכו' וכמו שכתבתי למעלה בסיומן מ"ו ולענין השויר שכתבת בתשובתך שאפילו לסברת האומרים שכל נכסי צאן ברזל ליבם אפילו הכי אין היבם יכול לערער על השויר ונתת מעם לדברך שעיקר מנהג השויר הוא תחת נדונייתה ליורשיה אם אין לה ולד של קיימא ולזה כתב הרשב"א ז"ל שלעולם גובה בסתם שליש הנדונייא נמצא לפי זה שאפילו לסברת האומרים שכל נכסי צאן ברזל שלה ליבם הייב הוא להחזיר השויר ואע"פ שלא נכתב דהרי הוא כמו שנכתב דסברת הרשב"א ז"ל דנפרק המקבל כההיא דהלל היה דורש לשון הדיוט ולפיכך כתבת שדין השויר כדין הקבורה שכשם שקבורתה תחת כתובתה מתקנת חכמים ולפיכך כל מי שיושר את כתובתה קבורה אך השויר לדין כל מי שיושר נדונייתה פורע השויר. ע"כ דברך :

ואני איני מסכים לדעתך בזה לפי שהקבורה תקנת חכמים היא ולא מדין תנאי ממון שקבל הבעל על עצמו ולפיכך כל מי שיושר כתובתה קבורה אבל דין השויר אינו מתקנת חכמים אלא תנאי ממון הוא שקבל על עצמו ואין לך להוסיף על תנאו כלל והרי הוא לא התנה אלא שאם תמות אשתו בחייו וזו שכתב הרשב"א ז"ל שלעולם גובה בסתם שליש הנדונייא לא מן זה הטעם הוא אלא לפי שהוא סובר שכל דבר שנהגו בני אדם לכתבו אע"פ שלא נכתב כמו שנכתב דמי והוכיח מדאמרינן בפרק המקבל דכולהו תנאי דהתם היו דורשים לשון הדיוט והיינו לומר שכל מה שהורגלו ההדיוטות לכתבו אע"פ שלא נכתב כמו שנכתב דמי ואפילו לסברתו ז"ל אין לנו אלא כפי מה שהורגלו ההדיוטות לכתוב ודבר ברור שתנאי השויר אינו אלא אם תמות אשתו בחייו אבל בחיי יבם אין לנו :

נה הגיעתני שאלתך יקירנו שנית וראיתך נושא ונותן באשר שאמרו בפרק פותחן המודר הנאה מהבירו אין מתירין לו אלא הגדה"ה בפניו אם נאמר דכפניו אפילו בעל כרחו או נאמר דדוקא לנעטלם צנין כ"ז וצ"כ ל"ב וצ"כ מדעתו אבל בעל כרחו לא. וג"כ ראיתך נושא ונותן אם נ"ב כיוולא צ"כ :

התירוהו כדיעבד אם הוא מותר אם לאו וכל מה שאמרת בזה יפה אמרת ויש אנכי על אמרתך. האמנם אין נדון זה שלפנינו תלוי בזה כלל ולכן אינו מכנים עצמי עכשו להכריע במחלוקתן של ראשונים אם התירוהו כדיעבד אם הוא מותר אם לאו ולא ראיתי ג"כ לאהר מן הראשונים שהכריע בזה כלל. ולא אאריך ג"כ אי בפניו אפילו בעל כרחו או דוקא מדעתו לפי שאין נדון שלפנינו תלוי בזה כלל אבל עיקר הומר ענין זה הוא מפני מה שכתבת אלי בשאלתך הראשונה בלשון הזה שהיתומה ההיא אסרה איסר על נפשה על דעת רבים מכל קדושין שתקבל שלא כרצון האפוסרופא בגמילות חסד שלו בכל תוקף. וכבר ידעת מאי דמסקינן בפרק השולח דנדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה :

ולפיכך השיבותי בתשובתי הראשונה דכיון דליכא לדמות האי נדון לההיא דמרובה שאיני מוצא מקום להתירה דאע"ג דאמרינן התם בפרק השולח דאפי' נדר שהודר על דעת רבים לדבר מצוה יש לו הפרה וקידושי אשה צד מצוה יש בה וכמו ששמעת מפ' וראייה לדבר מההיא דאמרינן כריש פרק האומר מצוה בה יותר מבשלוהה אפילו הכי מצוה גמורה ליכא כיון דאיתתא לא מפקדא אפרייה ורבייה ועוד ישכבר ידעת מה שאמר רי"ת ז"ל דאע"ג דאמרינן לדבר מצוה יש לו הפרה לא בכל מצוה אמרו כן אלא כי היא מקרי דרדקי שהנדר מעיקרא טעות היה ועל דעתם הודר ועל דעתם הותר אבל

אבל במצוה אחריתא לא ויתומה זו שנדרה איסור זה בגמילות חסד שלו הרי תלתא עצמה בדעתו להנאתו ולתועלתו ולא להנאתה שזה הוא ענין מי שהוא גמול חסד מהברו וכיון שכן היאך שייך הכא היתר כי היכי דשייך בההוא מקרי דרדיק :

ואע"פ שקרוב הדבר בעיני שיתומה זו לא דקדקה בכל זה ואפשר שהיתה סבורה שיהא איסור זה לתועלתה בלבד כדי שלא תתפתה אחר מי שאינו רוצה בתועלתה אעפ"כ אין לדון אלא כפי הלשון הכתוב בשטר וכמו שבא בשאלתך. וכבר כתב הרשב"א ז"ל בתשובותיו בפ"י בנדר כזה שהודר על דעת רבים שאין לו התרה דלא לדבר מצוה מקרי כיון דאיתתא לא מיפקדא. ולפיכך אינו מוצא מקום להיתר זה עם היות שהדבר קשה בעיני. ונ"כ הייתי נושא ונותן אם אפשר שתתקדש בשטר כיון דלא מתהניא ביה וכרתניא כתב על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שום פרושה בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לי לאנתו מקודשת ותניא נמי גבי גט כתבו על איסורי הנאה כשר וק"ל דמקשינן הויה ליציאה וכיון שכן הוא אפשר לדון ג"כ בשטר קדושין שאם כתבו על איסורי הנאה שיהא כשר והוה הצד היותר קרוב למצוא בו פתח בעיני זה אבל מה אעשה והרשב"א ז"ל כתב בתשובה בעיני אשה שנדרה נדר כזה שאם נתקדשה בשטר שאינה מקודשת וסמך דבריו על הירושלמי ואע"פ שאפשר לדון אחר דבריו ז"ל אחר שהוא ז"ל כתב שאפי' נתקדשה אינה מקודשת מאן גבר ומאן גבר דרב חיליה לומר שתתקדש לכתחלה. ולפיכך אינו רואה היתר באיסור זה ע"פ מה שבא בשאלתך: **האמנם** היקרים האלה נושאי כתבך הביאו לפני אנמרדכי הכהן קא"ד ואמר שהוא היה אחד מן העדים באיסור הנזכר עם אנמומיש אשר דר היום שם וכן העיד בפני שהיתומה היא אסרה על עצמה כל קדושין שתקבל אם לא ברצון האפוטרופא או ברצון אחיה נשטרק קברי"ט או ברצון אשה אחת קרובתה ולפי ערותו כיון שאחיה מסכים בדבר אין חשש בעיני גם אמר שמאותו איסור לא נעשה שטר כלל לכן חקרו ודרשו על היתומה היא אם עשתה איסור אחר כי אין אותו איסור אשר העידו בו עדים הללו מסכים עם איסור הכתוב בשטר גם תחקרו מאותו העד הדר בעירכם הענין היאך היה ומאשר נראה בעיני שעל דרך זה תמצאו פתח ומקום לעשות מעשיכם לא ראיתי לכתוב אל האפוטרופא :

נו כתבת הנכרי י"א שנסתפקת בענין הלואה לנכרי ברבית ועלו בידך בזה דעות רופפות מפני שראית להרמב"ם ז"ל שמנה לנכרי תשיך מצות עשה אתה חושש בעצמך שלא לעקור מצוה אחת מן התורה ומצד אחר לבך נוקפך שהרי שלמה צווח מרבה הוננו בנשך ותרבית וכו' ואמרינן בפרק איוהו נשך אמר רב נחמן אמר ליה הונא לא נצרכה דאפי' רבית דנכרי אתיביה לוויין מהם ומלוין אותן ברבית אמר רב חייה בריה דרב הונא בכדי חייו רבינא אמר בתלמיד חכם עסקינן וכו' ע"כ תורף דבריך :

תשובה תחלה אפשר לך שמי שרוצה להמנע מן הרבית אין לו לחוש מפני חשש מורה שאע"פ שדין תורה כך הוא כבר אסרו חכמים שיהא ישראל מלוה את הנכרי ברבית אלא בכדי חייו אלא א"כ הוא תלמיד חכם וכדמוכחא ההיא סוגייתא בפרק איוהו נשך כתב הוא בעצמו ז"ל בפ"ה מהלכות מלוה ולוה. ואל תתמה היאך חכמים רשאין לבטל מצוה אחת מן התורה דהא ק"ל ביבמות בפרק האשה דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ולפיכך הרוצה להמנע מהללוות ברבית אין לו לחוש מחשש איסור מפני דעתו של הרמב"ם ז"ל וכ"ש שכבר נחלקו עליו גדולי הדורות לפי שהוא ז"ל הוציא זה מדתניא בספרי לנכרי תשיך זו מצות עשה והוא ז"ל הבין אותה ברייתא כפשטה שיהא מצות עשה להלוות את הנכרי ברבית והם אומרים לא כי אלא כי קאמר הרי זו מצות עשה היינו לאו הבא מכלל עשה כלומר לנכרי אתה רשאי להשיך אבל לישראל

לישראל אי אתה רשאי להשיך ולא הבא מכלל עשה עשה ודכוותה אמרינן התם כל צפור טהורה תאכלו זו מצות עשה ואין הכוונה לומר שתהא מצוה לאכול צפור טהורה אלא לומר שהוא לאו הבא מכלל עשה צפור טהורה תאכלו אבל טמאה לא תאכלו אבל ט"מ צריך לברר בו היאך נהגו עכשו הדורות היתר בזה דהא לפום מסקנא דסוגייתא דפרק איוהו נשך לא שרי אלא בחד מתרי גוויי או לתלמיד חכם במה שהוא רוצה או לאינש אהרינא בכדי חייו בלבד ועכשו היאך עשו כל אדם תלמידי חכמים :

נו ולענין אם מותר לטהון כאחת החטים המבוקעות עם אותן שאינן מבוקעות אם יש לחוש לזה מפני שאין מבטלין איסור לכתחלה או אם נקל בזה לפי שמה שאמרו שאין מבטלין איסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן בעלמא :

הוי יודע שהראב"ד ז"ל סובר דהא דאמרינן אין מבטלין איסור לכתחלה מדאורייתא הוא וגמר לה מדאמרינן בפרק גיד הנשה דזרוע בשלה הדוש הוא כלומר מה שהתירה תורה לבטלו כאחת ולהתיר איסורו וכדאיתא התם. ומ"מ אפילו לדבריו במבטלו בעודו היתר לא שמענו שיהא אסור כל שנתבטל בזמן היתרו אבל יש בכאן שתי ספקות. האחת שנוכל לומר שאין היתר מתבטל בהיתר משום דבפרק בתרא דע"ז מוכח דהותרא לגו איסורא לא בטיל ומעמא דמלתא לפי שאין היתר עשוי להתבטל והכא נמי בזמן היתרו יש לדון ולומר שאינו מתבטל מת"י מתבטל לאחר איסורו ונמצא זה מבטל איסור לכתחלה. והספק השני דלמא כי אמרינן דלפני זמנו בששים ה"מ לאכלו קודם הפסח משש שעות ולמעלה אבל לאכלו תוך הפסח הוא חוזר ונעור. ושתי ספקות אלו מתבררות מדהנן בפרק בתרא דכלאים צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר ואם רוב מן הרחלים אסור ומותר דקאמר היינו לערב עמהן צמר ופשתים ומהא שמעינן שהיתר בהיתר מתבטל ושמיכין שנתבטל שוב אינו חוזר ונעור :

ורפיכך נראה לי להלכה שכיון שאין באותן חטים המבוקעות אחד מששים שמותר לטהון הכל קודם הפסח ולאכול בפסח אבל למעשה לא מלאני לבי להקל בכך אלא בררו אותן והסירו אותם המבוקעות מהן והשאר מותר. ולענין חטין שבבתיכם נראה שמותר לטהנו קודם הפסח ולשהותן בפסח אבל לא לאכלן. ולמכרן לנכרים נמי שרי שלא אסרו כן אלא בדבר שאין איסורו מוכיח מתוכו אבל בכגון זה שרשומן ניכר ונתפרסם בעירכם מסתברא דשרי :

נה החכם הנכבד נר"ו. כתבת עתה מקרוב עבר אדם אחד וארס מינקת חברו שנתארמלה ונתנה האשה ההיא הולד ההוא למניקה ובשבועה ונתחוק והביא המאוס ההוא שהרשב"א ז"ל השיב בתשובה שמקצת רבותיו מתירין ענין דבי ריש גלותא ויש מקילין בדבריו ואחרים אומרים שגראף שדעת האלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל דלא ילפינן מינה שהרי השמישוהו ושכן כתב הרא"ש ז"ל וכן בתוספות דכיון דהוינן דר' מאיר אסר קטנה אטו גדולה באיסור הבחנה הכא נמי גזרו נתנה בתה למניקה דלא הדרא אטו הדרא והא דשריא דבי ריש גלותא משום דידוע לכל דלא הדרא אבל בעלמא אתי לאיחלוסי :

ועוד חוקו זה הדעת משום דהמיר איסור מינקת מאיסור הבחנה דבפרק החולץ עלה דההיא דאמימי דשרא וכו' מהדר תלמודא ההיא לגבי מניקה איתמר אלמא דהמירא מינה והילכך בההיא דלא המירא לא גזרו במניקה דהמירא גזרו בכל אפילו עקרה ואילונית כ"ש בהא. ע"כ תורף דבריך :

תשובה דברי האוסרים עיקר ואינם צריכים לחוק דעתם מכל שכן דבהדיא פריכין בפרק אע"פ מההיא דהיתה רדופה ללכת לבית איביה וכו' אי שהיתה עקרה וההיא דנתנה בנה למניקה אלמא כי היכי דגזרו בהא גזרו בהא. והרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל

ז"ל שהשמיטו היא דריש גלותא אין ספק שדעתם הוא שאין ללמוד ממנה וכמה מעשים באו לדין בדבר זה ואסרתי ובפרט אחר הדבר הראשון באחד מן המיוחדים שבקהל גירונה. ואע"פ שהיה הדבר קשה הרבה לא הסכימה דעתי להתיר בשום פנים אע"פ שהיו רוצים לעשות בענין כמה מיני הווקים. וכל מי שמבקש עלה להקל בזה אינו אלא פורץ גדרן של החכמים. ולפיכך בנדון זה אם אין כאן אלא אירוסין בלבד כמו שנראה מכתבכם ראוי להפרישו ממנה אבל אין כופין אותו לגרש שאע"פ שיש מי שסובר כן כיון שנגמרא פרק החולץ לא שנינו אלא ואם נשא יוציא אין לנו אלא בנושא אבל במאמר לא וזהו דעת הרמב"ם ז"ל וראוי לסמוך עליו אבל אם נשאה כופים אותו לגרש וכתבתי זה מפני שאע"פ שבכתבך לא הוזכר אלא לשון אירוסין מצד אחר באתני זאת השאלה בעצמה וכתוב בה כלשון הזה לקח לו עשרה אנשים וקדשה בפניהם ולקחה לו לאשה ולא ידעתי אם בא זה הלשון בדקדוק לפי שבאותה שאלה עצמה הוזכר אחר כך לשון אירוסין ואע"פ אמרתי דהשיב על כל דבר ודבר:

נמ שאלת הרי שהיתה שנה זו בשעת הקציר שנת גשמים ולפיכך הששנו לחטים של שנה זו ובדקנום ונמצאו בהם חטים מבוקעות עד שהוציאו ציץ הנקרא גריל"י וחפשנו אחר החטים של אשתקד ומצאנו בהם מהחטים המבוקעות הנזכרות אך לא נמצאו בהם כל כך כמו שנמצאו בחטים של שנה זו ולכן נסתפקנו בענין זה לפי שיש לדון ולומר שמא בחטים של כל שנה ושנה ימצא בענין זה אם יבדקו אחריהם והבוקע הזה אינו אלא מחמת לחות היוצא מן השבלים בעודו בגדיש וא"כ הוה ליה מי פירות שאין מחמיצין. ויש לספק ג"כ שמא הבוקע מחמת מים הוא וגם בחטים של אשתקד נפל מים בעת הקציר ולפיכך נתבקעו וא"כ יש כאן בית מחוש שמא בכל החטים נפל מים ואפי' אותן שאינן מבוקעות אילו היה אדם מניחם על פי חבית היו מתבקעות וא"כ לדברי הפוסקים כבר עוקבא דאמר בפרק כל שעה דף מ' דלא חימא נתבקעו כמש' אלא כל שאלו מניחן על פי חבית והם מתבקעות מאליהם:

תשובה החטים המבוקעות אינו רואה בהם צד היתר ופי' כלי טענלי קליום עושים זו מכמה פנים. ראשונה שלתלות ולהקל שהבוקע קליום וסול' ונוקב ועונב סלוב ההוא יהיה מחמת לחות היוצא מהשבלים בעודו בגדיש והוה כקב ונכחו נסבקי: ליה מי פירות ואין מחמיצין רחוק הוא בעיני לפי ששאלתי למי שבקיאין בדבר אם ימצא כן לעולם ואמרו לא. ועוד שאפי' הדבר כן החטים ההם יהיו אסורים לדעת רש"י ז"ל והרבה מן המפרשים שהם סוברים דנהי דמי פירות אין מחמיצין נוקשה מיהא הוי והכי דייק לישנא דאמרינן אין הייבין על הימוצה כרת אלמא כרת הוא דליכא אבל איסורא מיהא איכא והכי מוכחא במנחות. ועוד דאפי' למאן דאמר דמי פירות אין מחמיצין כלל ה"מ בלא מים אבל כל שנתערב בו מים אתו להחמיצין מיד. וכל זה גלוי וידוע אליכם וכיון שכן אפי' נאמר שהחטים הללו מחמת לחותן התחילו לתפוח כשיתערב בהם מים בשעת ליישה יחמיצו מיד שאיני מוצא חילוק בשום מקום בין נתערבו מים ומי פירות כאחת או שנפלו מי פירות תחלה עד שתפחו החטים או העיסה מחמתן ואח"כ נתערב בהם מים שאע"פ שאפשר לחלק בדבר כיון שלא נזכר החילוק בשום מקום אין להקל בו ולפיכך אותן חטים המבוקעות אסורות:

ורענין שאר החטים שאינן מבוקעות נראה בעיני דמותות ולא מטעם ספק ספקא לפי שאיני מחשיב לספק לומר שמא מחמת לחות עצמן נתבקעו וכמו שכתבתי. ועוד שהיינו צריכים לחוש ולדון כדברי רבינו יצחק ז"ל שאומר דלא מיקרי ספק ספקא אלא כשהספקות באות מכה שני תערובות. אבל מה שמזקינן להתירם הוא שהדבר מצוי שבעת גשמים עליונית הגדיש ותחתיתו מתחמק ומתבקע ואין המים נוגעים באמצעיתו כלל

כלל וכל כה"ג לא תלינן ריעותא באמצעות הגדיש ולפיכך אין ראוי להחזיק בו איסור וכ"ש שנמצא לכהן צדק כלשון הזה חטים שנגע בהם מים אם אינם לחות ולא נשתנה מראהם והן קשות מותר לאכול בפסח ואין הוששים לספק איסור דאיסורא לא מחזיקין. וכ"ש שיש מי שאומר דבחיטי של מצה נתבקעו ממש בעיני אע"פ שאיני מסכים לזה דאדרבה בפרק בתרא דע"ז דף ס"ה מוכח דחיטי אגב צריהו כמבוקעות דמיין ומכל מקום מכל אלו הטענות שכתבתי שאין מבוקעות מותרות:

ורענין אם מותר לטחון כאחת החטים המבוקעות עם שאינן מבוקעות אם יש לחוש לזה מפני שאין מבטלין איסור לכתחילה או נקל בזה מפני שמה שאמרו אין מבטלין איסור לכתחילה אינו אלא מדרבנן בעלמא הוי יודע שהראב"ד ז"ל סובר דהא דאמרינן אין מבטלין איסור לכתחילה מדאורייתא היא וגמר לה מדאמרינן בפרק גיד הנשה דרוע בשלה חדוש הוא כלומר מה שהתירה תורה לבשלו כאחת ולהתיר איסורו וכדאיתא התם. ומ"מ אפילו לדבריו במבטלו בעודו היתר לא שמענו שיהא אסור כל שנתבטל בזמן התירו. אבל יש בכאן שתי ספקות:

האחת שנוכל לומר שאין היתר מתבטל בהיתר משום דבפרק בתרא דע"ז דף ע"ג מוכח דהיתרא לגו איסורא לא בטיל ומעמא דמלתא לפי שאין היתר עשוי להתבטל והכא נמי בזמן היתרו יש לדון ולומר שאינו מתבטל מתי יתבטל לאחר איסורו ונמצא זה מבטל איסור לכתחילה. והספק השני דלמא כי אמרינן דלפני זמנו בששים ה"מ לאכלו קודם הפסח משש שעות ומעלה אבל לאכלו בתוך הפסח איכא למימר שאע"פ שנתבטל קודם הפסח בתוך הפסח הוא חוזר ונעור. ושתי ספקות הללו מתבררות מדתנן בפרק בתרא דכלאים צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר ואם רוב מרחלים אסור טהצה על מחצה אסור וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה אסור וכו' כלומר אסור ומותר לערב עמקן צמר ופשתים. ומה שמעינן שהיתר בהיתר מתבטל ושי"מ כיון שנתבטל שוב אינו חוזר ונעור. לפיכך נראה לי להלכה שכוון שאין באותן חטים המבוקעות אחד מששים מותר לטחון הכל קודם ארבעה עשר ולאכול אבל למעשה לא מלאני לבי להקל בכך אלא בררו אותן והסירו מהן המבוקעות והשאר מותר. ולענין חטים שבבתיהם נראה שמותר לטחון קודם הפסח אבל לא לאכול. ולמכרם לגברי נמי שרי שלא אסרו כן אלא בדבר שאין איסורו מוכיח מתוכו אבל כגון זה שרישומן ניכר ונתפרסם בעירכם מסתברא דשרי:

ס שאלת יבמה שנפלה לפני יבם קמן ותובעת מזונות ואבי בעלה המת אומר לה שהוא רוצה לזון אותה בביתו והיא אומרת לא כי אלא תן לי מזונות בבית אבא ועל זה הוציאה על ידי החצר המטלטלין שנמצאו בבית בעלה כדי שתזון ותתפרנס מהם ובקשת ממני שאעמידך על דעתי אם עשתה זאת כדין וכשורה או אם ראוי למחות בידה:

תשובה אין ספק שראוי למחות בידה שאבי המת נהג עמה כשורה ולפנים משורת הדין דהא ק"ל בפרק החולץ דנפלה לפני יבם קמן אין לה מזונות מ"ש משמיא קנסוה ולפיכך די לה במה שאבי המת מתחסד עמה לזון אותה בביתו ואם היא משתדלת להוציא מטלטלין מבית בעלה כדי שתהא ניונת בביתה ראוי הוא למחות בידה:

סא שאלת הגביר י"א יבמה שאינה רוצה לחלוץ ולא להתייבם מהו דינה: **תשובה** כותבין אגרת מרד על שומרת יבם הילכך הרי זו דינה כדין המורדת שמכריזין עליה ארבע שבתות ואח"כ אם לא רצתה להתייבם הפסידה כתובתה אלא שמשחזן אותה שנים עשר חדש דאי בעיא למיהדר תהדר ולאחר זמן זה אע"פ שהפסידה כתובתה נראין הדברים שכופין אותה בגדיו ובכפיות אחרות עד שתצעה לחלוץ

או להתייבם לפי שהיבם מעוכב מלישא אשה מחמתה כדאמרין בפרק אע"פ כמה דאגידא ביה לא יהי ליה אחריחא וכך נראין דברי הרמב"ם ז"ל:

מב גביר נשא י"א ראובן הוא מפורסם בכל המקומות אשר ישב בהם כי הוא איש דע חוטא בחמורות וכ"ש בקלות ומוחזק במסור ועובר עבירות בפרהסיא ונתן עיניו בלאה וירא כי לא יכול לפתותה וילך לשר מושל העיר ונדר אליו שוחד והשר להסדת השוחד נשא פניו והכריח העניה היתומה להתקדש ולהנשא לו עד כי גבר האונס וההכרח שבשעת הקדושין היה מחויב ביד הנערה שתקבל הקדושין מיד הבליעל הנזכר והיא צועקת במר נפשה הושיעה הושיעה אדוני ולא הועיל לה. והאיש הבליעל הזה היה יושב בעיר אחת כי שם ביתו וקדש היתומה הנזכרת בעיר אחרת סמוכה לעירו כמו שנים פרסאות ומיום הקדושין הנזכרים ואילך לא קבע דירתו במקום ידוע אלא הולך ונד גולה מעיר לעיר והיא יושבת מעודה עד היום הזה בעירה. והקהל אשר היא דרה ביניהם אחר הקדושין שנה אחת ויותר הסכימו ביניהם ועשו תקנה שיתנהגו בכל דיניהם וענייני משפטיהם על פי ספרי הרמב"ם ז"ל בכל מה שכתוב בספריו בין בהיתר בין באיסור בין בדיני ממונות בין בענייני קדושין וכתובה וגישין. והבליעל הנזכר אחר שקדש היתומה הנזכרת פור ואבד כל אשר ליתומה הנזכרת והניח אותה ערומה וצוררה באלמנות חיות וילך בשרירות לבו הרע ויבא בכפר אחר ונתן עיניו באשה בעולת בעל זונה עמה ויוציאה מתחת יד בעלה באונס נכרים פרוצים והיא היום ברשותו מחויק ברשעתו והבליעל הנזכר תפוס היום ביד המושל בעיר על דבר מה ולא אשתו שראתה כי כלתה אליו הרעה מאת הארון צעקה לפניו ותבך ותתחנן לו להוציאה מרשותו מטעם שאומרת מאים עלי ומושל העיר כמתורה וכאשם על האונס שאנסה מתחלה עתה חפץ להוציאה מתחת יד הנבל הנזכר אם ימצא פתח ומקום להוציאה בדיני ישראל. וראובן הבליעל אינו רוצה לגרשה ומשיב כי מענתה שמוענת מאים עלי שהיא סברת יחיד ושאר הגאונים והפוסקים לא פסקו כן. ולא משיבה לא פסקו כן. ולא משיבה על זה שכדאי הוא הרמב"ם ז"ל לסמוך עליו באדם רשע כגון זה בעל מעשים רעים ומנונה בכל מדותיו כל שכן שאחר שבעיר שהיא יושבת בה עשו תקנה להתנהג על פי הרמב"ם ז"ל אין לזוז ממה שכתב. וראובן הנזכר משיב שהוא אינו דר בעיר הנזכרת ושאינו נכלל בתקנותיה ואין כח לבני אותה העיר לכופו להתנהג על פי תקנתם כל שכן שהתקנה הנזכרת נעשית אחר שנתקדשה לו. ולא משיבה שהואיל שהיא דרה במקום ההוא על דעת מנהגות ותקנות אותה העיר שעשו ושיעשו נשאה מתחלה וכיון שהוא אינו יושב במקום קבוע והיא יושבת בעיר שלה הרי הוא נחשב כאנשי אותה העיר בכל תקנותיהם. ובקשת ממני גביר נשא י"א שאעמידך על דעתי אם יוכלו אנשי המקום לכופו לתת גש עיף תקנתם הואיל ותולין עצמן באילן גדול. ועוד כי השוטה עשה שלא כהוגן שאין משיאין את האשה אלא לדעתה והוא לקחה באונס ובהכרח ומן הדין הוא אשר גמולו. ישוב בראש:

תשובה אם נתקדשה באונס כמו שכתבת הדבר ברור שאין קדושין קדושין וכדגריסין בפרק ח"ה אמר אמימר תלוהו וקדיש קדושה קדושין רב אשי אמר אשה ודאי לאו קדושה קדושין הוא עשה שלא כהוגן לפיכך כהוגן אמר ליה רבינא לרב אשי תינה דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר אמר ליה שווייה רבנן לבעילתו בעילת זנות ולפיכך אם נתקדשה באונס כמו שכתבת אין ספק שאין קדושה קדושין אבל אם נתקדשה ברצון שנוכף את בעלה לגרש מפני שהיא אומרת מאים עלי וכדעת הרמב"ם ז"ל בכיוצא בזה מיראי הוראה אני לפי שראובן הנזכר בשעה שקדש לא היה מאנשי אותה העיר והרשות היה בידו להוציא את אשתו מעיר לעיר כיוצא בה ולפיכך אין כח ביד אנשי אותה העיר לכופו להתנהג בתקנותיהם:

סג עוד שאלת ראובן גרש את לאה אשתו והגט ההוא היה פסול או שנמסרה עליו מודעא

מודעא ונתכמל הגט והיו סבורין העולם שהגט ההוא היה כשר ובתוך ג' חדשים סמוך לנתינת הגט הנזכר נתקדשה לשמעון ואחר שנתקדשה לשמעון יצא קול בעיר שהגט ההוא היה פסול או מצד מסירת המודעא או מצד פסול אחר וראובן בעלה אומר שאין קדושין של שמעון קדושין מפני שהגט ההוא אינו גט מהמעמים שכתבתי ואינה צריכה גט משמעון לפי שאין קדושין תופסים באשת איש וב"ד העיר מסופקים אם תצא מזה ומזה אחר שנתקדשה לשני ואולי בא עליה אחר הקדושין אע"פ שאין לבו גם כה אם הושישין לזה ותהיה אסורה לראובן:

תשובה אם נודע בבירור שהגט היה בטל אינה צריכה גט משני כדתנן בפרק האשה רבה אמרו לה מת בעליך ונתקדשה ואחר כך בא בעלה מותרת לחזור לו ואמרין עליה בגמרא דכיון דלא עבדא איסורא לא קנסוה רבנן והכא ליכא למיחש שמא בא עליה דהא אפילו לכה דאמרין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה מודי בנתגרשה מן האירוסין דלא אמרין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וכל שכן היכא דליכא עדי יחוד כלל ולפיכך אם הדבר ברור שהגט בטל אינה צריכה גט משני ומותרת לראשון אבל אתם צריכים לרקדק בדבר זה הרבה שיש מודעות שהם פוסלות מן הספק ולא מן הודאי וכל כיוצא בזה צריכה גט משניהם ואסורה לראשון:

סד שארתני אחי י"א מי שיש לו שטר חוב על חברו אם יכול להקנותו לאחר בשום ענין שלא יוכל המוכר לחזור ולמחול אותו ולפי שכבר עמדת על מה שכתבו הראשונים ז"ל בזה איני מאריך עמך אבל אכתוב דעתי. הוי יודע שדעתי נוטה לדברי בעל התוספות ז"ל דמעמד שלשתן אינו יכול לחזור ולמחול אותו וכמו שכתבתי בחידושי בסוף שנים אחריו ומה שחלק עליו הרמב"ם ז"ל לא נדחק בכך אלא כדי לתת טעם להשמטתו של הר"א אלפסי ז"ל כמו שתראה בחידושי בס' האיש מקדש ומה שהביא סעד לדבריו מדאמרין בפ"ק דקדושין קדשה במשכון מקודשת ואוקימנא התם במשכון דאחרים וההיא דאמר אינה מקודשת בשום ענין לא שנינו לה אלא במשכון דידה אינה מרעית דרלמא קמ"ל דבמשכון אפילו שלא במעמד שלשתן ועוד דמעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתו של לוח כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ואלו במשכון מהני אפילו בעל כרחיה ולפיכך אני נוטה לדברי ר"י ז"ל. וכל שכן בשטרות שלנו שאנו גילין לכתוב שעבוד לזה למלוה ולבאי כחו שאני סובר כדברי הראב"ד ז"ל מההיא דאמימר בסוף פ"ק דגישין שאם כתב לו הלזה בפ"י אינו יכול למחול:

ואע"פ שהרמב"ם ז"ל הקשה עליו דאי איתא לא משכחת לה לאמימר בשום חוב בעולם שיחא יכול למחול דהא אמימר נעשה כאומר קאמר ולכל העולם אתה יכול לומר כן ואי הכי קשיא דשמאל ארשמאל דאיהו הוא דאמר הבא משמיה דכל במעמד שלשתן קנה ואיהו גופיה אמר דחור ומחלו מחול זו היא קושיותו ז"ל וכמו שכתב בחידושי ואינה קושיא אצלי דע"כ כי קאמר אמימר נעשה כאומר לו משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך לאו כללא הוא לכל מאן דאתי מחמתיה דהא ודאי מעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתיה דלוה ואע"פ שיש מסתברין לומר דאפילו על כרחיה מדאמרין בפרק מי שמת גבי איסור גיורא אי במעמד שלשתן אי שלא לי לא אתינא מכלל דאי אתא מהני ליה בעל כרחיה אינה ראייה של כלום וכבר דחה בשתי ידים דלאו משום שיקנה בעל כרחיה אי אויל אלא דהוה אמר ליה החור לי פקדוני אי לא בעי לאורויי ועוד דהוה כסיפא ליה מילתא אלא עיקרו של דבר דמעמד שלשתן לא קני אלא מדעתו של לוח:

וראייה לדבר מדקאמר רב אשי התם בפ"ק דגישין דמעמד דמעמד שלשתן דקנה משום דבההיא הגאה דקא משתניא ליה מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נפשיה דההוא מעמא לא שייך אלא מדעתו דלוה אבל בע"כ לא. ואע"ג דההוא מעמא לא

שורת שאלה סד מה הרץ

לא קאי במסקנא אפילו הכי רב אשי הוה קים ליה בנוונא דמעמד שלשתן טפי מינן ואמימר ורב אשי בטעמא פליגי ולא בדינא הילכך על כרחיה כי קאמר אמימר נעשה כאומר לו משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מהמתך ה"ק לדידך ולכל מי שתהא מטחה אותו אצלי מדעתי דאי אפילו בע"כ קאמר הוי פליגי אמימר ורב אשי בדינא ולא בטעמא בלחוד ואין זה משמעו הסוגיית כלל אלא ודאי משמע דכל מאן דאתי מהמתך מדעתי קאמר ולישנא קמא נקט תלמודא משום דאמסקנא לא קאי. וכיון שדחינו קושייתו של הרמב"ם ז"ל ודבר ברור וסברא מברעת אנו סומכים על דברי הראב"ד ז"ל שכבר הסכימו גדולי האחרונים ז"ל בדבר :

מה כתבת ראובן הדר בפירופיניא"ן עם אשתו ובניו והלך לו הוא לבדו בעיר מירוק"א ושם התנה עם הקהל להיות שליח צבור להם בשטר ועדים ונשבע שבועה חמורה וקבל על עצמו בפני הזקנים שיהא מוחרם ומנודה אם לא יקיים תנאו והתחיל במלאכתו והתפלל להם חדש או חדשים והתירו לו פסת יד והעניקוהו בממון ואחר בקש מהם שיניחוהו לצאת משם להביא אשתו ובניו עמו שם וישבע להם שנית שבועה חמורה על דעת רבים וקבל על עצמו שיהא מנודה ומוחרם לכל ישראל אם יזוז מן ברצלונה ללכת לשום מקום בעולם עד שתבא אשתו אל ברצלונה ומשם יבואו למירוק"א ובכך יצא ממירוק"א ובא לברצלונה ומברצלונה בא הנה פירופיניא"ן לביתו ולא שת לבו לשבועותיו והרמיו :

ועתה שאלו שאלו בני קהל פירופיניא"ן להרחיק ולהרים מכשול אם יחוייבו להבדל ולהתרחק מראובן זה כדיון מנודה ומוחרם אם לא. וכתבת גבירנו י"א שנפלה מהלוקת בזה בין החכמים אשר שם שמהם אומרים שצריך להתרחק ממנו כדיון כל מנודה ומוחרם שהחרימוהו ב"ד על דבר שנתחייב להחרימו אחר שקבל על עצמו כן אם יעשה כך ועבר ועשה והביאו ראיה ממה שאמרו ז"ל פרק אלו הן הגולין אמר רב יהודה אמר רב נדוי על תנאי אפילו מעצמו צריך הפרה דכתיב יחי ראובן ואל ימות וכו' כדאיתא התם אלמא נדוי שקבל אדם על עצמו אם לא יעשה או אם יעשה כך ועבר הוי נדוי נדוי גמור ודינו כמנודה לכל אדם ויש חולק ואומר דכל קבלת חרם ונדוי קודם מעשה הן על דבר מצוה הן על דבר הרשות הן קבלת יחיד הן קבלת צבור אינו אלא כעין שבועה שהם מחוייבים לקבל אותו דומיא דאלה דצדקיהו דכתיב ויביאהו באלה וקרו ליה שבועה וכן בשאול כדאיתא בשבועות אלמא אלה דקודם מעשה אינו אלא שבועה אבל לא שיהיה העובר כמנודה להתרחק ממנו דלא עדיפא קללת צבור בהרם וארור מארור שאמר משה ע"ה מפי הגבורה על אשר לא יקים את דברי התורה ולא עלה על דעת שמי שיעבור על אחת מכל המצות שיהא מחוייב להתנהג עמו כדיון מוחרם אלא שהוא מצוה לנדותו וכן דרך רז"ל כשיאמרו על מי שיעשה כך יהא בנדוי שאם עשה אין דינו כמנודה רק כמחוייב נדוי כאמרם הקורא להבירו עבד יהא בנדוי ואמרו עד היכן גלגול שבועה דאמר ליה עבד אתה ומקשינן האי שמותי משמתנינן ליה אלמא יהא בנדוי דקאמרי היינו חייב נדוי אבל לא שיהא לו דין מנודה עד שינדוהו אחרי עברו לפי שאין דין נדוי ראוי להול קודם מעשה וכן ב"ד כאשר יראו להחרים סתם על מי שיטעון שקר מחייבים הנתבע שיקבל בשמתא סתם אם לא יודה חיובו כמו שבא בספרי הראשונים היחשב שמי שימצא שקר בדבריו אחרי כן שיהא דינו כמנודה אחרי כן להתרחק ממנו זה לא שמענו ולא הוגד לנו :

והר"ז עוד דבריו ממה שכתב הרשב"א בתשובה שהמנהג הוא בהנהגת הקהלות שמחרימים על המסים ועל שאר תקונים ויש שעוברים כמה פעמים ואין נוהגים על העובר כדיון מנודה ומוחרם. וכתב הוא ז"ל בתשובתו שכיון שנהגו כן אנו תופסים ההנהגה כהקדמה. מכל זה דן החולק לומר דנדוי קודם מעשה אינו אלא כעין שבועה אבל לא שהעובר

שורת שאלה מה הרץ נא

שהעובר יהא כמוחרם. וכתב עוד דאע"ג דבצבור היכא שהתנו ביניהם וקללו בגורתם שיהיה דין העובר כמנודה (שאין) [שאין] יחוייבו בודאי להתנהג עמו ולהבדל ממנו כדיון מנודה זהו מדין קבלתם לפי שכך קבלו וגזרו על עצמם ואין להם להחל דברם ואעפ"כ נראה שבני צבור אחר שלא קבלו עליהם ככה שאין להם להתנהג עם העובר הזה כדיון מנודה וא"כ הוא איכא למימר גבי יחיד שאפילו קבל על עצמו כפי' שאם יעשה כך יהא דינו כמנודה ומוחרם לכל ישראל ועבר ועשה שאינו כן לגבי דידן דלאו כל כמיניה לאסור עלן ד' אמות דיליה ושאר דברים מדין קבלתו ולפיכך בנדון זה אין עלינו להתנהג עם ראובן זה כדיון מנודה שלא קבלנו דבר עלינו והוא בעצמו [עשה] כן ומעשה דיהודה נמי הכי הוה שהוא קבל על עצמו לעמוד בנדוי ולפיכך אע"פ שהיה קודם מעשה היה מחוייב לנהוג במה שקבל אבל לחייב אחרים מצד קבלתו אין לנו. אלו דברי החולק :

ואע"פ שידעתי שאיך צריך לדעתי ומה ידעתי ולא תדע להשלים רצונך אכתוב לך מה שנראה בעיני. דעתי גם אני כדברי החולק הזה אבל לא בכל דבריו לפי שאיני מחלק בנדוי קודם מעשה לאחר מעשה דודאי כשם שיש רשות לצבור או לב"ד לנדות אחר מעשה כך יש להם רשות לנדות קודם מעשה דמאי שנא והא אמרינן בפרק אלו מגלחין ומנא לן דמפקירינן נכסי דכתיב וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו וכי היכי דמפקירינן נכסי קודם מעשה אם יעבור על גורתם ולא עוד אלא שמחייבים אותו מיתה כמו שראינו שהמית יהושע לעכן ושאלו שאמר מות יומת יהונתן כ"ש שהן יכולין לגזור עליו נדוי וזו ודאי אינה מדין קבלה שהיאך יתחייב מיתה עליה אלא כך הוא דינו של חרם שהחרים מלך ישראל או סנהדרין במעמד רוב ישראל שהעובר עליו מתחייב מיתה וכיון שקונסין אותו מיתה כל שכן שרשאיין לנדותו קודם מעשה ולא מדין קבלה ואף ב"ד ואנשי העיר כיון שהם רשאיין להחרים ודאי שהחרם חל עליו קודם מעשה ולא מדין קבלה אלא שהחרם שלהם חל על כל שחייבים לילך בתקנתם. ודברי הרמב"ם ז"ל מפורשים כן במשפט החרם שחבר. וכל מה שהביא החולק ראיה לדבריו מצדקיהו ושאלו ומקבלת התורה בארור ומנהגת הקהלות שאין נוהגין כדיון מוחרם עם מי שעובר על החרם וכן חרם סתם שמחייבים ב"ד קודם מעשה נראה לי שיש לי לכל אלו דעת אחרת משום דמסקינן בסוף שבועת העדות באלה שאין עמה שבועה ושבועה שאין עמה אלה כאלה שיש עמה שבועה וכיון שכן המקלל עצמו אם יעשה דבר פלוני הרי הוא מחוייב שלא לעשותו ולפיכך כל שהוכיז לשון ארור או לשון חרם ונדוי קודם מעשה יש לספק בו ולומר שלא נתכוין בו לחרם ונדוי אלא לאסור אותו דבר על עצמו ולפיכך אע"פ שקבלו כל התורה בארור אין נוהגים כדיון מוחרם עם מי שעובר עבירה אחת לפי שלא נתקבלו אלא לקבלה והיינו דאמרינן התם בפרק שבועת העדות ארור בו נדוי בו קללה בו שבועה כלומר שמבארים אותו בכל ענין וענין כפי מה שמוכחת כוונת הענין :

ורפי"ב דעתי כדברי החולק בזה שקדם שחרם שמטילין צבור קודם מעשה אינו אלא לאסור אותו דבר אבל לא שיהיו חייבים לנהוג עמו כדיון מוחרם לפי שכיון שבקצת חרמות הן רגילין לפרש שכל העובר יהא דינו כדיון מוחרם ומנודה הא משמע דכל שלא פרשו כן אין דעתם אלא לאסור אותו דבר ולא להטיל חרם ונדוי אע"פ שהן רשאיין בכך והרי זו כאותה ששינינו סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל כלומר שאע"פ שמן הסתם היה ראוי להחמיר ולנהוג עם העובר כדיון מוחרם וכמו שנסתפק בזה הרשב"א ז"ל בתשובתו אעפ"כ כיון שלא נהגו לנהוג עמו כדיון מוחרם ולא עוד שבמקצת חרמים שלהם הם מפרשים שכל העובר יהא מוחרם ומנודה הרי הם כמפרשים שכל שלא פירשו כן אין מתכוונים אלא לאסור אותו דבר הא אם פירשו חל נדוי שלהם ולא מדין קבלה שהרי אפילו על אותם שלא קבלו עליהם הוא חל הילכך בנדון זה כיון שדברי

שרברי ראובן זה מוכיחים שלא לאסור על עצמו הדבר אמר כן שהרי פירש ואמר שיהא מותרם ומנודה לכל ישראל וק"ל שאדם יכול לנדות עצמו כדמוכחא ההיא דיהודה ואמרינן נמי בגדרים תלמיד חכם מנדה לעצמו נדויו וכי תימא דלאו כל כמיניה לאסור עלינו ארבע אמות דיריה ושאר דברים בשביל קבלתו ליתא דכי אמרינן מנודה לתלמיד מנודה לרב מנודה לעיר אחרת מנודה לעירו דוקא בתלמיד שגדה לכבודו אבל במילי דשמיא מנודה לכל ישראל כדמסקינן התם בפרק אלו מגלהין דאין הכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה' והרי זה למילי דשמיא נדה עצמו כלומר שאם יעבור על שבועתו שיהא מנודה וכיון שעבר נדויו נדויו:

ומה שכתבת עוד אם מתירין אותו שלא ברשות נאמני קהל מירק"א שלזכותם ולהנאתם ובפניהם ובפני זקניהם קבל כן או דלמא דכיון שהחרים הוה לא היה רק קנס שקנס על עצמו וכבר עבר מצו למישרי ליה. מסתברא דמתירין אותו מהא דגרסינן בפרק השולח וליחוש דלמא אזלא לגבי חכם ושירי לה והקשו שם והכי איכא למיחש דהכי והא ק"ל המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו והכי שרי לה חכם ותירצו שלא אמרו אלא המודר הנאה מחבירו או שנשבע להנאתו כגון שבועת צדקוהו לנבוכדנאצר ונדרו של משה ליתרו דאמר ליה הקב"ה במדין נדרת לך והתר נדרך במדין אבל כאן שנאסרו כל פירות שבעולם עליה אין כאן הנאת יתומים באיסורם ולא צרכם שכיון שנשבעה נשבעה ואפילו בזה להחזיר ממון להם איסורא במקומו עומד לפיכך מתירין לה אפילו שלא בפניהם ע"כ. והרי נדון זה כיוצא בו. וכ"ש שראיתי בטופס כתב ששלח אנוסף הכים דמירק"א לנשא אנבונפו"ש אלפני"ם שהאצילים נאמני הקהל מסכימים בכל אשר יסכים הוא בענייני ראובן הנזכר:

ולענין אם צריך שיעמוד בברצלוניה וינהג שם איסור כימים שנהג היתר מסתברא דלא צריך לפי שכיון שנשבע שלא יזוז מברצלוניה בשעה שזו משם בלבד הוא שעבר שהרי לא נשבע שיעמוד שם אלא שלא יזוז משם אבל מ"מ יש לספק ולומר שלא להתיר נדויו עד שינהג נדויו שלשים יום כיון שהקל בו ועבר עליו אלא א"כ יראה למתירים שהיה שוגג בזה ולא היה סבור שיהא חייב לנהוג כדון מנודה וא"כ אפילו אם יקבל עליו נדויו ראוי להתירו לאלתר. ובעיקר שבועת תנאו ג"כ נראה שאפשר להתירו אחר שאין קהל מירק"א חפצים בו וכ"ש שהרשו הגשאל אנבונפו"ש על ענייני ולפיכך ראוי להתירו מדעת הגשאל הנזכר:

מן כתבת מקוה שהוא נובע מעין ולא נמדד אבל הוחזק להיות בו מ' סאה וטבלו נשים בתוכו ולמחרת נמדד ונמצא מלא כשיעור מכוון אם עלתה להם טבילה כי יש אחד מרבני הארץ שאמר לאשה שטבלה בתוכו שהיה מחשיב אותה לנדה אם לא תחזור וטבלו. ורוח מבינתך יענה אם עלתה לה טבילה ואינה צריכה לחזור ולטבל:

תשובה כפי מה שהונחה השאלה הדבר פשוט שאינה צריכה לחזור ולטבל דמאן אמרת העמר טמא על חזקתו אדרבה העמר מקוה על חזקתו כיון דלא אתילידא ביה ריעותא דאדרבה נמצא שלם ודבר זה פשוט ומפורש בריש גדה ובשאר מקומות בתלמוד עד שהוא כל כך פשוט שאין ראוי להאריך בו אבל אני נושא ונותן במענות האוסר וכתוב בהם שאותו מקוה פעמים שמימו עולין פעמים שמימו מתמעטים ולפיכך יש לנו לומר שהיה חסר בשעת הטבילה ואח"כ עלה לפי שהיא בחזקת טומאה עד שיודע לך כמה נשתרה. וכתב ג"כ ואין לומר דלא בעינן מ' סאה רק גופו עולה בהם מאחר שהוא נובע כדתיא התם מעין המטהר בכל שהוא דהתם דוקא מחטים וצנורות אבל לאדם בעינן מ' סאה כדתיא בפרק חומר בקודש אמר רבא מקוה שחלקו בסל וגרונתו הטובל שם לא עלתה לו טבילה דהא ארעא לחלוילי מהלחלא אם כן איירי

איירי במקוה נובע אפילו הכי אמר דעדי דאיכא מ' סאה. ואתה אמרת שיש לדחות אותה ראייה:

ואני איני מכניס עצמי אי בעינן לאדם מ' סאה או לא לפי שדבר זה כבר נחלקו בו הראשונים ואע"פ שהדברים נראין דאפילו לאדם לא בעינן מ' סאה בטובל במעין אלא שיהא כל גופו. עולה בו הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו אעפ"כ באיסור כרת ראוי לחוש לדברי המחמירים ולהצריך מ' סאה לאדם אע"פ שהוא טובל במעין. ולפיכך אני מסתפק כמה שכתב שאותו מקוה מימיו פעמים עולים פעמים מתמעטין ולא ידעתי אם הוא רוצה לומר שהוא מוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה ואם הוא מוחזק בכך קרוב הדבר שאין לסמוך על חזקתו הראשונה אע"פ שעכשו ג"כ נמצא שלם וצריכה לחזור ולטבל. ומנא אמינא לה מדאמרינן בפרק עשרה יוחסין בקדושין דף ע"ט איתמר קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חוששין לקדושי שניהם וכו' ואמרינן עלה נימא כתנאי מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידיהו בלא ראייה דברי ר' יעקב ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראייה ששכיב מרע היה ואם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראייה שבריא היה נימא רב דאמר כו' נתן ושמואל דאמר כו' יעקב אמר לך רב אנא דאמינא אפילו לר' יעקב עד כאן לא קאמר ר' יעקב התם דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו אבל הכא מי איכא למימר העמד הגוף על חזקתו וק"ל כו' יעקב ושעמא דמלתא משום דכיון דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו לא אמרינן העמד אדם בחזקת בריא כמו שהיה מתחילה ואע"פ שעכשו ג"כ הוא בריא לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות שהרי החולי מצוי ולפיכך אע"פ שעכשו ג"כ נמצא בריא אין אותה חזקה מבטלת חזקת ממון והכא נמי אם מקוה זה מוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה אין חזקתו הראשונה שהוחזק שיהא בו מ' סאה מוציאה הטמא מחזקתו דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימר לא טבל ואין לומר דלא ילפינן להא מילתא איסורא מטמונא דהא תלמודא קא מדמי להו ואמר לימא כתנאי ולא דחי לה משום טעמא דהאי איסורא והאי טמונא אלא משום דהתם איכא למימר העמד ממון על חזקתו והכא מי איכא למימר העמד הגוף על חזקתו אלמא אי איכא למימר הכי להדיא מדמינן לה והכא הא איכא למימר העמד הגוף הטמא על חזקתו ואימר לא טבל ולפיכך אם הוא מוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה צריכה לחזור ולטבל כל זמן שלא ידעה בודאי שבשעה שטבלה היו מ' סאה בו אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין כל כך שיעמדו על פחות ממ' סאה אע"פ שפעמים מימיו עולים [ופעמים] מימיו מתמעטים אין צריכה לחזור ולטבל דהא איכא למימר אוקמיה אחזקתיה שהוחזק שהיו בו מ' סאה והא לא אתילידא ריעותא כלל. ואע"פ שפעמים מימיו עולים פעמים מתמעטים מה בכך ומ"מ כשר הדבר לעיין קודם הטבילה אם יש בו מ' סאה אם לאו דאין סומכין על החזקות בדבר שהוא אפשר להתברר מדאמרינן בפ"ק דפסחים בעו מיניה מרב נחמן בר' יצחק המשכיר בית לחברו בארבעה עשר חזקתו [ברוק] או אין חזקתו ברוק למאי ג"מ דליתיה להאיך ולשיוולי לאטרוהי להאי מאי וכו' אלמא דכל היכא דאיתיה קמן שיילינן ליה:

ומה שכתב עוד האוסר כי נשנמדד אותו מקוה ברום מימיו לא נמצאו רק עשר אצבעות ב' טפחים וחצי ואי אפשר שכל גופה עולה בהן אלא אם כן פניה וגופה כבושות בקרקע ואיכא משום הציצה דבעינן שיהא המים בינה ובין הקרקעות דתנן התם חומר בקודש מבתרומה שמטבילין כלי בתוך כלי לתרומה אבל לא לקודש ומפרש בגמרא טעמא מפני שברו של כלי הוצץ ומאי דאחזי בתרומה היינו דוקא בתרומה דרבנן. ואתה השבת בזה שאפילו פניה כבושין בקרקע אין כאן הציצה דהא ק"ל שהמים מקדימים

מקדימים וכו' כמו שבא. בכתבך. כל מה שכתבת בזה יפה כתבת והסכמת להלכה. ועוד דהויה מעלה בעלמא היא בקודש אבל לתרומה מהני אפילו לתרומה דאורייתא. ומה שכת' דמאי דמהני בתרומה דוקא בתרומה דרבנן ליתא:

ומה שכתב עוד מדאמרינן התם אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה תניא נמי הכי האיך נראה כעודר וכו' לאפוקי שלא תהא כבושה בקרקע ע"כ והאי ליתא כלל דלא איתמר הכי אלא לאפוקי שלא תקפל עצמה קצתה על קצתה דומיא דאיתמר עלה דהויה פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר אבל אם היא מתפשטת לגמרי אין לחוש כלל:

ומה שכתב עוד וגם שיערו חכמים אמה ברום שלש אמות משום דעוביו דסתם אדם בינוני הרי הוא כמו אמה ובפחות מששה ספחים רום אינה יכולה לטבול כראוי. הא ליתא שהרי כשהיא משכבת עצמה ומתפשטת המים עולין עליה. כללו של דבר שאינה צריכה להזדרז ולטבול אלא א"כ הוחזק אותו מקוה שיהו מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה שבכיוצא בזה אני אומר שצריכה להזדרז ולטבול:

סז גביר ינעלה נכבד והכב' י"א כתבי שאלותיך הגיעוני על יד יהודי אחד מעירנו ולא הודיעני שהיה בכאן איש מצפה תשובתי ולכן נתעצלת מהשיב עד אמצא איש עתי יולידך תשובתי ואחרי ימים בא לפני נכרי אחד והודיעני כי הוא הביא הכתב וכי הוא נחפו ללכת ולזה אני משיב על השאלות בקצרה. ראשונה אמרת כך היה מעשה שנשתמה נכרי אחד והוא נכנס מחמת שטותו בכל בית ובית שהוא מוצא פתוח ומחפש בבתיים ונכנס בחצר אחת של יהודה והיה בחצר בית קטנה פתוחה לחצר ובתיים אחרים ובבית הקטנה היתה חבית קטנה מלאה יין וראתה אשה אחת הנכרי בחצר ומיד שיצא הנכרי אמרה האשה היהודית שמא נכנס ונגע זה השומה ביין ונכנסה למקום שהיתה חבית היין ומצאה שהיין היה יוצא דרך נקב החבית שהקנה והברוא תחובין שם שהיה יוצא דרך קנה ונקב החבית יוצא שלישי היין ויותר ועכשו יש מחלוקת על זה היין בין ראובן ושמעון אם הוא מותר בשתייה והמתיר בשתייה הביא ראיה מההיא דגרסינן במסכת ע"ז בפרק השוכר את הפועלים דף ע"א ההוא ישראל ונכרי דהוה יתבי וקא שתו חמרא שמע ישראל קל צלויי בני נכשתא קא נפיק אמר רב חמרא שרי מימר אמר השתא מדכר ליה לחמריה וחדר אתי:

ועוד מההיא רבייתא דאשתפח ביני דני דהוה נקיטא אופיא בידה אמר רבא חמרא שרי אימא מגבה דחביתא שקלתא ואע"ג דליכא השתא אופיא על גבה אימא אתרמוי אתרמי ליה. ואומר כי מכל זה יש ראיה הואיל ולא ראו השומה בבית שהיה בו היין אלא בחצר כי היין מותר. ועוד אומר כי אפילו ראוהו שזה השומה נגע ביין שהיין מותר בשתייה מאחר שאינו בן דעת. ושמעון דוחה כל זה ואומר שהיין אסור בשתייה ואין ראיה מההוא דישאל ונכרי כי לשם הוא השטעם כמו שאמור בגמרא שמתירא הנכרי שמא יזכור ישראל מינו ויראהו נוגע ביין אבל הכא אינו מתירא משום אדם. ומההיא דרבייתא דאשתכח וכו' אין ראיה כי התם אין שור שחוש לפניך אבל הכא שור שחוש לפניך ואנו רואים היין שיצא. ועוד שזה השומה אינו מתירא משום אדם ואין אומרים על זה נתפס כנגב שאפילו בפני הבעלים היה עושה אבל יש ראיה לאסור מההיא דאמרינן במסכת ע"ז בולשת שנכנסה לעיר וכו' לפיכך אסור בשתייה דלא גרע מקמן בן יומו שהוא אסור היין בשתייה לדברי מי שפוסק כרב דאמר תינוק בן יומו עושה יין נסך וכו' כמו שבא בכתבך:

תשובה חמרא שרי. וראיה ברורה לדבר עובדא דהויה רבייתא אבל לא מטעמו של מתיר לפי שנראה שהוא בא לדימות דכי היכי דהתם תלינן (דהתם) דאימא מגבה דחביתא שקלתא הכא נמי תלינן אימר לא נכנס ולדבריו יפה אומר התולק דאדרבה דמי

דמי לבולשת דכי היכי דהתם מחמירינן וחיישינן שמא נכנסו מפני שדרכן בכך אף כאן היה ראוי לחוש כיון שזה דרכו מחמת שטותו שנכנס בכל בית ובית שהוא מוצא פתוח ומחפש בבתיים ואין לומר בזה שהיה מתירא שמא יהא נתפס כנגב ולפיכך היה ראוי לחוש לדברי הפוסקים דתינוק בן יומו עושה יין נסך. אבל מה שאני סומך עליו להתיר היין הזה ואפילו בשתייה היינו טעמא משום דכל שאינו יודע בטיב ניוסך תולין בכל מה שאפשר ואומרים שלא נגע שכך כתב רש"י ז"ל בההיא עובדא דרבייתא ודוקא רבייתא שאינה יודעת בטיב ניוסך דלא מסרה נפשה למגע אבל גדולה מני חזינן אופיא לא תלינן לקולא ע"כ. אלמא בכל מי שאינו יודע בטיב ניוסך תולין בכל מה שאפשר והכא נמי שוטה זה אינו יודע בטיב ניוסך לפיכך אפילו ראינו שנכנס בבית יש לתלות ולומר שמא זרק כלום בשטותו בקנה ומתוך כך נתגרנדג ויצא היין דהא ההוא עובדא מוכח שבכל כיוצא בזה תולין בכל מה שאפשר:

סח עוד כתבת ועוד היה מעשה בכאן שנערה אחת היתה משרתת בבית נכבד אחד ובא שמעון בנו ושכב עמה ונתעברה ממנו ואחר כן שם לה בית וכלים והיה יוצא ונכנס בביתה כאדם הנכנס בבית פילגשו וילדה ממנו בן וינקתו קרוב לעשרים חדש ובכל זה הזמן היה יוצא ונכנס שמעון בביתה כאדם הנכנס בבית פילגשו אחר זה הזמן נתפייסה להנשא לאחר ויש מחלוקת בדבר בין ראובן ויהודה אם צריכה להמתין אם לאו שראובן אומר אינה צריכה להמתין ג' חדשים שיש לה דין מונה ואנוסה או מפותה והלכה כר' יוסי דאמר דאין צריכות להמתין ויהודה אומר שצריכה להמתין ג' חדשים מאחר שהיתה פילגשו כי מה שאומר ר' יוסי דאנוסה ומפותה ומונה אינה צריכה להמתין הטעם הוא כמו שאמור בגמרא בפרק ארבעה אהים על ההיא ברייתא דתניא אנוסה ומפותה צריכות להמתין וכו' אמר רבא מאי טעמא דר' יוסי אישה מונה מתהפכת ומונה ופילגשו זאת אין לומר מתהפכת מאחר שהיתה פילגשו והיה לה משמעון בן והיא רוצה להתעבר ממנו א"כ למה תתהפך ועל כן צריכה להמתין זהראיה כי מאחר שאין בה טעם מתהפכת שצריכה להמתין ג' חדשים מההיא דכתב רב אלפסי בפרק ד' אהים כמו שבא בכתבך:

תשובה צדקו דברי יהודה שצריכה להמתין ג' חדשים דכיון שהיתה מוחזקת בפילגשו לא מקריא אשה מונה שהרי הפילגשו המיוחדת לאיש אחד אינה נקראת מונה שהרי מותרת היא והאבות היו נוהגים בה כמו שאמרו בפרק כהן גדול מאי נשים ופילגשים אמר רב יהודה נשים בכתובה וקדושינן ופילגשים בלא כתובה וקדושינן ואע"פ שיש שם גירסא אחרת זאת היא ברוב הנוסחאות ומעתה כיון שהיא עומדת עמו בהיתר מגדלת את בנו ונוהג בה מנהג פילגשו לא מקריא מונה כי היכי דנימא מתהפכת וכדברי ראובן:

סז עוד כתבת ועוד יש כאן מחלוקת על ענין הביצים אם יכולין לבשלן לכתחלה בקדרה של נכרי אם לאו שראובן אומר שמותר לבשלן לכתחלה בקדרתו של נכרי כי סתם קדרות אינם בני יומם ושמעון אומר שאסור לבשלן לכתחלה בקדרה של נכרי וכן כתב בספר מצות הגדול במצות לא תעשה בסימן קמ"ח אע"פ שלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא ואסרו חכמים ז"ל קדרה שאינה בת יומא בד"א לכתחלה אבל בדיעבד אפילו בשל בה מותר דהא נותן טעם לפגם מותר הנה התבאר שאסור להתבשל בה לכתחלה:

תשובה הדבר פשוט כדברי שמעון שאסור לכתחלה לבשל שום דבר בכלי שאינו בן יומו דהא אמרו בסוף ע"ז וכולם בשנשתמש בהן עד שלא הגעילן ועד שלא לבנן תני חדא אסור ותני אידך מותר הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר והא ברישא דברייתא דכולן שנשתמש בהן וכו' קתני

שירת שאלה סט ע הרין

קתני דהלוקח כלי תשמיש מן הנכרים את שדרכו להנעיל יגעיל ואת שדרכו ללבן באור ילבן באור וכדאיתא התם אלמא אפילו למאן דאמר נותן טעם לפגם מותר דוקא בדיעבד הוא דשרי אבל לכתחלה לא. ועוד ראיה מדאמרין בפרק כל הבשר ההיא הגרא דהוה ר' אמי וכו' ואמלח בה בשרא ותברה ואי איתא שמותר לבשל לכתחלה בכלי איסור שאינו בן יומן למה ליה למתברא לישויהיה עד למחר אלא ודאי לכתחלה אסור זה ברור. וכן הדבר פשוט שאין להקל יותר בביצים מפני שקליפתן עליהם הוא אמרינן בפרק גיד הנשה דביצת אפרוח ששלקה עם ביצים טהורות אסורות וזה פשוט ולא היה צריך לכתבו:

ע שאלת הרי שהנכרים נותנים לתוך עכו"ם של עורות הומץ בשעה שצובעים אותו צבע שחור וההומץ שלהם אסור בהנאה המנעלים הנעשים מאותם עורות אם מותר להשתמש בהם אם לאו אם נאמר שאע"פ שההומץ כבר נתייבש והלך לאיבוד בשעה שמשתמש מן המנעלים הרי הצבע הנעשה בסיוע ההומץ במקומו עומד ולא בטל כההיא דאמרין בגד שצבעו בקליפות ערלה הרי זה ידלק ולפיכך אסור להשתמש במנעלים או אם נאמר שמה שאנו אומרים כן דוקא כשהדבר הצובע עיקר הדבר הוא הענין האסור בהנאה שאז הצבע הנמשך ממנו כבר הוא בעינו ואינו מתבטל וכבר הוא נהנה ממראהו אבל הכא לא מן השם הוא זה לפי שההומץ אינו עיקר הדבר הצובע אלא שהוא מכין העור לקבל צבע העפצים ושאר הדברים המשחירים שמהם נמשך הצבע הנזכר ואפילו אם נאמר שהוא מסייע העפצים ושאר הדברים הנכנסים המשחירים בצבע אפילו כן מאחר שעיקר השחירות אינו נמשך ממנו לפי שהוא לבדו בלעדיות לא היה משחיר והן בלעדיו היו משחירין ואפילו אם נאמר שהוא מסייע קצת ומתקן צבעם הרי כחו מתבטל בכח שאר דברים הצובעים ומותר ואם מטעם זה או מאיזה טעם אחר נתפשט המנהג להתיר:

תשובה ראוי לברר ראשונה אי חוותא בכה"ג מילתא הוא או לאו מילתא הוא כלל ואם תמצא לומר דמילתא הוא צריך לברר אם הוא כאלו נתערב שם גופו של איסור שאין להתיר הצבע שנעשה בדבר המותר ובדבר האסור מטעם זה וזה גורם וכמו שיתבאר לפנינו או שנאמר שאינו כאלו גוף האיסור מעורב בו אלא גרמא בעלמא הוא ולפיכך בגד שקלט צבעו בסמנין של איסור ושל היתר יש לדון ולהתירו מטעם זה וזה גורם. ותחלה יש לדון ולומר בחוותא דצבעא בנדון שלפנינו דלאו מילתא היא מדגריסי בפרק הגזול קמא בבבא קמא דף ק"א איבעיא להו יש שבה סמנים על גבי הצמר או אין וכו' ומוקמינן בעיין כגון דגול צמר וסמנים דחד וצבעיה להווא צמר בהנך סמנים וקא מהדר ליה להווא צמר יש שבה סמנים על גבי צמר וקא מהדר סמנים או דלמא אין שבה סמנים על גבי צמר וצמר מהדר ליה סמנים לא מהדר ליה ולא איפשיטא בעיין:

וכיון דלא איפשיטא לענין סתם יינן שאינו אלא מדרבנן נקטינן לקולא דאין שבה סמנים על גבי דבר הצבוע דחוותא לאו מילתא היא ולא מיתסר. ולא מצית אמרת דהאי דינא לא שייך אלא בגזול ונגזל דממונא הוא אבל באיסורי הנאה אסר רחמנא והא קא מתהני. דליתא דהא אמרינן התם ת"ש בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק ש"מ חוותא מילתא היא ודחינן אמר רבה הא הנאה הנראית לעינים אסרה תורה כדתניא ערלים לא יאכלו אין לי אלא איסור אכילה מנין שלא יהנה בו ולא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר ת"ל וערלתם ערלתו את פרי ערלים לרבות את כולן. אלמא טעמא דגלי קרא דהא צביעות והדלקת הנר מקראי אתו ולא בכלל הנאה נינהו כדמוכח בפרק האישי מקדש או מעיקר גמרא או מפירושו של ראשונים דאמרין התם וצריכא דאי אשמועינן לא יהנה משום דאית ליה הנאה אבל לא יצבע דלית ליה הנאה אימא לא צריכא וכו' וברייתא

שירת שאלה ע הרין נד

וברייתא נמי הכי מוכחא דקתני וערלתם את ערלתו את פרי ערלים לרבות את כולן אלמא אי אמרינן חוותא לאו מילתא היא לענין גזול ונגזל לענין ערלה נמי אמרינן הכי אם לא דגלי קרא:

ולפיכך יש לדון ולומר דלגבי ע"ז דלא גלי נקטינן באיסורים שהם מדרבנן דחוותא לאו מילתא היא. וכי תימא אדרבה כיון דגלי קרא בחד מאיסורי הנאה דהיינו ערלה דחוותא מילתא היא והוא הדין לכל איסורי הנאה. ליתא דהא מייתינן בההיא סוגיא בטר הכי למפשט דחוותא מילתא היא ת"ש בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק ואצטריכא לדחויי שאני התם דאמר קרא תהיה כהויתיה תהא ואי איתא דכיון דגלי קרא בחד מאיסורי הנאה דחוותא מילתא היא הדין לכולהו מאי קא מייתי ת"ש מבגד שצבעו בקליפי שביעית ואמאי אצטריכא לדחויי שאני התם דאמר קרא תהיה ליה לימא ליה דכיון דגלי רחמנא גבי ערלה דחוותא מילתא היא הדין לכל איסורי הנאה אבל לגבי גזול ונגזל חוותא לאו מילתא היא אלא על כרחן סבירא ליה לתלמודא דאי בגזול ונגזל חוותא לאו מילתא היא באיסורי הנאה נמי לאו מילתא היא אלא היכא דגלי ביה קרא דחידוש הוא והיכא דלא גלי לא גלי הילכך מאחר שבימי הראשונים ז"ל בעינן דבעו לגבי גזול ונגזל לא אפשיטא נקטינן מינה לקולא באיסורי ע"ז של דבריהם כיון דלא גלי קרא באיסורי ע"ז דחוותא מילתא היא:

אלא שאני מסתפק על דברי האחרונים ז"ל שאמרו דבעינן אפשיטא מדגריסינן בטר הכי רבא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חוותא מילתא היא ורמינהו רביעית דם שנבלעה בבית הבית טמא ואמרי לה הבית מהור ולא פליגי הא בכלים דמעיקרא והא בכלים דאתו לבסוף שנבלעה בכסות אם מתכבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם טמא ואם לאו מהור ומשנינן אמר רב כהנא מקולי רביעית שנו כאן בדם תבוסה דרבנן ובודאי רבא דפרוך הכי סבירא ליה דבגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק לאו מדרשא דערלים אתי דאי הכי מאי פירכא אלא ודאי סבירא ליה דחוותא מדינא מילתא היא ואפשיטא בעיין וכיון שכן יש לאסור בנדון שלפנינו. שמה תאמר בנדון דידן יש לו צד היתר לפי שאין ההומץ בלבד גורם לצבע שיהא אלא העפצים ושאר הדברים המשחירים גורמים ג"כ הוה ליה זה וזה גורם ושרי. ליתא דודאי כי שרינן זה וזה גורם היינו כשאין שם גופו של איסור שאין האיסור אלא גורם בלבד אבל כל שנתערב שם גופו אי אפשר להתירו מטעם זה וזה גורם שהרי שנינו אלו אסורים ואיסורם בכל שהן ואין תערוכתם מותר מטעם זה וזה גורם ולא התירו זה וזה

ואין תערוכתם מותר מטעם זה וזה גורם ולא התירו זה וזה
 גורם אלא כגון תגור שהסיקוהו בקליפי ערלה שאין גוף
 האיסור בפת וזוועים תחתיה ירקות שאין גוף האיסור
 בירקות ושאר של חולין ושל תרומה נמי אף על פי שגוף השאור בעיסה גופו של
 איסור כבר נתבטל במאתים שאין כאן אלא ההמוץ הבא
 בנרמתו של איסור אבל להתיר תערובת גוף כל שלא
 נתבטל מטעם זה וזה גורם ה"ו והכא אי אמרינן חוותא
 מילתא היא הרי הוא כאלו גוף האיסור שם:

שמה תאמר לא כי אלא נהי דחוותא מילתא היא אין גוף האיסור שם אלא חוותא היא שבאה בנרמתו של איסור וכל שבא ע"י שני גורמים שריא. ליתא דאי הכי מאי פריך הכא מדם הנבלע בכסות אמאי לרי מטמא באהל הא אף על גב דחוותא מילתא היא אין שם רביעית דם ממש שתטמא אלא ודאי אי אמרינן מילתא היא כגוף האיסור חשבינן לה ואין להתירה בשני גורמים וכיון דרבא סבירא ליה הכי דהתם רבא גריסינן וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בהדושויו אית לן למנקש הכי. ואינו רואה דרך לדחות זה אלא שנאמר דרבא דרמי הביא הברייתא לאו משום דסבירא ליה דחוותא מילתא היא אלא

אלא אדרבא בעי לאוכוחי דאיי דתנן בגר שצנעו בקליפי ערלה ידלק לאו משום הזותא מילתא היא אלא משום דגלי דחמנא ערלים ובהכי אתי שפיר טפי אי גרסינן הכא ולעיל מיניה בסמוך בתרווייהו רבה או רבא שלא כדברי הרשב"א ז"ל דוק ותשנה וכל זה דוחק. אלא שמצאתי סעד לדברי הראשונים ז"ל לקיימן שאמרו דבעיין לא אפשיטא ממקום אחר דגרסינן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה תנן התם הרסין שבלעו משקין טמאין וכי אמר ריש לקיש לא שנו אלא משקין קלין וכו' ור' יוחנן אמר אחד משקין חמורין ואחד משקין קלין והתם אותביה ר' יוחנן לריש לקיש מהא דרביעית דם שנבלע בכסות אם מתכבסת ויוצאת ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טהורה ודחינן לה אליבא דריש לקיש כדמ תבוסה דרבנן אלמא ר' יוחנן ברביעית דם מן המת ממש מוקי לה ועל כרחן סבירא ליה לר' יוחנן דהזותא לאו מילתא היא וכיון דק"ל כרבי יוחנן לגבי ר"ל משמע דנקטינן לה הכי וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות טומאת מת דרביעית דם מן המת ממש וזה יותר מכריע למנקט מבעיין הזותא לאו מילתא היא דהוא דרבא אפשר לדחותה כמו שכתבתי :

בללו של דבר הראשונים ז"ל לא רצו להכריע כלל ואמרו דבעיין לא אפשיטא אלא שעדיין לא נתבררו יפה דברי הרמב"ם ז"ל שכתבו להחיות דרביעית דם כדמ המת ממש ובפרק ד' מהלכות גזילה כתב בעיין דשבה סמנים כאלו לא אפשיטא ואף (שם כתבה) [שמסתפק] בענין זה מאד וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל ובעיקר פסקו בעיני אלא שדעתו רחבה נדעתנו. מ"מ בין שתאמר דבעיין אפשיטא מסוגיא דפ' האשה שהיא עושה צרכיה דמאי ודחינן לה כדמ תבוסה דחיה בעלמא היא לאוקמה כר"ל או שתאמר דבעיין לא אפשיטא כדברי הראשונים ז"ל לענין איסורי הנאה של דבריהם איכא למנקט לקולא דהזותא לאו מילתא היא אלא באותן איסורי הנאה בלבד דגלי בהו קרא דהיינו ערלה ושביעית אבל בעיין דלא גלי לא גלי. אלא שיש להחמיר עוד ולומר דכיון דאמרינן התם בפרק הגזול גבי שביעית שאני התם דאמר קרא תהיה בהוייתה תהא דאע"ג דהאי תהיה מצטרף לן נמי לוטר שאינה יוצאה לחולין כדאיתא בפרק האיש מקדש ובשאר דוכתי ואפילו הכי דרשי ביה נמי הא בעיין נמי כיון דכתיב בה והיית הרים כמוהו אע"ג דמצטרף לן לכל שאתה מהנה ממנו הרי הוא כמוהו דרשינן ביה נמי הא ואע"פ שאין הדברים מראין כן אפשר שנדחוק עצמנו בזה כדי שלא להקל יותר באיסור הנאה של ע"ז מערלה ושביעית. ואעפ"כ כיון דנקטינן מבעיין לענין איסורי הנאה של דבריהם דהזותא לאו מילתא היא אפי' תאמר שהחמיר הכתוב בעיין בערלה ושביעית אפילו הכי אין גוף האיסור שם כיון דהזותא לאו מילתא היא אלא גרמת הנאה הוא שאסר הכתוב וכל שהנהגה באה על ידי שני גורמים כנדון שלפנינו יש להתירו מטעם זה וזה גורם :

שמא תאמר לא כי משום דבפרק כל שעה אמרינן דיש שבה עצים בפת והיינו לומר שכיון ששבה העצים ניכר לו אין להתירו מטעם זה וזה גורם אלמא כל כה"ג כאלו גוף האיסור נתערב בו השביעין ליה ומסתברא ודאי דכי היכי דאמרינן דשבה עצים בפת הכי נמי יש שבה סמנין בגד שהדעת נותנת כן ועוד לדמתי זה מדגרסינן בירושלמי דמסכת ערלה אמר ר' אבא בר ממל הניי ערלה בשלה ברוב מתניתין פלוג על אבא בר ממל תבשילו שבשלו בקליפי ערלה ידלק פתר לה קדרה בקדרות נ"ל דמסיפא הוא דפרטינן עליה דר' אבא בר ממל דקתני סיפא דהיא בפרק ג' דערלה נתערב באחרים יעלו באחד ומאתים ופתר לה קדרה בקדרות כלומר דנתערב באחרים אקדרה קאי ומעמא משום דיש שבה עצים בקדרה כדמסקינן בפרק כל שעה כוסות וצלוחיות אסורי משום דיש שבה עצים בפת ומדפרטינן מההיא ולא פרכיה מדתנן לעיל מינה דהוה שייך שפיר טפי דר' אבא גבי צבע אמרה למיתיה כדאיתא התם דוק ותשכח משמע ודאי דלא מצי

מצי למפרכה מההיא דההיא משום דיש שבה סמנין בבגד ולא מיקרי הניית ערלה בלחוד וכדמשני ליה תפטר קדרה בקדרות :

וכיון שהדברים נראין דאפי' תמצא לומר דהזותא לאו מילתא היא אפי' הכי באיסורי הנאה שהוייתם שלהן אוסרת אמרינן דיש שבה סמנין בבגד יש להחמיר ולומר דכל כה"ג כאלו נתערב שם גוף האיסור הוא שאין להתירו מטעם זה וזה גורם ליתא דכי אמרינן יש שבה עצים בפת היינו לומר דכיון ששבה עצים ניכר בפת שבא על ידי גורם איסור לבדו אין להתיר הפת מטעם זה וזה [גורם] דגורם של איסור ניכר וגורם של היתר אינו ניכר אבל כאן שאיסור והיתר נצטרפו לאותו שבה סמנים שניכר בעור מסתברא דשרי דהא תלמוד שכתם ששבה עצים בפת כך שבה שאור בעיסה דמפי חשיב טעמא מחזותא דבחזותא שקלינן וטרינן אי מילתא היא אי לאו מילתא היא ומעמא ודאי מילתא היא ואפי' הכי אמרינן בשאור של חולין ותרומה שנפלו לתוך העיסה ולא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחמצו דלמאן דאמר זה וזה גורם מותר שרי אלמא כל שאין ממש של איסור שם כשאור שנתבטל אלא שנשאר מעמו אע"פ ששבו ניכר בעיסה כיון שאותו שבה בא עליה משני גורמים שרי והכי נמי דכותה. ועוד מצאתי שם בירושלמי בפרק ג' דערלה בלשון הזה גבי צבע של איסור שנתערב בשל היתר מאי בדין אם יש בו כדי לצבוע את רואה היתר כמי שאינו והאיסור שבו כדי לאסור אם אין בו כדי לצבוע את רואה היתר כמי שאינו והאיסור אין בו כדי לאסור ע"כ. אלא שלא נתברר אסמנין בסמנין או אמי צבעים במי צבעים בלחוד :

מכל אלו הטעמים יש להתיר נדון שלפנינו ולא שהייתי מתיר אותו בתחלה שמתוך שאנו מדמין בדברים עמוקים כאלה לא נעשה מעשה אלא שכדאין הם הדברים לסמוך עליהם במה שפשוט מנהגו להתיר שכבר אמרו בירושלמי הלכה שהיא רופפת בידך צא וראה היאך הצבור נוהגים ונהוג כן ובגמרא דילן הכי אמרינן נמי בפרק הקומץ רבה א"ל אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דכי אמר רב מרווח והא רב אית ליה מנהגא והאידינא נהוג עלמא בסתמות וכו' :

עא שאלתכם האצילים הגיעתני על דבר יהודי אחד שהיה שמו מיימון מלאקי שהיה בספינה שנטרפה זה כמה שנים ומעולם לא נראה איש מכל האנשים אשר הלכו בספינה ההיא כי אם מפי אנשים סוחרים עברו דרך שם זמן מועט אחרי הרעש ההוא והכירו חלקי הספינה מוטלים בים ומגינים רשומים בחותם רב החובל ודנוה לשבורה והאנשים היורדים בה לנשבעים ועתה מקרוב בא נכרי אחד ואמר מסלית כי הוא מוכר מיימון מלאקי והכירו על שפת הים מת והכירו בפרצוף פניו עם חוטמו וגם סימן שהיה כדאישו וסימן אחר מובהק היה בזרועו ושאלוהו כמה ימים יש מזמן הטביעה עד זמן שראהו והשיב כמו שיש שבועות עוד נשאל אם ידע מזמן שהוא הגיע בשפה אמר שדבר זה שאל לצופה המגדל שהיה סמוך למקום ההוא ואמר לו כמו ששה ימים ואתם נסתפקתם בנדון זה מהטעמים שכתבתם בשאלתכם :

ואני מסדר לפניכם הדברים שראוי לשאת ולתת בהן על הגדה סדרן ובתוך דברי אבא מה שנסתפקתם. ראשונה צריך גם מלל מטעם כולל לנעלה לבאר אי בעינן בנדון זה שיאמר העד מת וקברתיו וכבר ידעתם שדעת הר"ב אלפסי והרמב"ם ז"ל דער אחד במלחמה וכמים דבעינן מת וקברתיו ואבא לכו טעמו הוא ז"ל סובר דכיון דבעיין דאיבעיא לן בפ' האשה שלום בעד אחד במלחמה לא אפשיטא אלא מההוא עובדא דנגלת דכפרק האשה בתרא דמשמע התם בהדיא דבמים עד אחד נאמן ומים כמלחמה דמי כדאיתא בפרק האשה שלום הילכך כיון דלא אפשיטא אלא מההוא סובר הרב ז"ל דדוקא כי ההוא עובדא דליכא למימר דאמר

דאמר בדדמי דהא אסקינן אנישרא דשביסתנא וכדאיאת התם ודכוותה נמי בעד אחד במלחמה דוקא באומר מת וקברתיו וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל בס' אחרון מהלכות גרושין דסבירי להו דכי היכי דבאשה עצמה היישינן דלמא אמרה בדדמי כל היכא דאיכא למיהש כדאיאת בס' האשה שלום הי"ג בעד אחד ועובלא דברקום נמי מוכח דבעד אחד במלחמה בעינן וקברתיו דאמרינן התם שמת וקברתיו וכבר ידעתם שיש הולקים עליהם וסוגרים דעד אחד במלחמה אע"ג דלא אמר וקברתיו נאמן ומעמייהו משום דבעינן בעד אחד במלחמה ליתא משום דהיישינן דעד לימא בדדמי אלא משום דמספקא לן אי טעמא דעד אחד משום דהיא דייקא ומנסבא אבל בדדמי לא היישינן דלאו משום הכי מספקא לן הילכך כיון דהוינן בעובדא דדגלת דעד אחד מהימן אלמא טעמא דעד אחד לאו משום דהיא גופה דייקא דהא במים לא דייקא דהא מים כמלחמה דמו אלא ע"כ טעמא דעד אחד משום דמהימן הוא וכיון דמהימן אפי' כי לא אמר קברתיו סגי דלא היישינן דאמר בדדמי זהו טעמן של בעלי סברא זו וכדאי שדברים נכונים הם וקרובים אל הדעת:

אבל מאחר שהרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל הסכימו דכל במלחמה ודכוותה היישינן אפי' לעד אחד בדדמי מי יקל את ראשו להקל באיסור אשת איש כנגדם הילכך ודאי לענין מעשה בעינן שיאמר מת וקברתיו ואע"כ בנדון זה קרוב הדבר לומר שדברי נכרי זה הרי הם מועילים כאלו אמר מת וקברתיו דודאי לא בעינן דלימא דוקא קברתיו אלא כל שהוא אמר דברים שאין לתלותן שיאמר אותן בדדמי בהוא סגי דהא בעובדא דדגלת לא אמר קברתיו ואפ"ה אסבוח לדביתהו דבמת בלחוד הוא דהיישינן דאמר בדדמי אבל נכרי זה שאמר שראה אותו מת על שפת הים וששאל לצופה המגדל כמה יש שהגיע ליבשה ואמר לו כמו ששה ימים כל כה"ג ודאי לא משמע דאיכא למיהש דאמר בדדמי:

ומה שנסתפקתם דלמא כי אמר מהימן עד אחד היכא דאמר דטבע ודאי כגון דשהה עליה כרי שתצא נפשו דכיון דכרי האי גוונא אם נשאת לא תצא כי אתא נכרי מסל"ת שראוהו מת סתם שרינן לה אפי' לכתחלה אבל הכא שלא העיד מעולם דטבע ולא שראו הספינה שאבדה בכי האי גוונא נותנים עליו חומרי היים וכדאיאת בספק כל הגש ואם נשאת תצא מאן לימא לן שלא יצטרך לחוש שלא להתירה לכתחילה כיון דבכה"ג היא לא דייקא וסהדא נמי עביד לאסהודי בדדמי זהו מה שהששתם ואין בו מקום לחוש חוץ מכוונתם דהא בעד אחד במלחמה ליכא למימר הכי וכמו שכתבתם ודאי הרמב"ן פשט לבעינן דעד אחד במלחמה מדאמרינן בס' האשה בתרא בהוא נכרי דאמר חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכים לכרכום ביתר ומתו וקברתים דשעת מלחמה וחורבן היתה ומת סתם במלחמה משמע וכ"ש בששים בני אדם כאחד דודאי במלחמה משמע ואפ"ה התירו נשותיהן ובהא ודאי אין לבא עליו מן הטעם שכתבתם:

ולפיכך קרוב הדבר שיספיק עדות נכרי זה כאלו אמר מת וקברתיו אלא שאין להתיר האשה מן החששות שאסדר לפניכם. דהא מדאמרינן בגמרא בס' בתרא גבי מיא ואמר דכי אסקוהו חיזוהו בשעתיה אבל אי אשתיה מתפח תפח משמע בהדיא דדוקא כי חיזוהו בשעתיה הא לאו הכי היישינן. ומה שאמרתם כי הרמב"ם ז"ל כתב ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים כ"ד שעות דעו שנוסחא משובשת נודמנה לכם וכך היא נוסחתו האמתית אחר שהושלך מן הים שעות. וכ"ד שיש שם בספרים טעות סופר הוא. ולפיכך כתב הרב ז"ל שעות דכיון דאמרינן בגמרא וה"מ דכי אסקוהו חיזוהו בשעתיה דקדק הרב ז"ל דדוקא כשראוהו באותה שעה בעצמה אבל כל ששהה שם עד שעה שנייה דהיינו שעות היישינן ולא שרינן לה. ומה שתמהתם על מה שכתב ונתפח דמשמע דדוקא נתפח ובגמרא לא משמע הכי יפה דקדקתם וכבר הקשה עליו הרשב"א ז"ל מזה בהדושי

בהדושי. ואפשר שהרב ז"ל תפס לו הלשון האמור בגמרא דאמרינן אבל אשתיה מתפח תפח כלומר דודאי תפח ואף לזה כיון הרמב"ם ז"ל לומר דכיון ששהה שעות ודאי נתפח. ולפיכך בנדון זה כיון שזה העד לא העיר דהוייה בשעתיה אין להתיר אשה זו שאע"פ שנחלקו קצת מפרשים בהא דתנן ואין מעידים אלא עד שלשה ימים בסתמא מאי דיניה שבתוספות כתבו בלשון הזה ויכול לאמת דהיכא דאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך ג' ימים מסתברא לי שאין ענין לנדון זה דה"מ לשעור ג' ימים דמסתמא אי לאהר ג' ימים היה ניכר לעין ויותר קרוב לתלותו בתוך ג' מלאחר ג' אבל בנפל לו לים שאין שעורו אלא שעה אחת בלבד מן הסתם אין לתלות ולומר שתוך אותה שעה שנפלם ראהו שיותר מצוי ששהה יותר משעה אחת. ועוד שבתוספות לא אמרו הדבר אלא באפשר וכבר ספק עליהם הרשב"א ז"ל. ועוד שאפי' נקל ולומר דתלי לקולא ואימר בשעתיה הוייה עדיין אין להתיר אשה זו שהרי נכרי זה אמר שצופה המגדל הגיד לו כי כמו ששה ימים עברו שפלטוהו המים:

ומה שספקתם לומר שאולי אין לחוש לדברי הצופה הזה דנכרי אינו בן עדות כלל לא לאסור ולא להתיר ואפי' במסל"ת אלא באותו שמנו חכמים לכדו כדאיאת בס' הגזול אין נכרי מסיה לפ"ת כשר אלא לעדות אשה בלבד וכו' אלו דבריכם ואין בזה מקום לספק כלל דלא מיבעיא הכא דאין נכרי זה מכחישו לצופה המגדל אלא אפילו היה מכחישו ואומר שלא לתר פלמו הים אכתי לא תנשא דהוה ליה כאותה ששינינו אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זה לא תנשא. ולפיכך כשהורתי על כל צדדי אשה זו עדיין לא מצאתי לה צד היתר:

עב כתבת העיר הזאת כולה מוקפת חומה גבוהה בדלתים ובריה ודלתותיה ננעלות בלילה בעת מלחמה ועת שלום וחריץ עמוק כמו חמש אמות ברוחב ארבע חולק חצי העיר מראשה לסופה אמנם הכל תוך החוקה ועוברים בגשרים של עץ מחצי העיר לחצייה ורוב המבואות מקורים אמנם מבוי שבו דרים היהודים כולם אינו מקורה אך ראשו האחד כלה עד לחומה בדרך עקום וראשו האחד כלה לחריץ בדרך עקום ג"כ וערכו המבוי בלחי וקורה והניחו מקצתם בלא שתוף חוץ לקורה וחויץ ללחי גם שני מבואות קטנים פתוחים למבוי זה הנזכר ובאותם כמו ד' בתים ושתפו בהם עם המבוי הגדול ועשו לכך אחד לחי וקורה ועוד נפתח בית אחד מצד אחר של מבוי תקרה ומעויבה וכתלו נפרץ ופתוח למבוי כמו חמש אמות או שש וכותל צפוני ודרומי קיימים ורובו של מערב ובפרצותו עוברים רבים דרך קפנדריא וג"כ הוא קרוב לחומה ומטילים ספק על המבוי הזה מצד הנשרו ומצד פרצתו:

תשובה לא יפה עשיתם בשחשרתם את המבוי בלחי וקורה בלבד שאע"פ שעירכם דין רשות היחיד עליה כיון שיש לה חומה ודלתותיה ננעלות בלילה אע"כ כיון שלא הוכשר כל המבוי נמצא משני ראשיו פתוח למקום האסור לו והוה ליה כהויא דאמרינן בס' דערובין דמבוי המפולש שיש בקעה מכאן ובקעה מכאן עושין צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן ולפיכך להכשיר המבוי הגדול גם כי לא היו פתוחים לו אותם שני מבואות קטנים שאמרתם היה צריך לעשות צורת פתח לראשו האחד ולחי או קורה מראשו השני ועכשו שפתוחים לתוכו שני מבואות קטנים צריך עוד תקון להכשיר את שני מבואות ונס המבוי הגדול מחמתם והוא שצריך שתעשו בראש כל אחד מן המבואות הקטנים באותו ראש שאינו פתוח למבוי הגדול צורת פתח משום דק"ל כרב דאמר דמבוי עקום תורתו כמפולש. ואע"פ שר"י ז"ל מחמיר ואומר שמבוי עקום צריך צורת פתח בעקמיותו ולחי וקורה לכל אחד משני ראשיו כבר הלקי עליו בתוספות והעלו שאין דבריו החזירים ולפיכך כל שיש צורת פתח בראש המבוי הגדול ולחי או קורה

קורה בראשו האחד וצורת פתח ב"כ בראש כל אחד מן המבואות הקמנות אותו ראש שלהם שאין פתוח למבוי הגדול די בכך:

ולענין אותה פרצה שאמרת אם יש בתחתיה גדרוי דהיינו שפה שהיא מעכבת את הרבים מלעבור להדיא אינה צריכה תקון כלל דהא ק"ל כרב חנין דאמר דמבוי שנפרץ מצדו בעשר כל שיש לפרצה גדרוי דהיינו כעין שפה שמעכבת את הרבים מלעבור ואם אין שם גדרוי כלל הרי נעשית פרצה זו כמבוי עקום ולפיכך צריכה פרצה זו צורת פתח בראשו האחד שאינו פתוח למבוי אם רצונכם לתקן גם מקום הבתים שנפלו או בראשה הסמוך למבוי הגדול אם אינכם רוצים לתקן מקום הבתים. וצורת פתח שאמרתו הוא שתעשו כעין שתי לחיים אחד מכאן ואחד מכאן גובה כל אחד עשרה טפחים או יותר ועל גביהם תשימו קנה ואפילו הקנה גבוה מהם הרבה כיון שגובה הלחיים עשרה הרי זו צורת פתח דהא ק"ל דצורת פתח אפי' קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן ואין צריכין ליגע ע"כ דבריד. והוה דעתו שכל מה שפסקת בזה יפה דנת ויפה פסקת אבל מתוך שעריבין עלי דבריד וכי אשא ואתן עמך בחלכה אוכרה ימים מקדם בהותנו יחד בבית המדרש אאריך לישא וליתן עמך על כל דבר ודבר:

עג ואגידך ראשונה שמה שכתבו בתוס' בשם רי ז"ל

שואם אדם נותן מעות לחברו למחצית שכר ואמר לו על מנת שלא תלוה אלא על משכונות כסף וזהב ותשמרם בקרקע ואם תשנה יהיו ברשותך להתחייב עליהם בכל דבר אם פחתו פחתו לך שאין זה רבית דכיון דאם לא שינה לא יהיו כלם ברשותו להתחייב עליהם אין כאן רבית דהא הכא אם שינה מדעתו אמרינן אם פחתו פחתו לו ואפילו הכי אם הותירו הותירו לאמצע וליכא רבית כיון דאם לא היה משנה מדעתו לא היה כל הפחת ברשותו אלא הישכר וההפסד לאמצע כדון עסקא דהוה פלגא מלוה ופלגא פקדון אלו דבריו ז"ל:

וזו הראיה איני רואה אותה מכרעת לפי פירוש המפרשים ז"ל דפחתו דקתני בברייתא בתרייתא אינו כפחתו דברייתא קמייחא דפחתו דברייתא קמייחא כיון דלאוקימתא דר' יוחנן מתוקמה כר' מאיר וקני להו בשנוי א"כ אפילו פחתו באונס פחתו לו דברשותיה אתניסו ופחתו דברייתא בתרייתא דאוקימתא כר' יהודה דלא קני להו בהאי שנוי הוי ליה האי שנוי כשנוי דצבע דאם פחתו באונס לא פחתו לו ואין משילין עליו אלא דידו על התחתונה וכן הרין לאוקימתא דר' אלעזר דמוקי להו תרווייהו כר' מאיר דאלו לאכילה הוי שנוי גמור וקני להו אבל לסחורה לא הוי שנוי גמור ולא מפסיד אלא שידו על התחתונה ומעתה לפי זה אין כאן ראייה למי שמקבל עליו אחריות כל הקרן שיהא מותר לתת מן הריזח למפקיד כלום אלא שהוא ז"ל נקט ברייתא כפשטא דאם פחתו פחתו לו לגמרי דמשום טעמא דלתקוני שדרתך ולא לעוותי חייב לגמרי באחריות הקרן ולפי זה יפה דן:

ועם כל זה מה שאמרת יש לנו לומר דמסתמא שינה דכיון דהאי יויף ברבית וקבל עליו האחריות יש לנו לומר שדעתו לשנות מתנאי ההלואה ולא שביק היתרא ואכיל איסורא כדאמרינן בחולין גבי ישראל משומד וכו' בזה אני משיב לך דאדרבה אלו היה דעתו לשנות או ששינה עבד איסורא דמדאורייתא אסור לו לשנות ולעבור מדעת הבעל הבית ומפקיד כבר התנה עם הנפקד דאין לשנות ור"י ז"ל לא אמר שיהא רשאי לשנות שלא מדעת בעל הבית שהרי הרין שלו ז"ל אפילו באומר מפקיד לנפקד דאם תשנה יהו ברשותך להתחייב עליהם בכל דבר הוא שאין בו משום רבית אע"פ שהשנוי תהא נעשה מדעתו של בעל הבית כיון דאם לא היה משנה מדעתו לא היה הפחת ברשותו ומעתה אין לך לומר וללמוד מדבריו שיהא רשאי לשנות ולפיכך אין לנו לומר

ששינה

ששינה כדי שיהא הרבית מותר אדרבה השנוי הוא אסור מדאורייתא ורבית כה אינו אלא מדבריהם ואדרבה יש לנו לומר שלא שינה ולא עבר על דעתו של בע"ה ונמצא משתכר שהרבית שלו ואין כאן איסור שמא תאמר מ"ם בספק ההלואה עבר אלאו דשימא הרי הדבר ברור שאין הלוה עובר משום לא תשימוץ עליו נשך כדאמרינן בסוף איזהו נשך מלוה עובר בכלול לזה עובר משום (לא תשיך) ולאחיד לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול:

הרי כאן מפורש שאין הלוה עובר משום לא תשימוץ עליו נשך וכן כתבו התוספות בפירוש בריש איזהו נשך גבי הריא דתניא התם ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב פוטרין את המלוה ואת הערב מפני שיש בהם קום ועשה ורישב"ם ז"ל בדקדוק גמור כתב בריש פרק המוכר פירות עלה דההיא דאמרינן דמשעת כתיבה עבר ליה אישימא דאמלוה קאי ולא אלוה שאין הלוה עובר בלא תשימוץ עליו נשך אבל מ"מ יש לך לומר דלוה ג"כ עבד איסורא בשעת ההלואה דקא עבר אלפני עור לא תתן מכשול כמו שהמלוה עובר משום לא תשימוץ עליו נשך כיון דאמרינן בסוף פרק איזהו נשך דלוה עובר משום לפני עור לא תתן מכשול:

ועם כל זה איני רואה שום מנוס לומר שלא עברו מלוה ולוה בשעת ההלואה כיון שהתנו להשביחם ולהלוותם על משכונות כסף וזהב שאפילו תאמר שדעתו של לוה היה לשנות מ"מ כיון שאין זה מפורש בשטר כבר עשו שימא מדרבנן. ואין לומר שדעת מלוה ולוה היה לשנות דא"כ היו מפרשין כך בשטר שעם כל זה היה הריזח מותר לדברי ר"י וכמו שכתבתי. ועוד שכיון שלא פירשו כבר עשו שימא מדבריהם. מעתה הדבר ברור שהם התנו על רבית דרבנן ונמצא לפי זה שהנפקד מתחייב בקרן ולא בריוח אבל עדיין אכתוב אליך צד היתר בריוח על צד מיוחד אחר שאגמור לישא וליתן על כל דבריד:

עוד כתבת והאמת שקבלו הסך מיד נכרי אחד בכלל ראובן עד ולא ראיתי בזה צד היתר כל שכתבת בזה יפה אמרת. עוד כתבת והנה חורו לו שהוא נשבע לבטל את המצוה ולא יפרע לא את הקרן ולא את הריבית ואתה חלקת עליהם לומר שגובה את הקרן משום דק"ל כרבנן דאמרי גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית ע"כ. אין ספק שיפה דנת. אבל לענין מה שבא בתוך דבריד בלשון הוה וא"כ בנדרון שלפנינו שהכל ביהד דין הוא שלא יגבה כלום דהוי כמו שטר מוקדם ע"כ. בזה איני מבין דבריד שהיאך הוא כאן הכל ביהד והלא המאה וחמש פרחים מקרן הפקדון מבוררים הם וליכא למגור הכא שמא יגבה מוזמן ראשון ולא עוד אלא אפילו כלל הקרן והרבית בסך אחד ואינו נזכר וניכר שיהא שם רבית כלל איכא מאן דאמר דגובה את הקרן ולא גורינן שמא יגבה הרבית כדאמרינן שמא יגבה מוזמן ראשון גבי שטרי חוב המוקדמין דלא דמי דהתם אי גבי מוזמן ראשון הרי הכל אסור שטרף מן הלקוחות שלא כדון כל המזמן אבל כאן אפילו יגבה את הרבית בקרן שבשטר לא עבד איסורא בקרן ולא קנסינן היתרא משום איסורא:

ובן מה שכתבת שחייב לקיים שבועתו ולפרוע הקרן יפה אמרת אבל מה שראיתך נושא ונותן לומר שחלה שבועה בכלל לעבור על המצוה ומטעם זה באת לומר דכיון שכלל הקרן והרבית יחד חלה שבועתו אפילו על הרבית אם לענין חיוב קרבן שבועה נתכוונת אינו ענין לנדרון שלפנינו ואם לענין שיהא חייב לעבור על האיסור כדי לקיים שבועתו כיון שנשבע לכלול זו לא אמרה אדם מעולם ה"ו שהנשבע לאכול נבלות האסורות לו ואף אם כללם בהיתר שיהא חייב כדי לקיים שבועתו לאכול נבלות אף על פי שהרבית מדבריהם אין מחייבים אותו לפרוע שהחכמים העמידו דבריהם במקום תורה בשב ואל תעשה:

וכן מה שאמרת דליכא למימר דכיון דהותר מקצתו הותר כלו כדאמרינן בפי ד' נדרים גבי ראה אוכלים תאנים וכו' וב"ה אומרים אלו ואלו מותרים משום דלא שייך למימר הכי אלא היכא שאינו יודע בשעת הנדר שאביו ביניהם שהוא ההיתר וכו' יפה אמרת ואני מוסיף על דבריך דלא אמרינן אלא במשנה דבריו הראשונים אבל במעמיד לא וכבר כתבתי בפרישתי מנדרים שם בפרק ארבעה נדרים ולא אאריך עמך בזה יען הגדת לי זה ימים כי אתך הוא. כתבתי אליך כל מה שכתבתי כמינה שיש כאן רבית מדרבנן אבל אני מסופק בזה ממה שבא הלשון בשאלה סתם שכך היתה השאלה ראובן הלוה לשמעון ולצלעתו על פי שטר הודאה עד סך מאה וחמשה פרוחים להשביחם ולהלוותם על משכונות כסף וזהב ולא פירשת אם הנפקד משתגר למחצה לשליש ולרביע או אינו משתכר בהם כלל ואם משתכר בהם הנפקד הדבר ברור שהוא רבית דרבנן ועל זה כתבתי כל מה שכתבתי כמינה שיהיה כן אבל אם נל הריזח לבעל הפקדון אע"פ שכל אחריות הקרן על הנפקד הוורו חכמים שהוא מותר דכה"ג לא מיקריא הלוואה אלא שליחותיה קעביד דכיון שכל ההגאה על המפקד לא דמיא להלוואה כלל אלא הוי כשלוחו וכשומר דתנן בזה מתנה שומר חנם להיות כשומר שכר וכשואל כלומר לקבל עליו כל אחריות הקרן ולהתחייב באונסין וכיון דמשום האי טעמא אתו עלה נראה שאפילו פורע המפקד לנפקד שכר מרחו ועמלו כיון שאינו משתכר בגוף הפקדון שרי דאין כאן הלוואה כלל אלא הרי הוא כשומר שכר שמתנה להיות כשואל ואף על פי שהרשב"א ז"ל החמיר בזה וכתב דמתניתין דקתני אין מקבלים צאן ברזל נראה דאסור דודאי הוויא מתניתין בכה"ג דשקיל מיניה מחצה נפקד לנפשיה מרישא שמעת מינה דקתני אין שמין עגלין וסייחין למחצה והשתא למחצית הפסד אסר למאן דמקבל עלויה כל הפסד מבעיא אלא הא אשמועינן דאף על גב דלא שקיל מיניה בהדיא אסור. ע"כ דבריו :

ורא ישרו בעיניהם מפני שאמרו היכן מצינו הלוואה דלית בה הנאה כלל דלוה וכל הנאה דמלוה ובעל הממון הא ודאי לאו הלוואה היא אלא דמתניתין משום סיפא איצטריך לאשמועינן אבל מקבלים צאן ברזל מנכרי ודברי חכמי לוניל מחזורין וקרוב אני לעשות מעשה כדבריהם כיון שאין זה אלא רבית דרבנן. וכ"ש שנראה שהרשב"א ז"ל חזר בו שהרי כתב בפירושו אין מקבלים וכו' כגון שמקבל מאה צאן במאה סלע והפירות למחצה אפילו יתן לו שכרו ועמלו ומזונו אסור מפני שנתחייב בכל הדמים שנתן וכשנושל בעל הבהמות ריזח מהן נראה כרבית ואין זה דומה לשומת עגלין וסייחין שאמרו כי שם שניהם קבלו על עצמן אחריות הקרן ואין שם אסור אלא בעמלו ומזונו וזו ואין צריך לומר זו קתני. נראה מדבריו דמתניתין מיירי בשתמקבל קבלה שיטול ממנה מחצית הריזח ואז נאסר אחריותו מפני שבעל הבהמה הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד שזה נעשה לזה עליה מפני שנתנה מן המחצה ולפיכך אסור אבל אם כל הריזח לבעליה זה מותר :

עוד כתבת שנשאלת אם מותר לגבותו באיזה ב"ד שירצה ראובן וכתבת שנראה לך שהוא מותר דליכא הכא משום מתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל משום דמי יאמר דהאי עקר ודמיא ליה להחיא דאמרינן בפ' המגרש בנישין דף פ"ד לא תיכול ולא תתגרש אינן עוברין על דברי תורה כלל אבל כאן אם לא יפרע חובו והמפקד מביאו בערכאות שלחם נמצא עובר על לפניהם ולא לפני נכרים ובודאי שלמה שנראה מפשט הסוגיא שבסוף המגרש בנישין דף פ"ח יראה כדבריך שאם קבלו עליהן בעלי הדין לדון לפני נכרים שרי שהרי השוו לפני ההדיוטות אלפני נכרים ולכאורה נראה דכי היכי דהתם בשקבלו עליהן שרי בערכאות שלחם נמי נימא הכי דליהו כנאמן עלי אבא אבל אין הדבר כן מפני שמה שמוזכר במדרשות שהעושה כן מייקר אמונתם וכלשון הזה

הזה כתב הרשב"א ז"ל בפירושו התורה בספר ואלה המשפטים ואע"פ שהזכירו חכמים שתי הכתות האלה כאחת יש הפרש ביניהם שאם רצו שני בעלי הדין לבא לפני ההריוט שבין שאל מותר הוא ובדקבלו עלווייהו דינו דין אבל לפני הנכרים אסורים הם וליכא ענין שידון להם בדיניהם לעולם ואפילו היו דיניהם כדינינו באותו ענין ע"כ לשונו. ומה שכתבת שעל כרחנו אנו צריכים לחלק כן דאי לא תימא הכי הא דאמרינן בהגוזל מכריו רבא וכו' האי בר ישראל יודע סהדותא וכו' לא הבנתי דבריך דהתם לנכרי הוא דמסחיד ישראל חבריה והנכרי תובע את ישראל בערכאות שלו ואע"ג דישאל קא מסחיד אינו עובר משום כל תשים דאשימא אזהר רחמנא והא אינו משים לפניהם וזה פשוט :

עוד שאלת ראובן נשבע לקדש לאה כל זמן שיבקשנו פלוני לקדשה מכאן ועד פסח ואסר עליו הנאת כל תשמיש מאשה אחרת שיקדש וזולתה ולכך טעם שיהיה נשאל על האיסור שיהול תקף האיסור ואחר כך על ידי בעלי לשון הרע נשבע שלא יקדשה ואמר עוד אני מקבל בנדוי שלא אקדשה ובקשת לעמוד על דעתי אם יש ממש לשבועה שנייה ובקבלת הנדוי :

תשובה חוששני לשבועה שנייה לפי שנראה שהיא חלה לבטל את שבועה ראשונה בכלל שהרי מכה שבועה ראשונה אינו מושבע לקדשה אלא כל זמן שיבקשנו אותו פלוני ולא עוד אלא שאפילו לבקשת פלוני אינו מושבע לקדשה אלא מכאן ועד פסח ונמצא ששבועה שנייה חלה בהיתר מן הפסח ואילך וקודם הפסח גם כן חלה עליו שלא יקדשה כל זמן שלא יבוקש מאותו פלוני ומתוך שהיא חלה באותו זמן שאינו מבוקש לקדשה חלה נמי כשהוא מושבע לקדש דהיינו כשיבקש אותו פלוני דהוה ליה כנשבע שלא יאכל מצה שאסור לאכול מצה אף בלילי הפסח אלא שאינו תוקע עצמי בזה מפני שנראה שהשבועה הראשונה היתה להנאת חבירו שהרי אמר כל זמן שיבקשנו פלוני וגם כן נראה שזאת השבועה היתה על תנאי שדוכין שהיו בינו לבניה ולא כל הימנו להפקיע זכות אחרים ולפיכך יהא נשאל על שבועה שנייה ויתירו לו נדויו ויקיים שבועה ראשונה :

עה גביר נעלה י"א שאלת ראובן היה שכיב מרע בארץ צרפת וצוה לביתו בכתב נכרי ובתוך דבריו שאל לאחד מן העומדים לפניו כמה חבורות יש בפירפיניאן ויען אליו ארבעה חזק אמנם לא פירש יותר ולא הזכיר שמותם ואז אמר ראובן המצוה הנני עוזב לד' חבורות שבפירפיניאן סך פלוני יתחייב בדרך שוה והנה בעיר חמש חבורות רשומות ואלו הן תלמוד תורה וחולים ומאור וצדקה וקברים וכל אלו החבורות יש עליהם להוציא מעות זולת מנוי הקברים אמנם זה המצוה עמד בפירפיניאן כמו שנה וזה עברו עשר שנים ואז לא היה בפירפיניאן קופה של צדקה וזה המצוה היה ממנוי הקברים ויהי כי ארכו לו הימים בארץ צרפת הנותו וילך לגור בפירפיניאן ויהי היום בתוך חליו שאל ואמר מי הם הכרורים ממנוי הקברים והשיבוהו פלוני ופלוני אז אמר ראובן המצוה בטוב מוסרם יכבדוני אחר ההעדר כי עזב להם דבר מה בצוואתו ואחרי מותו העיד בדברים עד אחד לבדו רק שהוא קרוב אה לאשת המת את היה ונתחק והמנהג היה בפירפיניאן פשוט על כל העולה לקרוא בתורה וידור נדר לכבוד חי סתם לארבע חבורות יפרע לאלו הארבעה ר"ל תלמוד תורה וחולים ומאור וצדקה וחבורת הקברים לחלק יצתה ובתוך הארבע לא נהגו למנותה אמנם יש כמו ג' שנים בקרוב שאחד מיחדי הקהל נפטר בפירפיניאן והיה ממנוי הקברים וכשצוה לביתו עשה הנחה לאותה חבורה ע"כ דבריך :

תשובה המצוה האומר אני מנית כך לד' חבורות והיו בעיר חמש כל שאין אנו רואין הכרעה בין אותן החבורות הוה ליה כהחיא דאמרינן בפ הכותב הוה דאמר

שורת **שאלה עה** **הרין**

דאמר נכסי לטוביה וכו' שניהם קרובים ישניהם שכנים שניהם תלמידי חכמים שודא דדייני ואף כאן אלו אמר הרין מניה כך לחבורה מצוה והיו שם הרבה חבורות ואין הכרעה מבוארת ביניהם דנין אותה בשודא דדייני ע"פ הפירושים שנתפרשו בענין שודא אבל כאן רואה אני הכרעה להברת הקברים לפי שהוא היה מאותה החבורה ותניא בתוספתא האומר תנו מאתים זה לבית הכנסת ינתנו לבית הכנסת הרגיל בו ואם היו שנים ורגיל בשניהם ינתנו לשניהם ואף כאן כיון שהיה רגיל בחבורת הקברים נראה שאי אפשר להוציא חבורת אותן הקברים מכלל אותן חבורות ונמצאת אותה חבורה זוכה ברביע ההנחה :

ואע"פ שכתבת בשאלה לשון זה וכל אלו החבורות יש להם להוציא מעות זולת מגוי הקברים ע"כ נראה שהכונה היא שאין עליהם להוציא מעות תמיד אבל לפעמים הם מוציאים מעות שאם לא כן אותו המצוה מקהל פירסיניאן שעשה הנחה להם לאיזה דבר ישמשו מעות הנחתו אלא ודאי נראה שלפעמים הם מוציאים מעות אע"פ שאין הענין תדיר כל כך כהוצאת יתר החבורות בשודא דדייני נראה שראוי להכניסה לזו לחבורת הקברים ויהיה דינה עם שאר החבורות בשודא דדייני נראה שראוי להכניסה לזו מתוך השודא שהרי העיד עד אחד שהמצוה אמר כי עוב להם דבר מה בצוואתו וזה העד אע"פ שהיה קרוב למצוה כשר הוא לדבר זה שאין כאן נגיעת עדות אם תנתן ההנחה לחבורה אחת או לאחרת והיו ליה כהויא דאמרינן בריש חזקת הבתים מי לא עסקינן דנקישי אגר ביתא וקיימי ואמרו למאן ניתביה ואע"פ שאין עד אחד קם לממון אע"פ הדברים מראין שהדבר אמת ולפיכך יש לזכות חבורת הקברים בדין השודא אפילו לא היה רגיל בה וכו' ששכיון שהיה רגיל בה זכתה מאותה תוספתא שכתבתי ואע"פ שעכשו פשט המנהג בפירסיניאן שהגודר סתם לד' חבורות יפרע לאלו הד' ר"ל תית וחולים ומאור וצדקה הרי ראובן בעת שצוה לא היה בפירסיניאן ולא היה יודע במנהג זה שכבר בא בתוך השאלה שכשהיה דר בפירסיניאן לא היה בפירסי' קופה של צדקה ולפיכך אין לומר שעל דעתם צוה ולפי זה נראה שחבורת הקברים זוכה ברביע ההנחה ונשארו בספק ת"ת וחולים [ומאור] וצדקה שאע"פ שאפשר לדון ולהוציא הצדקה מכללן מפני שלא היתה אותה חבורה בפירסי' בעת שהיה דר שם וקרוב הדבר לומר דמיקרי רגיל באחרות ולא בה ועוד דתנן סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה ובודאי מכירין היו בה אלא מתוך שהיו רחוקים מירושלים כשהיו אומרים תרומה סתם לא היתה דעתם לתרומת הלשכה :

וזה היה אפשר לדמותה אלו לא היה זמן רב שיצא ראובן מפירסיני' ושבוותו זמן לא היה חבורת צדקה בפירסיני' אבל בגדון זה שעברה עליו עשר שנה שלא היה בפירסיני' אין ראוי לקרותו רגיל באותן חבורות שהיו בעיר כשדר שם כי כבר היה לו לחשוב כי אפשר שנתחדשה שם חבורה או חבורות ועוד כי מי יודע אם היה זכור מאותן ד' חבורות שהיו שם בזמנו ולפיכך איני רואה הכרעה מבוארת בין אותן ד' חבורות אלא חזר דינן לשודא דדייני והוא שיראו התלמידי חכמים שבעיר איזו אחת מארבע חבורות ההן יש לדון בה שלא היה דעת המצוה קרוב אליה או שאינה צריכה כ"כ מעות וכיוצא בדברים הללו ואותה חבורה יוצאה מכלל הארבע חבורות ואין לומר שיש תקנה בדבר שבני העיר יחלקו המעות לאותן חבורות כמו שירצו כדי לצאת מכל ספק מדאמרינן ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי שזה לא נאמר אלא בדבר הנמסר לבני העיר אבל בפוסק צדקה וממנה בה גוברים פרטיים לא ולפיכך לא מצאתי בזה דרך אחרת ואין לחלק ולומר דהכא לא שייך למימר שודא דכי אמרינן הכי ה"מ היכא שהמצוה לא היה דעתו אלא על אחד כי ההיא דנכסי לטוביה אבל כאן הרי נראה מאותו העד האחד שעמד לפניו בעת צוואתו שדעתו היה לעשות הנחה לכל חבורות פירסיניאן שהרי שאל כמה

שורת **שאלה עה** **הרין** **נמ**

כמה הם ולפיכך לא שייכא בכאן שודא משום דודאי אלו היו שני עדים מעידים בזה היה נופל זה הספק אבל כאן אין אלא עד אחד שאינו קם לממון ויש לנו לילך אחר לשון הצוואה שהוא עשה ההנחה לארבע חבורות ושייכא בכאן שודא וכמו שכתבתי. ומ"מ אם המנהג בעיר שהקהל משנים החבורות אם כולם אם מקצתם והם רגילין בזה חזר הרין למה ששינינו ורשאין בני העיר וכו' ויהיה הדרך היותר טוב זה מוציא מכל ספק שקהל פירסיניאן יחלקו ההנחה בכל החבורות חלק כחלק :

יושבי על מדין השכונני באהלים נמע יי' לתורה ולתעודה להורות את בני ישראל בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו ראשונה אני מתנצל לפני כבודכם כאשר השבתי על מה שנשאלתי מאת הנעלה מאי שמרי משה מאיר כי לא ידעתי שאחס ספקתם הדין כאשר הודעתוני עתה שאלו ידעתי הייתי משיב אליו שכבר הורו זקנים מומחים ומובהקים והטוען אחר מעשה ב"ד שלהם לא אמר ולא כלום אבל הנכבד הנזכר בא אלי בשמכם והגיד לי כי אתם רוצים לעמוד על דעתי בזה ועל כן השבתי על ההנחה שנשאלתי בזה והוא שהנחה בשאלה שזה המצוה היה ממנו הקברים ולפיכך דמיתו לגודר לב"ה כמו שבא בתשובתי ולחלוק ולומר דהתם שאני לפי שמצוותיהם שוות אבל הכא יתרון מצוה שפי' מרגילות וכמו שבא בכתבכם אינו נראה כלל דמצות צדקה לא עדיפה ממצות קבורה אדרבה מצות קבורה עדיפה שפי' מינה שהרי גדולה מצות גמילות חסדים מן הצדקה כמו שאמרו ז"ל שזה בגופו וזה בממנו וקבורה שהיא מכלל גמילות חסדים יש לה יתרון על גמילות חסדים הכולל דהא אמרינן בפ' ואלו מצויאות בה זו קבורה ופרכינן היינו גמילות חסדים ומפרכינן לא נצרכה אלא לזקן ואינה לפי כבודו הרי שנתנו יתרון לקבורה על שאר גמילות חסדים אע"פ שהוא גדול מצדקה דוקן ואינה לפי כבודו אע"פ שאינו חייב בגמילות חסדים חייב בקבורה. ועוד דסתמא שנו בתוספתא ינתן לאותה בית הכנסת שהוא רגיל בה דכיון דפסקו הדין כך בסתם משמע שאין לנו לעיין אם מצוה אחת מבתי כנסת גדולה מחברתה אם בענין זרזו התפלה או שהיתה צריכה ממון יותר שלעולם דעתו של אדם קרובה אצל כנסת שרגיל בה וכן לכל מה שרגיל בו. ועוד שאע"פ שחבורת הצדקה צריכה ממון יותר כמו כן נודריה מרובין וחבורת הקברים נודריה מועטים ולפיכך אם המצוה היה קברן איני רואה שאוכל להוציא חבורת הקברים מכלל החבורות :

ומה שבא בכתבכם דודאי המצוה היה יודע מנהג פירסיניאן דהא הוינן גבי מהא דאמרינן חברך חבא אית ליה חוץ מכבודכם איני רואה לו ענין כלל דמהא דמהניא אינו מטעם שנדון ונאמר בודאי שמע המחזיק והוה ליה לאזדהורי בשמרו שאפי' העידו בפנינו עדי המחאה שהם לא הגידו לשום אדם מהאנו אין חזקתו של מחזיק כלום והיינו טעמא משום דטעמא של חזקה הוא שכל שלא מיהא בעל הקרקע הדבר שזוכיה שמכרו או נתנו וכיון שאין ריעות בטענת המחזיק משום דטפי לא מזדהר בשמריה אנו מעמידין הקרקע בחזקתו ולפיכך כל שמיחה בעל הקרקע אע"פ שאנו יודעין שלא בא באוני המחזיק מהאנו מחאה ואין זה ענין לגדון שלנו כלל וכן מה שאמרתם שאין לסמוך על עדות הנעלה גיסו מאי שמרי משה מפני מה שכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק זה בורר דמי שצוה בעת מיתתו בפני קרוב לו ורחוק מבניו עדותו פסולה איני רואה זה חוץ מכבודכם לפי שאפילו לדעת הרב ז"ל עדות זה אינו נוגע לקרובו שהרי כבר נתברר על פי עדים אחרים שהוא חייב לתת סך ממון ידוע לד' חבורות ואם ינתן לחבורה אחת או לאחרת אין כאן נגיעת עדות כלל והוה ליה כהויא דפרק חזקת הבתים מי לא עסקינן דנקישי אגר ביתא וקיימי ואמרי למאן ניתביה וזה נראה ברור מלבד מה שיש לדון על דברי הרב ז"ל :

ומ"מ כבר כתבתי שאין זה מכריע לענין הדין הגמור לפי שאין עד אחד קם לממון אלא

אלא שהוא מראה סנים שהאמת הוא כך שדעתו היה לחבורת הקברים וזה עמד לענין השודא כאלו היתה חבורת הקברים נוספת בשודא ולפיכך דעתי על הצד שהונחה השאלה לפני שאין להוציא חבורת הקברים מכלל החבורות אבל עתה בכתבכם ראיתי שנשתנה ענין הנחת הגרון לפי שבמה שנשאלתי בו בתחלה היה מונח שהמצוה היה קברן ואתם כתבתם שיש הוכחה גמורה שלא היה קברן שבשעת יציאתו לקבורה לא התנהגו עמו כמנהג קברן כי מנהג העיר לכל קברן שמת קרוב או רחוק שנושאים אותו הקברים לבד לאט והם חסויי ראש פניהם במטמון כמתאבלים על חברים ואומרים עליו צדוק הדין במקומות ידועים בדרך הקבר לכן שואלים על מי שמת ואינו ניכר אליהם אם הוא קברן ודרך הקרובים החפצים בכבודו להודיע כדי שיעשו לו הכבוד כנהוג ולזה לא ראינו ולא שמענו שהיה איש פוצה פה ומצפצף לומר קברן הוא אע"פ שהתנהגו עמו כשאר בני אדם שאינם קברים ע"כ לשונכם. וא"כ הוא יש כאן הוכחה גמורה שאינו קברן כי ההוא דאמרינן בפי"ב דכתובות אלמנה מאי דליתו לה ביסני כלומר שכל שלא נהגו עמה כמנהג החתולות הדבר מוכיח שלא היתה בתולה:

ועוד עשיתם חזק לדבריהם שהוגדר לכם מאנשי אמונה ששמעו מפי איש א' מקהל פירסיניאן שהיה שמה נדרש בעת צוואת המצוה ושאל ממנו כמה חבורות יש בפירסיניאן והשיב לו ארבעה חבורות צדקה ומאור ותלמוד תורה וחולים ושזה הנשאל כשהביא אותו לפניו גמגם. וגם שהוגדר לכם כי אחר העדר המצוה בא מאישמרי משה לפני ברורי הצדקה להתפשר עמהם. ועל זאת ההגחה יפה דנתם וחזקה עליכם שאין יוצא מתחת ידכם אלא דבר מתוקן. אבל מ"מ צריך להתיישב במה שכתב אלי עתה שנית הנעלה מאישמרי משה שהמצוה מסר נכסיו ביד הקרוב לאשת המת וכל נכסיו היו מעות ובעין ובאמונת השליש הזה הדבר תלוי לומר לכל מקבלי העובונות אשר היה הסך יותר מהמש מאות חפשים לכו וקוששו לכם תבן כי לא יספיקו הנכסים לפרוע נדוניית אשתו ע"כ לשוננו. וא"כ הוא כיון שבידו נאמן לומר קברן היה ועלה בדעתו שלחבורת הקברים נדר ראיתי בכתבכם כלשון הזה ואין להאמינו מההיא דזה הכלל כל שבידו שזה אין בידו ע"כ. ואתם היודעים מאיזה צד אין בידו:

גביר נעלה הגיעוני קונטרסי החכמים הנשאים אשר שם קונטרסך בענין השאלה ששאלת ממני בהיותי פה בדבר החבורות ואני במקומי אני עומד על הצד ששאלתני בו והוא שעשית הנחה שהמצוה היה קברן ועל זה הצד כדעתי אז דעתי עתה אבל הם הודיעוני שלא היה קברן ונתנו לזה הוכחה גמורה כמו שתראה בכתבי שכתבתי להם ועל זה הצד אין ספק שיפה דנו וחזקה עליהם שדבר יי' בפיהם אמת אמנם עם כל זה אם הדבר ביד השליש הוא נאמן אבל הם כתבו לי שאינו בידו ומה יש לי עוד בדבר זה והרי המשיב אינו יכול להשיב אלא על צד הנחת השאלה ואני ידעתי החכמים הנשאים ההם גדולים בחכמה וביראת הטא ויי' יודע כי לו ידעתי שיצא ספק דין מלפניהם על הגרון לא השבתי כי מי אנכי שאבוא אחר פסק דינם אבל גביר נעלה ידעת שבאת אלי בשמם לכתוב דעתי ולכבודם ולכבודך כתבתי כמונה על מה שכתבתי:

עו כתבת לאה נשאת לראובן זה עשרים שנה או יותר וקיים לה בשטר כתובה מנה מדרבנן והוסיף לה מדיליה חמשים זהובים של זהב והודה שהכניסה לו בנדונייא מאה זהובים של זהב באחריות כל נכסיו בקנין גמור ולא הפקידה שטר כתובתה ביד רחל קרובתה ועכשו מת ראובן בעלה בלכתו דרך וליניצא"ה והנה תבעה לאה הנזכרת שטר כתובתה מרחל שהפקידה אותו בידה ורחל החזירה אותו לה קרוע וחתוך בראש גוסס שטר כתובה שנהג לכתוב בכתובות ביום פלוני בכך וכך לבריאת עולם

עולם

עולם למנין שאנו מונין כאן במתא פלוני דעל נהר פלוני מותבה אך פלוני חתן בר ר' פלוני אמר לפלונית כלתא בת ר' פלוני הוי לי לאנתו כדת משה וישראל ואנא אפלה ואוקיר ואזון ואפרנס יתיכי כהלכת גוברין יהודאין דפלהין ומוקרין וזנין ומפרנסין נשיהון בקושטא ויהיבנא ליכי ע"כ חסר מנוסח הנהוג בשטר הכתובה וזה הקרע החסר אינו נמצא כלל אבל כתוב בשטר הכתובה וצביאת אורו דא וכו' וצבי חתן דנן ואוסיף לה מדיליה נ' זהובים של זהב וכו' ודא נדונייא דהנעלת ליה מאה זהובים של זהב וכו' וקבלם עליו ועל יורשיו אחריו ועל כל נכסיו שקנה ושיקנה וכתוב בסוף וקנינא מדוד חתן דנא לאורו דא אתתיה על כל מה דכתוב ומפורש לעיל קנין שלם מעכשיו וחתום בה דוד חתן בן אברהם שמריאל צוה לחתום וחתמו שם שני עדים כשרים שנמצא קיום להתימתם עכשו יש אומרים ששטר כתובה זו אינה שוה כלום לגבות בה מנכסי בעלה לפי שהוא שטר קרוע ואמרינן בפרק גט פשוט נקרע פסול נקרע כשר ונמצא תשובה לרא"ש ז"ל שכתוב דוקא כשאין יכולין לעמוד על הקרע אם הוא בסכין או ממילא אבל אם ניכר שנעשה בסכין ולא נעשה ממילא כמו שדרך שטר ליקרע בכפלו אע"פ שאינו שתי וערב פסול וכתב בעל התרומה הא דכשר בשאינו קרוע קרע ב"ד דוקא כשהוא מעורה קצתו אל קצתו אבל אם נקרע ממש לשנים גרע מפי מקרע ב"ד ופסול ע"כ. ולפי זה פוסלין שטר כתובה הנזכר:

ויש הולקין עליהם ואמרינן שהוא כשר לגבות בו מדאמרינן התם בפרק גט פשוט היכי דמי קרע של ב"ד אמר רב יהודא אמר רב מקום העדים ומקום הזמן ומקום התורף ומדלא קאמר או משמע דכולהו בעי ואבוי דקאמר שתי וערב לפי דברי הרמב"ם ז"ל דפליג אדרב יהודה דלא מיפסיל אלא בשתי וערב כמו שכתב בפ' כ"ג מהלכות מלוה ולוה. ורבינו יהונתן כתב נקרע פסול נקרע על ידי אדם בכוונה דהיינו קרע של ב"ד שקרעו מקום העדים ומקום הזמן ומקום התורף והיינו שם המלוה והלוה ע"כ:

הירכך הכא לא נקרע כי אם הזמן לבד דשם האיש והאשה הרי הם כתובים למטה וקנינא מדוד חתן דנן לאורו דא אינתתיה וכל שאר חיוק השטר והשעבוד והקנין וסך הכתובה והתוספות והנדונייא והתימת העדים ושצוה לחתום ואין חסר כי אם הזמן לבד והזמן אינו מועיל כי אם לגבות ממשועבדי' אבל מבני חרי בלא זמן מגבא גבי ושטר זה אינו נכנס בגדר שטר שנקרע הואיל ולא נקרע כי אם הזמן לבד ואע"פ שנחתך מקום הזמן אינו נפסל בכך ואפילו בגמין שתקנו בהם חכמים זמן אמרו בפ"ב דגמין גזייה לזמן ויהביה ניהליה מאי ופירש רבינו הנגאל ז"ל דאי גזייה כשר הוא וכן כתב הרמב"ם ז"ל דגזייה לזמן כשר ומשיאין אותה בגט זה לכתחלה וק"ו הדבר ומה במקום שתקנו חכמים לכתוב זמן אי גזייה כשר במקום שלא תקנו אלא שהמלוים או נושים בכתיבתן נוהגים לכתוב זמן כדי לפרוף ממשועבדי' כ"ש בודאי דלא מפסיד בגזיית הזמן לבד ומה שכתבו הרא"ש ז"ל ובעל התרומה ז"ל אפשר שלא כתבו אלא שנקרע במקום כל התורף אבל לא בזמן לבד ויש מי שחושש שמא שום תנאי היה כתוב בראש השטר במה שנקרע ואינו נמצא הזאת אינה חששא דהא בעינן שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה ואם היה שום תנאי כתוב בראש השטר היה נזכר לבסוף. ע"כ דבריך:

תשובה דעת הרמב"ם ז"ל כך היא דאבוי פליג אדרב יהודה ולפיכך פסק כאבוי דהוא בתרא ולפי זה שטר שנמצא קרוע אינו נפסל אלא אם כן הוא קרוע שתי וערב אבל דעת הרב אלפסי ז"ל אינו נראה כן שכתבן לדרב יהודה ולדאבוי בהלכות אלמא משמע ליה דלא פליגי וכן נמצא לרבינו האי גאון ז"ל בתשובה וזהו מופסה וששאלתם שטר שנקרע דכא בקרע ב"ד ונמצא קרוע ואשר הוא בידו אומר כי העכברים קרעוהו והנתבע אומר לא נקרע אלא מפני שפרעתיו דינא מאי. הכי חזינן דמלתא

דמלתא

אייל
זה עומק מה עכמז לנאליטעטי אסא
נאליכ עסאלו צחסלה להסכל על
אסכ מזכ מדינו הסלשון וי"ע
עכל סכס יכול לחזור אס יסונו
ען סונוס הסלשון:

דמלתא פסיקתא הוא דאמרי רבנן נקרע פסול נקרע כשר וכו'... דמלתא פסיקתא הוא דאמרי רבנן נקרע פסול נקרע כשר וכו'... דמלתא פסיקתא הוא דאמרי רבנן נקרע פסול נקרע כשר וכו'...

וכן לשונו שכתב אבל אם נתקרע לצד אחר שלא במקומות מן המקומות שאמר רב יהודה נוטה דלרב יהודה כל שלא נקרע או במקום עדים או במקום זמן או במקום תורף פסול ואפשר שדקדק בן מדאמר מקום עדים ומקום זמן ומקום תורף ולא אמר מקום עדים וזמן ותורף ועוד דאי איתא דבעינן שיהא נקרע בכל המקומות הללו לא היה צריך לומר מקום הזמן ומקום התורף שהרי הזמן בכלל התורף הוא כדמוכח בפ' על הגט אלא ודאי לכך פרטו לומר שכל שנקרע באחד ממקומות הללו פסול ומעתה מי יגבה ממון הפך מתשובת רבינו האי גאון ז"ל וכ"ש שיש לחוש ג"כ לתשובת הרא"ש ז"ל ונראה שדקדק בן מלשון נתקרע דמשמע מעצמו אלא דקא בעי תלמודא איזה קרע מוכיח שנעשה בכונה וקא מפרש רב יהודה מקום עדים וכו' לפי שכל שחזקו הוין למקומות הללו הדבר מוכיח שלא נעשה כדו כדו לפי שכל שחזקו הוין שטר דהיינו באחד ממקומות הללו היו עושים כך שכן נהגו וכל שאינו כן הדבר מוכיח שנתקרע מעצמו ואע"פ כשהוא במקומות הללו עדיין אפשר שנתקרע מעצמו כל היכא דאיכא לספקי מספיקא לא מגבינן ביה ואבוי נמי דאמר שתי וערב היינו גם כן לתת סימן להכיר אם נעשה הקרע מאליו אם לאו ולפיכך אומר הרא"ש ז"ל שכל שחזקו הוין בבירור שלא נעשה מאליו ואע"פ שאינו באותן המקומות ולא שתי וערב פסול לפי שהתנא לא הכשיר אלא בשיש הוכחה שנעשה מאליו זהו סברתו ז"ל ובודאי שאינה מכרעת כל כך שהרי אפשר לומר שנתקרע כולל כל שהקרע מוכיח שלא נעשה כדי לפסול את השטר ובין שנעשה מאליו או על ידי אדם שלא בכונה לפסולו נתקרע מקרי ואע"פ שאינה מברעת ראוי לחוש אליה:

ובזה שאמרת שאפשר שלא כתבו אלא כשנתקרע כל התורף אבל לא בזמן לבד אינו רואה לו ענין כלל דודאי אפילו במקום שאינו פוסל כתב בן שאלו בפוסל מאי איריא כשהדבר מוכיח שנעשה הרי אפילו סתמו פוסל. וכן מה שדמית זה לגייה אין ענין כלל דודאי אלו היה ידוע שנחתך הזמן ממנו שלא בסבת פרעון או דבר שהוא פוסל את השטר אינו נפסל אבל כשיצא קרוע במקום הזמן יש לחוש בו שמחמת פרעון או מחילה נקרע ונפסל לפיכך אינו רואה שיהא ראוי לגבות בשטר זה. אבל מה שכתבת דיש שפסלוהו מחמת חשש תנאי ואחרים דחו זה לפי שצריך לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה ואם היה שום תנאי בראש היה נזכר לבסוף ע"כ. אם היה ראוי לחוש לתנאי זאת הדחייה אינה כלום לפי שלא אמרו צריך לחזור מעניינו של שטר בשטה אחרונה אלא לפי שאין למדין משטה אחרונה אבל לא לומר שיהזור בשטה אחרונה התנאי שהוא בראש השטר שזה דבר בטל הוא אבל ודאי בכיוצא בזה כיון שאינו מקום שכותבין בו תנאי אין לחוש בו לתנאי מדאמרינן בתוספת' בפרק בתרא דבבא בתרא שטר שיש בו מחק או תלוי מגופו של שטר פסול שלא מגופו כשר כלומר שאם יש מחק במקום שאינו גופו של שטר אלא במקום מאותן מקומות שכותבין לשווא דשטרא כשר ואין חוששין שמא תנאי היה בו לפי שאינו מקומו ומכאן אתה למד לכיוצא בזה:

עז עור כתבת מעשה ביבמה אחת שהלכה ליבמה להתירה לעיר בונאיש ממלכות קאשמיליא

קאשמיליא והביאה גם חליצה כתוב והתום שנחלצה כמצוה וכהלכה אלא שהיה כתוב בו כך ביום פלוני להרש פלוני בשנת ה' אלפים ומאה וארבע לבריאת עולם והיה חסר בו מנין שלשים וגם חולקים בזה יש אומרים שגם זה פסול שהוא מוקדם מל' שנה והרי הוא כשטרי חוב המוקדמים שהם פסולים ויש אומרים שזה הגם כשר ומעשה ב"ד קיים הוא דודאי מוכחא מילתא דשכחת הסופר היה שדלג מנין הל' שהרי בודאי כל בני העיר יודעים שבעלה היה בחיים היום שבע שנים וא"כ היאך נחלצה בשנת מאה וארבע אלא ודאי שכחת סופר היה ועוד שגם חליצה אינו עושה עיקר החיתר שהחליצה היא המתרת לשוק ואינו אלא לעדות בעלמא שנעשה המעשה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל שהוא מנהג. והילכך הזמן בגט חליצה אינו מעלה ומוריד דאפילו בגיטין שתקנו זמן דוקא משום בת אחותו או משום פירות אבל הכא ליכא למיחש שמא יחפה וגם משום פירות נמי ליכא שהרי אין היבם. וזכה בפירות שלה עד שייבם אותה וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל ובודאי די' לומר סופו היה לחלוץ וקרוב לזה כתבו בתוספות בשם ר"י ז"ל בפרק קמא דע"ז: **תשובה** נראין הדברים שהיא מותרת לינשא דמאי דתנן שטרי חוב המוקדמים פסולין לא שהן פסולין לגמרי שלא נאמין במה שכתוב בהן אלא לומר שאין עושין בהם מעשה שטר לטרור מן המשוועבדים אבל מבני חרי מבני בהם וכן פירש רש"י ז"ל בפ' איזהו נשך ובגמרא נמי התם הכי מוכח דאמרינן אלא הא דאמר ר' יוחנן גורה שמא יגבה מזמן ראשון נימא לא ניחן ליכתב וודאי דמשום מעמא דלא ניתן ליכתב לא פסולין ליה אלא דלא גבי ממשוועבדים אבל מבני חרי גבי דומיא דעובדא דפרדיסא דהתם דפשיטא לן דכמלוה על פה דמי:

וכי תימא הכי גבי מבני חרי והרי העדים פסולין הם שהקדימו הזמן כבר תירצו המפרשים ז"ל דמשכחת לה בדבר שהם עשויין לטעות בו ומעתה כיון שאנו מאמינין במה שכתוב בשטר כל שהעדים טעו בדבר שהם עשויים לטעות הרי בנדון זה נתברר לנו שהחליצה נעשית כהוגן וראוי שנשיא אותה ואין לנו לפסול מעשה ב"ד זה כמו שאנו פוסלין גט מוקדם אע"ג דהכא נמי איכא למיחש שמא יחפה עליה במלקות דיבמה לשוק דלאו הוא דלוקין עליו ולפירות נמי איכא למיחש שאע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב שאין לייבם פירות אפילו נכסי צאן ברזל לא נתכוונו דבריו שכיון שאם מתה יורש מחציתן מיהת למה לא יאכל פירות מחציתן ונמצא שיש לחוש לפירות כמו שיש לחוש בגט מוקדם ואעפ"י אינו דומה לגט שכבר כתבתו שפסול גט מוקדם אינו אלא שאין עושין בו מעשה שטר אבל מ"מ מאמין בכל מה שכתוב בו ובגט כיון שאינה מתגרשת אלא בו וזה אין עליו תורת גט ושטר נמצא שלא נתגרשה כלל אבל כאן החליצה התירחה וכיון שאנו מאמינין בה כדמוכחא היא דשטרי חוב המוקדמים שגובין בהן מבני חרי נמצאת אשה זו מותרת:

אלא שצריך לדקדק בזה מדתנן בפרק בתרא דשביעית דפרובול המאוחר פסול ואמאי נהי שנכתב זמנו שלא כראוי נאמין בו שנמסר חוב זה כבר ולא יהא משטת לאו קושיא היא שאלו היה הפרובול מעיד שנמסרו השטרות לב"ד אין הכי נמי אבל הפרובול אין ענינו כך שכגון זה לא הוצרך כלל לתקן דמוסר שטרותיו לב"ד מדאורייתא הוא ותקנתו של הלל היתה במסירת מילי בלבד ובכחאי גוונא משמע ששטר הפרובול עצמו הוא שמפקיע הממון ולא ישיבת הב"ד שישבו על כך והני מוכח מהאי דאמרינן בפ' השולח למה לי למתני עדים ולמה לי למתני דיינים הא קמ"ל דלא שנא דכתב בלשון עדים והתימי דיינים ולא שנא בלשון דיינים והתימי עדים אלמא שטר הפרובול הוא שעושה המעשה שאם לא היינו צריכין אלא לעדות בלבד שנמסרו הדברים לב"ד פשיטא דמהני ולפיכך כתב הר"ם על הא דאמר התם רבנן דבי רב אשי מסרו מילי להרדי בלשון הזה תלמידי חכמים שלוו זה את זה ומסרו דברים לתלמידים ואמר מוסר

אני לכם שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה אינו צריך לכתוב פרוזבול מפני שהן יודעין שהשטמת כספים בזמן הזה מדבריהם ודברים בלבד היא נדחית ע"כ. הרי דבריו מוכיחים שתקנתו של הלל בכתיבת פרוזבול היתה ולפיכך פרוזבול המאחר פסול לפי שהשטר הוא שעושה מעשה ואין בו דין שטר אבל כאן החליצה היא המתרת. זהו מה שנראה בעיני בגדון זה. ומכל מקום אם הדבר יודמן שיתוקן המעשה ב"ד קודם שתנשא הנה מה טוב ואם לאו אין ראוי לעגנה בשביל זה:

גמרא

מראה מקום

ראיה ראיה כונה דינים חלוקים נובעים ופי' הנעין הנחנכר הזה הגאון כינוי נכס ז"ל במשנתו אלה ואפילו על שאלה אחר על כן חשבו להדפיס גם את המורה וקום הל' על כל דין ודין כפי הלכות וכפי ענינו להכחוש לנעין. בהספד בנוסח השערה. ואנחנו לעורר שהדינים הללו לוקמן מלשון המשנה ולא מלשון השאלה כק' בקלהם וננוקם שאלתו שהגאון במשנתו על השאלה איך קיים דברי השולח בזה שטען וכו' שאלה בשאלה ה' שהשולח כח נגד נתיב דב' ועל היין ועל דבריו קבעו וספורו כי מלאו במשנה הגאון כלשון הזה וכל מה שכתב לדחות דבר זה כדון והכלה ככתב. וי"י יאיר חשבו וספק כל עור במורה הקדושה ויגלה עינינו ונביעה נפלאה ונחנכו אמן:

דיני תרמוד תורה ותלמוד חכם

זה חזק גורם זה כיכר חזק אינו כיכר גרעת הכיכר הוא העיקר

דיני תביעה והלואה

המלוה למצורו והלוה אין לו אלא שעות או עסק וכמתן לאשר אין למלוה על האשר כלום אי לימנייהו ובעיניהו המעות ההן או העסק הלוהו על משכון המלוה נעשה על המשכון שומר שטר כשהמשכון נאבד באונס קייב הלוה לפרוע הקוב והמלוה פטור משלם המשכון ב וכתאן מלוה בשבועתו שאלה באונס המשכון ב מה שאין אדם מוריש שבועה היינו דוקא שעת לוח תתלה ואס"כ מת מלוה או שטר אבל אם מבר מלוה או מת מלוה שכבר קנה לוקח וקבו יורשים קודם מיוב שבועה ואשר כן מת לוח אין משביעין הלוקח או היורש אלא שבועה שלא ידע שקוב זה פרוע ויורשי לוח קייבין לפרוע אע"ג שאין כפרעין מכסים משוענדים אלא בשבועה אם מת המלוה או מבר קובו לא דייכינן ליה כמוריש שבועה מאשר שאם היו ככסים בני חורין יכול לגבות בלא שבועה לא מלוה בשטר שיש בו כאמנות אע"ג דמת לוח בקייו ואשר כך מת מלוה לא דייכינן כמוריש שבועה אי כשמעבד לוח למלוה ולכאפי כמו אין יכול למקול שוב כשמבר שטרו הלואה דלית בה הנאה כלל ללוה לא מנינו עג השליש שבירו מעות בעין ויכול להכניס כאשן גם על שאר ענייני השלישות נגד המנוע במגו עה

דיני תערובת

כל שמתערב גופו של איסור לא אמרינן זה חזק גורם אלא דוקא כשגורם האיסור אין שם גופו או אם שם גופו כמתעל שאלה ע אי חזותא מילתא היא ראוי להקמיר בה כאלו נמערב הגוף ע ואי חזותא לאו מילתא היא אין להקמיר בה כגופו של דבר ע

מוסר שטרותיו לב"ד מדאורייתא אין משמע עז הלל תקן דבמסירת מילי לבד מהכי לבטל שמיטת כספים עז תלמידי חכמים עלו זה עזה במסירת דברים לתלמידים סגי עז שמיטת כספים בזמן הזה מדרבנן עז

דיני תפילין ומוזוזה

אין תולין בתפילין ומזוזות וטעמא דבעו סדר דבתיבה שאלה לש תפילין ומזוזות שבמתן כתיבה גסה ככתיבה ההנהגה בס"ת תולין בהם ואם הכתיבה דקה ככהו בס"ת אין תולין עז"ל שהשטיט הסופר פסוק או מנייה ואשר זרקא בין דף לדף לפי הגאונים הראשונים כראה דכשר דמלו טעמא דתולין לפי שס"ת אין לריך בו סדר דבתיבה לש לפי הגאון השמטה כזו שזרקא בין הדפים פוסלת שהיא כמזוזה שלא כסדר ואין היתר תלייה תלוי אלא עפני הכתיבה הגסה לש בדין זה כסמוך במכהג שכהגו ע"פ גדולים לש

דיני תנאי

דבר מומחה לא קל עד שיקול התנאי שאלה יד כשהדבר המומחה כמשך אחר התנאי והתנאי קודם לו אין קלות המומחה אלא אחר התנאי אבל אם אחר התנאי אין שום מומחה יחוייב שיהיה קודם התנאי ולפעמים התנאי מדויק כלומר שכולל יותר מדבר אחד כמו אם תפטר אשתו דבר אחד וכולל דבר אחר ולא יאשר קמנו ולד וכשעברו תחזיר עמון הכרו. י"ל יד תנאי של שור דבתיבה שיקיה ולד של קיימא שלשים יום לא משמע ל' יום אחר מיתת אמו אלא כל שקיה שלשים יום סגי יד הממשכן שדה על עמט שיחזור ויחזור אסור דהוי רבית קלוה בש עתה אדם להיות כשומר שטר וכשאל ולהתחייב באקריות עג המגרש בתנאי שמתכל קור לא הוי מומחה על מה שכתוב בתורה דהיא עקמה לאיסור עג

דיני שבועות ונדריים ונדרי והרמות

המוכה מנה לעינים קייב לקיים עדין כדר או כדבה שאלה א כל כדרי לא יועיל בדר כוגע למצורו א כני שבורה כל אחד הוא בעל דבר נכדר הכור ולא יועיל כנגד הקבורה כל כדרי א קובס עיני בשיכה היום אם אישן למצר אסור היום דלא מודהר בתנאי יד נא

הנזכרת

מראה מקום

הכודרת שלא תנשא אלא בהסכמת פלוני והוא להסכים בהשואה שאל תמנה מסוף אם יש לאל ידה לתת לו שאלתו בלי עכוב הזוג היו הימר הכדר שלא לד"מ ואם אין ידה משנת היו הימר לד"מ לב הא דאמרינן על דעת המקום אין לו הספרה לא היו אלא על התורה והמלות לב לח וכשהימר הוא לדבר מלוה אפילו כשבע על דעת המקום מתירין לב חולה כדור דבר בטל דבר כדר ואין לריק שאלת חכם לב בעל דבכמי אשתו וזוכר ובעל משכוכא איבריין ומדירים הנאה על האמרים דבכמים ההם כל זמן המקדים ידי אשתו הרי זו עישה ואוכלת והמותר ג"כ חילין אם לא שיאמר בני' יקדשו ידיה לעושהו דלא היו דבר שלב"ל אלא היו כמקנה דקל לפירוטיו לה קונמות אלימיו דתפסי אפילו במאי דלא תפסי הקדש שותף אינו אסור נזכר שאין צה דין תלויה תשמיש ההוגו להעשות לו שבועה להתקרב לא"י אם יש לה הימר ושראוי לברוק מהיתרה לה הנשבע ע"ד אקד ונמלא אותו דעת בטל אף השבועה בטלה לה הכשנע לעבור [על] המלוה קרוב לומר דאף הימר אינה לריכה לה קרם הקהלות וקדם רבינו גרשום ז"ל שלא לגרש אשה בעל כרחה פגע איסורו בכל ישראל לה הימר שבועה כדי שלא תבוא הפרדה בין איש לאשתו היו לדבר מלוה ומתירין אפילו כשבע ע"ד"ר לה דברי רש"י מוכיחין דאין כדר ע"ד"ר כלום אם לא בכדר לקיים מלוה אבל לא בדבר הרשות לה כל הגאונים מורי' דאין כדר ע"ד"ר כל בדבר האסור לה אע"פ שהנשבע לצבירו שקבל ממנו טובה אין מתירין אלא קדעתו היבא שאל איסור נקיים השבועה מתירין אפילו שלא מדעתו אף ראוי לעשות כל היכולת שימרה קבירו בהתרה לה כשנ"ד הגדול במקומו עתרים על בני עירו ואנשי גלילותיו עליהם ועל זרעם וקבלוהו לא יבא מכלל הקרם מי שהיו עמהם או מורעם נזלחו מהמקום מה כדר בלשון שבועה בלשון כדר מה קרם הוא כשבועה אין חכם יכול להיתר כדר שלא קל מפני קשש שלא יבשל הכודר נא כשנע שלא לשקוק אע"פ שאין לנו להיתר כדרו

הנשבע

מראה מקום

הנשבע לצבירו זענין שיש לו זכות זענין השבועה אינו יכול להפקיע זכות צבירו ואין מתירין לו אלא מדעת צבירו וגם אין שבועה פלה להפקיע זכות צבירו עד דיני שבת ויום טוב האלפסי אומר לקלוטין זיעא נמתי עבדא בשבת שאלה ד חלקו הגאונים והיתרו זיעא נרמינה ד ובהיות הדבר של סופרים אזלינן לקולא ד בעינן שיר צמנוי או בעיר שיהא אסור לטלטל בו ולא יהיה ככלל בהיתר העירוב וסגי נשיר מבוזות הככרים נ שני ישראלים האוסרים זה על זה אין עירוב מועיל להיתר כפר של ככרים שישב כיסוד הדך בו נ אין להכשיר מניי פתוח בשני ראשי למקום אסור לו בלתי וקורה לבד אלא לריק לעשות לורת פתח מכאן ולאי או קורה מכאן עב כשמוי קטן פתוח לגדול לריק לראש הקטן שאינו פתוח למנוי הגדול המעורב לעשות לורת פתח עב ולרש"י מותרא יתירה שמלריך לתי וקורה בכל שני ראשי המנוי וורת פתח בעקמימות עב כשנפרץ בית מהמנוי אם נשאר גדור שפה מעבדת לעבור בכקל אין לריך מיקון אחר ואי לאו לריך לורת פתח עב היאך עושים הלורת פתח צמנוי עב דיני שליוחות אסור לשנות מדעת המשלח ומתמא לא אמרינן ששינה השליח דלא קיישינן ליה שיצבור על איסור שאלה עב כשהמפקיד מקבל כל הריוח הנפקד לא היו אלא שליח אע"פ שקבל אחריות הקרן עב דיני שטר שטר שכתוב בו שישאר לאשה ולד של קיימא שיקיה שלשים יום אין לפרש שיקיה שלשים יום אקרי מות אמו אלא כל שהיו לו שלשים יום כשמת ואפילו מת מיד אחר אמו סגי שאלה יד אין קושטין לשטר מאומר היבא שלא נחברר בזלתי ואדריבה דמקינן כפאן כי היכי דלא כימא דמאוקר הוא כג טופס שטר איסור קבלת קדושין בלי רשות פלוני כז שטר שיש בו רבית מפורש כשר כדי לגבות את הקרן לרש"י כש

שטר

שטר

סג

מראה מקום

שער פרחוב לא שאל דכתיב בלשון עדים
 וקמימי דייכים או בלשון דייכים וקמימי עדים
 בכל ענין כשר עז

דיני שומרים שכירות שאלה שיתוף ועסק

שאלה שהטילו לכים ונכחו חולקים לפי קשנון
 פירוט מקשנים הגבנה שיגיע לכל לפי קשנון
 מעותיו שאלה י

דבר שאינו ככלל כגון אבנים מקלה לזה ולזה
 ודבר ככלל כסלעים לפי קשנון י

המלוה את קבירו על משכון כעשה עליו ש"ס
 לפי רבותא בין משכנו בשעת הלואתו בין
 משכנו שלא בשעת הלואתו ולפי קלתם דוקא
 משכנו בשעת הלואה אבל משכנו שלא בשעת
 הלואה קונה משכון יח

שאל מקבירו וטשאליו כעשה שומרי שבר זה לזה כ
 לא היו שאל אלל היכא שכל ההנאה שלו כ
 המשאל לקבירו דבר מה אע"ג שהניח השואל
 לזכרון בעלמא משכון ככגד מה ששאל לא ילא
 מדין שאל וכל ההנאה שלו הויא יב

לא כל תופס דבר למשכון כעשה ש"ס דדוקא
 מלוה טעם דמלוה עביד וכן אומן שהרויח על
 המשכון אבל התופס משכון ואינו מרויח
 כאומן ואינו עושה מלוה כמלוה לא כעשה
 שומר שבר על המשכון אם לא דבר יב

השואל אע"ג דאיתנים צמכת מדינה ובענין
 גס צמכת המשאל הוה מיתנים קייב עכל
 מקום יט

המשאל ספר כהנה צפרוטה דרב יוסף ולפיכך
 השואל לא הוה אלא שומר שבר יט

השומרים צמך שאין בה דין קלוה אין אחד
 מהם אוסר על קבירו תשמישין הנהגים צמך
 השומרים וניס בה ד"ס אוסר לו

ש"ס תמנה להיות כש"ס וכשואל להתקייב בכל עג

דיני רבית גזילה וגניבה

איכא מאן דמתייר להלוות אפי' צרביט דאורייתא
 הקדש עניים שאלה ב

טעם לסנתו ב

איכא מאן דפליג שאינו מתייר רק צרביט דלאו
 דאורייתא להלוות הקדש עניים ב

עומר להלוות צרביט דאורייתא הקדש גסור
 כגון צדק הנית ב

גחל שדה וכעלוהו מסיקין אם מכת מדינה
 פטור דאומר לו הרי שלך לפניך אבל אם היו
 משולטין לא יועיל מכת מדינה שאין יכול לומר
 הרי שלך לפניך יט

המשעבד סתם שדה והדר חכרה לרשיי הוה רבית
 קלוה ולשאר הגאונים הוה אבק רבית לנד בט
 אלל

מראה מקום

אלל כל שהיו לו שלשים יום מעת לידתו קי
 שלשים יום הוה שאלה יד

מסון כחון ליד שלש לאחריית כדוכיית אשה
 לא מקרי בלאתיה הקיימים אפילו היה עדיין
 בעין אמתו מסון עממו כ"ש אם התעסקו מסכו
 ובקלפו אלו באחרים כב

בלאות הם כלי האשה שהכניסה לבעלה ועדיין
 לא בלו מכל וכל אלל במקלת כב

כלים שאשה מכנסת לבעלה גופם קנוי לאשה
 בענין שאין הבעל יכול לדקומה במעות או
 במסון אחר ועוד איכא למאן דסנר שאין
 הבעל יכול למכרן כב

מסון אחר שמכנסת לבעלה אפילו נתון
 לאחריית ואפילו היה בעין גופו קנוי לבעל
 ואין לאשה על הבעל רק שצבור עליהם ויכול
 הבעל לדקומה בדבר אחר כב

המתקדשת בשטר של איסורי הכאה קלין
 הקדושין כו

אשה שאסרה על נפשה שלא להתקדש אלל
 בדשות פלוני אין יתנהג ויסדר הקסם שחובל
 להתקדש כו

האומר קדשתי אשה פלונית בפני עדים והלכו
 להם הוא אסור בקרובותיה והיא עומרת
 לכל אדם ל

צקול קדושין לדעת הרמב"ם ז"ל לא קיישיין
 אם לא שיהיו המעידים אומרים ששמעו משנים
 שהלכו להם שמתקדשה בפניהם וראוי המעידים
 ממת אירוסין ושעוד קול הנדה גס כן ל

ולבעלי תוספות סגי צקול קדושין שיהיו שנים
 מעידים כל אחד מעיד ששמע מעד אחד
 שהלך למדינת הים שמתקדשה בפניהם אע"ג
 דלא הוו שנים עדים ששמעו משניהם אלל
 אחד מפי אחד ואמר מפי אחר וכפי זה
 קושטין לקול ל

אבל בעד אחד שמעיד ששמע מפי שנים הסכימו
 הראשונים ז"ל דאין לקוש ואם נקוש בזה הוה
 קומרא ימירמא ל

בעד שמעיד מפי עד אחר לבד ודאי פשיטא
 דאין לקוש דלא קמייר ראשון משני ל

ואיך שיהיה הקול אם לא מתקוק צב"ד קודם
 האירוסין אין לקוש בו ל

אף אם התקול הקול קודם אירוסין ומתקוק
 אחר אירוסין לא קיישיין ד

ראוי לגדולי העיר ולסמוכים לה להכות בשנט
 עוסר המוליא קול של קדושין נעגן בת ישראל
 אלל כדין ל

אין לקוש בסבלות אלל באמרא מיהא דקיעווא
 מקדשי והדר מסבלי בקפדה גמורה שהיו
 מקפידים לשלוח סבלות אם לא קדשו ל

אף אם חזקין לכבסי קטן וימים לכתובת
 אשה טעם איכא השתמה אין חזקין דנטל
 קינה לא

הנשבע

מראה מקום

דיני קהל ומסים

הנשבע לקדש אשה מכאן ועד זמן פלוני אם נשבע אחר זה שלא לקדשה חלה הנשבעה ככולל וימירו לו השנייה לבד

דיני קנין ומקח וממכר

ק"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם שאלה כג

המוכר פירות דקל. עד שלא באו לעולם יכול לקזור בו

אבל אם הקנה הפירות מעבדו קנה כג

הכוחן מקנה אפילו לבנו בשטר ואפילו כתב קנין לא זכה עד שיגיע השטר ליד המקבל או שיהיו העדים מופסים בשטר בעדו

הלכתא דקנין פרות לאו כקנין הגוף לה המוכר אדה ופי' שכשנביל דבר זה מוכר ולא מתקיים הדבר בטל המקח

המוכר במכר אדם שמתקן [ליה] זוזי דליהדר לא קני אפילו פירות שאכל ויולאים מיוו בדיוקים כרצית קלוה

המקנה שטר טוב לקזירו בעמקו שלשם אינו יכול לקזור ולמסול לפי' המוספות והרמב"ם סוף

לפי דעת הגאון עמקו שלשם לא קני אלא קדעמו אל לזה

דיני חרש שומה וקטן

אקטן וימוס אים יתבאר למדקדק בדברי הגאון

אין לבדוק קטן שעת שאין ראות לכוולו ועוד דמימינים עשויים להשמות

הפעוטות אהם קטן כגן אם נקי וקריף במשאו וסתן עמנתם עמנה בעטלטיין

ואם יש להם אפוערופוס אין עמנתם עמנה בעטלטיין

אף כי יפה כח עמנתם שהיא אפילו בדבר ערוכה עכפ עמכרם שאינו אלא ככדי קטן בענין אהם יש להם אפוערופוס שאין עמנה בעמניהם אין יפה כח עמנה עמכר מד

אע"פ אלהיכו האי אין עמכרם עמכר אלא ככדי קטן לגדולי האחרונים עמכרם עמכר אפילו בדבר ערוכה מד

בקרעות אין מעניהם כלום אפילו אין להם אפוערופוס

בככסים מעעיים אם קדמו פעוטות ועכרו מעטלטים לא עשו כלום להפסיד עזוכות הבנות

אין להקמיר כשהמעטלטיין ילאו מקרקעות להשוותם לקרקעות כדון עכיר' הפעוטות מד מילוק בן יומו וטובה עושין יין כסך

הנשבע לקדש אשה מכאן ועד זמן פלוני אם נשבע אחר זה שלא לקדשה חלה הנשבעה ככולל וימירו לו השנייה לבד

דיני קנין ומקח וממכר

ק"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם שאלה כג

המוכר פירות דקל. עד שלא באו לעולם יכול לקזור בו

אבל אם הקנה הפירות מעבדו קנה כג

הכוחן מקנה אפילו לבנו בשטר ואפילו כתב קנין לא זכה עד שיגיע השטר ליד המקבל או שיהיו העדים מופסים בשטר בעדו

הלכתא דקנין פרות לאו כקנין הגוף לה המוכר אדה ופי' שכשנביל דבר זה מוכר ולא מתקיים הדבר בטל המקח

המוכר במכר אדם שמתקן [ליה] זוזי דליהדר לא קני אפילו פירות שאכל ויולאים מיוו בדיוקים כרצית קלוה

המקנה שטר טוב לקזירו בעמקו שלשם אינו יכול לקזור ולמסול לפי' המוספות והרמב"ם סוף

לפי דעת הגאון עמקו שלשם לא קני אלא קדעמו אל לזה

דיני חרש שומה וקטן

אקטן וימוס אים יתבאר למדקדק בדברי הגאון

אין לבדוק קטן שעת שאין ראות לכוולו ועוד דמימינים עשויים להשמות

הפעוטות אהם קטן כגן אם נקי וקריף במשאו וסתן עמנתם עמנה בעטלטיין

ואם יש להם אפוערופוס אין עמנתם עמנה בעטלטיין

אף כי יפה כח עמנתם שהיא אפילו בדבר ערוכה עכפ עמכרם שאינו אלא ככדי קטן בענין אהם יש להם אפוערופוס שאין עמנה בעמניהם אין יפה כח עמנה עמכר מד

אע"פ אלהיכו האי אין עמכרם עמכר אלא ככדי קטן לגדולי האחרונים עמכרם עמכר אפילו בדבר ערוכה מד

בקרעות אין מעניהם כלום אפילו אין להם אפוערופוס

בככסים מעעיים אם קדמו פעוטות ועכרו מעטלטים לא עשו כלום להפסיד עזוכות הבנות

אין להקמיר כשהמעטלטיין ילאו מקרקעות להשוותם לקרקעות כדון עכיר' הפעוטות מד מילוק בן יומו וטובה עושין יין כסך

מראה מקום

דיני צדקה ופדיון שבויים

מה

מה שלא המכהגו עם ימיד כמכהג הכלל הוי הוכחה שאינו מהכלל עה

דיני נזיקין וקנסות

המקבל מתנה או הלוקה דבר המועילטל עמי שיש עליו טוב אפילו אין ללוה לשלם למלוה אלא מאותו הדבר ואיכו עוד בעין לא וקרי מוזיק שעבוד חדרו ולפיכך אין למלוה על הלוקה והמקבל דין ודברים שאלה י ראוי לגדולי העיר להכות בשבט מוסר המוליא קול על אשה שמתקדשה שאינו מכוין אלא לעגנה

לא קמסיקן קרן המותר אמו רבית האסור עג

דיני נאמנות

אין לקוש בעד אדם שמעיד אפילו באיסורא כשמכסאו בעל הדבר לפי דאינו כאמן שאלה ח

כאמן מלוה על משכון בשבועה שאבד המשכון באובס

עד אדם בלא הכתשה כאמן אפילו באיסורא דאורייתא

הקשוד בדבר כאמן בדבר אחר אלא אם כן קשדוהו להיות מומר לעבודה זרה ולחלל שבתם בפרהסיא

קשוד בדבר אדם כאמן על של חדרו ואינו כאמן על שלי

ככרי מסל"ת באיסורי דרבנן ואפילו במסם ייכן כאמן אבל דין זה אין מורין ואין מוסין בה השליש שבידו מעות בעין שבידו לומר שאין לו כאמן על השלישות במנו

דיני נדה ובבילה ומקוה

האשה שמתלא דם בתוך הספל ובשפתו כשמטילה מי רגלים טהורה שאלה מט

האשה שמתלא סלץ אדום בשמנה בתוך הכלי של מי רגלים וכן כשבודקת עלמה אחר שהשמנה כמתלא אדום בעד טהורה מט

רואה תחת משמיש תולוקת הגאונים אם בודקת בשפופרת מ"מ לדברי הכל אם מלאה טהורה טהורה מט

אף על פי שהאידכא אין תולין במכה באותו מקום היינו כשהדם דומה לדם נדות אבל בדם משוכה בעלמותו ולא במראהו תולין מט

מקוה שמתלא שלם וטבלו בו נדות טהורות אם היה מוקזק שהיה שלם

אף על פי שהדברים כראון שאפילו לאדם לא בעינן מ' סאה בטובל במעין אלא שיהא כל גופו עולה בו מ"מ טוב להקמיר

מי שגזר וכשבע למת מקלית כדר שידור בב"ה להקדש קוליס ואחר כדר למ"ת מי זוכה מהם אדם מ"ת או קבורת קוליס שאלה א

האומר הריני זוכה להקדש עניים מכה אם אין לו מכה בעין לא זכו עניים אם לא יאמר מככסי

כל ספק שנין אדם לעניים כספק שנינו לפדיוו וקולא למחבע

הקדש לעניים נככסי יתומים הוי כהקדש אבל איכס הקדש גטור

לדקה לא כתייבד זה אלא משום כדר א ב

מקדש ללדקה דיכו כשאר ככסי הדיוט ב

איכס מלן דממיר להלוות אפילו ברבית דאורייתא הקדש עניים

טעם לסברתו

איכס מלן דפליג ואוסר להלוות ברבית דאורייתא הקדש עניים

ר"ת המיר למת לשומרי העיר מהקופה דסבר שומר לשכותה לכל לרכי לבור וכן הרמב"ם ז"ל

הקדש עניים במיר דאית להו הנאה יש לדון שיהיה קייב במס

הקדש עניים פטור ממש מוכמה טעמי

העשירים מלווים לפרנס העניים

היבאל דשכיר פרכסה לעניים מקום אחר פטורין בני העיר לפרנסם ואפי' היבאל דקבועה הפרנסה כגון שרגילין למת כך וכך בכל שבע והיינו קנין להו

יש קולקין על הממיר לשכות לדקה ל"א ואפילו היו לרכי לבור

אף כי הסכיתו כ"ע שיקוייב כל דר עמס למת כך ללדקה עד זמן מה כשאינו דר עוד עמס אפילו ילא מוך הזמן כפטור עמכה

האומר מנו לקופה סתם והוא חזר בקופה אמת יתנו לאותה קופה

הפוסק לדקה וממנה זה גזברים פרטיים אין ב"ה רשאין לשכותה

מלות לדקה אינה כל כך גדולה כמלות גמילות חסדים ולא גמילות חסדים גדולה כמלות קבורה

דיני פרייה ורבייה

איתתא לא מיפקדא אפרייה ורבייה שאלה בז

אעפ"כ מלוה קח עבדא כשמכאא לאיש לב

דיני סימנים והוכחות

כל האין שהוא עשוי להשתנות אינו מטיל ספק בדבר

שאלה לג

אם המקוה מימיו לפעמים קסרים ופעמים עולים אם עוזק שצא לפעמים נפקות ממ' כאה אע"פ שעכשו שלם לפנינו אין טבילה מועילה שנעשית בימי הספק הנובלת אפילו פניה כבושים נקרקע לא היו קליה אסור שמקפל האשה עלמה קלמה על קלתה כשטובלת

דיני נשים להתירן לשוק אם מייבום ואם משאר ערוה

עד המעיד שמת פלוני בשעת הדבר לא מהימן עד לאמר מת וקברתי וכן בעולקוה וכן במים יס חולקים ואומרים דלא בעינן שיאמר וקברתי לא בעינן וקברתי ומש אלא כל שיאמר דברים דברים ד' מתכוין בכברי אין עדותו עדות להתייר אשה ג מומר לעבירה ואפילו לע"ו כשמשל"ת כאמן להתייר אשה ג כשהכרי מוכיר האיש שמת אין לריך לומר וקברתי לכ"ע מכל"ת שאינו מתכוין להעיד אומר הדבר בקשר לפניו או לאקריו מדברים אחרים ג שליח הואיל ושייך בעלתא לאו מסל"ת הוא ג אפילו בעמל"ת לריך לדעת שהאיש ההוא דר שם היכא דשכיחי שיירות ג כותבין אגרת מרד על שומרת יבם כא הבודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה היבם לקלון הבודרת הנאה מיבמה לאקר מיתה בעלה מנשקים ומנו שיתלון לה אלא לעגנה אבל אין כופין הוא הדין בחיי בעלה אם נתכוונה לעקור הייבום מעליה אע"ג דהכלל שאין מעידים על איש שמת עד שמכירין שמו ושם עירו כל שמעיד דבר ברור שאי אפשר לספק באקר אף על פי שלא הזכיר שמו סגי כשהעיד על איש שמת כותב סימנים עליו שאין לספק בו אלא שמסכה שמו אם יש אמתלא על שינוי השם וכגון שקודם שלא אמר שרבונו לשנות שמו כדי להשאיר אשמו עגובה כל ימיה והועד זה בנ"ד וכיוצא בזה הוא שמו סימן עשוי להשתנות ואין לקוש בו ואשמו עותרת לג כמה שנאמן עד מסל"ת ואחר קולית להתייר אשה כוכל לדון ולומר שקל בזה דין ערוה מדין מומן שלהוליא מומן מתקמו בעינין ראייה ברורה

דיני מאבקות אסורות

ככרי בשל לעלמו דבר מותר אין בכלי גיעול דבישולי ככרי לפי הרא"ה שאלה ה קלת גאובים חולקין עליו ואמרו שיש גיעול גם ה טלאים מלוקים שנעצבו בספינה הואיל וקוקה שבאו ממקום מוזק לכשרות אין לספק שבאו ממקום אחר מוזק לאיסור שאין מחזיקין איסור ממקום למקום מה קרבי לגים ועוברין במקום שמוזק שבאו מאיסופמי"ה קכין מכל אדם מה לרש"י מותר לשלוט ירך מוקרת בלא סימן אחר דקיתובא דככרי מודע ידע מה

מה שהולכין אקר הרוב אינו נלכד על גוף הדבר אלא אפילו על המיקון כגון צמר במקום שרוב ענקים ככרים ורוב ענשלין ככרים צמי אסור מצטובל כשר מה אין מצטובלן איסור לכמתלה אך יש הימיר לבטלו בזמן הימירו ודין אם בטל הימיר לנו הימיר ואם חזר וכעור בזמן האיסור נז נש כלי שאינו בן יומיו אסור לבטל בו לכמתלה מט אין להקל בצינים מפני שקליפתן עליהם לבטל האסורים במומרים מה במקום שמומא הוא מילמא ראוי להמיר כאלו היה שם גוף האיסור ע

דיני מתנת בריא ושכיב מרע

שכיב מרע שהניח צעת שמלה מקמת מיתה ל' דברות שבעיר והיו צעיר קמס לדעת למי כיון לריך שודא דדייבי שאלה עה אמר מכו ר' זח לכנסת יכתבו לרגיל בה עה וכן הדין אם הוא קבר מקצורה אמת שוכיה הקצורה שהוא קבר זה אם אמר סתם תכו לקצורה עה אם יש ז' עדים מעידים שכוונת הכותב כשהוא מלוה בקליו הימיר כנגד מה שבא בשטר הלוואה הולכים אקר העדים עה

דיני מצוה סתם

כשהאשה מתקדשת עושה מלוה אף על פי שלא כטוומתה על פריה ורביה דבר מלוה הוא המעגן אשה שגדה אלא להתקדש אלא צרשותו כדי שתרבו צמון עושה שלא כהוגן בו לב אפילו איסורא דרצנן דוקה של מורה בשב ואל מעשה לח נו עג מלות גמילות חסדים עדיפא מלדקה ומלות קצורה עדיפא מגמילות חסדים עה

דיני מדינה

אפילו מחילה לא קיילא דבר שלא בא לעולם כ"ש קצין אקר שאלה כג מרומה דאפילו דביבורא קיילא לא קיילא בדשלב"ל כג מחילה קודמת לקו אינה קלה על אומר קוב המאומר אף על גב דלא הויא מחילה אלא אפקועי שעבודא מכל מקום לא קלה משום דלא בא לעולם צעת המחילה ואפילו מהיה המחילה כלליה שמול כל קוב שיעשה הנמול לזכות המול ואין מקנה למחול קוב שלא נעשה עדיין כג

דיני מנהג

בענין המסים הולכים אקר המנהג ואפילו שלא כדין שאלה ב' להכהגת הקהלות מקבל מעות מחברו ככנס מחזיו לקיוב המסים ואפילו מהמקוים ככר צעבר כלי עץ אם לריכין המרת ככרים עם הננוב לך אקר המנהג כשצדס קשוב צעיר מנהיג איסור לעשות סייג למורה וכוהגים על פיו צני עירו אם שייך דין ההולך ממקום למקום מה כשנ"ד גדול בגליל מקרים על גלילותיו עליהם ועל זרעם לא ילא מכלל הקרס מי שהוא או מורעם בלאמו מן המקום שאין לדון זה כדין מכהג כני מקום קייבים לכהוג כרצ גלילותיהם ואפילו היכא דרבי' חולקי' מה כשפטע המנהג צעיר שהנודר סתם יבורר דעתו על דבר דנין צני העיר כפי המנהג אבל מי שאינו דר צעיר אין דנין כפי המנהג אלא כפי דעתו עה כשנוהגין מכהג מה במוך עדה מה מי שלא המנהגו עמו כמנהג העדה הוי הוכחה שאינו מכלל העדה הוי עה

דיני מינקת הבורו וגו' חדשים של הבחנה

מי שכתנה צנה להניח שלשה חדשים שלמים קודם מות בעלה מותרת ליכא אחר ג' חדשים דהנקה יב כושא מינקת קצירו קודם כ"ד חדשים יוליא בנט יב אין לפרון להתייר כושא מינקת צכמה חזוקין שיעשו למיקון הולד ואם כשא יוליא בנט אבל אם ארם לבד די בהפרשה נה אשה מוזקת בפילגש לאיש לריכה להממין ג' קדשים של הנמכה מה מונה אינה לריכה להממין ג' קדשים מה

דיני מורדת בין במאים עלי בין בבעינא ליה ושאר מענות

הסכנות האחרונים ועליהם ראוי לסמוך דלעולם אין

מראה מקום

אין כופין הנעל לגרש אפילו צמורת דמ"ע
אלא כדעת הרמב"ם ורש"י שאלה יג סב
צמורת מאים הרמב"ם ז"ל כתב כוונת
בלאותיה בין מפסה בין לא מפסה ולרשב"א
דוקא מה שפסדה
וצמורת דנעיקא ליה ומלערא להרמב"ם
כוונת מה שפסדה דוקא
להרשב"א צמורת דנעיקא ליה אפילו מפסה
הפסידה
אין מכריזין על צמורת דאמרה מאים עלי
אלא על צמורת דנעיקא ליה
האומרת מאים עלי ופולת כמותה קושטין
שחא עיניה נכתב באר
אע"ג דאיכא דפליגי מ"מ ראוי להורות הלכה
למעשה דכותבין אגרת מרד על היבמה בא סא
דמא שדורה הכאה מיבמה דיכה כמורת
דמאים

דיני בלאים

בגדים שבאו מקוף היס וממדינה קוזקת
שעוין צקבוס כשרים לכלאים שאלה מה
למר גמלים ולמר דקלים שטרפן זה בזה ואמר
ערב פשתן אם רוב מן הגמלים מותר נז נש

דיני כפייה

הנודרת הכאה מיבמה נקיי נעלה כופין אותו
לקלוץ אחר מות נעלה או צקייין ואי נכחוכה
לעקור היבוס מצקשים היבס לקלוץ ואין כופין
כופין היבמה שחלוץ או מתיבס בכל מיני
כפייה

דיני יד שלא בגדרים ושבועות

כן הסומך על שלחן אביו ידו כיד אביו שאלה כש

דיני יין וחומץ ובושר

להוליך ככרי ענבים לגת אסור שאלה ה
מיטוק בן יומו עושה יין כסך
ככרי קשב ליגע בדבר אחר ונגע ביין אסור
בשתייה
אף על פי שלא כמשך מן הגויגית אלא כעשה
משקה אסור צמגע ככרי
יין מצושל שהיה מחלתו יין ביד ככרים אסור ה
יין ישמעאלים אין אסור אלא בשתייה ומשום
קמכות
יין מצושל אין בו משום קמכות
כלי של עץ למקום שנהגים אף עם הנגונ
הנריך מהדין התרת ככרים אין להמיר
טעם

מראה מקום

טעם למה אין הפרה לשבע על דעת רבים
אפילו יהו בשאלין הרבים על השבעה ין
טעם למה לא הוי על דעת רבים כשבע על
דעת שנים סהם ואיך אפשר להיות כן ין
טעם למה אין מתיבן המורר הכאה מצבירו
אלא צפכו ין
אף על גב דלא ק"ל כפלוני צמדי אי שייך
למידק מיניה לצורוי מירי דמספקא לן בהא
דק"ל הכי לא שנקינן לצורוי ההיא דשייך
לדיקן מדידה דההוא דלא ק"ל כוומיה ודלא
הוי דבריו כהלכתא כמו שצבא הגאון ראה
מר אליעזר דאמר המלוה על משכון וכאבד
ישבע ויטול דנשבעה כאמן המלוה דכאבס אף
על גב דלא ק"ל כר' אליעזר דליהוי מלוה על
משכון שומר חנם ודבריו דלא כהלכתא דק"ל
דמלוה על משכון ש"ש מ"מ צריכין מיכיה לדיקן
מאי דמספקא לן דכאמן נשבעה באוכס דש"ש
כי היכי דכאמן צאנדה שלא בפשיעה נשבעה
לדידה דר' אליעזר
וכן כמי אף על גב דמילתא מוקמינן לה
בגמרא צענין דלא ליקשי קושיא דהוי על ההיא
מילתא מוקמי דמוקמינן לה בהכי הואיל ולא
מההיא קושיא הוא דמוקמינן לה בהכי אלא
משום קושיא אחרת לא שנקינן למספקך על
ההיא מילתא קושיא דאית לן גבי ההיא
מילתא ולהביא ראיה דמללא פריך הכי מכלל
דאית לן למימר הכי וכן תמצא בגאון שצביא
ראיה מההיא דאמרינן סלע הלייתך וכו'
דמלוה על משכון כאמן נשבעה דכאבד באוכס
משום דאיכא למפרך עלה אף על גב דלפי
מה שמעמידה בפרק המפקיד לא שייכא ההיא
קושיא הואיל ומה שמעמידה שם צאתו ענין
לאו מפני זאת הקושיא שמעמידה כן יח
טעם למה האשה האומרת מאים אינה מפסדת
בלאות
טעם למה מסון כמון לאקריות הגדווייא אפי'
היה צעין מפסיד
טעם רש"י שאומר צממשכן סהם שדה לקבירו
והדר חברה מיכיה דהוי רבית קלוה וטעם
החולקים עליו שאומרים דלא הוי אלא אבן
רבית
פי' אותה הלכה שפ' מי שמת צמחר על
מעשה צבני צרק צאחד שמכר נכסיו ומת
ובאו בני משפחה ואמרו קטן היה לג
ישו על הלכת הירושלמי צענין מוליך בפרים
ואין מוליך במפילין ומזוזות לפי הגאון וכו"מ
לענין דינא כנגד הראשונים
ישו על הלכה צע"ז פרק ר' ישמעאל צפוף
על הא דאמר שמואל צממיתין דככרי שכתב
עומד צדד הבור והוא שיש לו מלוה מ
מה שכתב צעל העיטור שפעוטות יבולין למכור

דיני יתומים

ככסי יתומים כהקדש
אבל לא הקדש גמור
כל מילתא דאית לייתומים הכאה קייבס צמס ב
אין אפוטרופא ראשי לחלק בככסי קטן אלא
ברשות צ"ד
רש"י סדר אפוטרופא ראשי לחלק בלא רשות
צ"ד אף בואת שכתמה לכך
גם סובר שממנין לכל קטן וקטן אפוטרופא
אחד
שטר משומם והוא חשבון ככסי הימס הככס
ביד האפוטרופא שנקרא אנונטאריאו אף כי
לא נוכר במלמוד הביאו צעל העיטור
אין כקראים ככסי יתומים משום ששמו
שמת אלא אם כן ימכר צעדות
מה שמרו אין כוקקין לככסי יתומים אלא
א"כ רבית וכו' תקנה הוי ולא דינא
אין כוקקין לככסי יתום אלא לרבית אוכלת
ולכתובת אשה משום סיכא ואי ממה צעל סיכא לא
לפי הרשב"א כשהלוה רובה לעשות הנקה
מהקוב לייתומים כוקקין לו

דיני חוקה לקהל וליחידים

מפיסה צקרקעות לא הוי חוקה אלא צקרקעות
מעמידים צקרקתם הראשונה שאלה לג
חוקת

מראה מקום

חוקת ממון חמורה שלהוליה צעין ראיה צדורה וחוקת ערוה לפעמים קלה עדי להוליה אשה מחוקת איסורא צעד מסל"ת ועד חפני עד שאיכה ראיה צדורה חוקת עשויה להשתכות איכה מצטלה חוקת קיימת כגון חוקת ממון לא מצטל מפני חוקת צדא לפניכו שכבר אפשר שהיה שכיב מרע וכן חוקת נדה לא מצטל מפני חוקת מקוה שלם לפניכו כשדרכו להיות חסר סו אין סומכין על החוקה היכא אפשר להחנר סו מחאה המצטלה חוקת איכה לריכה שידענה המחזיק עה

דיני חמין ומצדה

חיוצ ציעור קודם הפסח איך משמע מפסוק אך ציוס הראשון משנימו מקלוקת רש"י והגאונים שאלה נא חטים מבוקעות אין הימר להם בפסח נש אף על פי שמי פירות אין מקמיצין מכל מקום לרש"י הוי חמץ כוקשה אם החמץ ואסור לאכלו בפסח ואפילו למאן דאמר מי פירות אין מקמיצין כלל אם ערב בהם מים אסור מיד נש צדון החטים המבוקעות נש אם מותר לטעון כאחת מבוקעות ואיכס מבוקעות נש לטעון החטין המבוקעות קודם הפסח ולשמרם עד אחר הפסח ובכד שלא יאכל מהם בפסח מותר וכן למכרם לכרי נש

דיני הפקר

המפקיר לעניים לכד אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה שאלה פ

דיני הקדש גמור מדרך הבית ובית המקדש וקרבתות ומעשרות וחלה

כל דבר שהוא בקדושה אסורה לזרים שאלה ב הקדש גמור כגון צדק הבית מותר להלוותם צדוית דאורייתא ב בכור כוהג צמולה לרצף דקוצת הגוף הוא ז אין אכני גליל מכוונים למרות הלשכה מפני שהיו רחוקים מירושלים ונקראים צלמי מכירין בה עה

דיני הנאה

הנאה חזומא דכנעא צמדי דרבנן לאו מילתא למ"ד דבעיין דלמר לא איפשיטא ולמ"ד איפשיטא מילתא היא שאלה ע

מראה מקום

סח

הדיינים או צדורי עזירות קונסים לפי ראות עיניהם שהשעה לריכה ולפי פרלת הדור וכל שכן עטוב לסמות עיני מלוה רבית מח אפילו בעדות על אשה שמת בעלה ללא צעין שיעיד צב"ד אם העיד קוז לז"ז חוזר ומגיד ומכניש דבריו מז אפשר לדון בעד שאמר שפלונית זקוקה ליבם ואחר מעיד שמת שאינו מכניש עדותה צלא יודע הדין דעד א' כאמן להתירה מז כל טעות שמוזין העדים לטעות כאמנים על עמקן על זה מז במקום שאין שורת הדין לדרוש ולחקור העדים להוליה הדין לאמתו חוקרים ודושים מז עדים המוכשפין בצדיקות כשרים בעדויות דלא לריכה צדיקה כגון צדיקי תמוכות וכגון בעדות אשה מז כל מקום שהאמינה מורה עד אחר הרי כאן שנים מז בפסולי עדות אזלין אחר רוב דעות זין לקולא זין לקומרא מז פסולי עדות דאורייתא פסולים גם בעדות אשה אבל פסולי עדות דרבנן כשרים בעדות אשה מז

כשם שיש רשות לז"ד לכדות אחר מעשה כן יש רשות לכדות קודם מעשה והוא הדין להפקיר ככסים ואפילו לגזור מיתה כשהמקרים מלך מה אף כי יראה שהיכא שקבל אדם לדון לפני נכרים שיהא מותר כמו המקבל הדיוטות לפי האמת אין הדין שזה שלפני נכרים יש עליו ליראתם עג שדא דדייני שייך צמדי דאין הכרעה כמו שניהם קרונים וכו' עה אף על פי שהעד קרוב או כוגע בדבר כשלא קל העדות בזה שנוגע ומעיד צמדי שאינו כוגע לקרוב ולא על מה שהוא כוגע העדות כשרה עה כשהעדים מעידים בענין שנראה כוונת המלוה בשעת קליו נגד השטר הולכין אחר העדים עה אין עד אחד קס למחון עה עד אחד עוזר לענין השדא לאמת דעת הכותן עה עדים שטעו בדבר שעשויים לטעות צו לא פסלי ולא כפסל השטר שהעידו עליו צכל עז

דיני גמין ומיאונים

כשמכירין האשה אף על פי שאין מכירין את הצעל מתאנים שאלה ה מחמכת בפניו ולא בפניו ה הרמב"ם ז"ל הכריך לכחמלה שיכירו גם הצעל ה מה שאמרו הזיגש אשתו ראשונה אפילו מוצא

מוריד דמעות דוקא צמגשה צעל כרעה אבל לא באיכה רולה לעמוד מחתיו שו אפילו לעלות לא"י אינו ראוי לגרש אשתו צעל כרעה שיש חרס הקהלות או תקנת רבינו גרשום ז"ל ופשוט איסורו לח אין כתיבת ההכרות צעירו ועירה צגט מעכבת ולא פוסלת כשלא ככתבו ומה שנהגו לכתבו לשצא צעלמא מב אין דרך לכתוב על אם היקם דמתמא אלא פלוני דמיורק"א על דרך משל סמס ולא בפירוש דמתמא מיורק"א ואי כתב כן ואינו שם והוי איכה שם עירו ופסול לא כתב שם עירו או שם עירה מעכב ופסול הגט מב הדך במקום אחד וכולד במקום אחר וככתב גט במקום שכולד לפי הרשב"א די שיכתוב מקום הלידה מב וקולק עליו הגאון וסובר שאין לכתוב מקום הלידה רק מקום עיקר הדירה אף על פי שעומד במקום הלידה כשכותב מב גט שכתב הצעל שם אביו צשיכוי פסול כמו במקום שיכתוב פלוני צר' אליעזר כתב צר' צכצית"י מב אין ציד הצעל לומר שצטל או הגט או השליקות מאחר שכבר כתב לה ואין לקוח לערערו שלאחר כתיבה אם לא יצא ראיה צשער או בעדים מב צגיטין חיישינן צכמה דוכתי היכא דאיכא רגלים לקש מב היכא דליכא רגלים לקש אפילו אחי צעל ומערער לא חיישינן מב כשנצבע שלא לבעל הוי חוקה שלא צטל אפילו מערער שלא כל הימכו לשווייה כפשיה רשע מב אם ישאל הצעל זמן לברר דבריו שצטל אין שומעין לו ואפילו אם יש קול צעיר שיש עדים צמדינת היס אין קוששין מב לריך ישוב אם ילך הצעל ויציא ראיה שצטל שאם כשאת מלא ועוב לתת עלה לאשה שלא תמהר להכשא מב טועה האומר והסובר שפני שאמר וכדן הצעל שלא לבעל בעמיד ומפני צטלו עמה הצטולים שימסור צעמיד שלא יוכל עוד לבעל ואם יצטל שלא יהיה חוש צבטולו אלא בודאי אע"פ שעשה שלא צדין מ"מ צטולו צטול מב אין דרך ואין מקום שיכול אדם לבעל מה שיצטל לאחר מכאן מב גם לא יועיל פסול העדים אשר יעידו שצטל לאחר מכאן שזה לא שייך אלא צמודעא קודמת כפי רשב"א ואפילו בזה חלקו אחרים עליו מב גם אינו מועיל שיאמר הצעל לשליק זכה גט זה אפילו היא רולה להחגרש ומאיים עלה יהיה חוש צבטולו לאחר מכאן דלאו זכות הוא לה מב צטול

מראה מקום

בטול שליחות על ידי כתב מהני בגט וכו' או סמוקים בין דף לדף הם"ת כשר דעמטא דמולין משום דם"ת לא בעי כתיבה כסדרו לשם הסימנים שעשה הסופר להישיר הקורא אל מקום ההשמטה במ"ת אין לחוש במ"ת לפי הנראה לגאון הזורק בין דף לדף במ"ת פסול וטעמו מנזאר נישוב. הלכת הירושלמי לשם"ת שכתבו בכתיבה דקה ככתיבת הפילין ומחזות אין תולין בו אבל בכתיבה גסה ככהוג במ"ת כשר לתלות האומר תכו עתים זוז לכנסת ורגיל באקד יכתבו לרגיל בה עה

בטול שליחות על ידי כתב מהני בגט וכו' שאלק כתב ידוקתום בעדים אי עדים יודעים שאיכו עזיף שיכתבו ויקתמו גט לאשמו יכולין לכתוב גט דעד שיטעמו קולו לא טעטו אלא קרש לאיכו יכול לדבר מג ככתב גט לאשה ובתקדשה לאקר ובטל הגט בזדאי מדין מורה מקזור לראשון ואין לריכה גט משני ואם בטל מספק לריכה גט מראשון ויקיים שני אם ירבה סג המגרש והמכה דבר האסור לה כגון אכילת קזיר הוי גט אם קיים התבאי דהיא עקרה האיסור ולא האש' עג גט מוקדם פסול עז

דיני ברכת הנהנים

העובר ברכת הנאה לריך שיהנה או יהנה מיכוק שהגיע למיכוק לפיכך המהל לריך שיטעמו בכום או יעעיעהו לראוי ולא סגי שיטעמהו המיכוק הנטול וכן שיטעמהו אטו די ובלבד ששמע הברכה ולא כטו שטעמו העלין בבית הכנסת ונושאים הכוס לאחו של נמול שלא שקעה הברכה שאלה נב

דיני בית הכנסת וספר תורה

במ"ת שלשה דרכים דוקא באמרו במקון הטעיות והם גרל תליה ומחק שאלה לו תליה הייכו לכתוב בין השיעין אך לזרוק בין דף לדף לא הוכר בגמרא ולא בירושלמי לשם לפי שיטת הראשונים הסופר שזרק במ"ת מינות

תם ונישלה.

ברוך יי' אשכ נחני בדרך אמת והאיר עיני צהגהת הספר הנעלא והיקר הזה, ואנכי בקראי תחלת התשובה (נדף ט' עמוד ז' סורה כ"ה) ואראה את הספרנו, אשר נראתם, תקנתיה צנה טעומתי צנני תלאי ארית ר"ת [ח"ו], והנה עתה צא לפני ספר יסן ונוכחתי כי מסרה סורה שלמה, והנני נושנים לפני הקורא, וכל"ל;

תשובה אין ספק שהדברים שתלו ברבינו האי ז"ל משובשים, וחם ליה למרן ז"ל דלימא חני וכו'

י' + ב'

